

Export, import & investeringen

Nederland Handelsland 2026

Export, import & investeringen

Nederland Handelsland 2026

Verklaring van tekens

niets (blanco)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
0 (0,0)	het cijfer is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
*	voorlopige cijfers
**	nader voorlopige cijfers
-	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
2016–2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	oogstjaar, boekjaar, schooljaar, enz. beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2004/'05-2016/'17	oogstjaar enz., 2004/'05 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Textcetera, Den Haag en CCN Redactie & Visualisatie, Den Haag
Omslagfoto: iStock

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2026.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

Executive Summary **5**
Nederland Handelsland 2026 – Een introductie **20**

1 Dashboard 25

2 Belangrijke ontwikkelingen in 2025 en 2026 29

2.1 Belangrijkste bevindingen **30**
2.2 Nederlandse goederenhandel met het Midden-Oosten **32**
2.3 Van Groningen naar LNG: de veranderende rol van Nederland in de handel in minerale brandstoffen **40**
2.4 Handelsbescherming in beeld **50**
2.5 Literatuur **54**

3 Internationale handel in goederen 58

3.1 Belangrijkste bevindingen **59**
3.2 Belangrijkste ontwikkelingen Nederlandse goederenhandel in 2025 **62**
3.3 Nederlandse export van goederen in detail **69**
3.4 Nederlandse import van goederen in detail **76**
3.5 Kenmerken van goederenhandelaren **81**
3.6 Belang van Nederland als goederenleverancier voor andere landen **86**
3.7 Belang van Nederland als afnemer van goederen voor andere landen **90**
3.8 Literatuur **95**

4 Internationale handel in diensten 97

4.1 Belangrijkste bevindingen **98**
4.2 Belangrijkste ontwikkelingen Nederlandse dienstenhandel in 2025 **101**
4.3 Nederlandse export van diensten in detail **106**
4.4 Nederlandse import van diensten in detail **114**
4.5 Belang van Nederland als dienstenleverancier voor andere landen **121**
4.6 Belang van Nederland als dienstenafnemer voor andere landen **125**
4.7 Literatuur **127**

5 Buitenlandse investeringen en multinationals 131

5.1 De belangrijkste bevindingen **132**
5.2 Financiële verwevenheid met het buitenland (DNB) **134**
5.3 Multinationals in Nederland **146**
5.4 Activiteiten van Nederlandse multinationals in het buitenland **155**
5.5 Literatuur **158**

6 Nederlandse verdiensten aan de export 159

6.1 Belangrijkste bevindingen **160**
6.2 Bijdrage van de export aan het bbp **162**
6.3 Werkgelegenheid die samenhangt met de export **177**
6.4 Literatuur **188**

7 Inzet van de invoer in de Nederlandse economie 190

7.1 Belangrijkste bevindingen **190**
7.2 De verschillende invoerstromen **194**
7.3 Samenstelling en herkomst van de goedereninvoer **200**
7.4 Goedereninvoer direct voor binnenlandse bestedingen **203**
7.5 Intermediaire goedereninvoer verwerkt in binnenlandse bestedingen **206**
7.6 Intermediaire goedereninvoer verwerkt in uitvoer **209**
7.7 Goedereninvoer voor wederuitvoer **215**
7.8 Samenstelling en herkomst van de diensteninvoer **219**
7.9 Literatuur **224**

8 Voetafdruk van de invoer 226

8.1 Belangrijkste bevindingen **227**
8.2 Definities en overzicht van de voetafdrukken **229**
8.3 Landvoetafdruk van de invoer **232**
8.4 Grondstofvoetafdruk van de invoer **238**
8.5 Broeikasgasvoetafdruk van de invoer **243**
8.6 Literatuur **248**

Begrippen **252**
Medewerkers **260**

Executive Summary

Globalisation did not stand still in 2025. World trade continued to grow and the global economy proved more resilient than had previously been feared. However, the conditions under which countries and enterprises conduct international trade changed. Countries increasingly prioritised strategic interests, while policymakers viewed global interdependencies through a more explicitly geopolitical lens. The 'rules of the game' could no longer be taken for granted.

For an open economy such as the Netherlands, it is particularly important to keep a close eye on international trade, investment, supply chains and their economic significance. Enterprises in the Netherlands earn revenue from exports, import goods and services for production and consumption, invest abroad and form part of international production chains. This openness brings many advantages: it facilitates access to markets, suppliers, knowledge, capital and economies of scale. At the same time, it makes the Netherlands more vulnerable to changes in global trade, such as new or higher import duties, fluctuations in foreign demand, strategic dependencies and geopolitical tensions. In this edition of *Nederland Handelsland 2026: Export, import & investeringen*, we outline how the Netherlands has positioned itself in this dynamic global playing field using the latest figures.

Nederland Handelsland 2026: Export, import & investeringen is published by Statistics Netherlands' Expertise Centre for Globalisation at the request of the Dutch Ministry of Foreign Affairs. It aims to provide objective information for a broad readership on internationalisation trends in the Netherlands' economy with a particular emphasis on trade and business. It also provides independent data as input for the trade policy decisions of the Ministry of Foreign Affairs. The publication provides data tables with annually recurring key figures as well as an outline of the main events behind these figures.

In this summary, we outline some of the main findings presented in this year's edition.[1)]

Chapter 2: Major developments in 2025 and 2026

This chapter focuses on recent global developments that have been affecting the economy and society of the Netherlands. As a trading nation, the Netherlands is exposed to international developments. The chapter examines the trade in goods with the Middle East, a region that is characterised by geopolitical tensions and conflicts. This is followed by an analysis of the trade in mineral fuels and recent shifts in the trade in commodities such as crude oil and liquefied natural gas. The final subject addressed in this chapter is the rise in trade defence measures, such as anti-dumping and countervailing measures.

1) Chapter 1 comprises a dashboard with the key findings from chapters 2–8 and is not included here.

The Netherlands' trade in goods with the Middle East

- Despite significant geopolitical tensions and military conflicts in the Middle East, the impact on global trade had been limited until March 2026. However, exports of mineral fuels from the Gulf region have been severely affected by recent events, and food security has come under pressure due to shortages of fertiliser in certain import-dependent countries (in Africa, Asia, and Latin America).
- In Q1 2026, the value of imports from the Middle East into the Netherlands was nearly 16% lower than it was in Q1 2025. The value of Dutch exports to the region also declined by nearly 6% during the same period.
- In 2025, the Netherlands was the second-largest importer in the EU of goods from the Middle East and, at the same time, the fourth-largest EU exporter of goods to that region.
- In terms of imports, the Netherlands' most important partner in the region in 2025 was Iraq (€2.8 billion). Imports from Iraq consisted almost entirely of crude oil.
- Total Dutch imports of goods from the Middle East increased from €8.2 billion in 2015 (2.2% of total imports) to €11.8 billion in 2025 (2.0% share). In terms of product groups, imports of (poly)phosphoric acids, dates, and sweet potatoes from the Middle East were the most important.
- In 2025, the Netherlands exported the most to the United Arab Emirates (€4.1 billion) and Saudi Arabia (€3.9 billion).
- Total Dutch exports of goods to the Middle East increased from €10.9 billion in 2015 to €15.3 billion in 2025, but at the same time, the Middle East's share in total Dutch goods exports has declined slightly, from 2.6% to 2.3%.
- The Netherlands exported relatively large quantities of computers, computer parts, fragrance blends, milk powder, road tractors, and scrap iron to the Middle East.

From Groningen to LNG: the changing role of the Netherlands in the international trade in mineral fuels

- The Netherlands is undergoing a transition to a more sustainable energy system, but for the time being remains heavily dependent on mineral fuels, such as oil, gas, and other fossil sources.
- Energy imports from the US have increased in recent years, while those from Russia have declined sharply.
- The share of mineral fuels in the Netherlands' trade in goods peaked in 2022, both for imports (from 11% in 2020 to 25% in 2022, and back down to 16% in 2025) and exports (from 9% in 2020 to 22% in 2022, and back down to 13% in 2025). These fluctuations were primarily driven by price trends.
- Crude oil and petroleum products were the most important mineral fuels in Dutch imports. However, the strongest growth was seen in imports of liquefied natural gas (LNG), due to the phase-out of domestic gas production and the replacement of Russian pipeline gas. The US is the largest supplier of LNG by far.
- Petroleum products dominated Dutch exports of mineral fuels. Exports and re-exports of crude oil were limited, and in the case of LNG exports were nil.

Trade protection in focus

- International trade is increasingly subject to geopolitical tensions, concerns about strategic dependencies and debates over unfair competition.
- Within the framework of the WTO, countries have a number of instruments at their disposal to protect their domestic markets against unfair competition.
- Based on TARIC data, Statistics Netherlands (CBS) has developed a database to provide insight into the European Union's use of anti-dumping measures (AD) and countervailing duties (CV) over time.
- The number of EU regulations that reference a trade defence measure (AD or CV) has grown significantly over the years. For example, 30 unique EU regulations were in effect in 1994, compared to 158 in 2025.
- The number of countries and products affected by these measures has also risen sharply. In 1994, there were 81 country-product combinations subject to ADs or CVs, but by 2025, there were nearly 1,400 such combinations.
- China was by far the most significant target country for trade defence measures. In 2025, 44% of all product-country combinations subject to a trade defence measure involved Chinese imports.
- The number of unique products subject to these measures also grew, from 63 in 1994 to 774 in 2025. Iron and steel (and related products), in particular, have increasingly been subject to trade defence measures.

Chapter 3: International trade in goods

Dutch goods exports in 2025

- In 2025, the value of Dutch goods exports rose by 1.2% to €653.7 billion, mainly thanks to food and beverages (cocoa, fruit, nuts and beef) and machinery (telephones and chip-making machines).
- The volume of Dutch goods exports rose by slightly more, at 2.9%. This was mainly due to higher export volumes of machinery, transport equipment and chemical products. On average, export prices fell by 1.7%, year on year.
- Re-exports rose by 2.1%, while exports of Dutch products remained virtually unchanged. As a result, the share of re-exports in total goods exports rose to 48.8% – almost half. The fall in domestic exports of (refined) mineral fuels explains why re-exports grew more strongly than domestic exports.
- In 2025, the value of Dutch exports to the Americas was down by 10.0% due to lower exports of mineral fuels, while Europe remained the Netherlands' largest export market, accounting for 77.1% of exports.
- Germany remained the most important market for Dutch exports, with a share of 22.2%. It was followed by Belgium, France, the UK and the US. Taiwan rose to 13th place thanks to higher exports of specialised machinery and components.
- Of total Dutch goods exports, 52.5% went to the five main trading partners. This share declined in 2025, mainly because exports of transport equipment and machinery to countries outside the top 5 increased. These included exports of specialised machinery and components to Taiwan and South Korea, and exports of telephones, modems and routers to Finland.

- The Netherlands' exports in 2025 mainly fell into the categories of refined petroleum products, specialised machinery and components, and telephones, modems and routers.
- In 2025, exports of petroleum products were lower in both value and volume. However, exports of crude oil did increase in volume. The export volume of specialised machinery also fell, but due to higher prices the export value was higher than in 2024. Exports of pharmaceutical products rose by almost 20% by value and volume compared with 2024.

Dutch goods imports in 2025

- In 2025, the value of Dutch goods imports grew by 1.6% to €582.9 billion. This was slightly more than the rise in exports. The increase was mainly driven by food and beverages (cocoa, fruit, nuts, beef) and machinery (computers and telephones).
- The volume of imports rose by approximately 4.0% in 2025. As with exports, this was mainly due to increased imports of machinery, transport equipment and chemical products. The average price of imports fell by approximately 2.3% in 2025 compared with 2024.
- In 2025, the value of imports from Africa grew strongly, mainly due to the sharp rise in cocoa prices. Europe remained our main supplier of goods, accounting for 57.4% of total import value. Despite the higher import value, however, Europe continued to lose market share. The value of imports from the Americas was down compared with 2024.
- Germany remained the largest supplier of Dutch imports (16.9%), followed by the US, Belgium, China and the UK. Taiwan rose to 14th place due to increased imports of telephones and computers, while imports from Japan were up thanks to higher imports of two-wheelers, excavators and telephones.
- 48.8% of Dutch goods imports came from the five leading trading partners. Their share fell in 2025, mainly due to the higher value of cocoa imports from Côte d'Ivoire and Ghana, fruit imports from Peru and South Africa, and machinery imports, such as telephones, modems and routers, from Hong Kong, Vietnam and Taiwan.
- The Netherlands' main imports in 2025 were crude oil, telephones, modems and routers, and refined petroleum products.
- Imports of crude oil and refined petroleum products fell in both value and price in 2025. However, the volume of crude oil imports still increased, while that of petroleum products decreased. Imports of telephones, modems and routers, as well as computers, laptops and tablets, rose sharply both by value and by volume. Imports of passenger cars and pharmaceutical products were also up in 2025, both by value and by volume.

Characteristics of goods traders

- In 2025, the Dutch business economy comprised over 1.8 million firms, 22% of which traded goods internationally; the majority of these were only involved in the import of goods.
- Between 2018 and 2025, the number of firms in the Dutch business economy grew by 47.2%. That growth was stronger among businesses engaged in international trade (+53.5%) than among those not engaged in international trade, mainly due to the increase in the number of businesses solely involved in the import of goods.
- International trade in goods was mainly concentrated in the trade and manufacturing sectors, while other sectors (including construction, specialised business services, rental and other business services) were significantly less internationally active.

- Independent SMEs engaged in the international trade in goods far less than large enterprises: in 2025, 79% of independent SMEs did not trade with other countries, compared with just 24% of large enterprises.
- Multinationals dominated the Netherlands' trade in goods, accounting for approximately 85% of the value of exports and 83% of the value of imports, with foreign multinationals holding the largest share.

The Netherlands as a supplier of goods to other countries in 2024

- In 2024, the Netherlands accounted for 3.2% of global exports of goods. In terms of ranking, the Netherlands was the world's fifth-largest exporter of goods, behind China (16.3%), the US, Germany and Japan.
- With a share of almost 24%, the Netherlands was Belgium's main supplier of goods imports in 2024. No other country exported as many goods to our southern neighbours that year. The Netherlands has slipped to fourth place as a supplier of goods to Germany. This is mainly due to a fall in the value of German imports of Dutch medicines and crude oil, in favour of US supplies.
- Of all the goods imported by EU member states in 2024, around 5.9% came from the Netherlands. This made the Netherlands the fourth most important supplier of goods imports to EU member states.
- In 2024, Israel and Ireland imported proportionally more from the Netherlands than in the previous year. Israel spent more on Dutch cars, pharmaceutical products and computers, in particular, while the growth in Ireland's imports from the Netherlands was mainly driven by refined petroleum products.
- The Netherlands' share in Bulgaria's and Nigeria's goods imports declined, however. In 2024, Bulgaria imported less biodiesel and mobile phones from the Netherlands, while Nigeria's imports of refined petroleum products fell.

The Netherlands as a buyer of goods from other countries in 2024

- Globally, the Netherlands ranked 11th in the world as an importer of goods in 2024, accounting for a 2.8% share in global goods imports. This means our country has fallen in the ranking somewhat; in 2019, the Netherlands was in 8th place, but India, Mexico and South Korea now import more than us.
- In 2024, the Netherlands was the main export destination for Iceland and Guyana. Almost a third of Iceland's exports (mainly aluminium) went to the Netherlands, while almost 16% of Guyana's exports were destined for the Netherlands (primarily crude oil).
- Of all goods exported by the EU in 2024, around 4.8% came to the Netherlands. This made the Netherlands the fifth most important destination for EU exports.
- In 2024, the Netherlands' share in exports from Ukraine and Ecuador increased. Ukraine mainly supplied more maize, sunflower oil and rapeseed (by value), while Ecuador's export growth to the Netherlands was mainly driven by cocoa and fish products.
- In 2024, the Netherlands became a less important buyer of goods from Colombia and China. In the case of Colombia, less coal was supplied (in terms of export value), while exports of telephones, machinery and toys from China declined.

Chapter 4: International trade in services

Dutch services exports in 2025

- In 2025, the Netherlands exported €337.0 billion worth of services, according to International Trade in Services Statistics. That was 4.0% more than in 2024 and the highest level in the available series, which began in 2014. Services exports have more than doubled since 2016.
- According to the concepts applied in the national accounts, the growth in services exports was driven by increases in both prices and volume: export prices rose by 1.9% and export volume by 1.3%. Both price and volume growth were lower than in 2024.
- Business services were the largest export category again in 2025, with exports worth €110.0 billion, accounting for 32.6% of total services exports. Transport services followed, with exports worth €67.0 billion.
- The increase in export value was mainly driven by business services and transport services, which grew by €12.8 billion and €3.9 billion respectively. By contrast, exports in the form of intellectual property and exports of telecommunications, computer and information services both declined.
- Within business services, growth was mainly driven by technical, trade-related and other business services, and by professional and management consulting services. Within transport services, sea transport and air transport were up, in particular.
- Europe became more important as a destination for Dutch services in 2025. Of total services exports, 69.9% went to European countries, compared with 67.8% in 2024. The share of services exported to the Americas declined, although exports to the US did increase.
- Germany remained the largest buyer of Dutch services, with an export value of €48.6 billion. Exports to the US and the UK also increased. Together, Germany, the US and the UK accounted for 35.2% of Dutch services exports in 2025.
- The main export destinations differed by service type. In travel services, a large share of exports went to Germany. In business services, the orientation towards English-speaking countries stood out: the US, the UK and Ireland together accounted for 34.4% of the export value of business services in 2025.

Dutch services imports in 2025

- In 2025, the Netherlands imported services worth €299.5 billion. That was 4.4% more than in 2024 and the highest level in the available series, which began in 2014. Since 2016, the import value of services has increased by €134.8 billion, or 81.9%.
- Both price and volume increases contributed to the growth in the value of services imports: import prices rose by 2.4% and import volume by 0.6%. Import growth relied more heavily on prices than export growth did. Business services were the largest import category once again in 2025, with imports worth €111.0 billion, accounting for 37.1% of total services imports. Transport services followed, with imports worth €51.0 billion.
- The increase in import value was mainly concentrated in business services, travel and financial services. Imports of business services rose by €6.5 billion. Travel services grew by €3.3 billion and financial services by €2.6 billion.

- Imports in the form of royalties paid for the use of intellectual property were down, from €40.9 billion in 2024 to €37.9 billion in 2025.
- Europe also grew in importance on the import side: in 2025, 69.8% of Dutch services imports came from European countries, compared with 68.5% one year earlier. The share of services imported from the Americas fell from 21.1% to 19.9%.
- The US remained the largest supplier of services to the Netherlands, with an import value of €50.9 billion. It was followed by the UK and Germany, with €40.4 billion and €36.1 billion respectively. Imports from Ireland were down, but Ireland remained the fourth-largest services supplier.
- Imports in the form of fees for the use of intellectual property were highly concentrated. In 2025, 56.6% of these imports came from the US. For financial services, the UK, Belgium and the US were the main countries of origin.

The Netherlands as a supplier of services to other countries in 2024

- The figures from the international perspective are based on the OECD-WTO BaTIS database. The most recent figures are from 2024.
- In 2024, the Netherlands accounted for 3.6% of global services exports, ranking eighth worldwide. The US was the largest exporter of services by far, with a share of more than 15% in global services exports. This was more than twice the share of the UK, which ranked second.
- The Netherlands was an important services provider for European countries, in particular. Of all the services imported by Belgium, 14.0% came from the Netherlands, making the Netherlands Belgium's second-largest services supplier.
- The Netherlands also played a relatively large role for Romania, Poland, Germany and Czechia. It ranked as the second most important services supplier for Romania and Czechia, and third for Poland and Germany.
- Outside Europe, Taiwan and Saudi Arabia stood out. The Netherlands was among Taiwan's five largest services suppliers, partly due to maintenance and repair services.
  The Netherlands also played an important role in architectural and engineering services and other scientific and technical services in Saudi Arabia.
- The Netherlands also played an important role in some smaller services markets. In 2024, it was the largest services supplier to São Tomé and Príncipe, Suriname, Iceland and the Maldives.

The Netherlands as a buyer of services from other countries in 2024

- In 2024, the Netherlands accounted for 3.6% of global services imports, ranking seventh worldwide. The US was the largest services importer by far, with 12.7% of global services imports. This was almost twice as much as Germany, which ranked second, and more than double the UK's share, which ranked third.
- The Netherlands was an important sales market for European partners. Of Belgium's services exports, 14.8% went to the Netherlands, making the Netherlands the largest market for Belgian services.

- The Netherlands was also a relatively important market for Romania, Poland, Germany and Lithuania. For all these countries, between 6% and 7% of services exports went to the Netherlands.
- Barbados was the clear outlier. Of all services exported by Barbados, 32.4% went to the Netherlands. This made the Netherlands the largest market for services exports from Barbados.
- The Netherlands was also a relatively important market for services for several other smaller countries. 23.1% of Curaçao's services exports and 21.5% of Suriname's services exports went to the Netherlands.

Chapter 5: Foreign direct investment and multinationals

Financial interconnectedness with other countries (DNB)

- At just over 7% of GDP, the Netherlands maintained its substantial current account surplus. Trade in goods made the largest contribution to the current account balance, although the importance of the Dutch services sector has been growing in recent years.
- Net external assets, a measure of our country's international integration, stood at €559 billion – the highest in the euro area after Germany. This means that, on balance, Dutch households, firms and institutions are owed more money from abroad than they owe to other countries.
- The banking sector's contribution to net external assets has risen sharply since 2009 due to increased lending to non-financial companies abroad, particularly in the US and the UK.
- Dutch institutional investors managed assets totalling €2,205 billion, or 190% of GDP. They invested the bulk of these assets abroad, contributing €1,676 billion to net external assets. The majority of their equity investments were in US companies. In terms of bonds, their investments were mainly in European government bonds.
- The Netherlands is a conduit country for international capital flows and therefore remains in the global top 3 for both inward and outward direct investment. However, national and international measures to combat tax avoidance appear to be having an effect: the size of the Dutch conduit sector is declining.
- The US remains one of the Netherlands' most important direct investment partners. Furthermore, recent research shows that, when direct investment channelled via other countries is also taken into account, US investment in the Dutch conduit sector is almost twice as high.

Multinationals in the Netherlands

- The number of foreign multinationals in the Netherlands grew from 12,340 to 19,755 between 2014 and 2024, an increase of 60%. After 2019, this growth accelerated to more than 6% per year. The number of Dutch multinationals remained stable over the same period (9,815 in 2014 and 9,790 in 2024).
- Foreign multinationals accounted for the strongest growth in employment: the number of employed persons rose by 44%, compared with 3% among Dutch multinationals. Their share of total employment increased from 16.6% to 19.2%, while that of Dutch multinationals declined from 20.3% to 16.8%.
- The composition (in terms of both number of firms and employment) shifted towards information and communication and specialised business services. Among foreign multinationals, the number of firms in energy supply quadrupled (from 45 to 200) and the number in the trade and rental of real estate tripled (from 225 to 655).
- With 3,665 firms, the US remains by far the most important country of origin (+26% since 2020). The number of multinationals from Belgium (+50%) and the UK (+46%) grew strongly, while the number of multinationals from Luxembourg quadrupled.
- Foreign multinationals dominated trade in goods in 2024, accounting for 64% of imports and 60% of exports, compared with 20% and 26% for Dutch multinationals.

Dutch multinationals abroad

- In 2024, Dutch multinationals had the most subsidiaries in Germany (3,728), followed by Belgium (2,391) and the US (2,213).
- The number of subsidiaries in the UK rose the most sharply, from 1,449 in 2023 to 2,051 in 2024. Growth in France was also significant (from roughly 1,000 to over 1,300).
- Most employment at subsidiaries abroad is located in the US, with nearly half a million employed persons, followed by Germany and France.

Chapter 6: Dutch earnings from exports

Contribution of exports to GDP

- In 2024, Dutch exports of goods and services had a gross value of €925.2 billion. This was €6.4 billion, or 0.7%, higher year on year.
- The increase in export value was entirely due to services exports, which rose by 6.8%. Exports of Dutch-manufactured goods fell by 3.0%, while re-exports declined by 0.7%.
- The value of total exports increased in 2024, although export volume declined slightly. The increase was therefore driven by higher export prices, particularly for services.
- In 2024, the Netherlands earned €382.5 billion from exports of goods and services, an increase of €18.8 billion, or just over 5%, year on year. On average, each euro of exports generated 41.3 euro cents in value added for the Netherlands.

- Services exports generated the most earnings per euro of exports, with almost 65 euro cents in every euro remaining in the Netherlands as value added. For exports of Dutch-manufactured goods this proportion was around 51 euro cents per euro of exports, while for re-exports it was only 12.5 euro cents per euro of exports.
- In 2024, 34.1% of Dutch GDP was attributable to exports of goods and services, a slight decrease compared with 2023 (34.6%).
- Business services generated the most value added through exports in 2024. The manufacturing sector was next, but was relatively more export-oriented, as exports accounted for a larger share of its value added.
- Within the manufacturing sector, the machinery industry and the pharmaceutical industry gained ground. The chemical industry was among the three largest industrial export earners in 2016, but had dropped out of the top 3 by 2024.
- Machinery and equipment generated the greatest value added within exports of Dutch-manufactured goods in 2024.
- In 2024, the Netherlands earned the most from its exports to Germany, the US, the UK, Belgium and France. The Netherlands earned €59.7 billion from exports to Germany, almost twice as much as from exports to the US. In the case of the US, the UK, Ireland and Switzerland, export earnings came mainly from services exports, while for China, Dutch domestic exports were the main source.

Employment related to exports

- In 2024, 2.6 million full-time jobs in the Netherlands were attributable to Dutch exports of goods and services. Most of these jobs were not at exporting firms themselves, but at suppliers and other supporting firms.
- In total, 30.1% of employment in the Netherlands was related to exports.
- Business services also played an important role in export-related employment, as well as export earnings. This sector accounted for 28.6% of all export-related full-time jobs, the largest share of any sector.
- As with export earnings, the top 5 export destinations in terms of employment were Germany, the UK, the US, Belgium and France. Exports to Germany were related to 422.5 thousand full-time jobs (FTE). In the case of China, employment was mainly generated by Dutch domestic exports, whereas services exports were the main source of jobs.
- The most export-related labour hours were worked in business and administration occupations, technical occupations, commercial occupations and management occupations. A relatively large number of jobs in ICT and transport and logistics were also linked to exports.
- Across all types of employment relationships, men spent a larger share of hours worked on exports than women.
- In absolute terms, most export-related employment was associated with people with HAVO, VWO and MBO 2–4 qualifications, and those with HBO and WO qualifications. In relative terms, exports were more important for those with primary education, VMBO and MBO 1 qualifications.

Chapter 7: Use of imports in the Dutch economy

The various import flows

- In 2024, the Netherlands imported goods and services worth €801.4 billion, of which €559.6 billion consisted of goods and €241.8 billion of services.
- Of total imports, 36% left the country again with little or no processing as re-exports, mainly goods. In addition, 15% was destined for direct domestic expenditures, while 49% was used as intermediate imports in Dutch production processes.
- The total value of imports decreased by 1.6% compared with 2023. This decline was entirely attributable to lower goods imports (-4.3%), while the value of services imports (+5.4%) grew for the fourth consecutive year.
- The decline in goods imports was caused by lower import prices and lower import volumes. Reduced industrial production resulted in lower demand for imported raw materials and semi-finished products.
- Growth in services imports was driven by both higher prices and higher volumes. In particular, imports of services for direct use, such as the travel expenditure of Dutch residents abroad, increased.
- Around two-thirds of intermediate goods imports were processed into goods and services that were subsequently exported. For intermediate services imports, this share was approximately 61%.
- The import content of goods exports is around 50% and is highly susceptible to variations in the price of energy and raw materials. The import content of services exports is considerably lower, at around one-third, and is also less sensitive to global market price fluctuations.

Composition and origin of goods imports

- Machinery and transport equipment were the largest import category in 2024 at €161.7 billion, followed by industrial products at €121.6 billion, and raw materials and mineral fuels at €103.5 billion. The largest fall in import value compared with 2023 was in raw materials and mineral fuels, due to lower energy prices.
- Re-exports were the most important destination for imports across all goods categories. In the case of food and beverages, a relatively large share was imported for further processing in the Netherlands.
- Germany remained the Netherlands' largest supplier of goods, with €91 billion, followed by Belgium, the US, China and the UK. The EU accounted for more than 45% of total goods imports.
- More than half of intermediate goods imports originated from non-EU countries, while a relatively large share of imports from China was intended for re-export.
- The largest users of intermediate goods imports were commercial services, the food industry, the petroleum industry and the chemical industry. The petroleum industry and commercial services in particular saw their import value decline in 2024.

Imports of goods for direct domestic expenditures

- Approximately 13% of goods imports in 2024 (€80.1 billion) were destined for direct domestic expenditures in the Netherlands, such as household consumption and investment.
- Passenger cars were the largest category, followed by computers (and components) and machinery (and components).
- Imports of road vehicles (91%) and furniture and furniture parts (65%) were largely intended for direct domestic expenditures and are relatively rarely processed into other products or re-exported without significant processing (re-exports).
- Germany was the most important supplier of goods for direct domestic expenditures in the Netherlands, followed by Belgium, China, the US and the UK.
- The most common country-product combination was machinery and transport equipment from Germany, particularly passenger cars and other road vehicles.

Imports of goods processed for domestic expenditures

- Approximately 14% of Dutch goods imports in 2024 (€72.4 billion) were processed in the Netherlands and subsequently sold on the domestic market.
- The main products involved were petroleum products, natural gas, electrical equipment and machinery (and components).
- Germany was the most important supplier of goods destined for the Dutch market after processing, followed by Belgium, the US and China.
- Of imports from Germany, a relatively large share (16%) was sold domestically after processing in the Netherlands, while this share was lowest for China (9%).
- The largest country-product combination was industrial products from Germany, followed by machinery and transport equipment from Germany and raw materials and mineral fuels from the US.

Imports of goods processed for use in exports

- Approximately 26% of Dutch goods imports (€144.9 billion) were processed in the Netherlands for use in Dutch exports.
- Dutch production chains are highly integrated with the rest of the European internal market: 45% of goods imports required for exports originated from the EU, with Germany the most important supplier.
- The value of goods imports incorporated into exports decreased by 7.3% in 2024, mainly due to a strong decline in imports of raw materials and mineral fuels.
- The largest imported product group used in Dutch exports was raw materials and mineral fuels, followed by machinery and transport equipment, industrial products, and food and beverages.
- For raw materials and mineral fuels, the Netherlands was mainly dependent on countries outside the EU, such as the US. The EU was the main supplier of machinery, industrial products, food products and chemical products.
- Petroleum products were the most important imported goods that were processed and subsequently exported. Other important products included machinery (and components) and natural gas. The most common country-product combinations were raw materials and mineral fuels from the US and machinery and transport equipment from Germany.

Imports of goods for the purpose of re-exports

- Approximately 47% of Dutch goods imports (€262.2 billion) were re-exported in 2024 with little or no processing. Machinery (and components) were the most commonly imported goods for subsequent re-export, followed by natural gas, petroleum products and pharmaceutical products.
- Germany was the largest import partner for goods destined for re-export, followed by China, the US and Belgium.
- For most countries of origin and product groups, more than half of imports were destined for re-export. A relatively high share of goods imports from China (64%) and Ireland (65%) was destined for re-export.
- The most common country-product combinations for imports destined for re-export were industrial products from China, Germany and the US, followed by chemical products from Germany and Belgium.
- The destination of goods imports highlights the Netherlands' dual role as a European gateway for the distribution of goods imports (particularly through re-exports) and as an energy hub, with imported oil and gas being processed or transported through the Netherlands to other European countries (both through imports processed for use in Dutch exports and imports destined for re-export).

Composition and origin of services imports

- In 2024, business services were the largest services import category, worth €81 billion, followed by royalties (€34 billion), transport services (€33 billion), travel services (€28 billion) and ICT services (€22 billion). With the exception of travel services, most of these services were used by businesses as intermediate inputs.
- The US was again the largest supplier of services to the Netherlands (€42 billion), followed by the UK (€28 billion) and Germany (€26 billion). Total imports from the EU amounted to €119 billion.
- Of total services imports, €106 billion was incorporated into Dutch exports. Business services formed by far the largest category, highlighting the growing importance of foreign services for Dutch exports and the increasingly important role of services in manufacturing (also known as 'servicification').
- Services imports for export purposes increased by 4.6% in 2024. Imports of business services, royalties and ICT services grew particularly strongly, while imports of transport services declined slightly.
- The importance of the EU as a supplier of services used in Dutch exports increased: its share rose to 53.5% of total processed services imports. However, the US remained the most important non-EU supplier, particularly of intellectual property (such as software licences and patents).

Chapter 8: Footprint of Dutch imports

- The import footprint is a measure of the environmental pressure caused abroad by goods and services imported by the Netherlands, from production to the Dutch border.
- In 2023, approximately 70% of the Netherlands' import footprint abroad was linked to imported goods and services that were ultimately re-exported, either as re-exports or after being processed for use in Dutch exports.
- The type of import determines the footprint: for imports destined for re-export the share of the import footprint was greater than their share in the import value. For imports intended directly for domestic expenditures, the greenhouse gas footprint was the largest, while for intermediate imports incorporated into products that are used in the Netherlands, the material footprint was the largest.

Land use footprint of imports

- Of the land footprint of 29.3 million hectares that was associated with Dutch imports in 2023, approximately 27% was attributable to imports that ultimately remained in the Netherlands.
- In 2023, cropland made up the largest share of the land footprint of imports, at 41%, mainly due to a rise in imports of agricultural products and a fall in imports of timber and forestry products.
- The land footprint of imports for domestic expenditures – including imports of semi-manufactured goods and raw materials that are processed in the Netherlands into goods and services for domestic demand – was almost 2.5 times the size of the land area of the Netherlands in 2023. This illustrates the Netherlands' dependence on the use of land elsewhere.
- Between 2021 and 2023, the land footprint of imports that remained in the Netherlands fell by 22%, mainly due to a reduction in intermediate imports of timber and forestry products and a lower footprint from direct expenditures on food, timber and agricultural products.
- In 2023, the land footprint of Dutch imports for domestic expenditures was concentrated mainly in Germany, France, Brazil, the US and Australia. Russia dropped out of the top 5 due to the sanctions on timber, and Australia entered the list for the first time due to imports of land-intensive food products such as beef.
- The food industry remained the largest user of land abroad due to its reliance on intermediate imports that are made into end products in the Netherlands.
- In 2023, 12.7 million hectares of land were required worldwide for the import of goods destined for re-export, with the proportion of forest land decreasing and that of cropland increasing due to a fall in imports of timber products and a rise in imports of agricultural products such as food products, cocoa, butter and meat.

Material footprint of imports

- Globally, approximately 1,223 million tonnes (megatonnes) of raw materials were required to produce the goods and services imported by the Netherlands in 2023. The material footprint consisted largely of the use of fossil energy sources in their unprocessed form, such as crude oil, natural gas and coal.
- The largest share of the fossil footprint of imports that remained in the Netherlands, at 73 megatonnes, originated in the US. In 2021, Russia still provided the largest share.
- Raw material use abroad resulting from intermediate imports was the highest for imports destined for the Dutch petroleum industry (81 megatonnes), followed by the construction industry (67 megatonnes). In the petroleum industry, this was mainly linked to imports processed for use in exports, while in the construction industry it mainly concerned intermediate imports incorporated into domestic expenditures.
- The fossil footprint of imports destined for re-export was spread across various countries. The US accounted for the largest share of this footprint (9%), followed by Russia (8%), Norway (7%) and the UK (6%).

Greenhouse gas footprint of imports

- The greenhouse gas footprint of Dutch imports amounted to 413 megatonnes of CO_2 equivalents, the majority of which consisted of CO_2 emissions. The greenhouse gas footprint of imports that remained in the Netherlands amounted to 111 megatonnes of CO_2 equivalents.
- Imports of crude oil and natural gas made the largest contribution to the greenhouse gas footprint of imports that remained in the Netherlands, at 13%. The emissions associated with these imports occurred mainly in the US, whereas in 2021 they were mainly in Russia.
- China accounted for the largest share of the greenhouse gas footprint of Dutch imports at 17%, followed by the US at 8% and Germany at 7%. For all three countries, this was mainly due to imports that were ultimately destined to leave the Netherlands again.
- The food and beverage industry had the largest greenhouse gas footprint abroad. This was mainly due to imports of agricultural products that were processed into export goods. As regards the greenhouse gas footprint of intermediate imports that remained in the Netherlands, the construction industry made the largest contribution.

Nederland Handelsland 2026 – Een introductie

De wereldhandel liet opnieuw groei zien, terwijl de wereldwijde economische groei gematigd bleef rond 3 procent (IMF, 2025; UNCTAD, 2025). Tegelijkertijd namen geopolitieke spanningen, handelsmaatregelen en verschuivende productieketens toe, waardoor internationale handelsstromen minder voorspelbaar werden en steeds vaker werden beïnvloed door geopolitieke verhoudingen.

Hogere handelsbarrières, geopolitieke spanningen en onzeker economisch beleid hadden de mondiale groei sterker kunnen vertragen. De wereldeconomie en wereldhandel bleken in 2025 echter veerkrachtiger dan eerder in dat jaar werd gevreesd. Dat kwam onder meer door het naar voren halen van productie en handel in de aanloop naar nieuwe Amerikaanse importheffingen en door aanhoudend sterke investeringen in AI-infrastructuur, die de vraag naar technologieproducten vergrootten (Armstrong, 2025; IMF, 2026; Minton Beddoes, 2025; OESO, 2025; WTO, 2026). Tegelijkertijd was een deel van de handelsgroei tijdelijk van aard. Zo lagen de handelsstromen in de eerste helft van 2025 hoger doordat bedrijven vooruitliepen op de aangekondigde Amerikaanse importheffingen.

Ook de aard van de internationale concurrentie verandert. Handelspolitiek gaat niet langer alleen over heffingen, quota of markttoegang. Ook data, strategische technologie, intellectueel eigendom en kritieke grondstoffen spelen een grotere rol (Caballero, 2025; Minton Beddoes, 2025). Landen zetten handelsmaatregelen steeds meer in voor industrie-politiek, nationale veiligheid en geopolitieke concurrentie. Daarmee raken de wereldwijde economie en handel steeds sterker verweven met geopolitieke belangen (IMF, 2026; UNCTAD, 2026).

Voor bedrijven betekent dit dat hun concurrentiepositie niet alleen afhangt van prijs, kwaliteit en innovatie, maar ook van regelgeving, de beschikbaarheid van belangrijke technologieën en betrouwbare internationale toeleveringsketens. Dat vergroot de onzekerheid over markttoegang en maakt het voor bedrijven moeilijker om internationale productie- en investeringsbeslissingen te nemen (Caballero, 2025; Minton Beddoes, 2025).

Deze ontwikkelingen zijn ook voor Nederland van groot belang. De Nederlandse economie is open en daardoor sterk verweven met buitenlandse markten. Bedrijven in Nederland verdienen aan export, importeren goederen en diensten voor productie en consumptie, investeren in het buitenland en maken deel uit van internationale productieketens. Daarbij wordt de internationale handel in diensten steeds belangrijker. Diensten worden niet alleen steeds vaker internationaal verhandeld, maar spelen ook een belangrijke ondersteunende rol bij de productie en handel van goederen.

Deze internationale verwevenheid biedt Nederland veel voordelen: toegang tot afzetmarkten, leveranciers, kennis, kapitaal en schaalvoordelen. Tegelijkertijd is Nederland hierdoor ook gevoeliger voor veranderingen in de wereldhandel, zoals nieuwe of hogere importheffingen, schommelingen in de buitenlandse vraag, strategische afhankelijkheden en geopolitieke spanningen.

Kortom, 2025 was geen jaar waarin de globalisering tot stilstand kwam. De wereldhandel bleef groeien en de wereldeconomie bleek veerkrachtiger dan eerder werd gevreesd. Wel veranderde het speelveld waarop landen en bedrijven internationaal handelen. De spelregels werden minder stabiel, strategische belangen kregen meer gewicht en afhankelijkheden werden nadrukkelijker bekeken door een geopolitieke bril. Juist voor een open economie als Nederland is het daarom belangrijk om zicht te houden op internationale handel, investeringen, productieketens en de economische betekenis daarvan.

Nederland Handelsland 2026: Export, import en investeringen is een publicatie van het Expertisecentrum Globalisering van het CBS, ontwikkeld op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit is de achtste editie. De publicatie bevat jaarlijks terugkerende kerngegevens en indicatoren over de internationalisering van de Nederlandse economie en het Nederlandse bedrijfsleven, evenals cijfers over actuele ontwikkelingen. Samen geven deze kerngegevens, indicatoren en trends snel inzicht in de belangrijkste aspecten van internationale handel en de rol van Nederland in wereldwijde productieketens.

De publicatie bestaat uit zeven beschrijvende hoofdstukken, met veel figuren, infographics en tabellen. Deze hoofdstukken presenteren de belangrijkste trends, cijfers en ontwikkelingen over verslagjaar 2025. Waar mogelijk geven we ook al een eerste doorkijk naar het eerste kwartaal van 2026. Waar cijfers over 2025 nog niet beschikbaar zijn, gebruiken we in deze publicatie de meest recente beschikbare gegevens. De onderliggende datasets waarmee de figuren, tabellen en infographics zijn gemaakt, zijn te omvangrijk om volledig in de publicatie op te nemen. Ze zijn wel te downloaden via de landingspagina van deze publicatie.

Zoals gebruikelijk begint de publicatie met een dashboard met infographics. Dit dashboard geeft een overzicht van enkele belangrijke resultaten uit de hoofdstukken. In de daaropvolgende hoofdstukken staan de volgende vragen centraal:

- In deze editie gaan we nader in op drie actuele ontwikkelingen in de internationale handel (hoofdstuk 2). Hoe ziet de Nederlandse goederenhandel met het Midden-Oosten eruit? Hoe heeft de handel in minerale brandstoffen zich ontwikkeld? Wat is de reikwijdte van handelsbeschermende maatregelen van de EU in termen van producten en landen?
- Hoeveel en welke goederen verhandelt Nederland, en met welke landen (hoofdstuk 3)?
- Hoeveel en welke diensten verhandelt Nederland, en met welke landen (hoofdstuk 4)?
- Hoeveel investeert Nederland in het buitenland en hoeveel investeren buitenlandse partijen in Nederland? En welke rol spelen multinationals daarbij (hoofdstuk 5)?
- Wat verdient Nederland aan de export en hoeveel werkgelegenheid hangt daarmee samen (hoofdstuk 6)?
- Hoe werkt de invoer van goederen en diensten door in de Nederlandse economie (hoofdstuk 7)?
- Hoe groot is de Nederlandse voetafdruk door invoer (hoofdstuk 8)?

In de onderstaande tabel staat een selectie van kerncijfers die in deze publicatie verder worden besproken. Het laatste nieuws en andere publicaties over globalisering, waaronder de Internationaliseringsmonitor, zijn te vinden in het dossier Globalisering van het CBS.

0.1 Kernindicatoren internationale handel

	Waarde
	mln euro
Bruto Binnenlands Product (2025*)	
bbp	
In werkelijke prijzen	1 170 579
Internationale handel in goederen (2025*)	
Export	
Totaal	653 662
waarvan:	
Duitsland	145 130
België	75 014
Frankrijk	49 547
VK	41 418
VS	32 202
Italië	28 728
Spanje	23 243
Polen	21 295
China	18 703
Zweden	12 782
Import	
Totaal	582 909
waarvan:	
Duitsland	98 458
VS	57 287
België	55 692
China	48 487
VK	25 032
Frankrijk	21 275
Italië	14 843
Noorwegen	13 899
Polen	13 889
Ierland	13 162
Internationale handel in diensten (2025*)	
Export	
Totaal	337 011
waarvan:	
Duitsland	48 589
VS	36 230
VK	33 772
Ierland	23 149
België	19 489
Frankrijk	19 241
Zwitserland	19 143
Italië	10 577
Spanje	9 324
Zweden	6 792

0.1 Kernindicatoren internationale handel (vervolg)

	Waarde
Import	
Totaal	299 498
waarvan:	
VS	50 892
VK	40 387
Duitsland	36 104
Ierland	21 178
België	20 355
Frankrijk	18 727
Spanje	9 993
Italië	8 803
Polen	7 454
Zwitserland	7 285
Verdiensten dankzij de export (2024*)	
Totaal	382 490
waarvan:	
Goederen Nederlandse makelij	156 211
Wederuitvoer	41 919
Diensten	184 360
Werkgelegenheid dankzij de export (2024*)	**dzd vte**
Totaal	2 600
Direct	
Totaal	1 242
waarvan:	
Goederen Nederlandse makelij	433
Wederuitvoer	58
Diensten	751
Indirect	
Totaal	1 358
waarvan:	
Goederen Nederlandse makelij	587
Wederuitvoer	223
Diensten	549

Literatuur

Armstrong, R. (2025, 21 december). The year in review (part one). *Financial Times*. Geraadpleegd op 3 juni 2026.

Caballero, J. (2025). *IMD World Digital Competitiveness Ranking 2025. Reconfiguring digital strategies amid trade fragmentation*. IMD World Competitiveness Center.

IMF (2025). *World Economic Outlook. Global Economy in Flux, Prospects Remain Dim.* Internationaal Monitair Fonds.

IMF (2026). *World Economic Outlook. Global Economy in the Shadow of War, April 2026*. Internationaal Monitair Fonds.

Minton Beddoes, Z. (2025, 10 november). The contours of 21st-century geopolitics will become clearer in 2026. *The Economist*. Geraadpleegd op 3 juni 2026.

OESO (2025). *OECD Economic Outlook. Resilient Growth but with Increasing Fragilities*. *2025/2*(118). Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling.

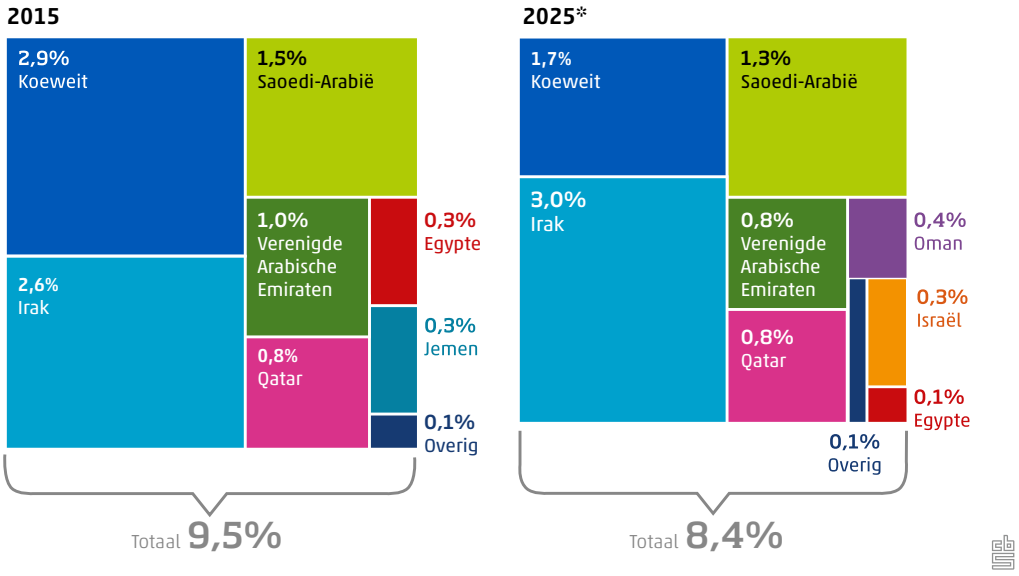
UNCTAD (2025). *Global Trade Update (December 2025): Global trade poised for a record-breaking 2025 as flows expected to surge past $35 trillion.* United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD (2026). *Global Trade Update (March 2026): Reforming trade rules to drive development*. Policy insights. United Nations Conference on Trade and Development.

WTO (2026). *Global Trade Outlook and Statistics. March 2026*. World Trade Organization.

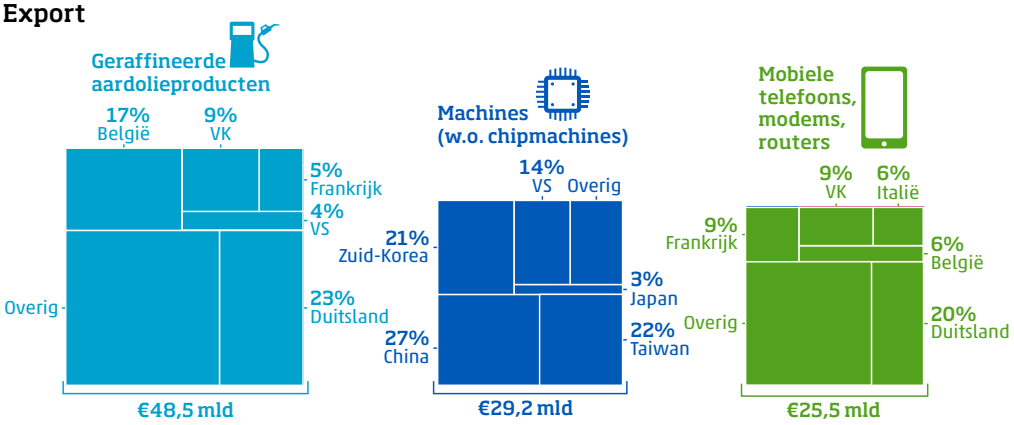
1 Dashboard

Hoofdstuk 2
Aandeel Midden-Oosten in Nederlandse import van minerale brandstoffen (%)

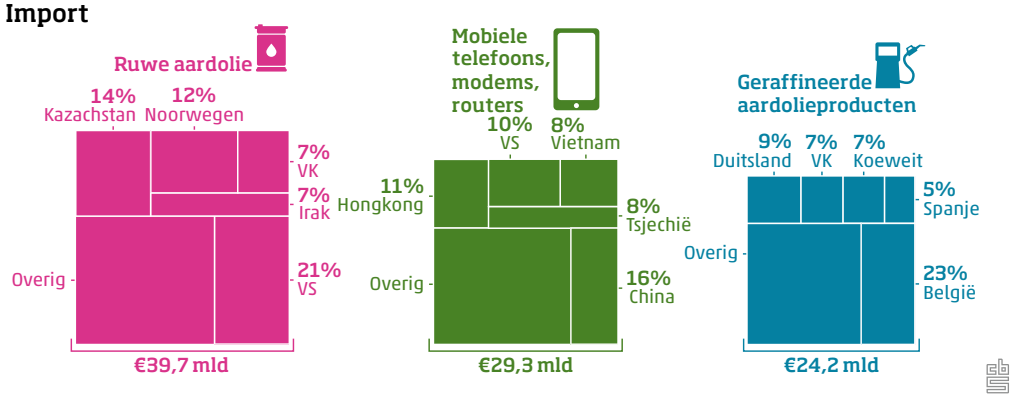

Hoofdstuk 3
Wat wordt er aan goederen verhandeld en met wie? (2025*)

Export

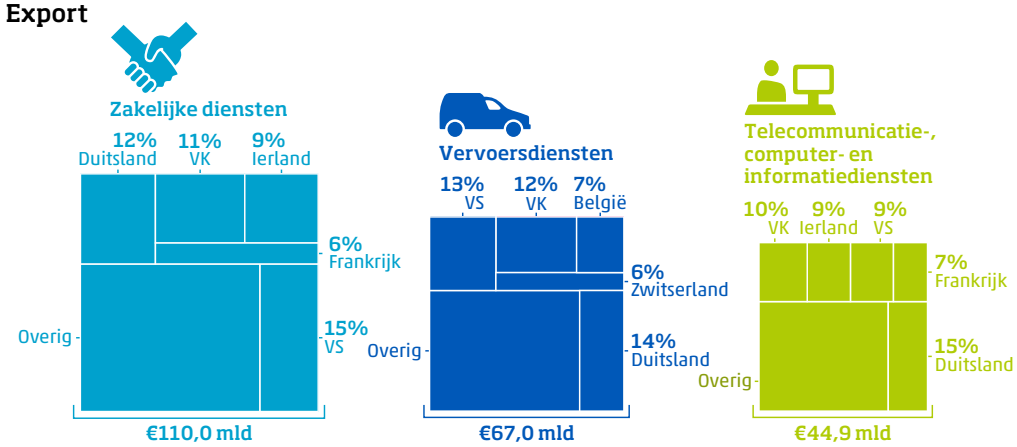

Import

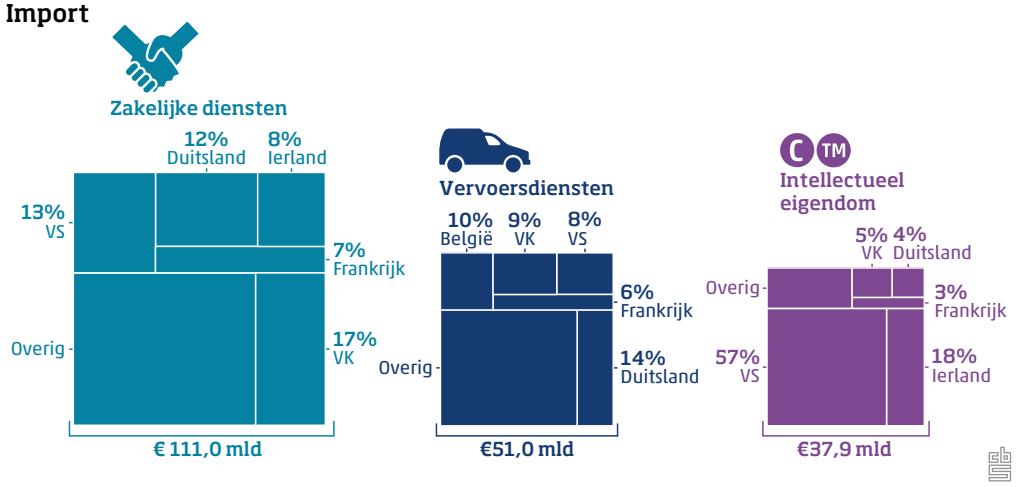

Hoofdstuk 4
Wat wordt er aan diensten verhandeld en met wie? (2025*)

Export

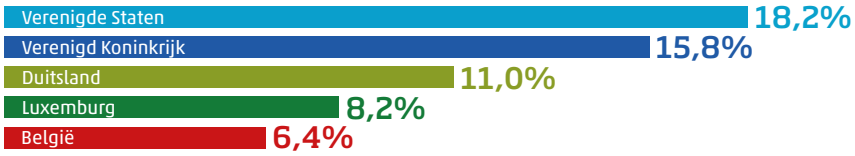

Import

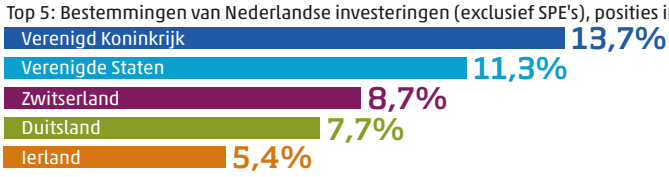

Hoofdstuk 5
Hoeveel wordt internationaal geïnvesteerd?

Top 5: Grootste investeerders in Nederland (exclusief SPE's), posities in 2025

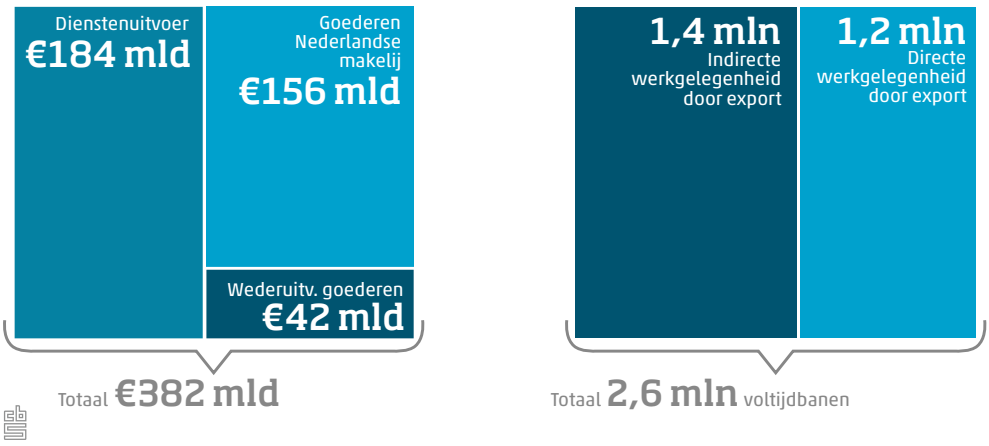

Top 5: Bestemmingen van Nederlandse investeringen (exclusief SPE's), posities in 2025

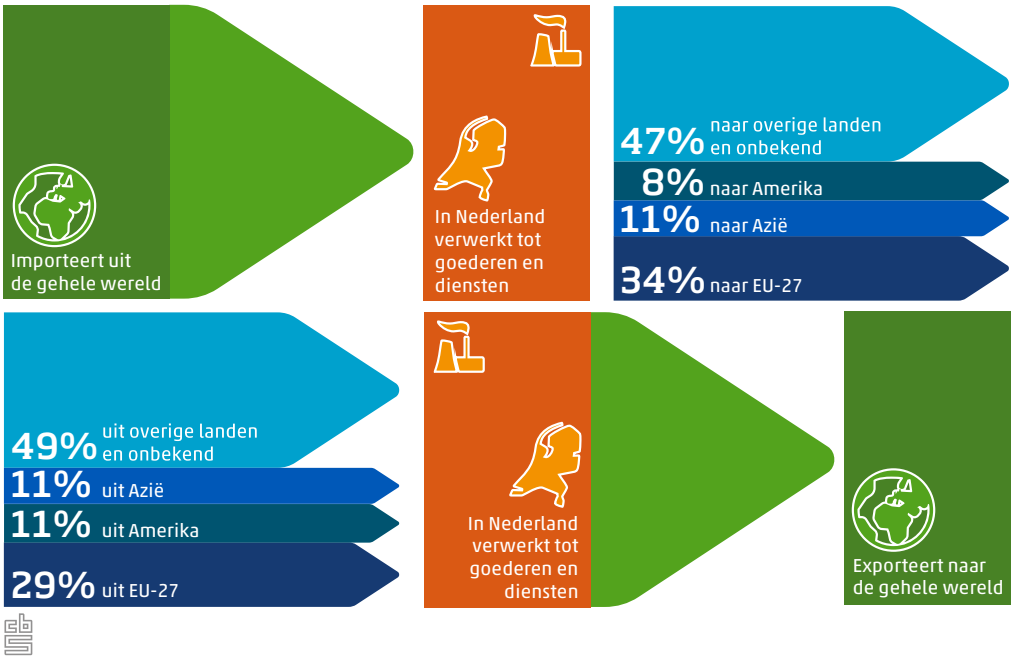

Bron: DNB

Hoofdstuk 6
Wat levert de export op? (2024*)

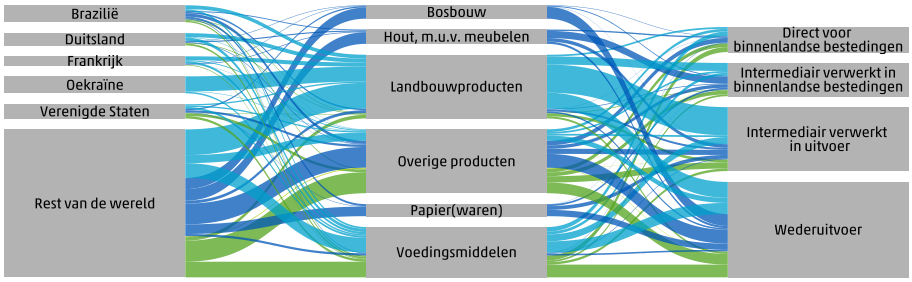

Hoofdstuk 7
Bestemming en herkomst van ingevoerde goederen die Nederland verwerkt in exportproductie (2024*)

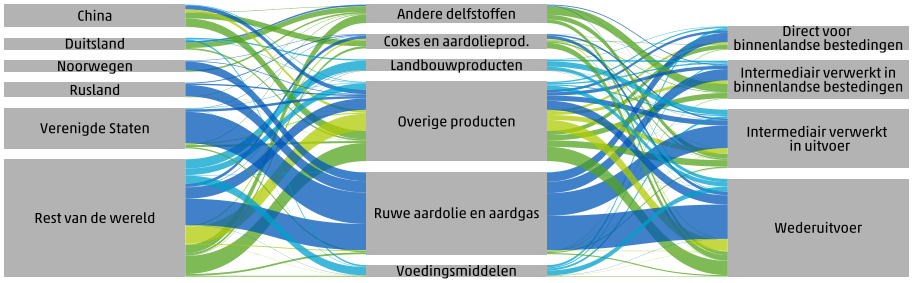
Landgebruik

29 miljoen hectare; ~9 x landoppervlakte Nederland

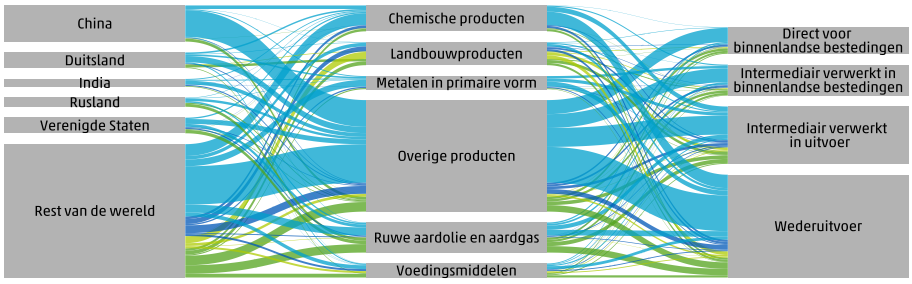
Grondstofgebruik

1 224 megaton; > 121 duizend x gewicht Eiffeltoren

Broeikasgassen

413 megaton CO_2-eq.; 1,6 miljoen volle retourvluchten Amsterdam-New York

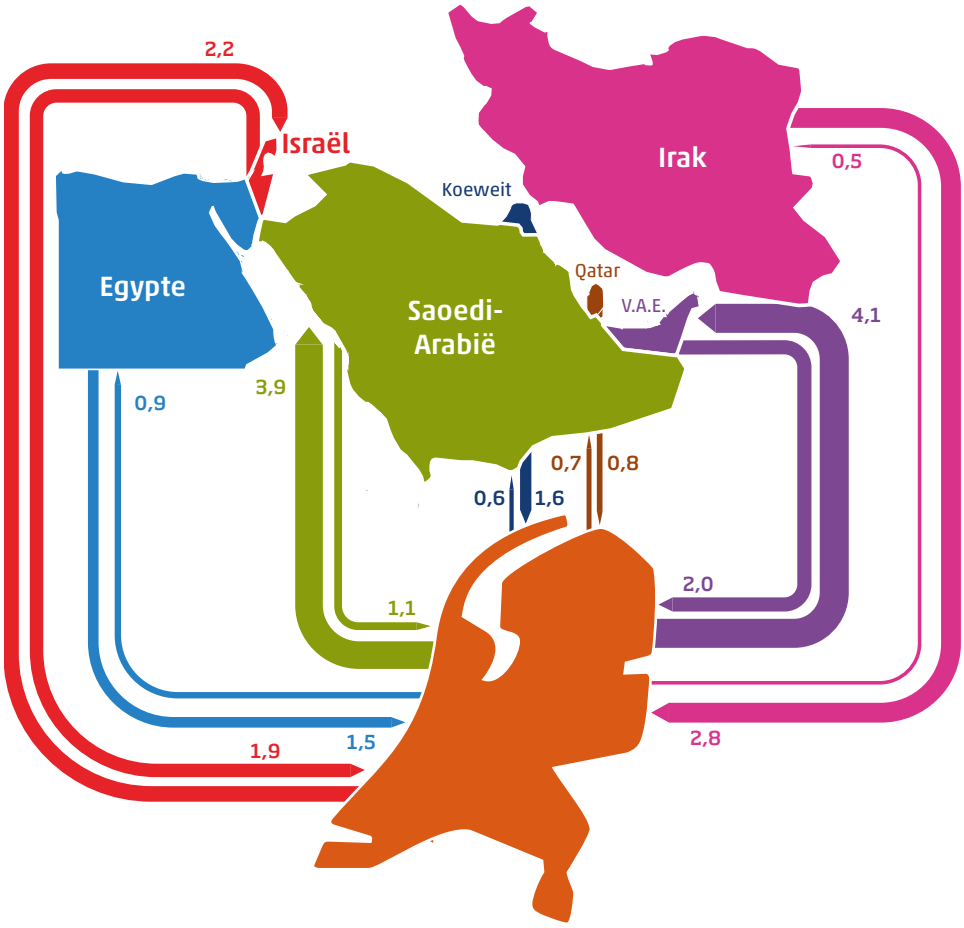

Bron: CBS, PBL (2026)

2 Belangrijke ontwikkelingen in 2025 en 2026

Auteurs: Loe Franssen, Pascal Ramaekers, Christiaan Visser

Belangrijkste goederenhandelspartners van Nederland in het Midden-Oosten, 2025* (x mld euro)

In dit hoofdstuk staan actuele ontwikkelingen centraal die van invloed zijn op de Nederlandse economie en samenleving. Als handelsland is Nederland sterk afhankelijk van internationale ontwikkelingen. Er wordt ingegaan op de goederenhandel met het Midden-Oosten, een regio gekenmerkt door geopolitieke spanningen en conflicten. Daarna volgt een analyse van de handel in minerale brandstoffen en de verschuivingen in de herkomst van onder meer ruwe aardolie en vloeibaar aardgas. Tot slot behandelt het hoofdstuk de toename van handelsbeschermende maatregelen, zoals antidumping- en antisubsidiemaatregelen.

2.1 Belangrijkste bevindingen

Nederlandse goederenhandel met het Midden-Oosten

- Ondanks de grote geopolitieke spanningen en militaire conflicten in het Midden-Oosten bleef de impact op de wereldhandel tot maart 2026 beperkt. Wel werd de export van minerale brandstoffen vanuit de Golfregio fors geraakt en kwam de voedselzekerheid in importafhankelijke landen (in Afrika, Azië en Latijns-Amerika) onder druk te staan door tekorten aan kunstmest.
- In het eerste kwartaal van 2026 lag de waarde van de import uit het Midden-Oosten bijna 16 procent lager dan in het eerste kwartaal van 2025. De Nederlandse exportwaarde is met bijna 6 procent afgenomen in dezelfde periode.
- Nederland was in 2025 de tweede importeur in de EU van goederen uit het Midden-Oosten en tegelijk de vierde EU-goederenexporteur naar die regio.
- Nederland importeerde in 2025 het meest uit Irak (2,8 miljard euro), vrijwel alleen ruwe aardolie.
- De gehele Nederlandse goederenimport uit het Midden-Oosten is toegenomen, van 8,2 miljard euro in 2015 (2,2 procent van de totale import) tot 11,8 miljard euro in 2025 (2,0 procent aandeel). Van alle productgroepen haalde Nederland relatief het meest (poly)fosforzuren, dadels en zoete aardappelen uit het Midden-Oosten.
- Nederland exporteerde in 2025 het meest naar de Verenigde Arabische Emiraten (4,1 miljard euro) en Saoedi-Arabië (3,9 miljard euro).
- De gehele Nederlandse goederenexport naar het Midden-Oosten is toegenomen, van 10,9 miljard euro in 2015 tot 15,3 miljard euro in 2025, maar tegelijkertijd is het aandeel van het Midden-Oosten in de totale Nederlandse goederenexport licht gedaald van 2,6 tot 2,3 procent.
- Nederland exporteerde relatief veel computers, computeronderdelen, mengsels van reukstoffen, melkpoeder, wegtractoren en ijzerafval naar het Midden-Oosten.

Van Groningen naar LNG: de veranderende rol van Nederland in de handel in minerale brandstoffen

- Nederland bevindt zich in een transitie naar een duurzamer energiesysteem, maar blijft vooralsnog sterk afhankelijk van minerale brandstoffen, zoals olie, gas en andere fossiele bronnen.
- De Nederlandse import van energie uit de Verenigde Staten is toegenomen en die uit Rusland juist sterk afgenomen.
- Het aandeel van minerale brandstoffen in de Nederlandse goederenhandel piekte in 2022, zowel bij de invoer (van 11 procent in 2020 naar 25 procent in 2022, en 16 procent in 2025) als bij de uitvoer (van 9 procent naar 22 procent en vervolgens 13 procent in 2025). Deze schommelingen werden vooral veroorzaakt door prijsontwikkelingen.

– Ruwe aardolie en aardolieproducten waren de belangrijkste minerale brandstoffen in de Nederlandse invoer. De sterkste groei betrof echter vloeibaar aardgas (LNG) door de afbouw van de binnenlandse gaswinning en de vervanging van Russisch pijpleidinggas. De VS was met grote afstand de grootste leverancier van LNG.
– Aardolieproducten domineerden de Nederlandse uitvoer van minerale brandstoffen. De (weder)uitvoer van ruwe aardolie was beperkt en in het geval van LNG nihil.

Handelsbescherming in beeld

– Internationale handel wordt steeds vaker beïnvloed door geopolitieke spanningen, zorgen over strategische afhankelijkheden en discussies over oneerlijke concurrentie.
– Landen hebben ook binnen het kader van de WTO een aantal instrumenten waarmee zij de interne markt kunnen beschermen tegen oneerlijke concurrentie.
– Op basis van TARIC-data heeft het CBS een databestand ontwikkeld waarmee het gebruik van antidumpingmaatregelen (AD) en antisubsidiemaatregelen (countervailing duties, CV) door de Europese Unie over de tijd inzichtelijk kan worden gemaakt.
– Het aantal EU-verordeningen met een verwijzing naar een handelsbeschermende maatregel (AD of CV) is in de loop van de jaren stevig gegroeid. Zo waren er in 1994 30 unieke EU-verordeningen van kracht, en in 2025 158.
– Ook het aantal landen en producten die geraakt worden door deze maatregelen is hard gegroeid. In 1994 waren er 81 land-product-combinaties onderhevig aan handelsbeschermende maatregelen (AD of CV), terwijl dat in 2025 bijna 1 400 combinaties waren.
– China was veruit het belangrijkste doelland van handelsbeschermende maatregelen. In 2025 had 44 procent van alle product-land-combinaties met een handelsbeschermende maatregel betrekking op Chinese invoer.
– Het unieke aantal producten dat onderhevig is aan deze maatregelen is ook gegroeid, van 63 in 1994 naar 774 in 2025. Met name (artikelen van) ijzer en staal waren steeds vaker onderhevig aan handelsbeschermende maatregelen.

Leeswijzer

In paragraaf 2.2 wordt de Nederlandse goederenhandel met het Midden-Oosten onder de loep genomen. Hierbij wordt zowel gekeken naar de goederenimport uit die regio als naar de goederenexport naar die regio. Daarna volgt in paragraaf 2.3 een uiteenzetting van de Nederlandse handel in minerale brandstoffen. Ook hier belichten we zowel de import- als de exportkant. Paragraaf 2.4 sluit af met trends en ontwikkelingen rondom handelsbeschermende maatregelen, zoals antidumping- en antisubsidiemaatregelen.

2.2 Nederlandse goederenhandel met het Midden-Oosten

Sinds 2023 zijn er grote geopolitieke spanningen en militaire conflicten in het Midden-Oosten[1)], met name rondom de Gazastrook in Israël, de Israëlisch-Libanese grens, de Rode Zee (Houthi-rebellen), Syrië en in toenemende mate direct tussen Israël en Iran. Sinds 2023 is de situatie uitgegroeid van een regionale crisis tot een grootschalige oorlog. De grootste escalatie – tot nu toe – vond plaats op 28 februari 2026, toen Israël en de Verenigde Staten een grootschalige luchtaanval uitvoerden op Iran, waarbij onder andere de Iraanse opperste leider Khamenei omkwam.

Iran reageerde met de afsluiting van de Straat van Hormuz. Hierdoor ontstond een wereldwijde energiecrisis die nog steeds voortduurt. De blokkade verstoorde de mondiale energievoorziening en leidde in importafhankelijke landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika tot kunstmesttekorten en een verslechterde voedselzekerheid (FAO, 2026). Daarnaast zorgden de verstoringen voor sterk stijgende olie- en gasprijzen, hoge vrachttarieven en een toenemend risico op stagflatie (UNCTAD, 2026).

Voor de scheepvaart leiden de veiligheidsrisico's bovendien tot omleidingen via Kaap de Goede Hoop, langere vaartijden en schaarse scheepscapaciteit (UNCTAD, 2026). Toch bleef de impact op de wereldhandel in maart 2026 vooralsnog beperkt. De wereldhandel kromp met 2,1 procent ten opzichte van een maand eerder en de industriële productie daalde met 1,7 procent. Wel nam de export van ruwe olie, vloeibaar aardgas en geraffineerde olieproducten uit de Golfregio fors af (CPB, 2026).

Geopolitieke spanningen zetten daarmee belangrijke handelsroutes onder druk, ook voor Nederland. Daarom staat in deze paragraaf de Nederlandse goederenhandel met het Midden-Oosten centraal. Welke landen waren tot en met 2025 de belangrijkste handelspartners, om welke producten ging het en welke ontwikkelingen zijn sinds 2015 zichtbaar? Daarnaast wordt aan de hand van de eerste cijfers van 2026 een voorlopige indruk gegeven van de gevolgen van de oorlog voor de Nederlandse goederenhandel.

EU-vergelijking: Nederland tweede importeur, vierde exporteur

In 2025 importeerde Nederland (inclusief quasi-doorvoer) voor 12,7 miljard euro goederen uit het Midden-Oosten. Alleen Italië importeerde meer (15,1 miljard euro), zie figuur 2.2.1. Circa 56 procent van de EU-import uit het Midden-Oosten in 2025 betrof minerale brandstoffen en dat is iets minder dan in 2015 (toen 59 procent).

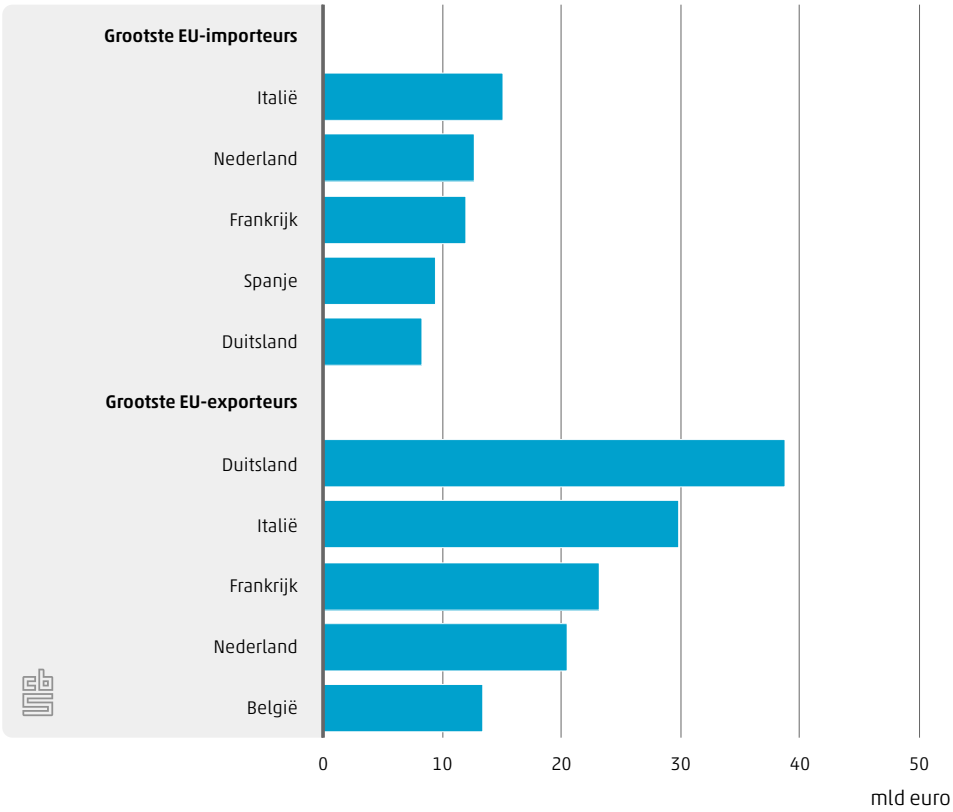
Met een export van 20,5 miljard euro in 2025 – inclusief quasi-doorvoer – stond Nederland op een vierde plek in de EU als het gaat om de goederenexport naar het Midden-Oosten, achter Duitsland, Italië en Frankrijk. Duitsland exporteerde in 2025 voor 38,8 miljard euro goederen naar het Midden-Oosten en dat is 22 procent van de totale EU-export in dat jaar.

1) In deze paragraaf wordt qua definitie van het Midden-Oosten aangesloten bij eerdere publicaties (CBS, 2024a). Het Midden-Oosten betreft hier de volgende vijftien landen en gebieden: Bahrein, Egypte, Irak, Iran, Israël, Jemen, Jordanië, Koeweit, Libanon, Oman, Palestijnse gebieden, Qatar, Saoedi-Arabië, Syrië en de Verenigde Arabische Emiraten.

Zetten we goederenimport en -export tegen elkaar af, dan kunnen we iets zeggen over de goederenhandelsbalans van de EU met het Midden-Oosten. Ondanks de import van minerale brandstoffen uit het Midden-Oosten had de EU toch een fors handelsoverschot van 80,0 miljard euro met het Midden-Oosten. Het is wel iets afgenomen: in 2015 was het nog 81,5 miljard euro. Alleen Duitsland, Italië en Frankrijk hadden in 2025 een groter handelsoverschot dan Nederland met het Midden-Oosten.

De directe afhankelijkheid van de EU van minerale brandstoffen is kleiner dan vaak wordt verondersteld. In het derde kwartaal van 2025 was het aandeel van het Midden-Oosten in de totale EU-import 12 procent voor ruwe aardolie (Saoedi-Arabië, Irak), 6 procent voor vloeibaar aardgas (Qatar) en 0 procent voor pijpleidinggas (ECFR, 2026).

2.2.1 Grootste EU-goederenhandelaren met het Midden- Oosten, 2025

Bron: Eurostat

Nederland importeerde in 2025 het meest uit Irak

De grootste goederenleverancier binnen het Midden-Oosten voor Nederland was in 2025 Irak, met een importwaarde van 2,8 miljard euro (figuur 2.2.2).[2)] Dat is een 34 procent hogere importwaarde dan in 2015 (1,7 miljard euro). In 2025 betrof maar liefst 98 procent van die import ruwe aardolie.

2) Bij de EU-vergelijking (figuur 2.2.1) waren de cijfers, voor een eerlijke vergelijking met andere EU-landen, inclusief quasi-doorvoer (doorvoer van goederen zonder bewerking in buitenlands eigendom). Vanaf dit punt (vanaf figuur 2.2.2) is het mogelijk om de cijfers te zuiveren van quasi-doorvoer en wordt dat ook gedaan.

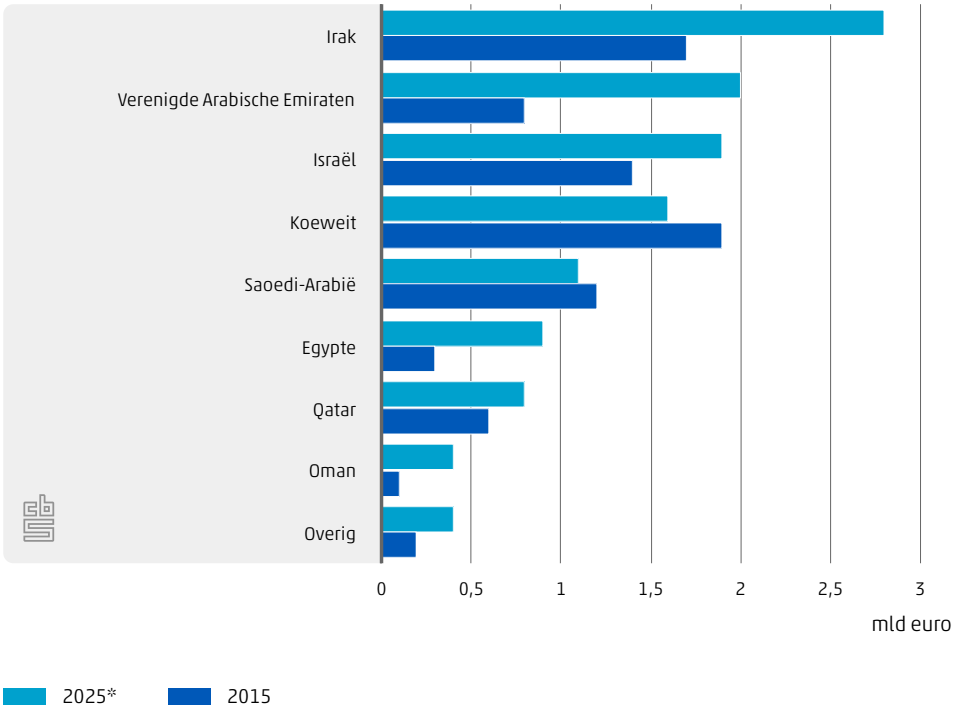
Op een tweede plek staan de Verenigde Arabische Emiraten. Nederland haalde in 2025 voor bijna 2 miljard euro aan goederen uit dit land; dat is ruim een verdubbeling ten opzichte van 2015. In 2015 waren de Verenigde Arabische Emiraten nog de vijfde goederen-leverancier uit het Midden-Oosten. Het land ontwikkelt zich steeds meer als logistieke (wederuitvoer-)hub en dat kan deels deze groei verklaren (FCME, 2023). Nederland haalde in 2025 voor 43 procent machines en apparaten, voor 33 procent minerale brandstoffen en voor 4 procent rubber(producten) uit de VAE. Daarbij is meer dan de helft van de importgroei sinds 2015 toe te schrijven aan machines en apparaten.

Net na de VAE volgde Israël, waarbij de importwaarde in 2025 31 procent hoger lag dan in 2015. De import uit Israël bestond onder andere uit minerale brandstoffen (16 procent) en optica-, meet- en medische apparatuur (13 procent). De importgroei sinds 2015 wordt volledig verklaard door een stijging van deze twee productgroepen.

Koeweit en Saoedi-Arabië waren de vierde en vijfde goederenleveranciers voor Nederland. Het ging in het geval van Koeweit helemaal en in het geval van Saoedi-Arabië voor het grootste deel om minerale brandstoffen. Bij beide landen valt op dat de importwaarde in 2025 iets lager lag dan in 2015.

De gehele Nederlandse goederenimport uit het Midden-Oosten is toegenomen, van 8,2 miljard euro in 2015 (2,2 procent van de totale import) tot 11,8 miljard euro in 2025 (2,0 procent aandeel). Ook de import van minerale brandstoffen is in die periode toegenomen, maar minder snel dan het totaal, waardoor het aandeel van minerale brandstoffen in de totale import is gezakt van 68 tot 59 procent.

2.2.2 Belangrijkste goederenleveranciers in het Midden- Oosten

Importwaarde in 1e kwartaal 2026 bijna 16 procent lager

Nederland importeerde, waarschijnlijk vanwege de grote aanhoudende onrust en oorlogsdreiging in de regio, in het eerste kwartaal van 2026 voor bijna 16 procent minder waarde uit het Midden-Oosten dan in het eerste kwartaal van 2025. De import van belangrijke leveranciers zoals Irak (–35 procent), Israël (–20 procent) en Koeweit (–24 procent) is in deze periode sterk in waarde afgenomen, terwijl de import uit de Verenigde Arabische Emiraten (+12 procent) en Saoedi-Arabië (+38 procent) juist in waarde is toegenomen. Desondanks was Irak in het eerste kwartaal van 2026 nog steeds de belangrijkste leverancier voor Nederland, voor Saoedi-Arabië, Israël, Koeweit en de Verenigde Arabische Emiraten.

16% en 6% lagere import- en exportwaarde in eerste kwartaal 2026 in vergelijking met eerste kwartaal 2025

VAE groeit als wederuitvoer-hub

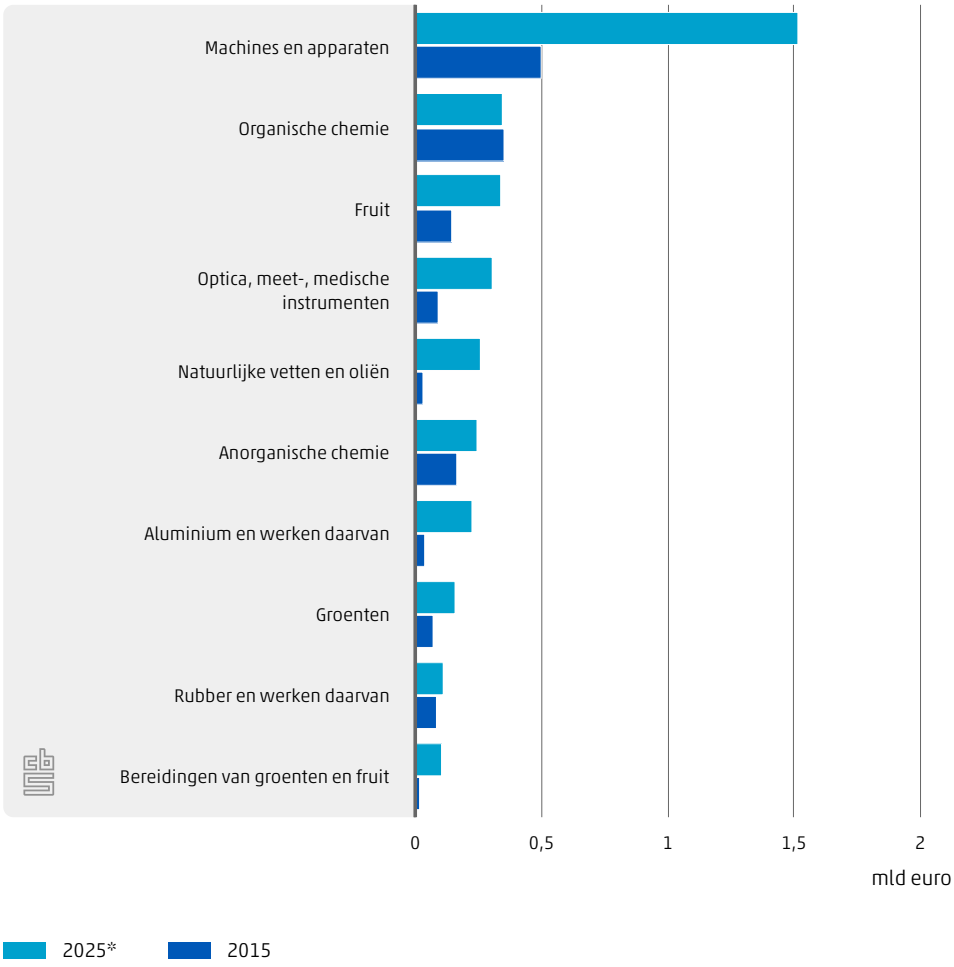
Zoals eerder vermeld betrof in 2025 maar liefst 59 procent van de import uit het Midden-Oosten minerale brandstoffen (zie verder paragraaf 2.3). Indien we deze grote goederen-groep buiten beschouwing laten, dan valt op dat de import van machines en apparaten met 1,0 miljard euro is toegenomen, van 0,5 miljard euro in 2015 tot 1,5 miljard euro in 2025 (figuur 2.2.3). Het ging hier voor het grootste deel om een groei van de import van smartphones uit de VAE (+606 miljoen euro). Het betrof hier invoer voor wederuitvoer en geen eigen productie. De VAE is uitgegroeid tot een logistieke wereldspeler met telefoons als het meest wederuitgevoerde product (FCME, 2023).

Ook de import van natuurlijke vetten en oliën is sterk toegenomen sinds 2015 (+233 miljoen euro). Het ging hier onder andere om een toename van de import van afvalvetten (zoals gebruikt frituurvet) uit Saoedi-Arabië. Deze worden in Nederland toegepast als biobrandstof (brandstof uit palmolie of maïs wordt uitgefaseerd in Europa), om te verwerken tot duurzame kerosine, industriële zeep of vetzuren. In Nederland wordt inmiddels ruim 80 procent van de biobrandstoffen uit afvalstromen gemaakt, waarbij gebruikt frituurvet veruit de belangrijkste grondstof is (MVO, z.d.).

De import van optica, meet- en medische instrumenten is in tien jaar tijd met 218 miljoen euro toegenomen. Het ging hier bijvoorbeeld om een groeiende import van medische camera's, CT-scanners en tandprothesen uit Israël. Israël is een wereldwijde R&D-hub voor medische technologie (IIA, 2025).

Groenten, fruit en bereidingen van groenten en fruit kwamen ook steeds meer onze kant op. Het ging onder andere om een sterke groei van zoete aardappelen, druiven, sinaasappels en sinaasappelsap uit Egypte en dadels en avocado's uit Israël. De totale export van verse groenten en fruit uit Egypte naar de EU kent al jaren een forse stijging (Boon, 2025).

2.2.3 Belangrijkste goederen bij de import uit het Midden- Oosten exclusief minerale brandstoffen

Dadels en zoete aardappelen komen vooral uit het Midden-Oosten

Los van minerale brandstoffen (zie daarvoor paragraaf 2.3) was Nederland het meest afhankelijk van het Midden-Oosten voor wat betreft de import van (poly)fosforzuren (aandeel Midden-Oosten van 81 procent), dadels (68 procent) en zoete aardappelen (60 procent). Ook was een significant deel van de Nederlandse import van sinaasappels, bevroren aardbeien en uien afkomstig van landen en gebieden uit het Midden-Oosten.

Nederlandse export leunt relatief sterk op VAE en Saoedi-Arabië

De Nederlandse goederenexport naar het Midden-Oosten werd in 2025 grotendeels bepaald door de export naar de VAE (4,1 miljard euro) en Saoedi-Arabië (3,9 miljard euro). Zie figuur 2.2.4. Deze landen hadden in 2025 een aandeel van respectievelijk 27 en 26 procent in de Nederlandse goederenexport naar het Midden-Oosten. Op enige afstand volgden Israël (14 procent) en Egypte (10 procent). Deze vier landen waren zo samen goed voor 77 procent van de totale Nederlandse goederenexport naar het Midden-Oosten in 2025.

Na deze vier volgde een hele reeks landen en gebieden met elk een aandeel van tussen 2 en 4 procent.

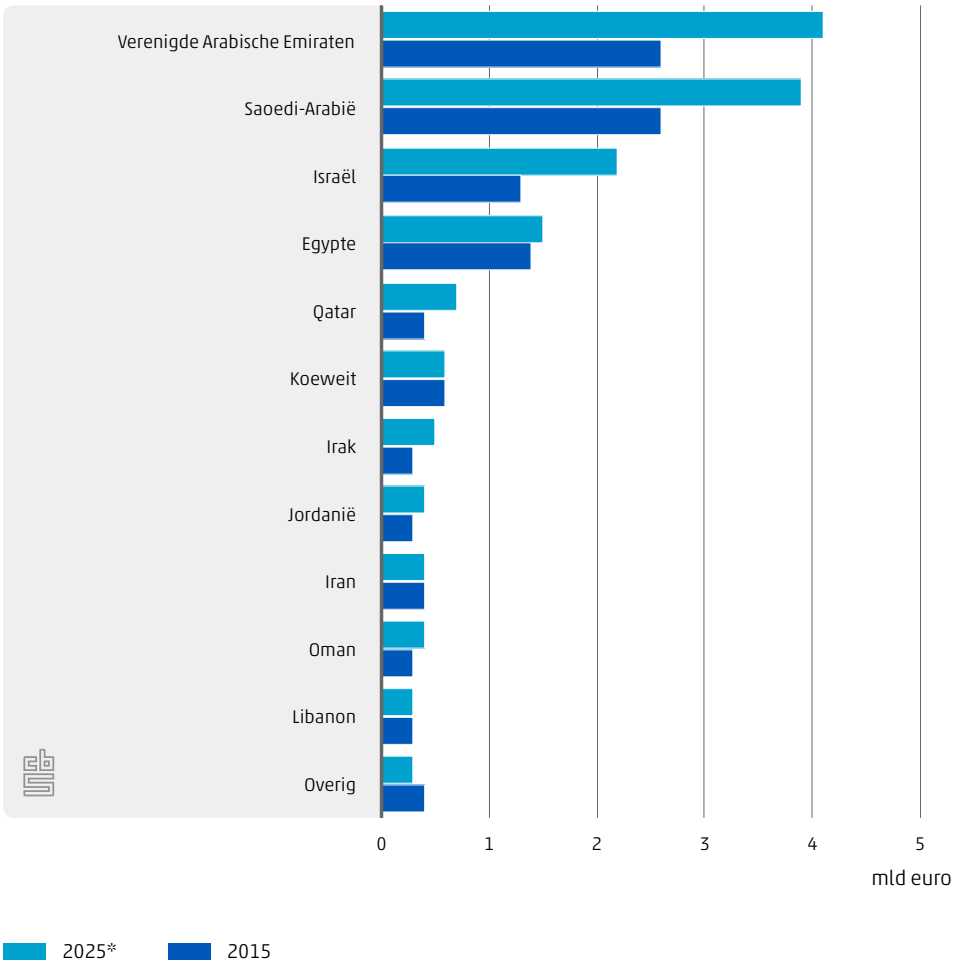
Bij de export naar de VAE ging het met name om machines en apparaten (39 procent), gevolgd door optica, meet- en medische instrumenten (9 procent). Tussen 2015 en 2025 is de export naar de VAE met 57 procent in waarde toegenomen, waarbij de groei vooral werd gedreven door machines en apparaten en optische, meet- en medische instrumenten.

Tussen 2015 en 2025 is de export naar Saoedi-Arabië met 50 procent in waarde toegenomen. Ook bij de export naar Saoedi-Arabië kwamen machines en apparaten (29 procent) en wetenschappelijke instrumenten (15 procent) het meest voor, maar daarnaast was er ook een aanzienlijke export van minerale brandstoffen naar dit land. Minerale brandstoffen hadden zelfs het grootste aandeel in de groei van de Nederlandse export naar Saoedi-Arabië sinds 2015. Het ging hier met name om loodvrije benzine. Hoewel Saoedi-Arabië de grootste exporteur van ruwe aardolie ter wereld is, hebben de eigen raffinaderijen historisch gezien altijd de nadruk gelegd op de productie van diesel en stookolie (EIA, 2024). Door de snelgroeiende jonge bevolking en de enorme auto-afhankelijkheid in het land, is de binnenlandse vraag naar benzine explosief gestegen (Aldubyan, 2021). Saoedi-Arabië kampt daardoor structureel met een benzinetekort en moet dit importeren. Amsterdam is de grootste mondiale benzine-exporteur en daarmee een logische leverancier voor Saoedi-Arabië (COVA, 2022). Benzinecomponenten worden hier geïmporteerd, opgeslagen, gemengd en verhandeld (Kleijn, 2026).

Bij de export naar Israël en Egypte waren naast de reeds genoemde goederen ook medicijnen populair en bij de export naar Egypte was ijzer en staal het belangrijkste product. De export van ijzer en staal verklaarde de volledige groei van de Nederlandse export naar Egypte. Zonder deze productgroep was er zelfs een afname van de export naar dit land.

De gehele Nederlandse goederenexport naar het Midden-Oosten is met 40 procent toegenomen, van 10,9 miljard euro in 2015 tot 15,3 miljard euro in 2025, maar tegelijkertijd is het aandeel van het Midden-Oosten in de totale Nederlandse goederenexport licht gedaald van 2,6 tot 2,3 procent.

2.2.4 Belangrijkste goederenbestemmingen in het Midden-Oosten

Exportwaarde in 1e kwartaal 2026 bijna 6 procent lager

Net als de import is ook de Nederlandse export naar het Midden-Oosten geraakt door de aanhoudende onrust en oorlogsdreiging, zij het in beperktere mate. In het eerste kwartaal van 2026 kwam de Nederlandse goederenexport volgens de eerste cijfers 6 procent lager uit dan in het eerste kwartaal van 2025. Het beeld wisselt wel als we naar de grootste goederenafnemers kijken. Dan zien we een afnemende export naar de VAE (–18 procent) en Israël (–4 procent) en een toenemende export naar Egypte (+19 procent) en Saoedi-Arabië (+11 procent). Verder is ook de export naar Iran, Bahrein, Koeweit, Qatar en Irak sterk afgenomen.

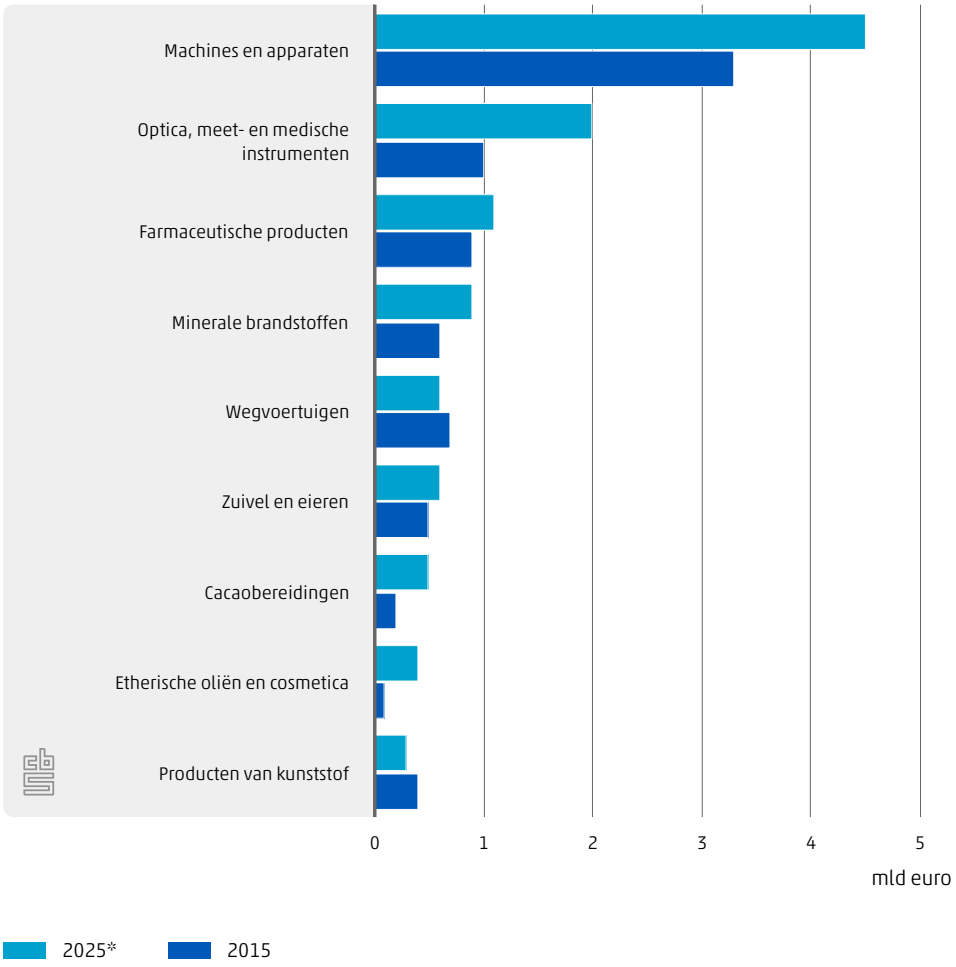
Meer medische instrumenten, zuivel en cacaobereidingen naar het Midden-Oosten

Ook bij de export waren machines en apparaten een veel verhandeld product in de goederenhandel met het Midden-Oosten: de export nam toe van 3,3 miljard euro in 2015 tot 4,5 miljard euro in 2025 (figuur 2.2.5). Onder andere de export van computeronderdelen en van routers en modems naar de VAE is sterk toegenomen.

De export van optica, meet- en medische instrumenten naar het Midden-Oosten is sinds 2015 zelfs verdubbeld en was na machines en apparaten nu het belangrijkste exportproduct van Nederland. De toename betrof met name de export van medische instrumenten (zoals pacemakers, insulinepompen of protheses) naar Israël, Saoedi-Arabië en de VAE.

Ook landbouwproducten vonden steeds meer hun weg naar het Midden-Oosten en dan ging het met name om zuivel en cacaobereidingen. Tussen 2015 en 2025 is bijvoorbeeld de export van mager melkpoeder naar Saoedi-Arabië en de export van cacaopoeder naar de VAE fors in waarde toegenomen. Nederland is van oudsher een grote zuivelexporteur naar Saoedi-Arabië (Lentz, 2026). Verder is Nederland de grootste exporteur van cacaoproducten, zoals cacaopoeder, ter wereld (CBS, 2026a).

2.2.5 Belangrijkste goederen bij de export naar het Midden-Oosten

Voor specifieke producten is het Midden-Oosten een belangrijke afzetmarkt

Voor de goederen die het meest naar het Midden-Oosten geëxporteerd worden, kan worden gekeken hoe groot het aandeel van het Midden-Oosten is in de totale Nederlandse export. In de meeste gevallen lag dat aandeel lager dan 15 procent. Voor een aantal producten lag het aandeel echter wel boven de 15 procent. Dat gold bijvoorbeeld voor computers

(31 procent), computeronderdelen (38 procent), mengsels van reukstoffen (22 procent), melkpoeder (21 procent), wegtractoren (19 procent) en ijzerafval (18 procent).

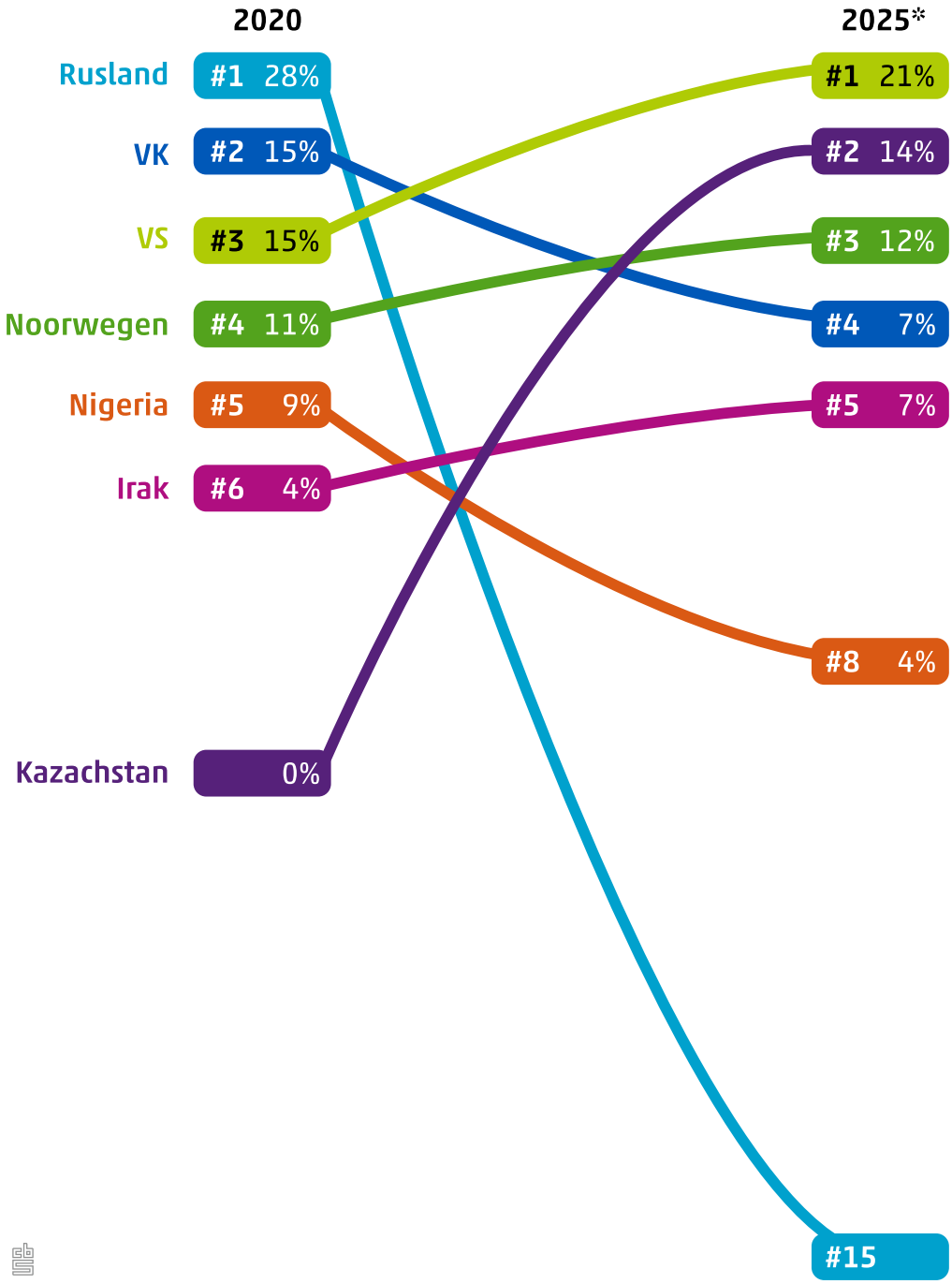
2.3 Van Groningen naar LNG: de veranderende rol van Nederland in de handel in minerale brandstoffen

Nederland bevindt zich in een transitie naar een duurzamer energiesysteem, terwijl handel en infrastructuur nog sterk verbonden zijn met minerale brandstoffen. Hoewel het aandeel hernieuwbare energie groeit, blijft het energiesysteem afhankelijk van olie, gas en andere fossiele bronnen (CBS, 2025a). Nederland vervult daarbij een belangrijke doorvoer- en verwerkingsfunctie in de Europese energievoorziening, via onder meer de Rotterdamse haven, raffinaderijen, opslag en pijpleidingen, waarbij minerale brandstoffen zowel worden verbruikt, verwerkt als geëxporteerd. Hierdoor is de handel nauw verweven met internationale energiestromen en waardeketens.

Daarbij is de context sinds 2015 sterk veranderd. Met de sluiting van het Groningenveld in 2024 eindigde de grootschalige binnenlandse gaswinning (Rijksoverheid, 2024). Hierdoor nam het aandeel van de energie-import in het totale energieverbruik toe van 70 naar 78 procent (CBS, 2025b). Tegelijk verschoof de herkomst van de energie, zie figuur 2.3.1 voor het voorbeeld van ruwe aardolie. Na de Russische inval in Oekraïne en de daaropvolgende sancties werd Russisch pijpleidinggas in toenemende mate vervangen door LNG en andere alternatieve bronnen. Daardoor nam voor Nederland de afhankelijkheid van energie uit de Verenigde Staten toe, terwijl die van Rusland afnam (CBS, 2025b).

Daarmee draait het niet alleen om het afnemende binnenlandse gebruik van fossiele energie, maar ook om de blijvende rol van Nederland als knooppunt in de Europese fossiele energieketen en wat dat betekent voor de Nederlandse economie en internationale energiestromen.

2.3.1 Verschuivingen bij topleveranciers ruwe aardolie

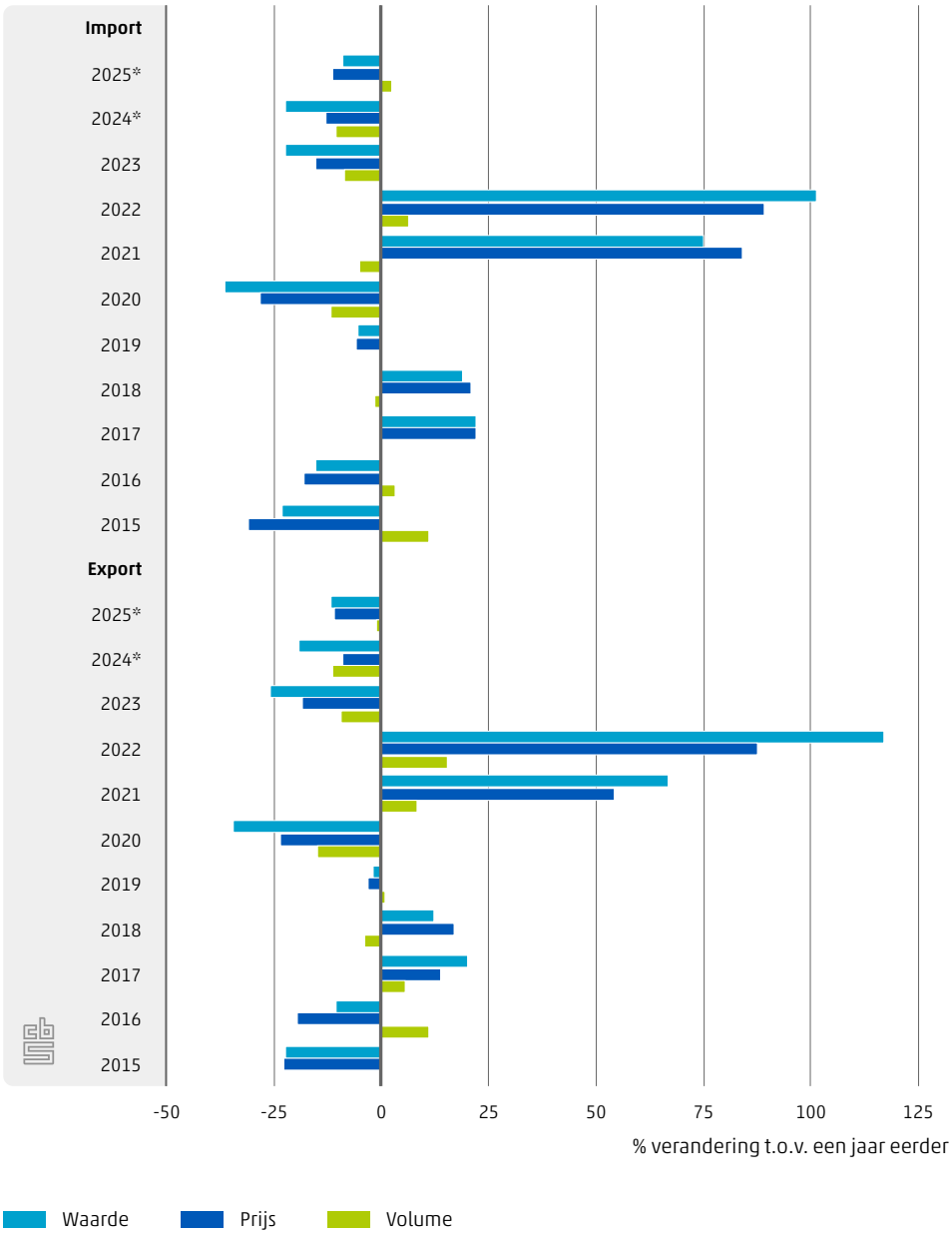

Handel in minerale brandstoffen sterk beïnvloed door energieprijscrisis

De handel in minerale brandstoffen vertoonde tussen 2015 en 2025 grote schommelingen in zowel volume als prijs (figuur 2.3.2). In 2020 daalden de invoer- en uitvoerwaarde sterk door de coronapandemie, en de daarmee samenhangende lagere energieprijzen en verminderde wereldwijde vraag. In 2022 bereikte zowel de invoer als de uitvoer het hoogste niveau sinds de start van de meting in 2015: de invoer liep op tot 169,6 miljard euro en de uitvoer tot 161,1 miljard euro. Deze piek werd vooral gedreven door sterk gestegen energieprijzen na de Russische invasie in Oekraïne (CBS, 2025). Met name aardgas was verantwoordelijk voor

de sterke waardestijging, doordat zowel prijzen als handelswaarden sterk opliepen terwijl volumes beperkt veranderden. Ook de prijsstijgingen van ruwe aardolie en aardolieproducten leverden hieraan een belangrijke bijdrage. Daarna daalden de prijzen en de handelswaarde van minerale brandstoffen mede door stabielere Europese energiemarkten, goed gevulde gasvoorraden en afnemende zorgen over de energievoorziening (Kemp, 2024). In 2025 kwam de invoer uit op 93,8 miljard euro en de uitvoer op 85,7 miljard euro.

2.3.2 Waarde-, prijs- en volumeontwikkeling Nederlandse handel in minerale brandstoffen

Minerale brandstoffen blijven belangrijk: 16 procent van invoer en 13 procent van uitvoer

Het aandeel van minerale brandstoffen in de totale invoer- en uitvoerwaarde van Nederland is de afgelopen jaren flink veranderd. In 2020 bedroeg het aandeel van minerale brandstoffen in de goedereninvoer nog 11 procent, maar in 2022 steeg dit sterk naar 25 procent, voordat het in 2025 weer daalde naar 16 procent. Ook bij de uitvoer is een vergelijkbare trend te zien: van 9 procent in 2020 tot 22 procent in 2022, en een daling naar 13 procent in 2025. Deze cijfers laten zien dat minerale brandstoffen een significant onderdeel vormen van de Nederlandse handel, ondanks de sterke schommelingen in de handelswaarde door de jaren heen.

Hoe gaat de handel in minerale brandstoffen in de eerste drie maanden van 2026?

In het eerste kwartaal van 2026 bedroeg de invoer van minerale brandstoffen 22,1 miljard euro en de uitvoer 21,5 miljard euro. Daarmee lagen zowel de invoer- als uitvoerwaarde net onder die van het eerste kwartaal van 2025.

Na het eerste kwartaal van 2026 bleven geopolitieke ontwikkelingen de handel in minerale brandstoffen beïnvloeden. De invoerwaarde van goederen uit de Golfstaten lag in april 2026 67 procent lager dan een maand eerder.[3] Volgens het CBS kwam dit door de sluiting van de Straat van Hormuz begin maart 2026 als gevolg van de oorlog tussen de VS en Iran (CBS, 2026b). Het effect werd vooral in april zichtbaar, omdat schepen vanuit de Golfregio doorgaans één tot twee maanden onderweg zijn naar Nederland.

De Straat van Hormuz is een belangrijke uitvoerroute voor Bahrein, Irak, Iran, Koeweit, Qatar, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten (VAE). Door de afsluiting werd het scheepvaartverkeer vanuit deze regio sterk beperkt, met name in de handel in minerale brandstoffen. In 2025 bestond driekwart van de Nederlandse invoer uit deze zeven landen uit minerale brandstoffen, zoals ruwe aardolie en voertuigbrandstoffen. Samen waren deze landen goed voor ruim 7 procent van de totale Nederlandse invoer van minerale brandstoffen.

€9,7 miljard import van vloeibaar aardgas in 2025 tegenover €0,5 miljard in 2015

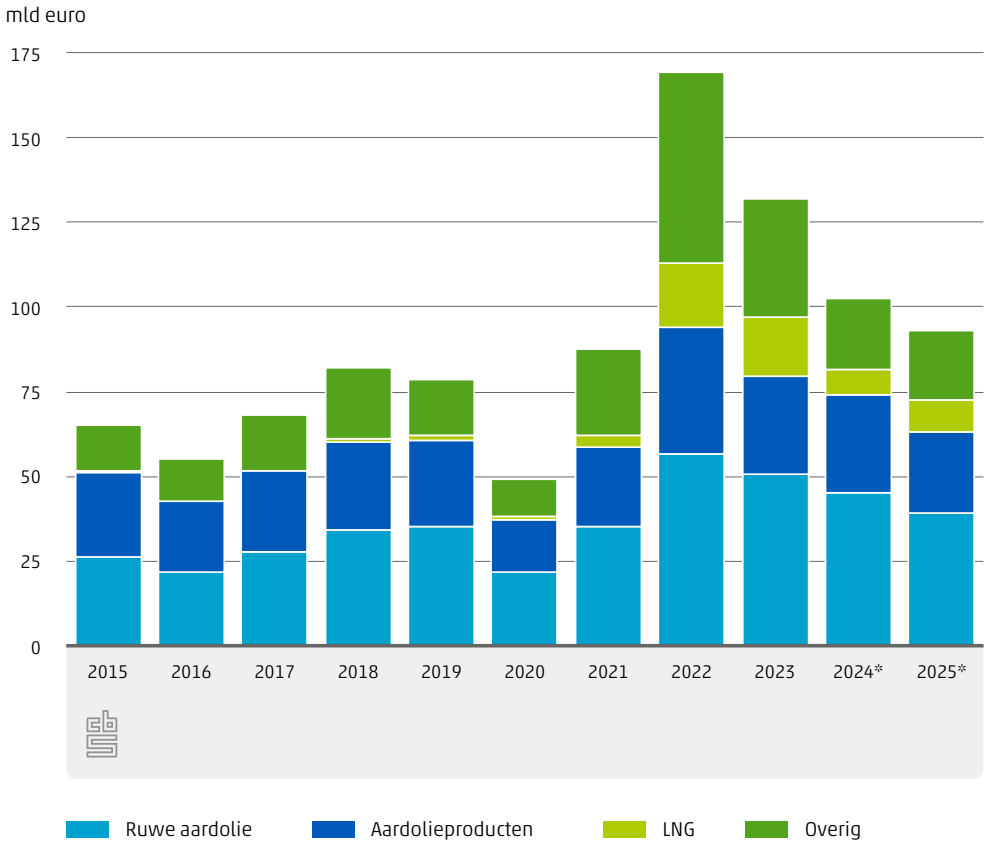

3) De cijfers uit het nieuwsbericht zijn gebaseerd op het betalingsbalansconcept (BOP), terwijl de overige cijfers in deze paragraaf afkomstig zijn uit de statistiek Internationale Handel in Goederen (ITGS). Hierdoor zijn de cijfers niet volledig vergelijkbaar. BOP is gebaseerd op eigendomsoverdracht: goederentransacties waarbij het economisch eigendom van goederen overgaat tussen Nederlandse en buitenlandse partijen. ITGS hanteert daarentegen het principe van grensoverschrijding, waarbij goederen worden geregistreerd zodra zij de Nederlandse grens passeren, ongeacht of er sprake is van eigendomsoverdracht.

Ruwe aardolie blijft grootste invoerpost, LNG wint aan belang

De afhankelijkheid van buitenlandse fossiele energie wordt duidelijker wanneer ook naar de samenstelling van de invoer wordt gekeken. Tussen 2015 en 2025 vormden ruwe aardolie en aardolieproducten de belangrijkste invoer van minerale brandstoffen (figuur 2.3.3).
De invoerwaarde van ruwe aardolie steeg van 26,4 miljard euro in 2015 naar 39,2 miljard euro in 2025. Ook de invoerwaarde van aardolieproducten lag in 2025 hoger. LNG kende de sterkste groei, van 0,5 miljard euro in 2015 naar 9,7 miljard euro in 2025, door de afbouw van de binnenlandse gaswinning en de vervanging van Russisch pijpleidinggas. Tussentijds bereikten de invoerwaarden van alle drie de brandstoffen een piek in 2022, vooral als gevolg van de sterk gestegen energieprijzen.

2.3.3 Invoer van minerale brandstoffen naar productgroep

Bij de verwerking van minerale brandstoffen ontstaan naast de hoofdproducten ook bijproducten. Hier gaat het om vier bijproducten: LPG, petroleumcokes, bitumen en zwavel.[4)]
De invoer van deze bijproducten laat hetzelfde patroon zien als de bredere invoer van aardolieproducten. Tussen 2015 en 2025 nam de invoerwaarde toe, van 1,7 miljard euro naar 2,5 miljard euro. De hoogste waarde werd door toedoen van sterke prijsstijgingen bereikt in 2022, met 3,0 miljard euro. Daarna bleef de invoer op een relatief hoog niveau. LPG vormde in alle jaren veruit het grootste deel van de invoer (gemiddeld 77 procent), gevolgd door petroleumcokes (gemiddeld 17 procent).

4) Zwavel behoort volgens de SITC-classificatie tot de grondstoffen (SITC 2) en niet tot de minerale brandstoffen (SITC 3). Zwavel is opgenomen omdat het een bijproduct is dat vrijkomt bij de ontzwaveling van aardgas en aardolie.

Van Rusland naar alternatieve leveranciers

De belangrijkste verschuiving in de Nederlandse invoer van minerale brandstoffen tussen 2020 en 2025 was de sterke afname van het belang van Rusland en de opkomst van alternatieve leveranciers. Dit blijkt niet alleen uit de groeiende rol van LNG, maar ook uit de herkomst van de ingevoerde brandstoffen (tabel 2.3.4). Bij ruwe aardolie was Rusland in 2020 nog de grootste leverancier, goed voor 27,5 procent van de invoerwaarde, maar in 2025 behoorde het niet meer tot de vijf belangrijkste herkomstlanden, ook te zien in figuur 2.3.1. De VS was toen de grootste leverancier, gevolgd door Kazachstan en Noorwegen. Ook bij aardolieproducten veranderden de landen van herkomst: België bleef de belangrijkste leverancier, maar Rusland verdween in 2025 uit de top. Koeweit, Spanje en Frankrijk namen een groter aandeel in. Bij LNG was de VS in 2025 veruit de grootste leverancier van Nederland, gevolgd door Rusland, Angola, Trinidad en Tobago en Equatoriaal-Guinea.

2.3.4 Top 5 herkomstlanden van minerale brandstoffen[1), 2)]

Jaar	Productgroep	Land	Aandeel
			%
2020	Ruwe aardolie	Rusland	27,5
2020	Ruwe aardolie	VK	14,9
2020	Ruwe aardolie	VS	14,9
2020	Ruwe aardolie	Noorwegen	11,3
2020	Ruwe aardolie	Nigeria	9,1
2020	Aardolieproducten	België	22,7
2020	Aardolieproducten	VK	11,2
2020	Aardolieproducten	Rusland	9,7
2020	Aardolieproducten	Duitsland	7,3
2020	Aardolieproducten	Singapore	4,1
2025*	Ruwe aardolie	VS	21,1
2025*	Ruwe aardolie	Kazachstan	14,2
2025*	Ruwe aardolie	Noorwegen	11,4
2025*	Ruwe aardolie	VK	7,1
2025*	Ruwe aardolie	Irak	7,0
2025*	Aardolieproducten	België	23,1
2025*	Aardolieproducten	Duitsland	9,2
2025*	Aardolieproducten	VK	7,3
2025*	Aardolieproducten	Koeweit	6,5
2025*	Aardolieproducten	Spanje	4,6

2.3.4 Top 5 herkomstlanden van minerale brandstoffen[1), 2)] (vervolg)

Jaar	Productgroep	Land	Aandeel
2025*	LNG	VS	71,7
2025*	LNG	Rusland	9,9
2025*	LNG	Angola	6,5
2025*	LNG	Trinidad en Tobago	2,2
2025*	LNG	Equatoriaal-Guinea	1,8

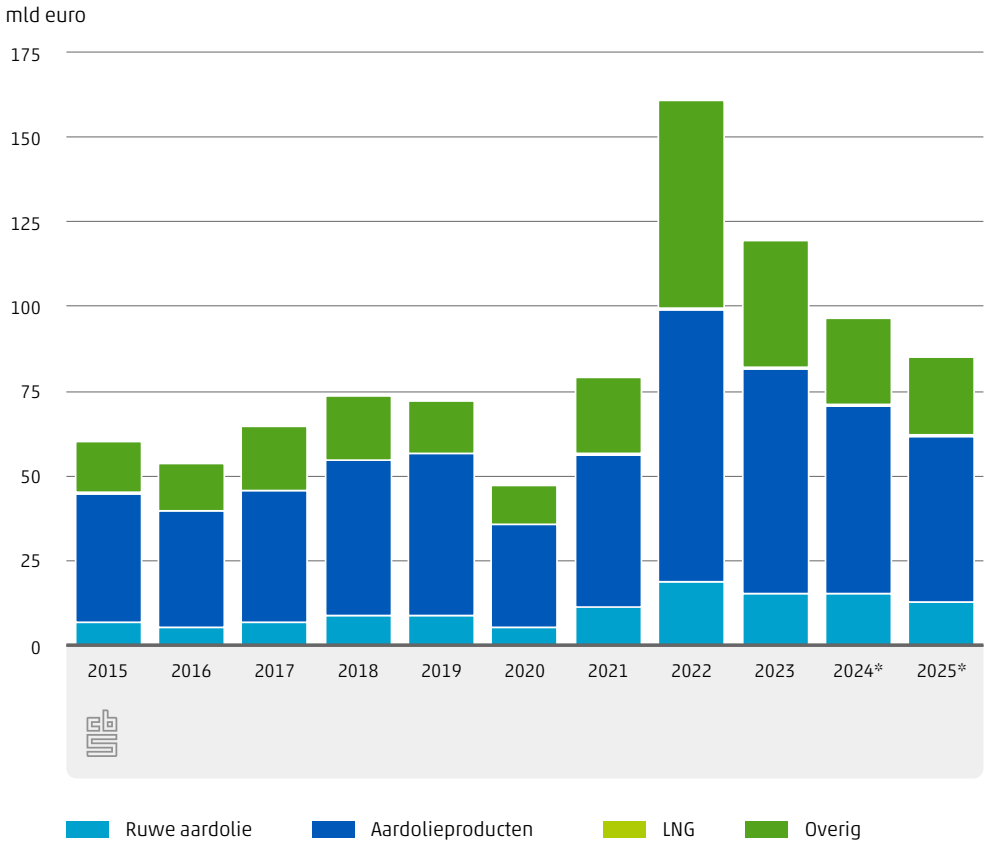
1) Nederlandse import van LNG uit Noorwegen staat in 2025 op geheim.
2) Bij de Nederlandse import van LNG in 2020 stonden meerdere landen in de top 5 op geheim en daardoor ontbreekt deze uitsplitsing.

Aardolieproducten domineren de Nederlandse uitvoer van minerale brandstoffen

De uitvoer van minerale brandstoffen werd gedomineerd door aardolieproducten. Figuur 2.3.5 laat zien dat de uitvoerwaarde steeg van 38,2 miljard euro in 2015 naar 80,0 miljard euro in 2022 en daarna terugliep tot 48,5 miljard euro in 2025. Ook de categorie 'overig' kende een piek in 2022, vooral door een hogere uitvoerwaarde van gasvormig aardgas (pijpleidinggas). Daarna nam de waarde weer af, maar bleef in 2025 wel hoger dan in 2015. Ruwe aardolie speelde een kleinere rol, maar liet tijdens de energiecrisis eveneens een toename zien. LNG bleef relatief beperkt binnen de Nederlandse uitvoer van minerale brandstoffen.

De uitvoer van minerale brandstoffen leunde daarmee sterk op aardolieproducten. In 2025 bedroeg de uitvoerwaarde van in Nederland geproduceerde aardolieproducten 37,3 miljard euro, tegenover 11,2 miljard euro aan wederuitvoer van in het buitenland geproduceerde aardolieproducten. Ook in 2022 was de uitvoerwaarde van de in Nederland geproduceerde aardolieproducten groter dan die van de wederuitvoer. Dit onderstreept de rol van Nederland als raffinage-, opslag- en distributieknooppunt binnen de Europese energieketen.

2.3.5 Uitvoer van minerale brandstoffen naar productgroep

Ook de uitvoer van bijproducten[5] uit minerale brandstoffen nam tussen 2015 en 2025 toe. De uitvoerwaarde steeg van 1,1 miljard euro in 2015 naar 1,5 miljard euro in 2025, met wederom door de prijsstijgingen een piek in 2022 van 2,1 miljard euro. Net zoals bij de invoer bepaalden LPG (gemiddeld 50 procent) en petroleumcokes (gemiddeld 24 procent) het grootste deel van de uitvoer van de bijproducten. Daarnaast nam vooral de uitvoer van bitumen in de latere jaren toe. Het aandeel van bitumen in de totale uitvoer van bijproducten steeg van 16 procent in 2015 naar 26 procent in 2025, met het hoogste aandeel van 29 procent in 2024. Omdat de invoer van bitumen minder sterk toenam, wijst dit mogelijk op een grotere uitvoer- of distributierol van Nederland voor bitumen.

Economische betekenis van minerale export beperkt[6]

Export is een belangrijke bron van inkomsten voor Nederland: ruim een derde van de economische welvaart hangt direct of indirect samen met de uitvoer van goederen en diensten. De economische bijdrage van de export van minerale brandstoffen is echter beperkt in verhouding tot hun hoge handelswaarde en wordt vooral gedragen door de raffinage van aardolieproducten. Dat komt doordat Nederland minerale brandstoffen vrijwel volledig importeert. De ingevoerde brandstoffen worden vervolgens in Nederland

5) Net zoals bij de invoer kijken we ook bij de uitvoer naar de vier bijproducten: LPG, petroleumcokes, bitumen en zwavel.
6) De cijfers in dit leeskader zijn gebaseerd op de Classification of Products by Activity (CPA), die aansluit bij de aanbod- en gebruikstabellen van de nationale rekeningen. Hierdoor kunnen ze afwijken van de cijfers elders in deze paragraaf, waar de Standard International Trade Classification (SITC) wordt gebruikt. Daarnaast hanteert de nationale rekeningen het principe van eigendomsoverdracht, terwijl elders in deze paragraaf is uitgegaan van grensoverschrijding.

geraffineerd of opnieuw uitgevoerd, waardoor de Nederlandse toegevoegde waarde per euro export relatief beperkt is. Gezamenlijk waren ruwe aardolie, cokes en geraffineerde aardolieproducten en steenkool in 2024 goed voor 81 miljard euro aan exportwaarde, maar hun bijdrage aan het bbp bleef beperkt tot circa 0,7 procent.

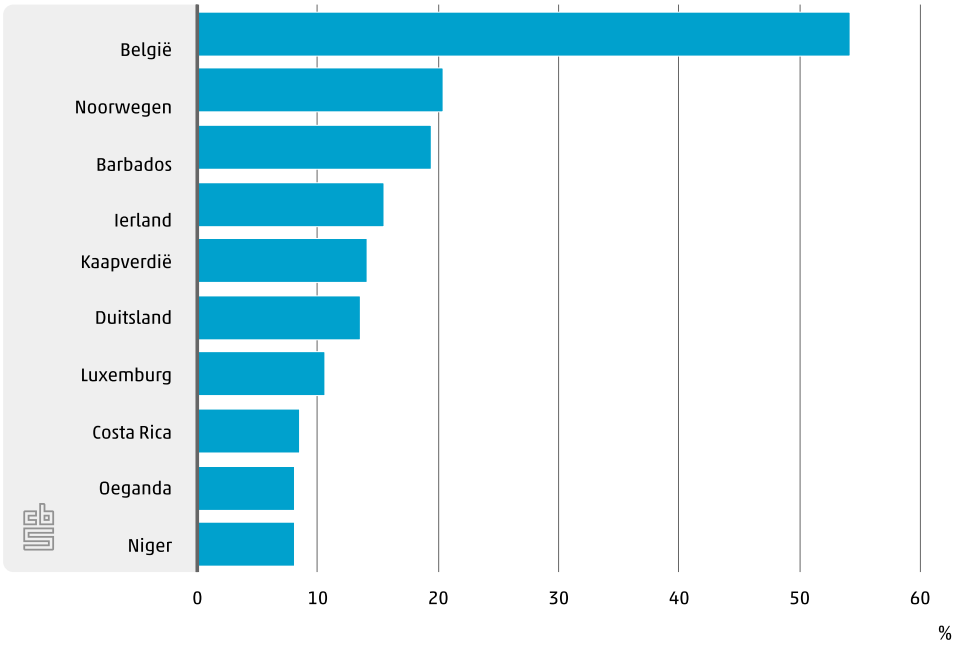
De grootste bijdrage kwam van cokes en geraffineerde aardolieproducten, die onder meer uit raffinageproducten bestaan. Deze groep droeg ongeveer 0,4 procent bij aan het bbp; van de toegevoegde waarde werd 10 procent via export gerealiseerd, goed voor circa 23,6 duizend banen (0,3 procent van het totaal). Bij ruwe aardolie, aardgas en steenkool is de bijdrage aan de economie kleiner, doordat deze stromen vooral draaien om handel, opslag en doorvoer. De bbp-bijdrage van steenkool was verwaarloosbaar, terwijl die van ruwe aardolie en aardgas samen 0,26 procent bedroeg. De Nederlandse toegevoegde waarde bedroeg daarbij ongeveer 7 procent van de exportwaarde van deze producten, goed voor circa 6,5 duizend banen.

Nederland belangrijke leverancier van minerale brandstoffen voor buurlanden[7)]

De Nederlandse uitvoer van minerale brandstoffen was niet alleen belangrijk voor Nederland zelf, maar ook voor de invoer van verschillende andere landen (figuur 2.3.6). Nederland was in 2024 de belangrijkste leverancier van minerale brandstoffen voor België en Duitsland. Voor Duitsland kwam 15,4 procent van die invoer uit Nederland, vooral geraffineerde aardolieproducten, en voor België 54,3 procent, voornamelijk ruwe aardolie. Daarnaast was Nederland een belangrijke leverancier voor Noorwegen, Barbados, Ierland, Costa Rica en Niger, waar het als tweede leverancier op de ranglijst stond. Het aandeel van Nederland in de invoer van deze landen varieerde van 20,4 tot 8,1 procent, grotendeels bestaande uit geraffineerde aardolieproducten.

7) Hier gebruiken we handelsdata van VN Comtrade (2026), die de meest recente bilaterale handelsgegevens tot en met 2024 bevat voor alle rapporterende partnerlanden. De database biedt daarnaast uitgebreide informatie over specifieke goederen.

2.3.6 Aandeel Nederland in de import van minerale brandstoffen (top 10), 2024

Bron: VN Comtrade (2026)

Verschuiving in Nigeriaanse brandstofimport van Europa naar Azië

Niet in alle landen nam de afhankelijkheid van Nederlandse minerale brandstoffen toe. In 2024 daalde het aandeel van Nederland in de Nigeriaanse import van minerale brandstoffen fors, van 18,8 procent in 2015 naar 6,6 procent, waarmee Nederland in 2024 op de derde plek staat als leverancier. Vooral de import van geraffineerde aardolieproducten nam duidelijk af. Deze ontwikkeling hangt waarschijnlijk samen met de ingebruikname van de Dangote-raffinaderij, waardoor Nigeria een groter deel van de binnenlandse brandstofvraag zelf kan dekken en minder afhankelijk is van buitenlandse leveringen (Guardian Nigeria, 2026). Tegelijkertijd is het belang van India als leverancier toegenomen: India heeft Nederland ingehaald als tweede belangrijkste leverancier van minerale brandstoffen voor Nigeria. Sinds de Russische inval in Oekraïne is India grote hoeveelheden afgeprijsde Russische ruwe olie gaan importeren, raffineren en vervolgens als aardolieproducten uitvoeren (Al Jazeera, 2025). Bovendien moeten brandstoffen die vanuit Nederland naar West-Afrika worden uitgevoerd voldoen aan strenge eisen om overmatige luchtverontreiniging te voorkomen, wat invloed kan hebben op handelsstromen en productkeuzes (CBS, 2024b; I&W, 2023).

2.4 Handelsbescherming in beeld

Internationale handel wordt steeds vaker beïnvloed door geopolitieke spanningen, zorgen over strategische afhankelijkheden en discussies over oneerlijke concurrentie. Overheden staan daardoor regelmatig voor de vraag in hoeverre zij hun economie en bedrijven moeten beschermen tegen ontwikkelingen op de wereldmarkt. De mogelijkheden om beschermende handelsmaatregelen in te voeren zijn echter beperkt. Binnen de Wereldhandelsorganisatie (WTO) zijn immers afspraken gemaakt die het gebruik van handelsbelemmeringen aan banden leggen en moeten bijdragen aan een voorspelbaar internationaal handelssysteem. Die afspraken sluiten handelsbescherming echter ook niet volledig uit. Zo kan de Europese Unie maatregelen nemen wanneer buitenlandse producenten worden verdacht van oneerlijke concurrentie. Hiervoor beschikt de EU over zogenoemde handelsbeschermende instrumenten. Antidumpingmaatregelen (AD) en antisubsidiemaatregelen (countervailing duties, CV) zijn daarvan de belangrijkste voorbeelden (WTO, 2026).

Antidumping en subsidies: hoe kan worden ingegrepen bij oneerlijke handel?

Antidumping- en antisubsidiemaatregelen zijn handelsbeschermende instrumenten binnen het WTO-kader die kunnen worden ingezet wanneer import leidt tot verstoring van eerlijke concurrentie (WTO, 2026).

Van dumping is sprake wanneer een product wordt geëxporteerd tegen een prijs die onder de normale waarde in het land van herkomst ligt, zoals de binnenlandse verkoopprijs of een berekende kostprijs. Indien dit aantoonbare schade veroorzaakt aan de industrie van het importerende land, kan na een formeel onderzoek een antidumpingheffing worden opgelegd om de prijs te corrigeren (Ministerie van Buitenlandse Zaken, z.d.; WTO, 2026). Zo heeft de EU recent een antidumpingheffing van 79 procent ingesteld op keramische tafel- en keukenartikelen uit China, nadat uit onderzoek bleek dat deze producten structureel onder de normale kostprijs werden verkocht en dit schade veroorzaakte aan de Europese industrie (Evofenedex, 2026). Daarnaast heeft de Europese Commissie ook antidumping-maatregelen ingesteld voor warmgewalste platte staalproducten uit onder meer Egypte, Japan en Vietnam, met uiteenlopende heffingen per land (van circa 6,9 tot 30 procent), nadat was vastgesteld dat deze tegen dumpingprijzen op de EU-markt werden aangeboden en schadelijk waren voor de Europese staalindustrie (EC, 2025a).

Antisubsidiemaatregelen richten zich op situaties waarin buitenlandse producenten overheidssteun ontvangen die hun export kunstmatig goedkoper maakt. Wanneer dergelijke subsidies nadelige effecten hebben voor binnenlandse producenten, kan na onderzoek een compenserende heffing (*countervailing duty*) worden ingesteld of kan via WTO-procedures worden ingegrepen (Evofenedex, z.d.; Ministerie van Buitenlandse Zaken, z.d.; WTO, 2026). Zo heeft de EU bijvoorbeeld antisubsidiemaatregelen ingesteld op glasvezelkabels uit India, nadat uit onderzoek bleek dat producenten profiteerden van overheidssteun die hun concurrentiepositie versterkte (EC, 2025b).

EU treft handelsmaatregelen tegen bijvoorbeeld Chinese elektrische auto's

Een recent en sprekend voorbeeld van de toepassing van antisubsidiemaatregelen is te vinden in de Europese aanpak van batterij-elektrische voertuigen (BEV's) uit China. In oktober 2023 startte de Europese Commissie een antisubsidieonderzoek naar aanleiding van zorgen over omvangrijke staatssteun en sterk stijgende importen van BEV's uit China. Dit speelt ook in Nederland, waar China inmiddels de op twee na belangrijkste leverancier van elektrische auto's was in 2023 (CBS, 2024c). De Europese Commissie stelde vast dat Chinese producenten voordeel kunnen hebben van subsidies in verschillende schakels van de waardeketen, zoals bij de productie van batterijen, het delven van grondstoffen en bij de financiering (EC, 2024a).

In juli 2024 voerde de EU voorlopige antisubsidiemaatregelen in, gevolgd door definitieve maatregelen in oktober 2024 met een looptijd van vijf jaar. De extra invoerheffingen kunnen oplopen tot meer dan 35 procent, bovenop de reguliere importheffing van 10 procent voor personenauto's. Volgens de Europese Commissie zijn de maatregelen WTO-conform en bedoeld om verstorende subsidies tegen te gaan (Baas, 2024; EC, 2024b).

De zaak is een goed voorbeeld van hoe handelsbescherming steeds vaker wordt ingezet in sectoren die strategisch belangrijk zijn voor de energietransitie en het Europese concurrentievermogen, en daarmee raakt aan bredere thema's zoals industriële autonomie en economische veiligheid.

CBS brengt reikwijdte van EU-handelsbescherming in kaart met nieuwe dataset

Er is momenteel geen eenvoudig toegankelijke en consistente dataset beschikbaar die de inzet van antidumping- en antisubsidiemaatregelen op gedetailleerd productniveau en over de tijd volledig in beeld brengt. Bestaande beleidsrapportages van de Europese Commissie richten zich vooral op het aantal onderzoeken, lopende dossiers en juridische procedures rond handelsbescherming, en bieden daardoor beperkt inzicht in de exacte product- en landdekking van maatregelen doorheen de tijd.

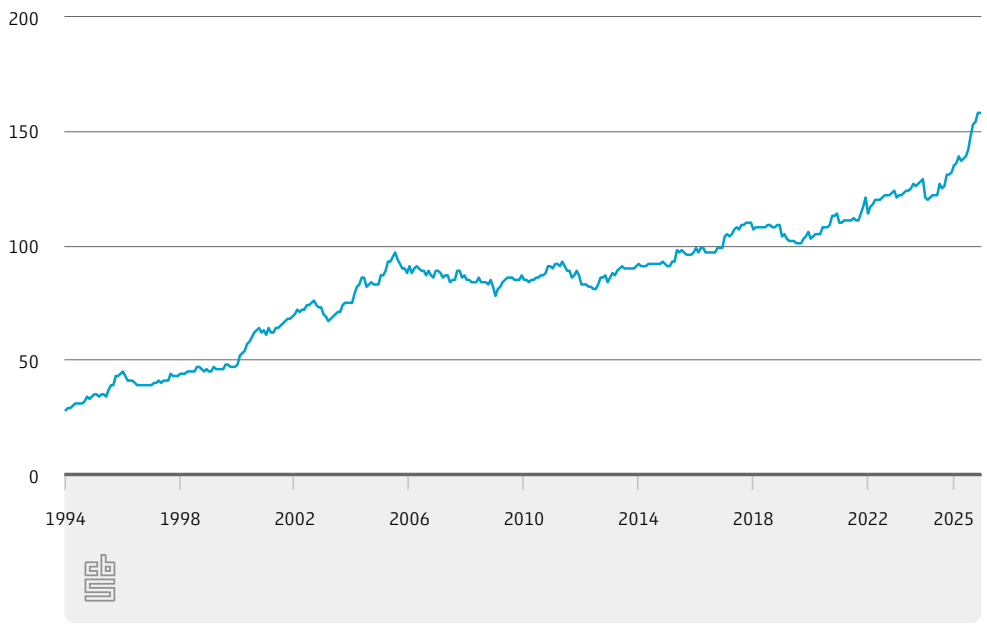
Het CBS heeft daarom op basis van TARIC-data van de Europese Commissie een consistent panelbestand ontwikkeld waarin antidumping- en antisubsidiemaatregelen systematisch worden vastgelegd op maand-, product- en landniveau. TARIC vormt het operationele douanesysteem van de Europese Unie waarin concrete handelsmaatregelen juridisch en administratief worden geïmplementeerd. Door deze gegevens over langere tijd consistent te structureren ontstaat een aanvullend perspectief op handelsbescherming: niet alleen het aantal procedures of verordeningen, maar juist ook de feitelijke reikwijdte van maatregelen in termen van producten, landen en handelsstromen en hoe dit zich ontwikkeld heeft door de tijd wordt hiermee duidelijk. Daarnaast is het mogelijk om deze data te combineren met handelsstatistieken, wat het mogelijk maakt om te analyseren welke goederenstromen en bedrijfstakken het meest worden geraakt door handelsbeschermende maatregelen.

158 EU-verordeningen met verwijzing naar handelsbescherming in 2025 tegenover 30 in 1994

Aantal EU-handelsbeschermingsmaatregelen sterk toegenomen sinds jaren negentig

Het aantal Europese antidumping- en antisubsidiemaatregelen is sinds het midden van de jaren negentig sterk toegenomen. Waar in 1994 zo'n 30 unieke EU-verordeningen van kracht waren waarin naar antidumping- of antisubsidiemaatregelen werd verwezen, is dit aantal gestegen tot 158 in 2025. Figuur 2.4.1 laat deze ontwikkeling over de tijd zien. Deze ontwikkeling past binnen een bredere internationale trend, waarbij handelsdefensieve instrumenten wereldwijd steeds vaker worden ingezet, met name in periodes van economische of geopolitieke spanning. Daarbij is antidumping structureel het meest gebruikte instrument binnen handelsbescherming (WTO, 2021).

2.4.1 Aantal handelsbeschermende EU-verordeningen

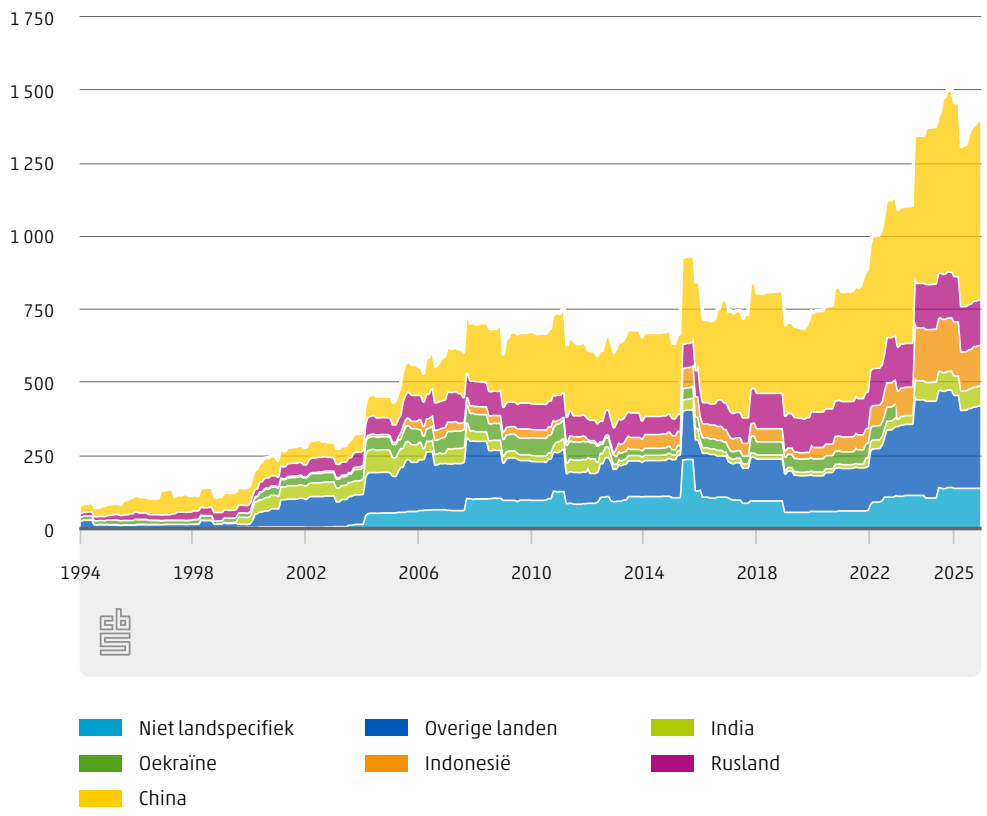
Bron: CBS, TARIC

Handelsbeschermende maatregelen bestrijken meer landen en producten, vooral China

Niet alleen het aantal antidumping- en antisubsidieverordeningen nam toe, ook de reikwijdte ervan groeide sterk. Het aantal unieke combinaties van landen en producten waarop dergelijke maatregelen van toepassing zijn, is gestegen van 81 in 1994 naar bijna

1 400 in 2025 (figuur 2.4.2). Vooral China speelt hierin een grote rol: in 2025 had bijna de helft (44 procent) van deze product-land-combinaties met een handelsbeschermende maatregel betrekking op Chinese invoer. Dit patroon sluit aan bij internationale analyses waaruit naar voren komt dat wereldwijd de meeste antidumping- en antisubsidie-maatregelen gericht zijn tegen Chinese goederen. Onderzoek op basis van WTO-data laat zien dat China structureel een groot aandeel heeft in handelsconflicten, door de sterke exportgroei, sectorconcentratie in onder meer staal en chemie en het regelmatige gebruik van industriële subsidies en prijsverschillen die aanleiding geven tot handelsdefensieve onderzoeken (Feng et al., 2025).

2.4.2 Product-land-combinaties met handelsbeschermende maatregelen

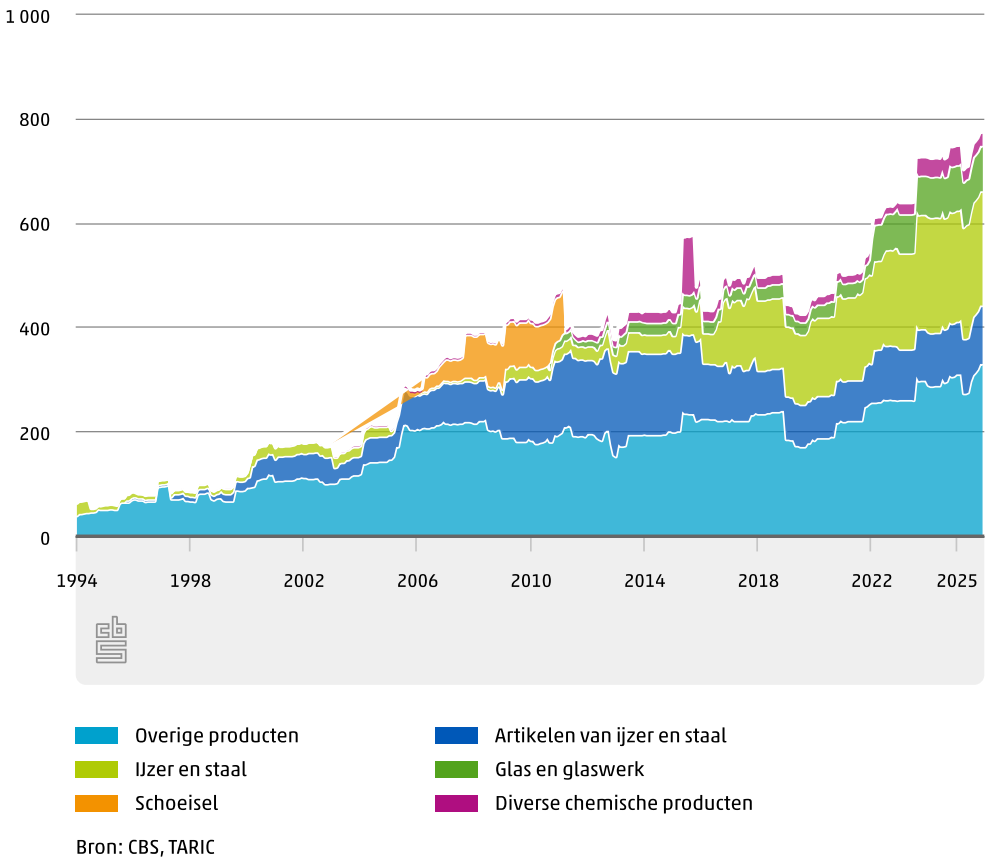

Bron: CBS, TARIC

Handelsbeschermende maatregelen vooral gericht op industriële producten

De maatregelen hebben betrekking op een breed scala aan producten, maar zijn vooral geconcentreerd in industriële goederen (figuur 2.4.3). Binnen deze categorie waren met name metaal-, chemie- en machinegerelateerde producten sterk vertegenwoordigd. Dit hangt samen met het feit dat in deze productgroepen internationale prijsconcurrentie direct doorwerkt en productie vaak plaatsvindt in sectoren waar sprake is van grootschalige capaciteit en wereldwijde handelsstromen. In dat type markten kunnen overcapaciteit en exportdruk sneller leiden tot prijsdalingen en spanningen rond eerlijke concurrentie, waardoor handelsdefensieve instrumenten zoals antidumping- en antisubsidiemaatregelen relatief vaker worden ingezet (Mayr et al., 2026).

2.4.3 Aantal producten (GN8) onderhevig aan handelsbeschermende maatregelen

Bron: CBS, TARIC

2.5 Literatuur

Aldubyan, M. (2021, 3 februari). *The Evolution of Gasoline Demand and Prices in Saudi Arabia*. KAPSARC.

Aljazeera (2025). Behind India's massive Russian oil imports: Asia's richest man. *Aljazeera*. Geraadpleegd op 1 juli 2026.

Baas, T. (2024, 30 oktober). Importheffingen Chinese ev's definitief, 'EU-lidstaten hopeloos verdeeld'. *BNR*. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

Boon, J. K. (2025, 11 december). Steeds meer zoete aardappelen uit Egypte. *Fruit and Vegetable Facts*. Geraadpleegd op 10 juni 2026.

CBS (2024a, 15 juli). *Factsheet handel met en transport naar Midden-Oosten*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 12 mei 2026.

CBS (2024b, 17 juni). *Goederenexport naar Afrika kwart minder waard*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 12 juni 2026.

CBS (2024c, 5 juni). *China derde leverancier elektrische auto's in 2023*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd 2 juli 2026.

CBS (2025a, 6 juni). *Energieverbruik uit hernieuwbare bronnen stijgt naar 20 procent*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2025b, 3 juli). *Nederland afhankelijker van energie uit VS, minder van Rusland.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2025c). *Consumentenprijzen; prijsindex 2015=100* [Dataset]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2026a, 3 april). *Nederland passeert Duitsland als grootste exporteur cacaoproducten*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2026b, 16 juni). *Invoer van goederen uit de Golfstaten meer dan gehalveerd in april.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 17 juni 2026.

CPB (2026, 22 mei). *Wereldhandel in maart vooralsnog beperkt geraakt door Iranoorlog*. Centraal Planbureau, Geraadpleegd op 10 juni 2026.

Choudhary, S. (2025, 15 januari). Indian refiners shift diesel supplies to Africa and Asia. *The Economic Times.* Geraadpleegd op 11 juni 2026.

COVA (2022, 25 maart). *Oil security in the Netherlands*. Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten.

EC (2024a, 4 juli). *Voorlopige importheffingen op elektrische auto's uit China vanaf 5 juli.* Europese Commissie. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

EC (2024b, 29 oktober). *EU stelt rechten in op onrechtmatig gesubsidieerde elektrische voertuigen uit China, besprekingen over prijsverbintenissen gaan door.* Europese Commissie. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

EC (2025a, 26 september). *Commission acts against unfairly traded imports of flat hot-rolled steel products.* Europese Commissie. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

EC (2025b, 11 juni). *EU acts against unfairly subsidised optical fibre cables from India.* Europese Commissie. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

ECFR (2026, 10 maart). *Gimme fuel, hold the fire: How Europe can safeguard its energy security against Gulf shocks*. European Council on Foreign Relations. Geraadpleegd op 19 juni 2026.

EIA (2024, 4 oktober). *International – U.S. Energy Information Administration (EIA).* International Energy Agency. Geraadpleegd op 29 juni 2026.

Evofenedex (2026, 12 februari). *EU verhoogt antidumpingtarieven op Chinees keramiek naar 79 procent.* Geraadpleegd op 15 juni 2026.

FAO (2026, 15 maart). *Global Agrifood Implications of the 2026 Conflict in the Middle East*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Geraadpleegd op 29 juni 2026.

FCME (2023, 7 juni). *UAE among top five countries in global re-export operations*. Fast Company Middle East. Geraadpleegd op 29 juni 2026.

Feng, Y., Li, H. H., Wang, S., & Zhu, M. (2025, 22 augustus). *Industrial policy and retaliatory protection under the WTO: Lessons from China*. Centre for Economic Policy Research. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

Guardian Nigeria (2026, 26 mei). Dangote Refinery ends Nigeria's reliance on fuel import, boosts GDP, FX. *Guardian Nigeria*. Geraadpleegd op 11 juni 2026.

IIA (2025). *Israel Life Sciences and Health-Tech Industry Report for 2024-25 – English Innovation Site*. Israel Innovation Authority & Israel Advanced Technology Industries. Government of Israel. Geraadpleegd op 19 juni 2026.

I&W (2023, 14 november). *Schonere brandstof vanuit Nederland naar West-Afrika*. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: Inspectie Leefomgeving en Transport. Geraadpleegd op 12 juni 2026.

Kemp, J. (2024, 8 maart). Europe's mild winter leaves gas stocks record high. *Reuters*. Geraadpleegd op 3 juni 2026.

Kleijn, T. (2026, 12 april). 's Werelds grootste benzinehaven heeft ondanks oliecrisis meer benzine dan Nederland nodig heeft. *Noord Holland Nieuws*. Geraadpleegd op 29 juni 2026.

Lentz, J. (2026, 10 maart). 'Conflict Midden-Oosten kan weerslag hebben op zuivelexport'. *Vakblad Elite*. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

Mayr, S., Musitz, L., Papatheophilou, S., Raza, W., Tröster, B., & Wuttke, T. (2026). *Industrial overcapacities, with a focus on China*. Europees Parlement. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (z.d.). *Non-tarifaire belemmeringen*. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

MVO (z.d.). *The Netherlands leads the way in the use of waste materials for biofuels*. The Netherlands Oils and Fats Industry. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

Rijksoverheid (2024, 18 april). *Wet sluiting Groningenveld gaat per 19 april 2024 in*. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

VN Comtrade (2026). *Trade data* [Dataset]. Verenigde Naties. Geraadpleegd op 11 juni 2026.

UNCTAD (2026). *Strait of Hormuz disruptions: Implications for global trade and development*. United Nations Conference on Trade and Development. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

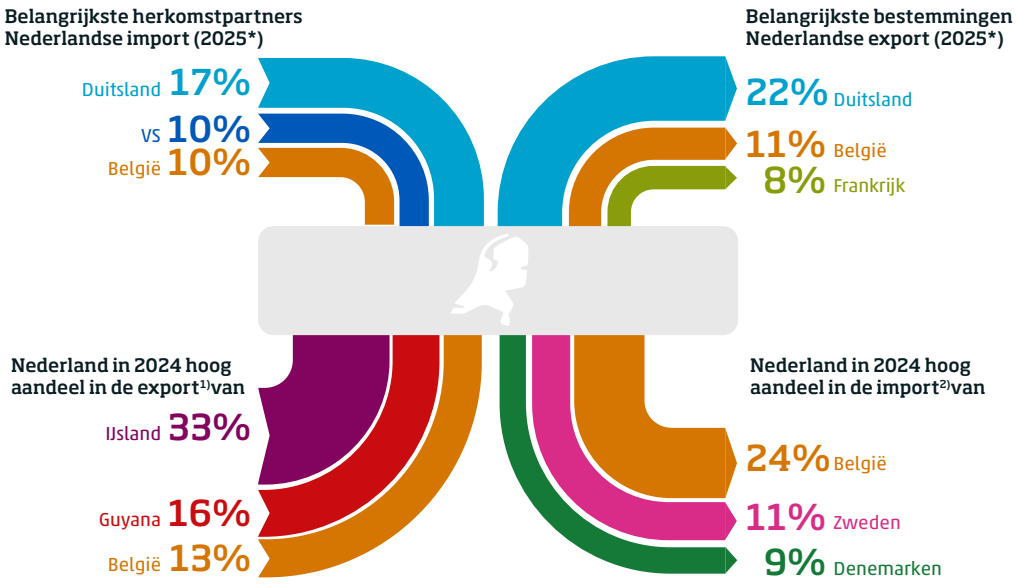
WTO (2021, 15 november*). DDG Ellard highlights recent trade remedy trends, importance of concluding fisheries talks.* World Trade Organization. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

WTO (2026). *Anti-dumping, subsidies, safeguards: contingencies, etc.* World Trade Organization. Geraadpleegd op 15 juni 2026.

3 Internationale handel in goederen

Auteurs: Sarah Creemers, Mauro Pinna, Janneke Rooyakkers

Nederland in de internationale goederenhandel

[1] Enkel handelspartners die >= 1 miljard US dollar aan goederen exporteerden naar Nederland in 2024.
[2] Enkel handelspartners die >= 1 miljard US dollar aan goederen importeerden uit Nederland in 2024.

Bron: CBS, VN Comtrade (2026)

In dit hoofdstuk staat de internationale goederenhandel centraal. Hoe zag de Nederlandse goederenhandel eruit in 2025? Welke goederen werden meer in- of uitgevoerd dan een jaar eerder, en welke juist minder? Wat waren de belangrijkste landen van herkomst en bestemming voor de Nederlandse goederenhandel? Hoeveel bedrijven in Nederland verhandelden goederen internationaal? In welke bedrijfstakken waren deze bedrijven actief? Hoe ontwikkelde het Nederlandse aandeel in de wereldhandel zich? Hoe belangrijk was Nederland voor de goederenhandel van andere landen wereldwijd? Dit hoofdstuk geeft antwoord op deze en andere vragen door de samenstelling en geografische dimensie van de Nederlandse goederenexport en -import te analyseren.

3.1 Belangrijkste bevindingen

Nederlandse goederenexport in 2025

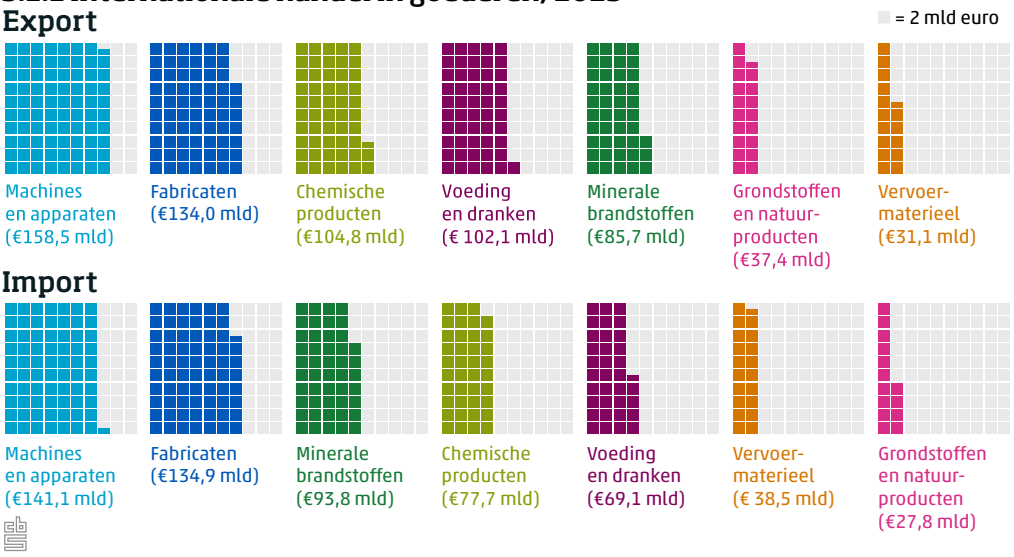
- In 2025 steeg de waarde van de Nederlandse goederenexport met 1,2 procent tot 653,7 miljard euro, vooral dankzij voeding en dranken (cacao, fruit, noten en rundvlees) en machines (telefoons en chipmachines).
- Het volume van de Nederlandse goederenexport nam met 2,9 procent iets harder toe. Dat kwam vooral door een hoger exportvolume van machines, vervoermaterieel en chemische producten. De exportprijzen daalden gemiddeld genomen met 1,7 procent ten opzichte van een jaar eerder.
- De wederuitvoer nam met 2,1 procent toe, terwijl de export van Nederlandse producten vrijwel gelijk bleef. Daardoor liep het aandeel van de wederuitvoer in de totale goederenexport op tot 48,8 procent, bijna de helft. De lagere export van (geraffineerde) minerale brandstoffen van Nederlandse makelij verklaart waarom de wederuitvoer sterker groeide dan de uitvoer van Nederlandse producten.
- In 2025 daalde de Nederlandse exportwaarde naar het Amerikaanse continent met 10,0 procent door minder uitvoer van minerale brandstoffen, terwijl Europa met 77,1 procent van de export de grootste afzetmarkt bleef.
- Duitsland bleef de belangrijkste afzetmarkt voor Nederlandse export, met een aandeel van 22,2 procent. Daarna volgden België, Frankrijk, het VK en de VS. Taiwan steeg naar de 13^{e} plek dankzij een hogere export van chipmachines en onderdelen.
- Van de totale Nederlandse goederenexport ging 52,5 procent naar de vijf belangrijkste handelspartners. Hun aandeel nam in 2025 af, vooral doordat de export van vervoermaterieel en machines naar landen buiten de top 5 toenam. Het ging onder meer om chipmachines en onderdelen naar Taiwan en Zuid-Korea, en om telefoons, modems en routers naar Finland.
- De belangrijkste exportproducten van Nederland in 2025 waren geraffineerde aardolieproducten, gespecialiseerde machines en onderdelen, en telefoons, modems en routers.
- In 2025 was de export van aardolieproducten lager in zowel waarde als volume. De export van ruwe aardolie nam in volume wel nog toe. Het exportvolume van gespecialiseerde machines nam ook af, maar kende door hogere prijzen wel een hogere waarde dan in 2024. De export van farmaceutische producten nam in waarde en volume bijna 20 procent toe ten opzichte van een jaar eerder.

Nederlandse goederenimport in 2025

- In 2025 groeide de waarde van de Nederlandse goederenimport met 1,6 procent, iets sterker dan de export, tot 582,9 miljard euro. De stijging werd vooral gedreven door voeding en dranken (cacao, fruit, noten, rundvlees) en machines (computers en telefoons).
- Het volume van de import steeg in 2025 met circa 4,0 procent. Dat kwam net als bij de export vooral door meer import van machines, vervoermaterieel en chemische producten. De gemiddelde prijs van de import daalde in 2025 met circa 2,3 procent ten opzichte van een jaar eerder.

– In 2025 groeide de importwaarde uit Afrika sterk, met name door de sterk gestegen prijzen van cacao. Europa bleef met 57,4 procent van de totale importwaarde onze belangrijkste goederenleverancier. Ondanks de hogere importwaarde verloor Europa wel verder marktaandeel. De importwaarde uit het Amerikaanse continent daalde ten opzichte van 2024.
– Duitsland bleef de grootste leverancier van Nederlandse import (16,9 procent), gevolgd door de VS, België, China en het VK. Taiwan steeg naar plek 14 door meer import van telefoons en computers, terwijl Japan groeide dankzij meer tweewielers, graafmachines en telefoons.
– 48,8 procent van de Nederlandse goederenimport kwam van de vijf grootste handelspartners. Hun aandeel daalde in 2025, vooral door een hogere importwaarde van cacao uit Ivoorkust en Ghana, fruit uit Peru en Zuid-Afrika, en machines zoals telefoons, modems en routers uit Hongkong, Vietnam en Taiwan.
– De belangrijkste importproducten van Nederland in 2025 waren ruwe aardolie, telefoons, modems en routers, en geraffineerde aardolieproducten.
– De import van ruwe aardolie en geraffineerde aardolieproducten nam in 2025 af in waarde en prijs. Het volume van ruwe olie nam wel nog toe, dat van aardolieproducten nam af. Telefoons, modems en routers, en computers, laptops en tablets werden fors meer ingevoerd in zowel waarde als volume. Ook personenauto's en farmaceutische producten werden in 2025 qua waarde en volume meer geïmporteerd.

3.1.1 Internationale handel in goederen, 2025*

Kenmerken goederenhandelaren

– In 2025 telde de Nederlandse *business economy* ruim 1,8 miljoen bedrijven, waarvan 22 procent internationaal goederen verhandelde; het merendeel daarvan importeerde uitsluitend goederen.
– Tussen 2018 en 2025 groeide het aantal bedrijven in de Nederlandse *business economy* met 47,2 procent. Deze groei was sterker onder bedrijven met internationale handel (+53,5 procent) dan onder bedrijven zonder internationale handel, vooral door de toename van bedrijven die uitsluitend importeerden.

- Internationale goederenhandel was vooral geconcentreerd in de bedrijfstakken handel en industrie, terwijl andere bedrijfstakken (w.o. bouwnijverheid, specialistische zakelijke diensten, verhuur en overige zakelijke diensten) duidelijk minder internationaal actief waren.
- Het zelfstandig mkb had veel minder internationale goederenhandel dan het grootbedrijf: in 2025 deed 79 procent van het zelfstandig mkb geen zaken met het buitenland, tegenover slechts 24 procent van het grootbedrijf.
- Multinationals waren dominant in de Nederlandse goederenhandel en vertegenwoordigden circa 85 procent van de exportwaarde en 83 procent van de importwaarde, met het grootste aandeel bij buitenlandse multinationals.

Nederland als goederenleverancier voor andere landen in 2024

- Nederland was in 2024 verantwoordelijk voor 3,2 procent van de wereldwijde goederenexport. In rangorde was Nederland na China (16,3 procent), de VS, Duitsland en Japan het 5e exportland ter wereld voor wat betreft goederen.
- Met een aandeel van bijna 24 procent was Nederland in 2024 de belangrijkste leverancier voor België. Geen enkel ander land exporteerde dat jaar zoveel goederen naar onze zuiderburen. Nederland is naar de 4e plek gezakt als goederenleverancier voor Duitsland. Dit kwam vooral door een lagere Duitse importwaarde van Nederlandse geneesmiddelen en ruwe aardolie, ten gunste van Amerikaanse leveringen.
- Van alle door de EU-27 geïmporteerde goederen kwam in 2024 zo'n 5,9 procent uit ons land. Daarmee was Nederland de 4e belangrijkste leverancier van goederen voor de EU-27-import.
- In 2024 importeerden Israël en Ierland naar verhouding meer uit Nederland dan het jaar ervoor. Israël kocht vooral een hogere waarde aan Nederlandse auto's, farmaceutische producten en computers, terwijl de groei in Ierland vooral zat in de import van geraffineerde aardolieproducten.
- In Bulgarije en Nigeria nam het Nederlandse marktaandeel juist af. Bulgarije importeerde in 2024 minder biodiesel en telefoons uit ons land, terwijl de import van geraffineerde aardolieproducten door Nigeria terugliep.

Nederland als goederenafnemer van andere landen in 2024

- Wereldwijd nam Nederland in 2024 de 11e plek in als importeur van goederen, goed voor een aandeel van 2,8 procent. Hiermee is ons land wat gezakt op de ranglijst; in 2019 stonden we namelijk nog op de 8e plaats, nu zijn India, Mexico en Zuid-Korea ons voorbij gestreefd.
- Nederland was in 2024 de belangrijkste exportbestemming voor IJsland en Guyana. Bijna een derde van de IJslandse export (vooral aluminium) ging naar ons land, terwijl bijna 16 procent van de export van Guyana naar Nederland ging, met name ruwe aardolie.
- Van alle door de EU-27 geëxporteerde goederen kwam in 2024 zo'n 4,8 procent naar ons land. Daarmee was Nederland de 5e belangrijkste afnemer van goederen voor de EU-27-export.

– In 2024 groeide het Nederlandse aandeel in de export van Oekraïne en Ecuador. Oekraïne leverde vooral een hogere waarde aan maïs, zonnebloemolie en raapzaad, terwijl de groei bij Ecuador vooral zat in cacao en visbereidingen.
– Nederland werd in 2024 een minder belangrijke klant voor Colombia en China. Colombia leverde vooral een lagere waarde aan steenkool, terwijl de export van telefoons, machines en speelgoed vanuit China naar ons land terugliep.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk bekijken we de samenstelling en geografische spreiding van de Nederlandse goederenhandel. Vanuit Nederlands perspectief behandelen we eerst de belangrijkste (prijs)ontwikkelingen (paragraaf 3.2). Daarna gaan we in meer detail in op de export met de belangrijkste goederen en afnemers (paragraaf 3.3), en vervolgens de import (paragraaf 3.4). Paragraaf 3.5 geeft kenmerken van bedrijven in Nederland die goederen internationaal verhandelen. In paragrafen 3.6 en 3.7 wisselen we van perspectief en kijken we naar de rol van Nederland voor de rest van de wereld: hoe belangrijk is ons land als leverancier en afnemer? Hiervoor gebruiken we VN Comtrade-data (2026).

3.2 Belangrijkste ontwikkelingen Nederlandse goederenhandel in 2025

2025 was een jaar waarin de internationale handel onder druk stond. Nadat de spanningen rond een mogelijke handelsoorlog in het najaar van 2024 al opliepen, werden deze dreigementen op 2 april 2025 werkelijkheid met nieuwe Amerikaanse importheffingen onder president Trump. Zo gold eerst een basistarief van 10 procent voor alle landen, werden de heffingen op Europees staal en aluminium in juni verder verhoogd van 25 naar 50 procent en steeg het basistarief voor Europese goederen vanaf augustus naar 15 procent (Van Hagen, 2026). Deze maatregelen remden de Europese export (CPB, 2026) en zorgden voor extra onzekerheid bij exporteurs. Tegelijkertijd zorgde de verdere opkomst van AI juist voor meer vraag naar hoogwaardige technologieproducten, zoals semiconductoren, halfgeleiders en processors (of verwerkingseenheden) van computers, laptops en tablets. Daardoor nam de handel in deze producten toe (McKinsey, 2026). Daar stond tegenover dat voor het derde jaar op rij minder minerale brandstoffen werden verhandeld.

1,2% hogere export- en 1,6% hogere importwaarde in 2025 t.o.v. 2024

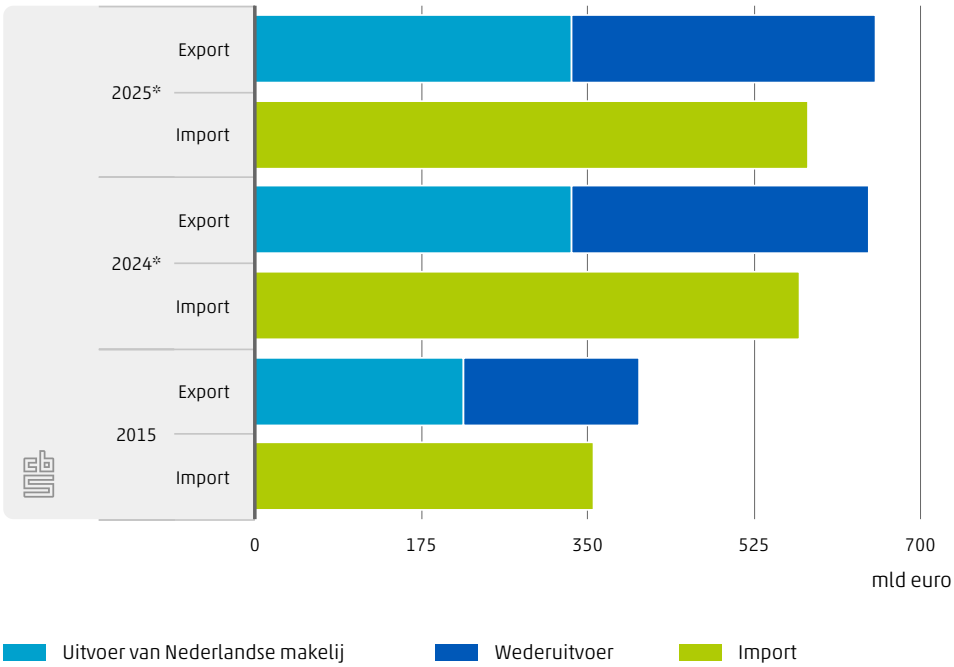

Gematigde groei van de Nederlandse goederenhandel

De Nederlandse goederenhandel is in 2025 licht gegroeid, waarbij de exportwaarde met 1,2 procent en de importwaarde met 1,6 procent toenam ten opzichte van een jaar eerder.[1)] De exportwaarde steeg met 7,6 miljard euro naar een totaal van 653,7 miljard euro, terwijl de import met 9,1 miljard euro toenam tot 582,9 miljard euro. Dit zien we terug in figuur 3.2.1.

De groei van de Nederlandse export in 2025 kwam vooral door de wederuitvoer, die met 2,1 procent steeg naar 319,1 miljard euro. Dat is 6,7 miljard euro meer dan in 2024. Tegelijkertijd bleef de export van producten van Nederlandse makelij vrijwel gelijk (+0,3 procent). Hierdoor bestond bijna de helft (48,8 procent) van de totale export uit goederen die zonder grote bewerking Nederland weer verlieten. Deze producten leveren per euro wel minder op dan eigen fabricaat, zie ook hoofdstuk 6 van deze publicatie.

3.2.1 Exportwaarde naar exportcategorie en importwaarde[1)]

[1)] De cijfers van 2015 kunnen afwijken van StatLine vanwege een trendbreukcorrectie.

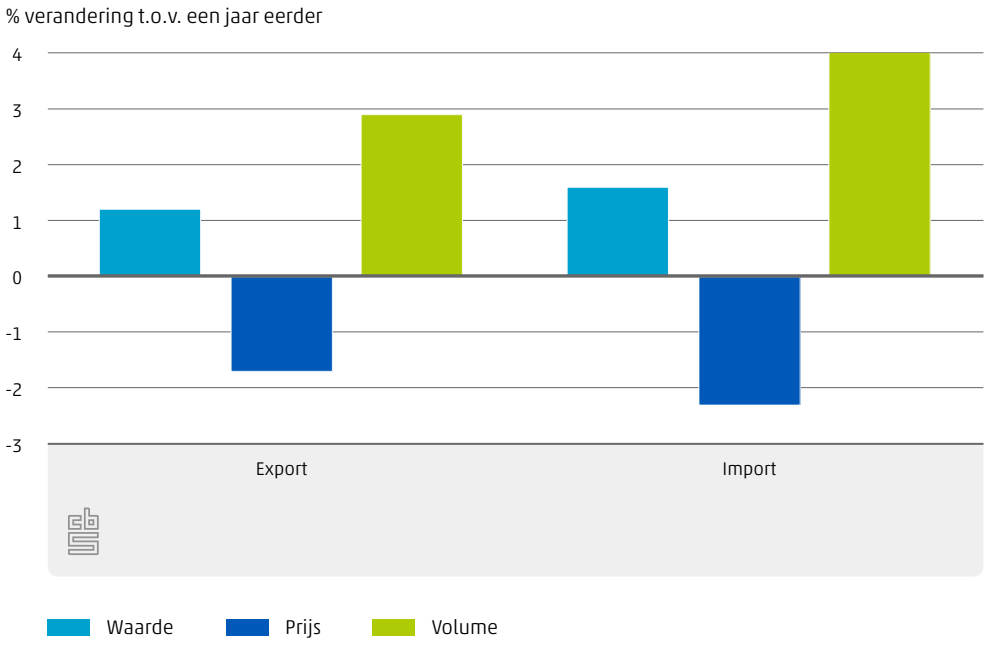
Meer goederen verhandeld ondanks lagere handelsprijzen

De internationale handel in goederen nam in waarde dus toe en in volume was die stijging nog wat groter, zie figuur 3.2.2. De totale goederenexport nam in volume toe met 2,9 procent, de import zelfs met 4,0 procent. Doordat de handelsprijzen gemiddeld genomen wat daalden, was de waardestijging van de Nederlandse internationale handel dus wat beperkter dan de volumestijging. In figuur 3.2.3 onderscheiden we de waarde- en volumeontwikkeling per productcategorie.

1) De cijfers vanuit Nederlands perspectief zijn gebaseerd op de data van het CBS en volgen het concept van grensoverschrijding. Dit zijn goederenbewegingen waarbij de goederen fysiek de Nederlandse landsgrens passeren, zonder dat hierbij altijd sprake is van economische eigendomsoverdracht. De quasi-doorvoer wordt niet meegenomen in deze cijfers.

Het volume van de import lag in 2025 circa 3,4 procent hoger dan voor de coronacrisis (in 2019), het exportvolume lag zo'n 4,8 procent hoger. Echter, het handelsvolume was wel nog lager dan in 2021 en 2022.

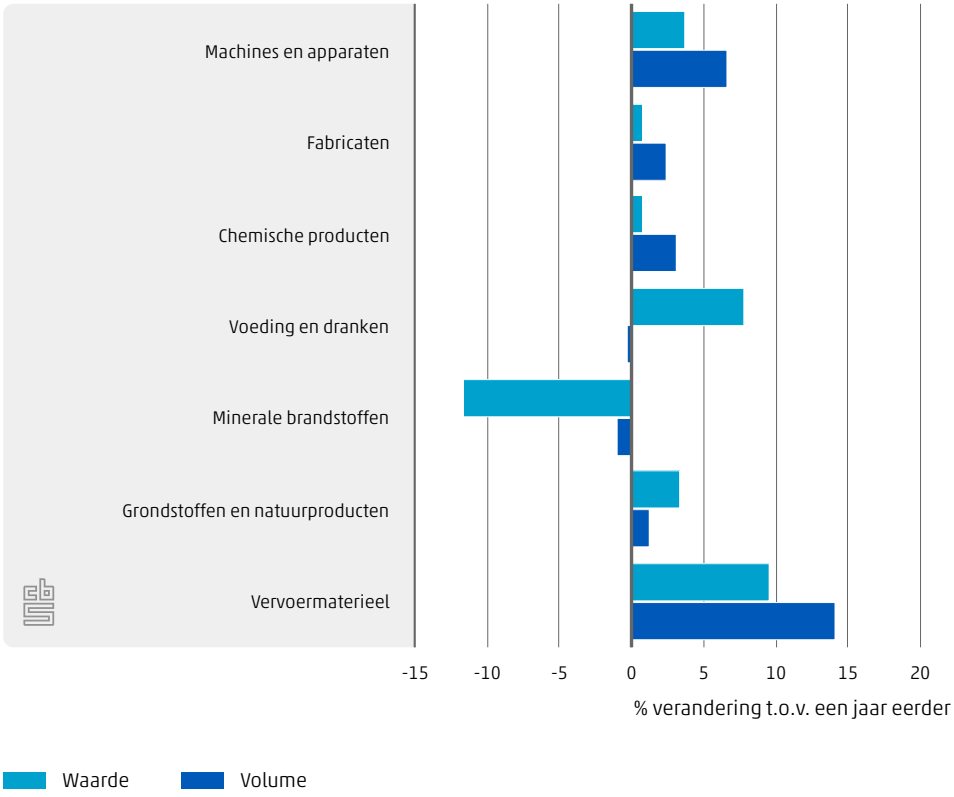
3.2.2 Waarde-, prijs- en volumeontwikkeling Nederlandse export en import, 2025*

Exportgroei in 2025 dankzij voeding en machines

De groei van 1,2 procent aan exportwaarde in 2025 werd vooral gedreven door de productcategorieën voeding en dranken en machines, zie figuur 3.2.3. De exportwaarde van voeding en dranken steeg met 7,8 procent (oftewel 7,4 miljard euro), terwijl het volume licht daalde. De exportwaarde van machines nam met 3,7 procent (oftewel 5,7 miljard euro) toe, waarbij het volume zelfs nog wat harder steeg met 6,7 procent. De waarde van de kleinste exportcategorie, vervoermaterieel, groeide in 2025 in relatieve termen fors met zo'n 9,6 procent (oftewel 2,6 miljard euro); dit kwam vooral doordat het volume toenam met ruim 14 procent.

3.2.3 Waarde- en volumeontwikkeling Nederlandse export naar productcategorie, 2025*

Fruit stuwt exportgroei voeding en dranken

Binnen de productcategorie voeding en dranken zorgden vooral cacao (+2,0 miljard euro), fruit en noten (+1,2 miljard euro) en rundvlees (+0,7 miljard euro) voor de stijgende exportcijfers. In 2023 en 2024 leidden extreme neerslag en aanhoudende droogte in West-Afrika tot historisch slechte cacao-oogsten (Albright et al., 2025). Omdat de wereldwijde voorraden hierdoor zijn geslonken en de productie nog niet is hersteld, blijven de cacaoprijzen op een recordhoogte. De stijgende exportwaarde van fruit en noten wordt vooral gedreven door de aanhoudende populariteit van blauwe bessen en avocado's. Voor avocado's was 2024 een bijzonder jaar: hoewel de vraag in de EU en de VS onverminderd groot bleef, was er sprake van een krappe wereldwijde markt door tegenvallende oogsten in Mexico en Peru. Dit leidde tot aanzienlijk hogere prijzen, waardoor de totale exportwaarde van deze vruchten flink toenam. Nederland profiteerde hierbij van zijn rol als logistieke draaischijf door tekorten op de Europese markt op te vangen met import uit alternatieve landen zoals Israël en Zuid-Afrika (Magaña et al., 2025; OESO & FAO, 2025).

Telefoons, chipmachines, batterijen en boten: export draait op volle toeren

De stijging in de machine-export werd vooral veroorzaakt door een toename van de wederuitvoer van telefoons, modems en routers. De exportwaarde van deze producten nam met 1,8 miljard euro toe. Ook de export van gespecialiseerde machines, vooral chipmachines

en onderdelen (+1,7 miljard euro) en overige elektrische machines, apparaten en toestellen (+1,1 miljard euro), liet een forse stijging zien. Binnen de restcategorie 'elektrische machines en apparaten' sprongen vooral de lithium-ion-accu's eruit. De exportwaarde van deze accu's steeg met 55,9 procent (oftewel +0,8 miljard euro). Daarmee verklaarden zij bijna volledig de groei binnen deze goederengroep. De sterke groei past bij de bredere opkomst van elektrisch rijden. Inmiddels is bijna 86 procent van de in Nederland verkochte auto's uitgerust met een hybride of volledig elektrische aandrijving (CBS, 2026). Ook wijst het Internationaal Energieagentschap erop dat lithium-ion-accu's vooral worden gebruikt in elektrische auto's: doorgaans gaat het om ongeveer 70 procent van het totale gebruik (IEA, 2026).

De export van vervoermaterieel kende in 2025 de sterkste relatieve groei, met een stijging van 9,6 procent. Dat is 2,7 miljard euro meer dan een jaar eerder. Deze flinke toename is grotendeels te danken aan een hogere uitvoerwaarde van schepen en boten.

Lagere export van minerale brandstoffen drukt exportgroei

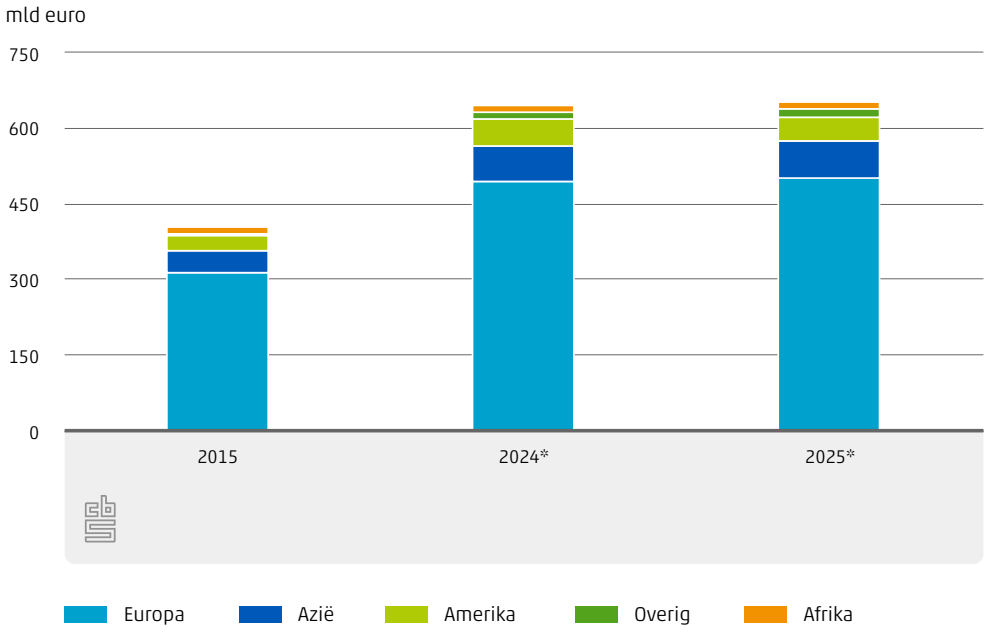
De totale exportgroei bleef in 2025 beperkt tot 1,2 procent, vooral doordat de export van minerale brandstoffen flink onderuitging. Met een daling van 11,2 miljard euro (–11,6 procent) was dit de enige productcategorie die kromp, wat grotendeels te wijten was aan een lagere uitvoer van ruwe aardolie en geraffineerde aardolieproducten. De krimp kwam met name door lagere prijzen: de export van deze productcategorie daalde in volume maar zo'n 1,0 procent.

Export naar Amerikaanse continent gekelderd door olie-dip

De Nederlandse export naar het Amerikaanse continent is in 2025 met ruim 5,2 miljard euro, oftewel 10,0 procent, gedaald ten opzichte van een jaar eerder, zie figuur 3.2.4. Dit kwam voornamelijk door een lagere uitvoerwaarde van minerale brandstoffen. Terwijl Amerika terrein verloor, bleef Europa de absolute koploper met een exportaandeel van 77,1 procent. Dat is 0,4 procentpunt meer dan in 2024.

Opvallend is de groei in de regio 'overig', waarvan de exportwaarde met bijna 5,2 miljard euro steeg dankzij de verkoop van schepen en boten. Hierdoor is de regio 'overig' Afrika inmiddels voorbijgestreefd als afzetmarkt. Onder de regio 'overig' vallen Oceanië en overige gebieden. Daarnaast omvat deze categorie ook goederenstromen waarvoor geen specifieke regio kan worden vastgesteld, zoals de aanvoer van goederen op boorplatformen of de uitvoer van een schip waarvan het onduidelijk is waar deze naartoe gaat.

3.2.4 Exportwaarde naar regio[1)]

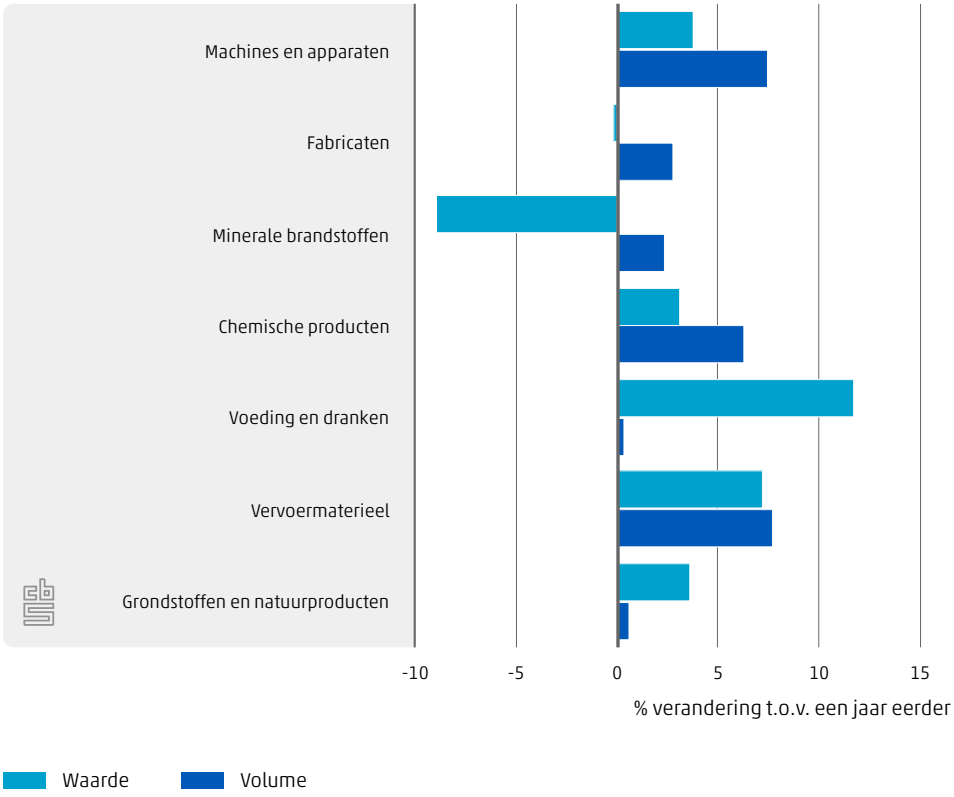
[1)] De cijfers van 2015 kunnen afwijken van StatLine vanwege een trendbreukcorrectie.

Import groeide in 2025 vooral door voeding, machines en chemische producten

De groei van de importwaarde van 1,6 procent in 2025 werd vooral gedreven door de productcategorieën voeding en dranken, machines en chemische producten, zie figuur 3.2.5. De importwaarde van voeding en dranken steeg met 7,2 miljard euro (oftewel 11,7 procent), terwijl die van machines met 5,2 miljard euro (oftewel 3,8 procent) toenam en die van chemische producten met 3,1 procent (oftewel 2,3 miljard euro). De productcategorie voeding en dranken liet in waarde de sterkste relatieve groei zien.

In volume was de totale toename van de import groter dan de waardegroei, namelijk 4,0 procent. Die was vooral terug te vinden bij de machines (+7,5 procent), chemische producten (+6,3 procent) en vervoermaterieel (+7,7 procent).

3.2.5 Waarde- en volumeontwikkeling Nederlandse import naar productcategorie, 2025*

Net als bij de uitvoer, steeg bij voeding en dranken vooral de invoer van cacao (+2,4 miljard euro), fruit en noten (+1,3 miljard euro) en rundvlees (+692 miljoen euro). Bij machines waren computers, laptops en tablets, evenals telefoons, modems en routers hoofdverantwoordelijk; beide goederengroepen namen met 2,2 miljard euro toe. Voor de eerste categorie zorgde met name de hogere import uit de VS (+1,6 miljard euro) ervoor dat de VS China als belangrijkste leverancier verving.

Importwaarde van minerale brandstoffen gedaald

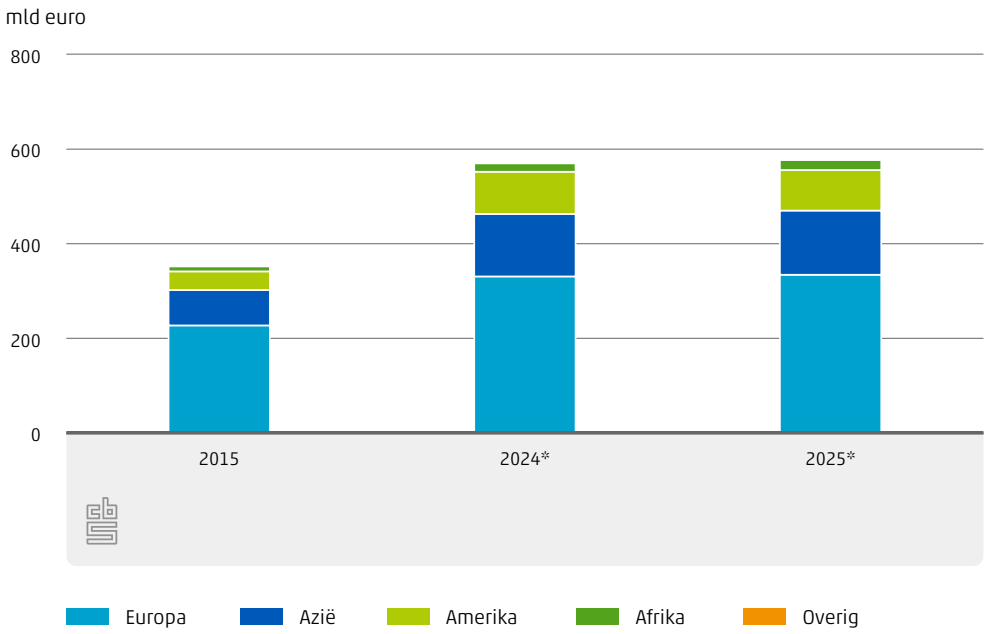
De import van minerale brandstoffen daalde in 2025 het sterkst. Dat komt door de prijzen die in 2025 gemiddeld lager waren dan een jaar eerder: in volume lag de importwaarde namelijk 2,4 procent hoger. De waarde van ruwe aardolie daalde met 5,6 miljard euro en die van aardolieproducten met 4,6 miljard euro. Vooral in prijs nam de invoer van ruwe aardolie af.

Import van cacao zet Afrika op de kaart terwijl Europees aandeel krimpt

De import uit Afrika kende in 2025 de sterkste groei (+2,9 miljard euro), een stijging die bijna volledig toe te schrijven was aan de fors gestegen importwaarde van cacao (+2,3 miljard euro). Terwijl de import uit de meeste regio's toenam, vormde het Amerikaanse continent de enige uitzondering met een daling van 1,0 miljard euro, zie figuur 3.2.6. Dat kwam vooral

door de lagere importwaarde van minerale brandstoffen uit de VS. De VS blijft echter de belangrijkste leverancier van brandstoffen. Hoewel Europa met een aandeel van 57,4 procent nog altijd de belangrijkste regio is voor de Nederlandse import, zet de dalende trend van de afgelopen tien jaar door; in 2015 kwam nog 64,1 procent van de goederen uit andere Europese landen.

3.2.6 Importwaarde naar regio[1)]

[1)] De cijfers van 2015 kunnen afwijken van StatLine vanwege een trendbreukcorrectie.

3.3 Nederlandse export van goederen in detail

Duitsland blijft nummer 1

Met een exportwaarde van 145,1 miljard euro voerde Duitsland in 2025 de ranglijst van exportbestemmingen aan, met een ruime voorsprong van 70 miljard euro op de nummer twee, zie figuur 3.3.1. Binnen de top 10 bleef de rangorde nagenoeg stabiel, met uitzondering van een rangwisseling tussen Polen en China: Polen klom naar de 8e plek, waardoor China zakte naar de 9e positie.

Taiwan is de snelst groeiende exportmarkt binnen de top 15 dankzij enorme vraag naar chipmachines

Met een groei van 43 procent (+2,6 miljard euro) was Taiwan in 2025 de absolute uitschieter in de top 15 bestemmingen voor de Nederlandse export. Deze stijging werd vrijwel volledig gedreven door de export van chipmachines en onderdelen, die bijna verdubbelde van 3,5 naar 6,4 miljard euro. Door deze enorme spurt klom Taiwan van de 20e naar de 13e plek op de ranglijst van belangrijkste exportbestemmingen, waarmee het onder meer Ierland uit de

top 15 verdrong. Terwijl de exportwaarde naar Oost-Azië[2] als geheel sinds 2015 verdubbelde, is die naar Taiwan in dezelfde periode zelfs verdrievoudigd.

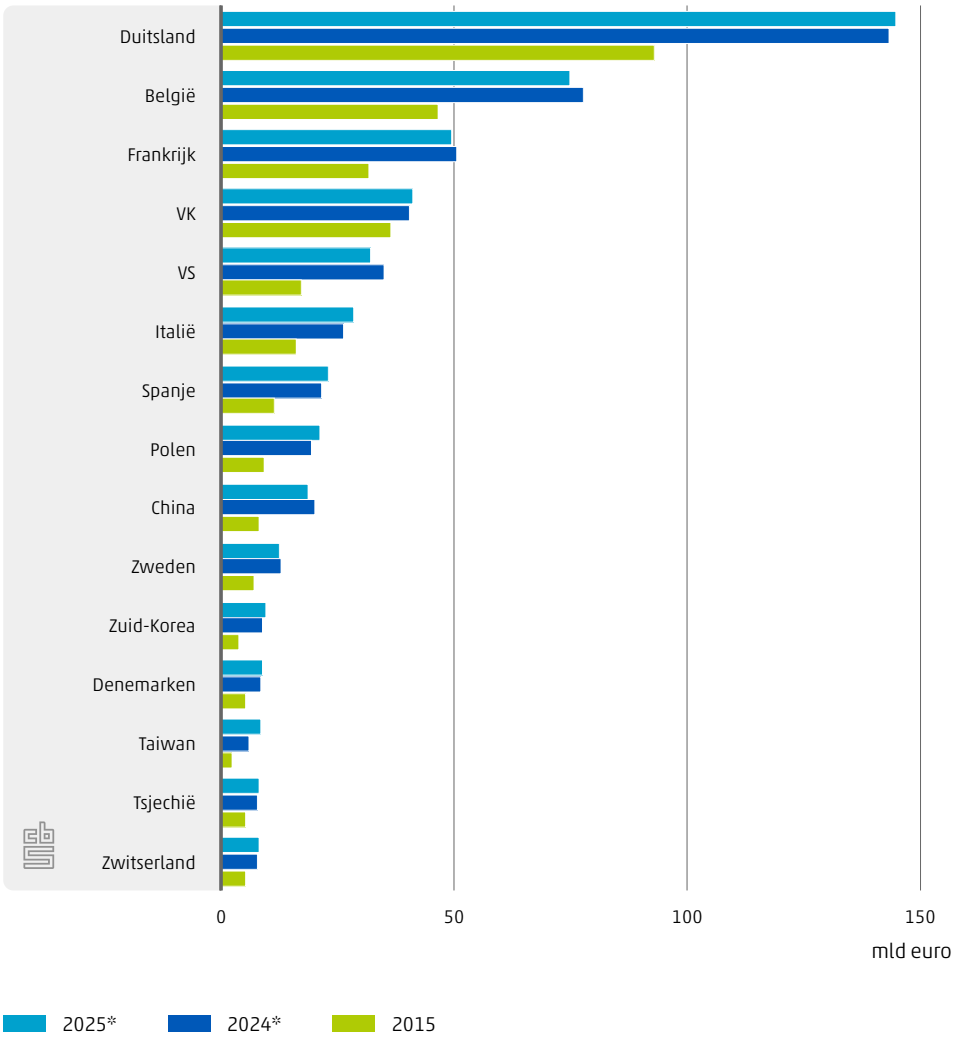
Daarnaast groeide ook de export naar Polen (+9,2 procent), Italië (+9,0 procent) en Spanje (+7,5 procent) relatief sterk. Opvallend aan deze stijging is de brede basis: de groei werd niet gedreven door één specifieke productcategorie.

Export naar België, de VS en China gedaald in 2025

Verschillende handelspartners ontvingen een fors lagere waarde aan Nederlandse goederen, waarbij de export naar de VS (–2,9 miljard euro) en België (–2,8 miljard euro) vooral kromp door een lagere uitvoerwaarde van respectievelijk geraffineerde aardolieproducten en ruwe aardolie. Voor laatstgenoemde geldt dat de daling vooral kwam door lagere prijzen, terwijl de daling in de export van aardolieproducten naar de VS kwam door een combinatie van lagere prijzen en lagere exportvolumes. De exportwaarde naar China daalde met 1,7 miljard euro vooral door een lagere waarde van de export van chipmachines. Buiten de top 15 was de krimp het grootst bij de Kaaimaneilanden (–2,1 miljard euro), wat vrijwel volledig te wijten was aan een daling in de export van schepen.

2) Hierbij worden China, Japan, Zuid-Korea, Noord-Korea, Mongolië, Taiwan, Macau en Hongkong tot Oost-Azië gerekend.

3.3.1 Export naar handelspartner[1)]

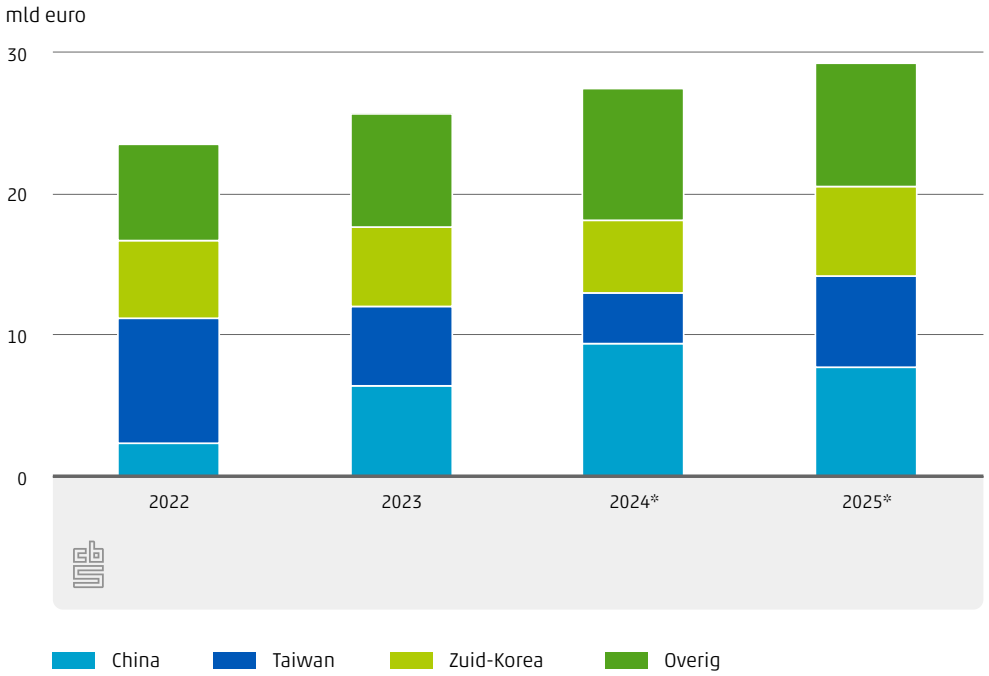

[1)] De cijfers van 2015 kunnen afwijken van StatLine vanwege een trendbreukcorrectie.

Taiwan en Zuid-Korea lopen in op China door verschuiving in chipmachine-export

In 2025 betrof de uitvoerwaarde van gespecialiseerde machines en -onderdelen (chip-machines) ruim 29 miljard euro; een stijging van 1,7 miljard euro ten opzichte van 2024, zie figuur 3.3.2. Deze groei werd met name veroorzaakt door de uitvoer naar Taiwan (+2,9 miljard euro) en Zuid-Korea (+1,0 miljard euro). Opvallend is dat de uitvoerwaarde van deze goederen naar China juist daalde met 1,6 miljard euro. China bleef echter wel de grootste afnemer. Tussen 2022 en 2024 daalde de uitvoerwaarde van deze goederen naar Taiwan nog met 60 procent, maar het tij lijkt dus langzamerhand weer te keren.

3.3.2 Uitvoer van chipmachines

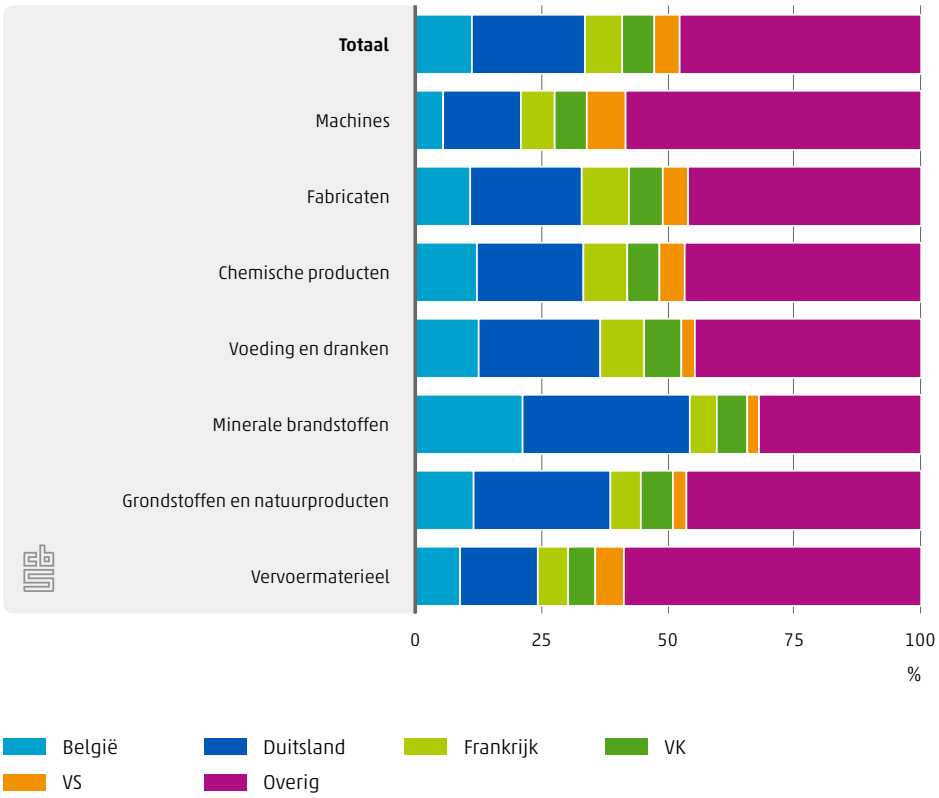

Groeispurt machine-export naar nieuwe markten drukt aandeel top 5

De top 5 exportbestemmingen namen in 2025 in belang af: hun aandeel daalde naar 52,5 procent, zie figuur 3.3.3. Dat was 1,3 procentpunt lager dan in 2024. De grootste daling zat bij vervoermaterieel (–2,9 procentpunt). Hoewel de exportwaarde van deze productcategorie naar de top 5 licht steeg (+0,3 miljard euro), ging er 4,6 miljard euro extra aan schepen naar onbekende landen, bijvoorbeeld wanneer schepen vanuit Nederlandse havens vertrekken met een onbekende eigenaar.

Ook bij machines daalde het aandeel van de top 5 exportbestemmingen in de totale export, van 43,2 procent in 2024 naar 41,8 procent in 2025. Deze verschuiving kwam door sterkere groei naar andere handelspartners, vooral Taiwan (+2,9 miljard euro), Finland (+0,9 miljard euro) en Zuid-Korea (+0,8 miljard euro). Naar Taiwan en Zuid-Korea ging het met name om chipmachines en onderdelen, terwijl Finland vooral telefoons, modems en routers invoerde.

3.3.3 Top 5 exportbestemmingen en productcategorieën, 2025*

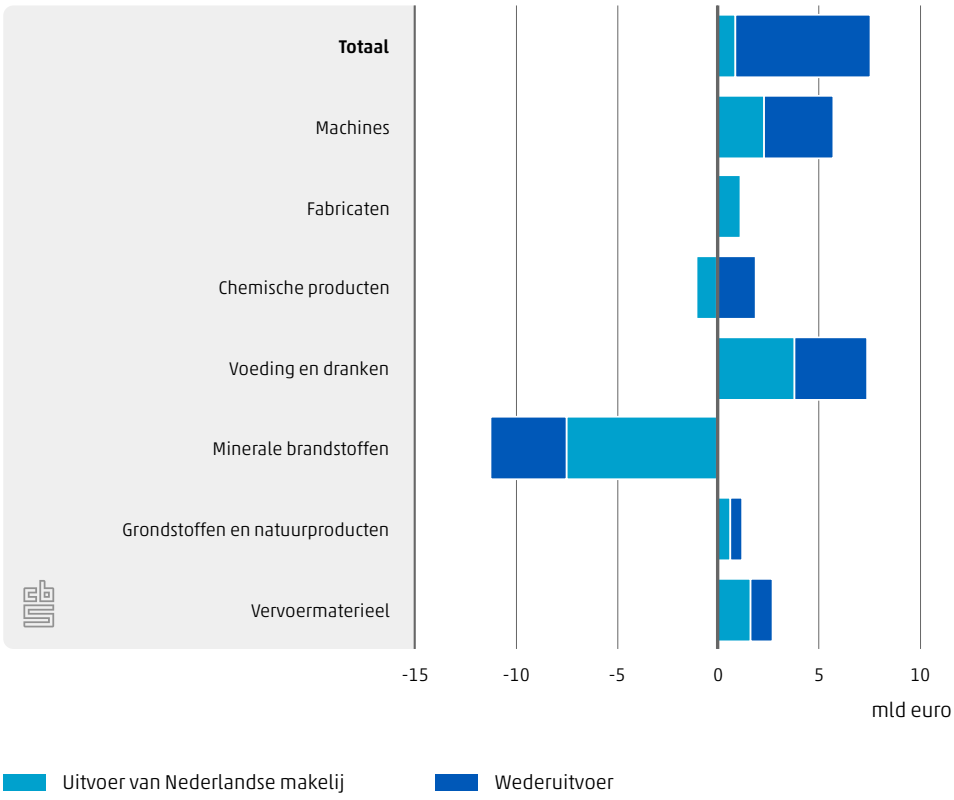

Minerale brandstoffen drukken export van Nederlandse makelij

De sterkere groei van de wederuitvoer (+2,1 procent) ten opzichte van de uitvoer van Nederlandse makelij (+0,3 procent) werd vooral veroorzaakt door de productcategorie minerale brandstoffen. Hier daalde de export van Nederlandse makelij met 13,4 procent (–7,5 miljard euro), terwijl de wederuitvoer van minerale brandstoffen met 9,1 procent (–3,7 miljard euro) afnam. De exportwaarde van geraffineerde aardolieproducten en -residuen bestaat voor het grootste deel uit Nederlandse makelij. Dit komt met name door een zestal raffinaderijen in Zuid-Holland. In deze raffinaderijen wordt ruwe aardolie omgezet tot aardolieproducten, zoals benzine en diesel (Mul et al., 2017). Nederlandse export van ruwe aardolie bestaat daarentegen met name uit wederuitvoer. De exportwaarde van geraffineerde aardolieproducten en -residuen daalde sterker (–9,0 miljard euro) dan die van ruwe aardolie (–2,2 miljard euro). Zodoende daalde de uitvoer van Nederlandse makelij sterker dan de wederuitvoer.

Over het algemeen lopen wederuitvoer en export van Nederlandse producten parallel; een hogere wederuitvoerwaarde gaat vaak samen met een hogere export van Nederlandse makelij, zie figuur 3.3.4. Een uitzondering was de productcategorie chemische producten: terwijl de wederuitvoer met 1,9 miljard euro steeg, daalde de export van Nederlandse makelij met 1,0 miljard euro, vooral door de toename van de wederuitvoer van geneesmiddelen en de daling van in Nederland geproduceerde export van radioactieve materialen.

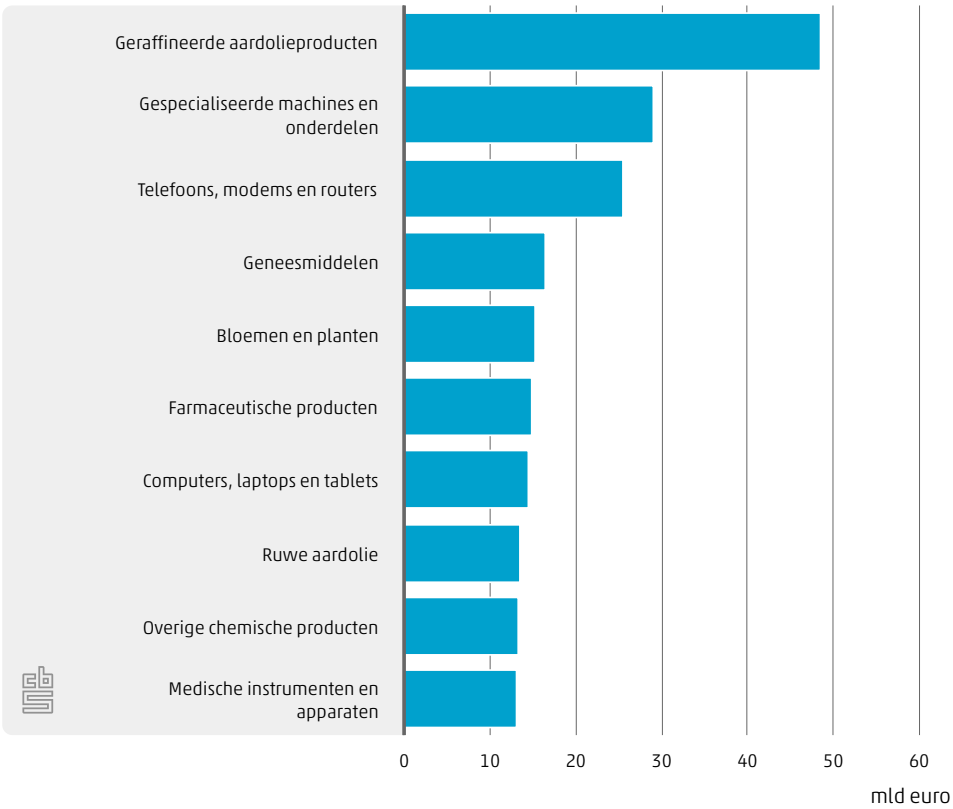
3.3.4 Verandering exportwaarde 2025* t.o.v. 2024* per productcategorie

Geraffineerde aardolieproducten opnieuw waardevolste exportproduct

In 2025 waren de belangrijkste exportproducten van Nederland geraffineerde aardolieproducten, gespecialiseerde machines en onderdelen (die grotendeels bestaan uit chipmachines), en telefoons, modems en routers, zie figuur 3.3.5. Geraffineerde aardolieproducten gingen veelal naar onze buurlanden – Duitsland en België. Ruim een vijfde van de telefoons, modems en routers ging naar Duitsland. Bijna 91 procent van de gespecialiseerde machines en onderdelen vond zijn bestemming buiten Europa, vooral in China, Taiwan, Zuid-Korea en de VS. Geneesmiddelen en bloemen en planten vulden de top 5 aan, met Duitsland als belangrijkste afzetmarkt.

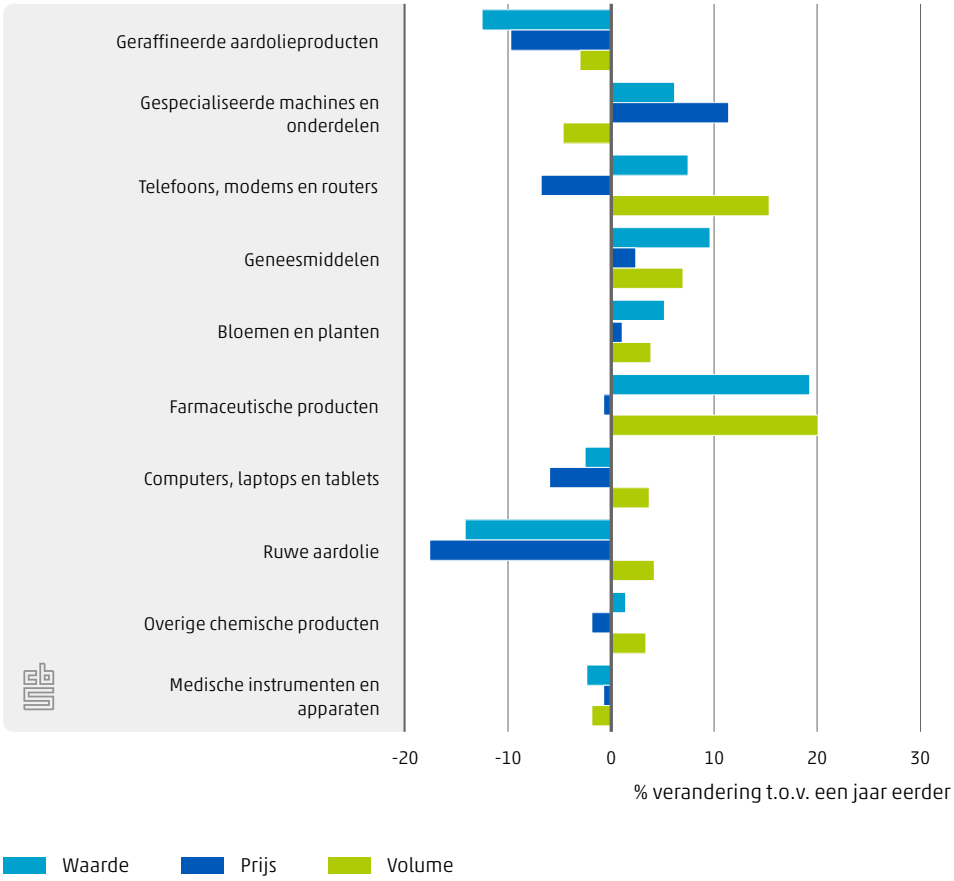
3.3.5 Belangrijkste goederen voor de export, 2025*

Exportwaarde farmaceutische producten groeit 19,4 procent

In 2025 bleef geraffineerde aardolie het waardevolste exportproduct van Nederland, ondanks de grootste daling (–6,8 miljard euro), zie figuur 3.3.6. Die waardedaling kwam vooral doordat de prijzen van geraffineerde aardolie in 2025 gemiddeld lager lagen dan in 2024; in exportvolume was de daling zo'n 2,9 procent. Farmaceutische producten noteerden daarentegen de sterkste stijging (+2,4 miljard euro). Die stijging kwam volledig door een hoger exportvolume. Farmaceutische producten klommen daarmee van de 11e naar de 6e positie in de exportranglijst wat betreft de waarde. De exportwaarde van gespecialiseerde machines nam in 2025 toe ten opzichte van een jaar eerder, voornamelijk door hogere prijzen van die machines. Het exportvolume van deze machines lag in 2025 namelijk lager dan in 2024. De exportwaarde van ruwe aardolie nam af met 2,2 miljard euro, net als bij de aardolieproducten kwam dat door een forse prijsdaling; het volume nam met 4,3 procent toe.

3.3.6 Waarde-, prijs- en volumeontwikkeling Nederlandse export naar product, 2025*

3.4 Nederlandse import van goederen in detail

Duitsland op kop, VK op de rem

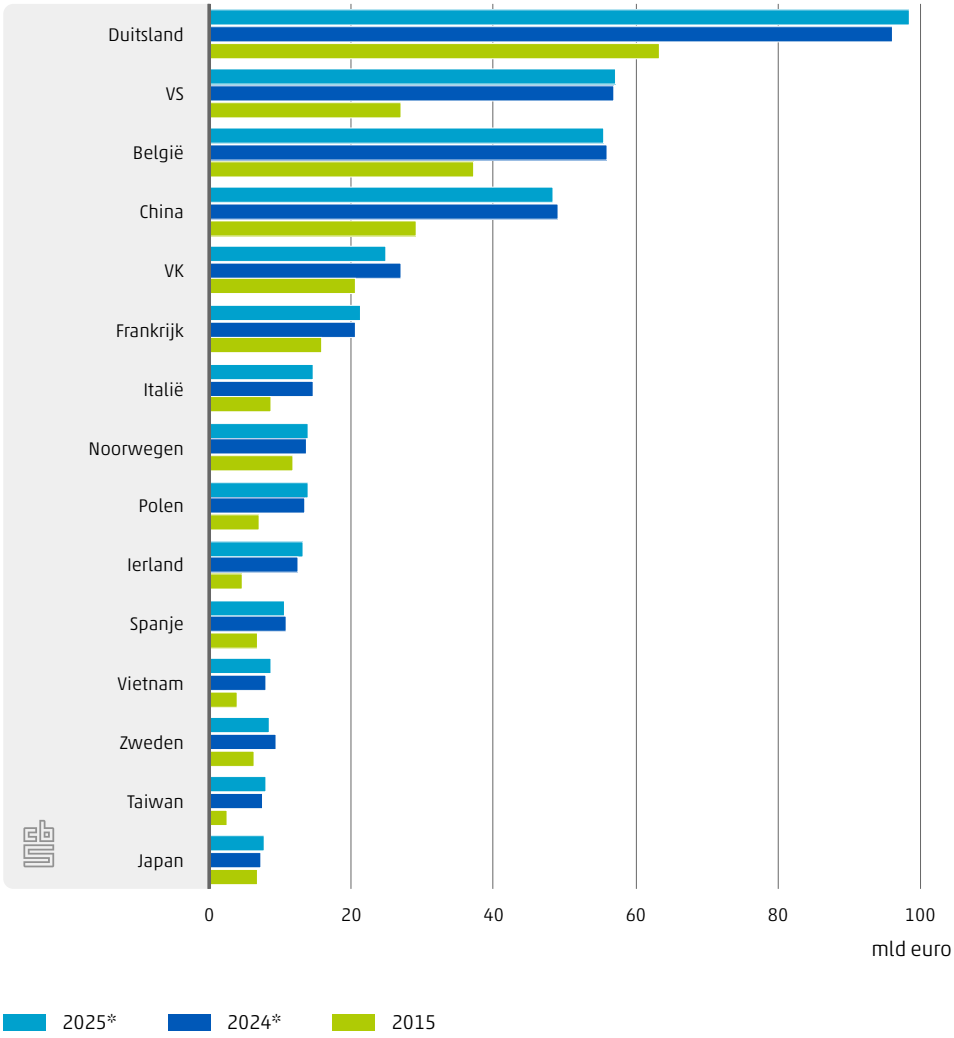
In 2025 bleef Duitsland met een aandeel van 16,9 procent de hofleverancier van de Nederlandse goederenimport, zie figuur 3.4.1. Ook steeg de import uit Duitsland met 2,2 miljard euro ten opzichte van 2024, de grootste nominale groei binnen de top 15. Het VK ging de andere kant op: de invoer daalde met 2,0 miljard euro ten opzichte van 2024, voornamelijk door een lagere importwaarde van minerale brandstoffen, fabricaten en chemische producten.

Taiwan en Japan klimmen dankzij tech en machines

Verder zijn er twee nieuwkomers binnen de top 15: Taiwan en Japan. In 2024 stonden ze nog op de 16e en 17e positie, maar nu hebben ze de plekken van Brazilië en Tsjechië overgenomen. De stijging van de Nederlandse import uit Taiwan kwam vooral door een

hogere importwaarde aan telefoons, modems en routers, en computers, laptops en tablets. Voor Japan zagen we vooral een flinke toename bij motoren en onderdelen, delf- en graafmachines, en telefoons, modems en routers.

3.4.1 Import naar handelspartner[1)]

[1)] De cijfers van 2015 kunnen afwijken van StatLine vanwege een trendbreukcorrectie.

Chinese dumping niet zichtbaar in Nederlandse cijfers

Ondanks dat de ECB stelt dat er sprake is van Chinese dumping van goederen in de EU (Reuters, 2025; zie ook hoofdstuk 2 van deze publicatie), is dat nog niet direct terug te zien in de Nederlandse importcijfers. Van de totale EU-invoerwaarde van goederen uit China kwam in 2025 ruim 20 procent voor rekening van Nederland. Het Nederlandse aandeel is de afgelopen jaren wel kleiner geworden: in 2023 was dit nog bijna 23 procent. Ook binnen de Nederlandse goederenimport nam het aandeel van China af: van 9,4 procent in 2022 naar 8,2 procent in 2025.

Buiten de top 15: Zuid-Korea stijgt en Niger verrast

Buiten de top 15 was Zuid-Korea in 2025 de grootste stijger in importwaarde, met een groei van 1,8 miljard euro, waarmee het land vijf posities klom naar de 19e plaats. Andere opvallende stijgers waren Kazachstan (+1,4 miljard euro), Singapore (+1,1 miljard euro), Canada (+1,0 miljard euro), Senegal (+0,9 miljard euro) en Niger (+0,6 miljard euro). Bij al deze landen speelde de invoer van minerale brandstoffen de belangrijkste rol, behalve bij Canada, waar fabricaten de groei vooral aandreven. Het meest opvallend is Niger: in 2024 werd nog voor slechts 1,2 miljoen euro aan goederen uit Niger ingevoerd, terwijl dit in 2025 opliep tot 608 miljoen euro. Hierbij gaat het vrijwel volledig om de invoer van ruwe aardolie.

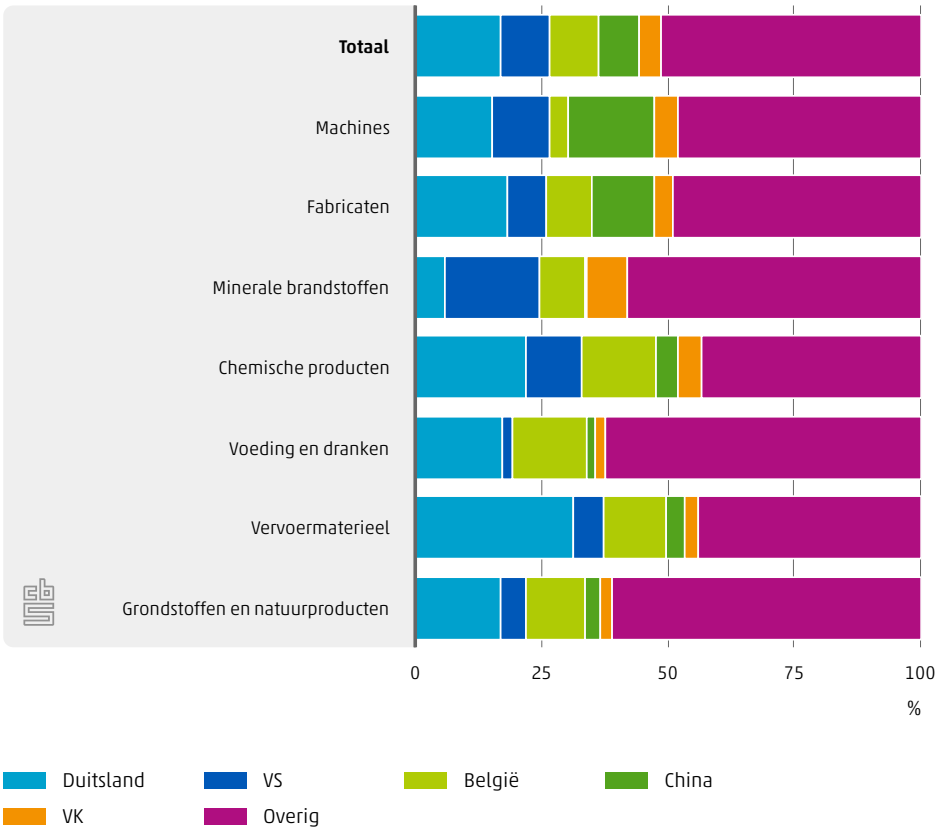
De grootste daling in de import was van goederen uit Saoedi-Arabië. Deze kromp met 2,3 miljard euro door een lagere importwaarde van minerale brandstoffen (waaronder ruwe aardolie en geraffineerde aardolieproducten) – vooral veroorzaakt door een fors lager importvolume. In 2025 bedroeg de invoerwaarde van Saoedische minerale brandstoffen nog slechts een vijfde van het niveau van 2024.

Top 5 herkomstlanden in 2025 iets minder belangrijk

In 2025 werd minder import gehaald uit de top 5 leveranciers: hun aandeel daalde naar 48,8 procent (zie figuur 3.4.2). Dat is bijna 1,0 procentpunt lager dan in 2024, ondanks een stijging van 2,2 miljard euro bij Duitse goederen. De daling kwam doordat de invoer vanuit de andere top 5 landen grotendeels achterbleef, terwijl de import uit de rest van de wereld met 9,7 miljard euro toenam. Voor alle productcategorieën is het aandeel van de top 5 herkomstlanden gedaald.

De bijna 10 miljard euro hogere import uit overige herkomstgebieden kwam vooral door voeding en dranken (+5,7 miljard euro) en machines (+4,7 miljard euro). Bij voeding en dranken ging het vooral om cacao (+2,5 miljard euro), voornamelijk uit Ivoorkust en Ghana, en fruit en noten (+1,2 miljard euro) uit onder andere Peru en Zuid-Afrika. Bij machines draaide de stijging vooral om telefoons, modems en routers (+2,9 miljard euro), veelal ingevoerd vanuit Aziatische handelspartners zoals Hongkong, Vietnam en Taiwan. Het gaat hierbij om apparaten die internet- en dataverkeer doorgeven en regelen. Nederland speelt hierin een belangrijke rol als digitaal knooppunt en huisvest ruim 200 datacenters (CBS, 2025; Thomson, 2025).

3.4.2 Top 5 importpartners en productcategorieën, 2025*

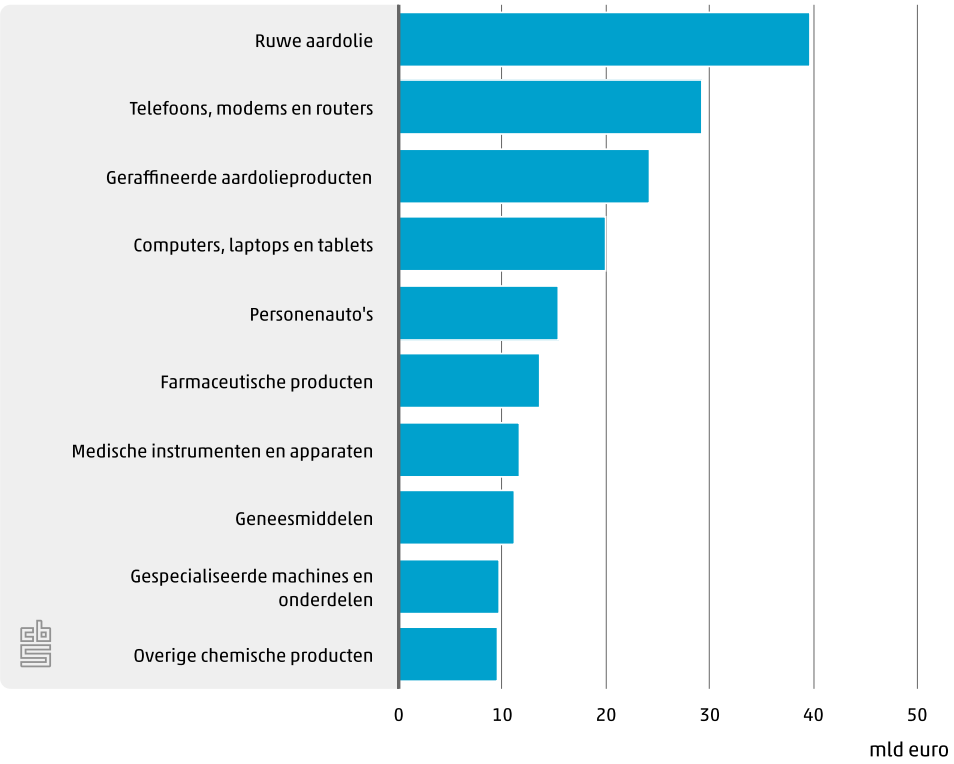

2e leverancier van ruwe aardolie was Kazachstan in 2025

Ruwe aardolie opnieuw waardevolste importproduct

De belangrijkste importproducten van Nederland in 2025 waren ruwe aardolie, telefoons, modems en routers, en geraffineerde aardolieproducten, zie figuur 3.4.3. Ruwe aardolie kwam vooral uit de VS, Kazachstan en Noorwegen, terwijl bijna een kwart van de geraffineerde aardolieproducten uit België werd gehaald. Voor computers, laptops en tablets waren de VS, China en Taiwan de belangrijkste leveranciers. Van de door Nederland geïmporteerde personenauto's kwam ruim 44 procent uit Duitsland.

3.4.3 Belangrijkste goederen voor de import[1)], 2025*

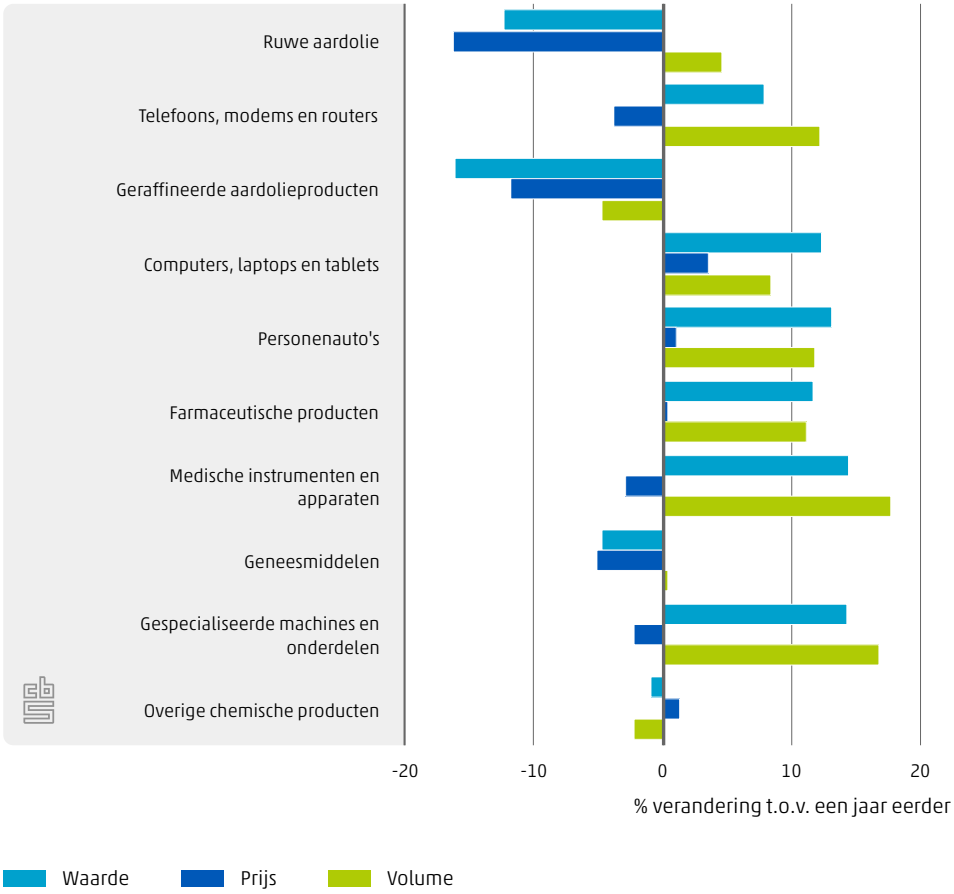

[1)] Aardgas behoort ook tot deze top 10, maar de Nederlandse import van aardgas is geheim in 2025.

Tech en personenauto's klimmen, olie daalt

In 2025 groeiden de importwaarden van telefoons, modems en routers, computers, laptops en tablets, en cacao met minstens 2,2 miljard euro. De importwaarde van ruwe aardolie daalde met 5,6 miljard euro, vooral door een prijsdaling van ruim 16 procent, zie figuur 3.4.4. Desondanks bleef ruwe aardolie het product met de hoogste invoerwaarde. Ook de invoerwaarde van aardolieproducten nam fors af, met 4,6 miljard euro. Het invoervolume daalde eveneens, met 4,7 procent. Verder was de groei in personenauto's opvallend. Dit kwam grotendeels door een hoger invoervolume van auto's. De 1,6 miljard euro hogere invoerwaarde kwam met name door meer invoer van elektrische (+1,0 miljard euro) en hybride auto's (+0,7 miljard euro). Deze verschuiving begon al in 2023 (CBS, 2024), maar zette in 2025 verder door: elektrische en hybride auto's waren samen goed voor 53,4 procent van de totale importwaarde van personenauto's. Het aandeel van de elektrische en hybride auto's was daarmee voor het eerst meer dan de helft. Aan de andere kant werd er juist voor 1,6 miljard euro minder aan vrachtwagens ingevoerd.

3.4.4 Waarde-, prijs- en volumeontwikkeling Nederlandse import naar product[1)], 2025*

1) Aardgas behoort ook tot deze top 10, maar de Nederlandse import van aardgas is geheim in 2025.

3.5 Kenmerken van goederenhandelaren

Deze paragraaf richt zich op bedrijven in Nederland die goederen exporteren en/of importeren.[3)] Hierbij wordt uitsluitend gekeken naar de Nederlandse *business economy*.[4)] In 2025 telde de Nederlandse *business economy* ruim 1,8 miljoen bedrijven. Deze kunnen worden ingedeeld in vier groepen: bedrijven die alleen goederen importeren, alleen exporteren, two-way traders (import én export), en bedrijven die helemaal niet internationaal handelen. Bedrijven vallen in de categorie 'geen internationaal handelaar' als ze geen internationale goederenhandel rapporteren en zich uitsluitend op de binnenlandse markt richten.

3) Een deel van de goederenhandel kan niet worden gekoppeld aan individuele bedrijfseenheden in het Algemeen Bedrijvenregister (ABR) en blijft daarom in deze paragraaf buiten beschouwing. Het gaat hierbij voornamelijk om handel door buitenlandse bedrijven die wel een Nederlands btw-nummer hebben voor de rapportage van internationale handel, maar geen fysieke aanwezigheid in Nederland hebben, zoals een fabriek.

4) De business economy omvat SBI-secties B t/m N, exclusief financiële dienstverlening (SBI K) en inclusief SBI S95. Landbouw, overheid, onderwijs en zorg vallen hier niet onder.

Ruim 1 op de 5 bedrijven handelt internationaal, vooral via import

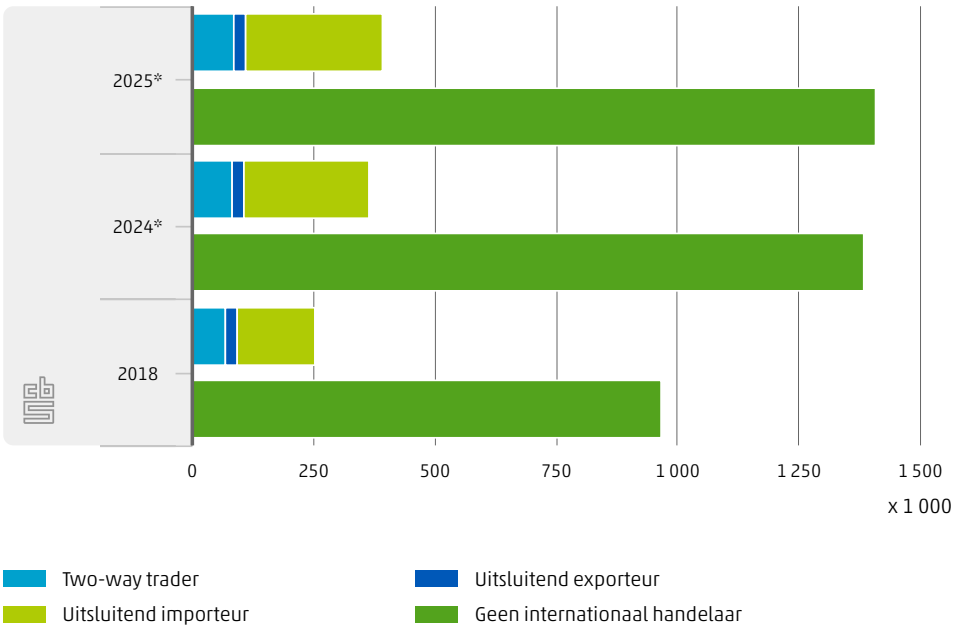
In 2025 verhandelde 22 procent van de bedrijven in de Nederlandse *business economy* goederen met het buitenland. Dat kwam neer op ongeveer 391 duizend bedrijven, zie figuur 3.5.1. Van deze handelaren importeerde 71 procent uitsluitend goederen, exporteerde 7 procent uitsluitend goederen, en deed 22 procent beide. De overgrote meerderheid van de *business economy* bestond echter uit niet-handelaren: circa 1,4 miljoen bedrijven, oftewel vier op de vijf, verhandelden geen goederen buiten Nederland. Dit waren vooral zzp'ers.

Eerder CBS-onderzoek (Van den Berg et al., 2022) liet zien dat exporteurs doorgaans productiever zijn dan niet-exporteurs binnen dezelfde bedrijfstak. Daarbij werd nog niet gecontroleerd voor andere bedrijfskenmerken. Naast verschillen in bedrijfskenmerken is het belangrijk of productiviteit volgt uit exporteren (leereffect) of dat bedrijven juist exporteren omdat ze al productiever zijn (selectiemechanisme). CBS-onderzoek van Franssen et al. (2025) liet zien dat exporteren een significant effect heeft op productiviteit, maar dat het selectiemechanisme het grootste deel van het productiviteitsverschil verklaart.

Importtransacties doorgaans kleiner dan export

De mediane importwaarde bedroeg in 2025 2 053 euro. Dat betekent dat de helft van de importeurs voor minder dan dit bedrag importeerde en de andere helft voor meer.
De mediane importwaarde lag duidelijk lager dan in 2018. De mediane exportwaarde bedroeg 22 680 euro en lag daarmee ongeveer op hetzelfde niveau als in 2018. Dit kan erop wijzen dat er meer kleine importeurs actief zijn, of dat individuele importorders gemiddeld kleiner zijn geworden.

3.5.1 Aantal bedrijven naar handelsstatus in de goederenhandel

Aantal internationaal handelende bedrijven groeit harder dan bedrijven zonder internationale handel

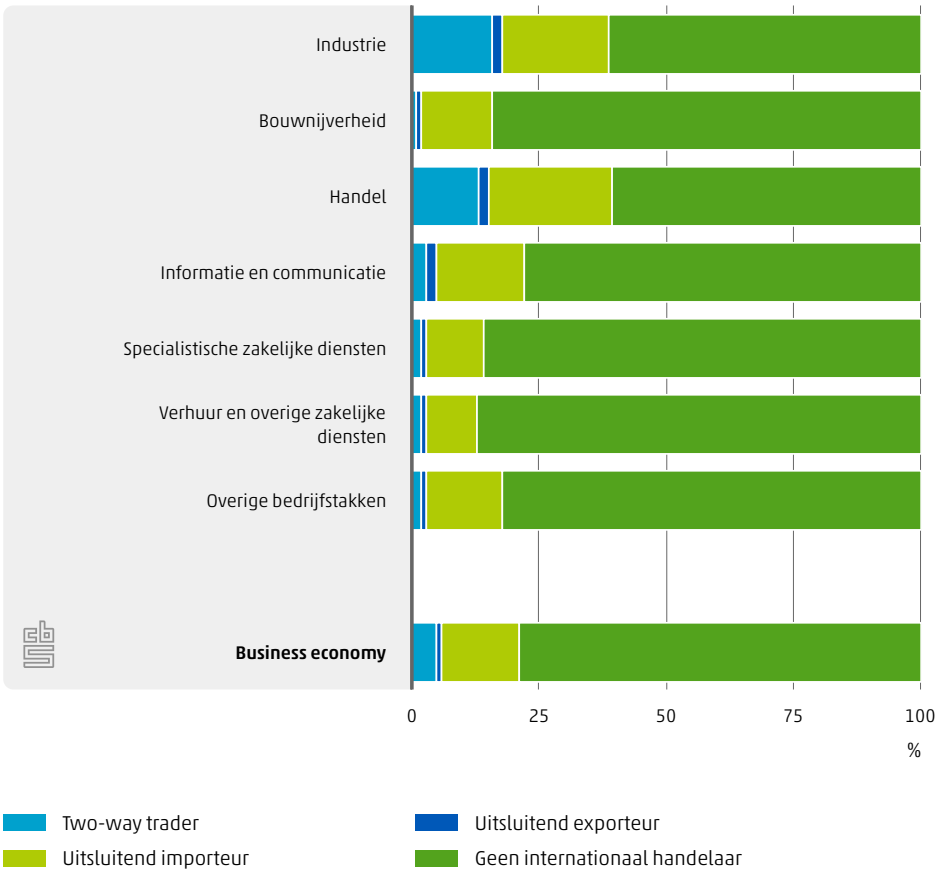
Tussen 2018 en 2025 nam het aantal bedrijven zonder internationale handel in de Nederlandse *business economy* elk jaar toe. In 2025 vlakte die groei iets af ten opzichte van 2024. Ook het aantal handelaren groeide ieder jaar, vooral onder bedrijven die uitsluitend importeerden. In totaal nam het aantal bedrijven in de Nederlandse *business economy* tussen 2018 en 2025 met 47,2 procent toe. Deze groei kwam vooral door de sterke toename van het aantal zzp'ers. Die stijging gold zowel voor bedrijven met internationale handel als voor bedrijven zonder internationale handel, maar met 53,5 procent groeide het aantal internationale handelaren duidelijk sterker.

Industrie en groothandel sterk gericht op buitenlandse markten

De verschillen tussen bedrijfstakken in het aandeel bedrijven dat internationaal goederen verhandelde zijn groot, zie figuur 3.5.2. Terwijl ruim een vijfde van de bedrijven in de Nederlandse *business economy* zaken deed met het buitenland, lag dit aandeel in de groot- en detailhandel en de industrie bijna twee keer zo hoog. In de bedrijfstak groot- en detailhandel handelde 40 procent van de bedrijven met het buitenland, vooral als uitsluitend importeur of als two-way trader. Dat hoge aandeel is niet verrassend: groothandels vormen een belangrijke schakel tussen leveranciers en afnemers en verbinden daarmee veel sectoren in binnen- en buitenland. Daarnaast leveren zij uiteenlopende ondersteunende diensten (CBS, 2019). Ook de Nederlandse industrie is sterk internationaal georiënteerd. In 2025 handelde 39 procent van de industriële bedrijven over de grens. Het gaat daarbij vooral om producenten die goederen importeerden of zowel importeerden als exporteerden. Binnen de industrie waren met name de metaalproductenindustrie, reparatie en installatie van machines, en de meubelindustrie sterk internationaal vertegenwoordigd.

In andere bedrijfstakken lag het aandeel internationale handelaren juist duidelijk lager dan gemiddeld binnen de Nederlandse *business economy*. In de bouwnijverheid gaat het om 16 procent van de bedrijven. Ook binnen de specialistische zakelijke diensten (15 procent) en de verhuur en overige zakelijke diensten (13 procent) lag het aandeel internationaal handelende bedrijven lager dan gemiddeld. De verhouding tussen bedrijven met en zonder internationale handel binnen de verschillende bedrijfstakken was vergelijkbaar met die in 2018.

3.5.2 Type goederenhandelaar per bedrijfstak, 2025*

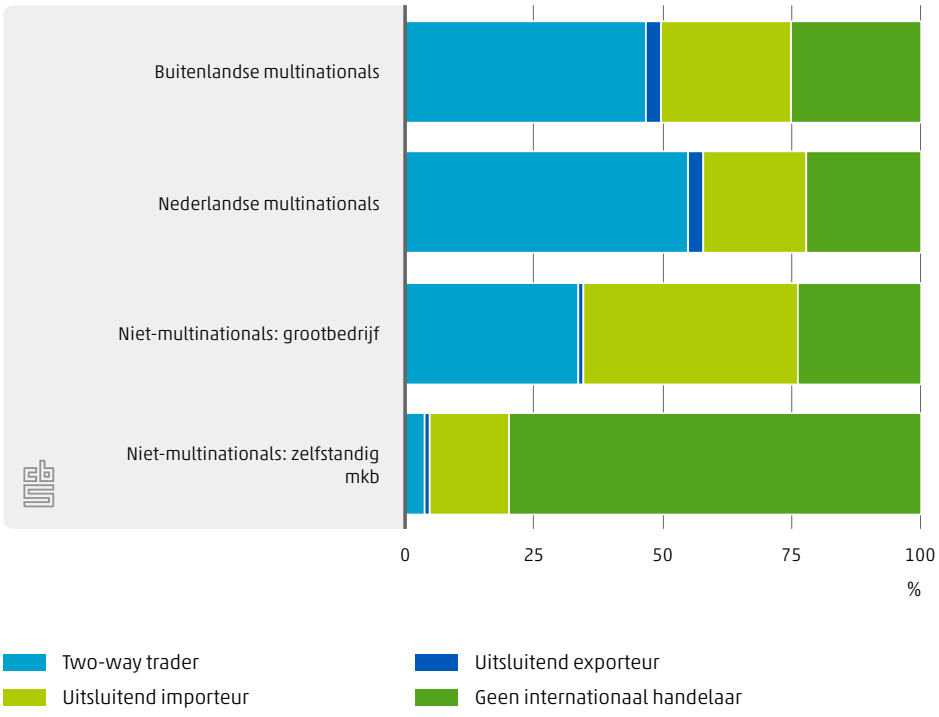
Zelfstandig mkb minder actief op internationale markten

Het zelfstandig mkb is veel minder vaak internationaal actief dan het grootbedrijf. Figuur 3.5.3 laat zien dat 79 procent van het zelfstandig mkb in 2025 geen goederen verhandelde met het buitenland, tegenover 24 procent van het grootbedrijf. Multinationals vertoonden een vergelijkbaar patroon als het grootbedrijf. Bij de zelfstandig mkb'ers vonden we de meeste internationale handelaren terug in de bedrijfstakken handel en specialistische zakelijke diensten.

Kleine bedrijven ondervinden verschillende belemmeringen bij het betreden van buitenlandse markten, zoals het vinden van lokale partners, beperkte marktkennis, complexe regelgeving, minder toegang tot financiering en risico's bij betalingen en valuta. Hierdoor opereren ze vaak 'in eigen beheer' en zijn ze minder direct geïntegreerd in internationale waardeketens. Het zelfstandig mkb produceert vooral voor de binnenlandse markt, en de beperkte productie voor export verloopt grotendeels indirect, bijvoorbeeld via een tussenhandelaar of groothandel. Tegelijkertijd is het zelfstandig mkb vaak wel toeleverancier van grotere bedrijven en is het op die manier verbonden met internationale waardeketens (Bohn et al., 2025). Grotere bedrijven leveren daarentegen vaker rechtstreeks aan buitenlandse markten (Chong et al., 2019; Statistics Denmark & OESO, 2017).

Two-way handel komt veel vaker voor bij grotere bedrijven: in 2025 was 4 procent van het zelfstandig mkb een two-way trader, tegenover 34 procent van het grootbedrijf en 55 procent van de Nederlandse multinationals. Two-way traders zijn het meest geïntegreerd in wereldwijde waardeketens, en hun aandeel neemt toe met bedrijfsgrootte (Statistics Denmark & OESO, 2017; van den Berg, 2013). Bij het grootbedrijf was ook het aandeel uitsluitend importeurs opvallend hoog (42 procent), terwijl dit bij het zelfstandig mkb 15 procent en bij Nederlandse multinationals 20 procent was.

3.5.3 Type goederenhandelaar naar bedrijfsomvang, 2025*

Multinationals domineren de handelswaarde

Multinationals waren samen goed voor 85 procent van de exportwaarde en 83 procent van de importwaarde, waarbij buitenlandse multinationals het grootste aandeel hadden. Bij multinationals droegen de bedrijfstakken handel en industrie het meest bij, met name de voedingsmiddelenindustrie, aardolie-industrie en chemische industrie. Ook bij het zelfstandig mkb droegen de bedrijfstakken handel en industrie het meest bij aan de handelswaarde, waarbij de industrie eveneens werd gedomineerd door dezelfde drie branches. Het zelfstandig mkb was in 2025 goed voor 14 procent van de totale exportwaarde en 16 procent van de importwaarde. Hoewel het zelfstandig mkb in directe export relatief laag scoort, laten Bohn et al. (2025) zien dat het juist meer toegevoegde waarde genereert via indirecte export: doordat veel mkb-bedrijven toeleveren aan grotere bedrijven die zelf exporteren, blijft er toch een aanzienlijk deel van de waarde bij het zelfstandig mkb achter.

3.6 Belang van Nederland als goederen-leverancier voor andere landen

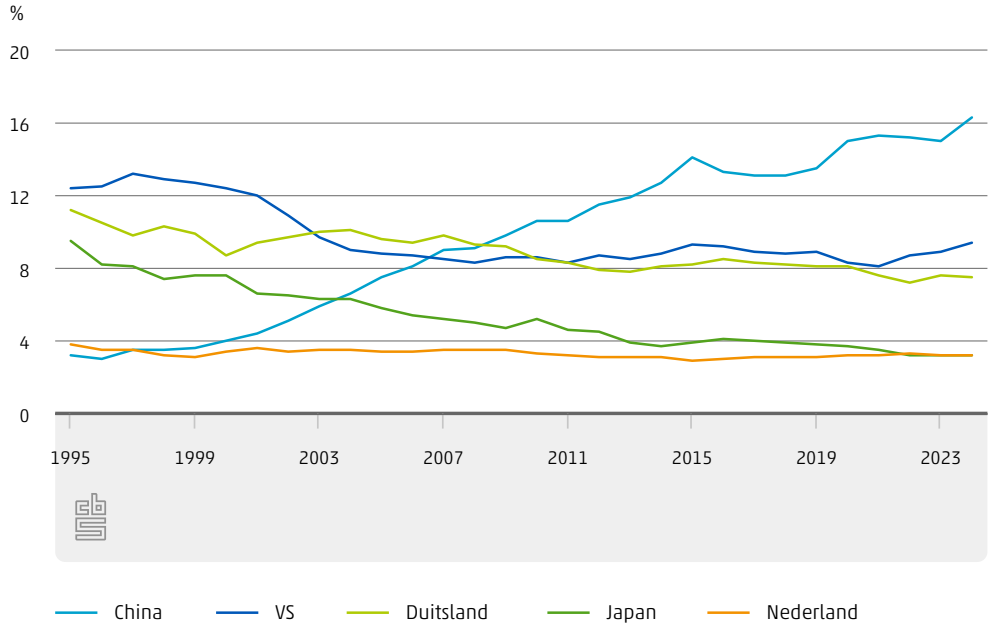
In deze paragraaf beantwoorden we de vraag welk aandeel Nederland heeft in de goederenimport van andere landen. Naast het aandeel kijken we ook naar de positie van Nederland op de ranglijst van belangrijkste partners voor andere economieën.

In paragrafen 3.6 en 3.7 gebruiken we handelsdata van VN Comtrade (2026), die de meest recente bilaterale handelsgegevens tot en met 2024 bevat voor alle rapporterende partnerlanden. De database biedt daarnaast uitgebreide informatie over specifieke goederen. In de Nederlandse handelscijfers wordt quasi-doorvoer niet meegerekend, maar voor andere landen is niet altijd bekend of dit al dan niet in de VN Comtrade-cijfers is opgenomen.

Haasje-over: Japan haalt Nederland opnieuw in als 4e goederenexporteur ter wereld

Nederland behoort tot de vijf grootste exportlanden ter wereld, ondanks zijn kleine omvang. De Rotterdamse haven speelt een centrale rol als logistiek knooppunt en toegangspoort tot Europa. Veel goederen passeren via Nederland en worden verder verspreid, waardoor ons land een strategische positie inneemt in de wereldhandel. Nederland was in 2024 goed voor 3,2 procent van de exportwaarde van goederen wereldwijd. In rangorde was Nederland de 5e exporteur van goederen wereldwijd. De grootste exporterende economieën ter wereld waren nog steeds China, de VS en Duitsland. Dit zien we terug in figuur 3.6.1. Japan stond in datzelfde jaar op de 4e plaats, met een aandeel van ruim 3,2 procent. Daarmee presteerde het land weer net iets beter dan Nederland. Japan heeft een sterke industriële exportbasis, vooral in machines en apparatuur, elektronica en voertuigen. Anders dan Nederland exporteert Japan vooral goederen van eigen makelij en speelt wederuitvoer een kleinere rol (Podoba et al., 2021).

3.6.1 Bijdrage in de wereldexport van goederen

Bron: VN Comtrade (2026)

24% van Belgische import kwam uit Nederland

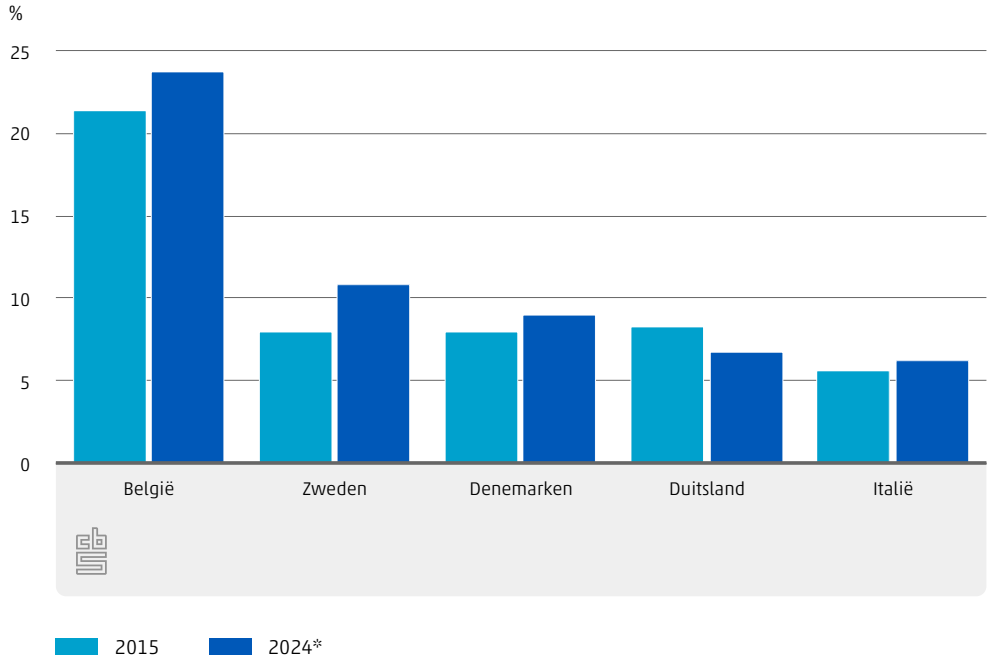
België haalde bijna een kwart van zijn goederen uit Nederland

In 2024 was Nederland voor alle handelspartners in figuur 3.6.2 één van de vier belangrijkste leveranciers. Voor België was Nederland zelfs de grootste leverancier, met een aandeel van 23,8 procent. Dit is een stijging ten opzichte van 2015, toen het aandeel nog 21,4 procent bedroeg. De toename kwam vooral door een hogere import van ruwe aardolie uit Nederland: bijna alle door België ingevoerde ruwe olie kwam uit Nederland (wederuitvoer). Ook Zweden importeerde relatief gezien veel uit Nederland: bijna 11 procent van de goederen. Daarmee was Nederland, na Duitsland, de 2e leverancier van Zweden. De Zweedse import bestond vooral uit (wederuitvoer van) telefoons en computers, producten waarin Nederland de belangrijkste leverancier was. Deze goederen speelden ook een grote rol in de Deense import uit Nederland.

Op de Duitse markt van zilver naar brons: Nederland ingehaald door de VS

Voor Duitsland was Nederland een belangrijke leverancier, maar de positie is wel veranderd. In 2024 stond Nederland op de 3e plaats, terwijl het in 2015 nog de 2e leverancier was. De Verenigde Staten hebben Nederland ingehaald. Dit kwam vooral doordat Duitsland minder geneesmiddelen en ruwe aardolie uit Nederland importeerde, en juist meer uit de VS. Nederland bleef wel de belangrijkste leverancier van geraffineerde aardolieproducten aan Duitsland: meer dan de helft daarvan kwam uit Nederland.

3.6.2 Aandeel Nederland in goederenimport[1)]

Bron: VN Comtrade (2026)
[1)] Enkel handelspartners met een Nederlands aandeel van minstens 6% en die minstens 1 miljard US dollar aan goederen uit Nederland importeerden in 2024.

Nederland scoort 4e plek in EU-import

Kijkend naar de hele EU-27 was Nederland in 2024 de 4e belangrijkste leverancier van goederen. Duitsland, China en de VS stonden bovenaan als belangrijkste herkomstlanden. Ongeveer 5,9 procent van alle EU-27-import kwam dat jaar uit Nederland.

In tabel 3.6.3 staan enkel de handelspartners die in 2024 minstens 1 miljard US dollar aan goederen importeerden uit Nederland, maar waarvan het Nederlandse aandeel minder dan 6 procent was. Deze tabel is dus een aanvulling op de handelspartners getoond in figuur 3.6.2.

Nederland groter aandeel in Ierse goederenimport ...

Het Nederlandse aandeel in de Ierse import groeide van 4,0 procent in 2023 naar 5,0 procent in 2024, waarmee Nederland de 6e belangrijkste importpartner van Ierland werd. Vooral de import van geraffineerde aardolieproducten uit Nederland nam toe. Ierland haalde bijna een derde van de totale import van deze producten uit ons land.

... maar kleiner in Bulgaarse en Nigeriaanse goederenimport

In 2024 kwam nog 2,5 procent van de Bulgaarse import uit Nederland, een daling ten opzichte van 4,1 procent in 2023. Nederland zakte daarmee twee plaatsen en stond in 2024 op plek 10 als goederenleverancier. Vooral de import van andere chemische producten (bijvoorbeeld biodiesel) en telefoons uit Nederland daalde.

In 2024 werd Nederland opnieuw iets minder belangrijk voor de Nigeriaanse import. De daling die in 2023 al zichtbaar was ten opzichte van 2022 (Creemers et al., 2025) zette zich voort: het Nederlandse aandeel nam af van 5,0 procent in 2023 naar 3,8 procent in 2024. Daarmee stond Nederland op de 5e plek als totale goederenleverancier voor Nigeria. Vooral de importwaarde van geraffineerde aardolieproducten nam af, maar voor deze producten bleef Nederland de 3e belangrijkste leverancier, net als in 2023.

3.6.3 Belang van Nederland als goederenleverancier per handelspartner[1)]

	2010	2015	2023	2024*	Ranking Nederland in 2024*
	%				
Griekenland	5,2	5,5	5,9	5,6	5
Portugal	5,2	5,1	5,5	5,6	4
Hongarije	4,5	4,5	5,1	5,4	7
Ierland	4,6	3,8	4,0	5,0	6
Litouwen	4,4	5,1	5,4	5,0	6
Finland	5,4	5,3	4,7	4,8	6
Letland	4,0	3,7	4,5	4,8	6
Noorwegen	3,7	3,6	4,8	4,5	6
Spanje	4,4	4,2	4,5	4,5	6
Frankrijk	4,2	4,2	4,5	4,4	7
Luxemburg	4,1	3,5	4,7	4,4	4
Roemenië	3,5	4,0	4,3	4,3	8
Israël	3,5	3,9	1,8	4,1	5
Kroatië	2,1	3,8	4,0	4,0	7
Polen	3,7	3,8	4,1	3,9	5
Nigeria	0,8	6,2	5,0	3,8	5
VK	6,7	7,5	3,4	3,2	8
Oostenrijk	2,8	2,6	2,7	2,9	8
Tsjechië	3,2	3,0	2,6	2,6	8
Bulgarije	2,8	3,3	4,1	2,5	10
Zwitserland	4,5	2,1	1,8	1,9	13
Turkije	1,7	1,4	1,2	1,5	14
Slowakije	1,0	1,4	1,5	1,4	16
Zuid-Korea	1,0	1,0	1,3	1,3	15
Saoedi-Arabië	1,1	1,0	1,4	1,3	21
Zuid-Afrika	1,7	1,5	1,5	1,3	18
Egypte	1,6	1,7	1,3	1,3	19
VS	1,0	0,8	1,2	1,0	18
Brazilië	1,0	1,4	1,2	0,9	21

3.6.3 Belang van Nederland als goederenleverancier per handelspartner[1)] (vervolg)

	2010	2015	2023	2024*	Ranking Nederland in 2024*
	%				
China	0,5	0,5	0,7	0,7	30
Australië	0,6	0,8	0,8	0,7	23
Singapore	1,7	1,3	0,7	0,7	24
Canada	0,4	0,6	0,6	0,6	17
Japan	0,6	0,4	0,4	0,5	29
Maleisië	0,6	1,3	0,4	0,4	25
India	0,6	0,5	0,4	0,3	37
Mexico	0,9	0,8	0,4	0,3	26
Hongkong	0,5	0,5	0,4	0,3	24

Bron: VN Comtrade (2026)

1) Enkel handelspartners met een Nederlands aandeel van minder dan 6% en die minstens 1 miljard US dollar aan goederen uit Nederland importeerden in 2024.

Van Suriname tot Kaapverdië: Nederland is een belangrijke leverancier, ook in kleine markten

In Suriname, IJsland, Barbados en Kaapverdië – landen met een invoer uit Nederland van minder dan 1 miljard US dollar – kwam meer dan 5 procent van de import uit ons land. Suriname haalde 11,7 procent van zijn import uit Nederland, waarmee ons land de 3e grootste leverancier was, vooral van delf- en graafmachines, bereide voedingsmiddelen en vrachtwagens. Voor IJsland was Nederland de 6e leverancier en leverde vooral elektrische machines. Zo kocht IJsland 28 procent van zijn totale import van deze producten in ons land. Nederland was de 3e belangrijkste leverancier voor Barbados en Kaapverdië, met respectievelijk een aandeel van 6,0 en 5,4 procent. Barbados en Kaapverdië importeerden voornamelijk geraffineerde aardolieproducten uit Nederland. Voor Kaapverdië was Nederland de belangrijkste leverancier van deze producten, terwijl Nederland voor Barbados de 2e leverancier was.

3.7 Belang van Nederland als afnemer van goederen voor andere landen

In deze paragraaf beantwoorden we de vraag welk aandeel Nederland heeft in de goederenexport van andere landen. Naast het Nederlandse belang in de export van andere economieën voor wat betreft handelswaarde, kijken we ook naar de positie van Nederland op de ranglijst van belangrijkste bestemmingen voor andere economieën.

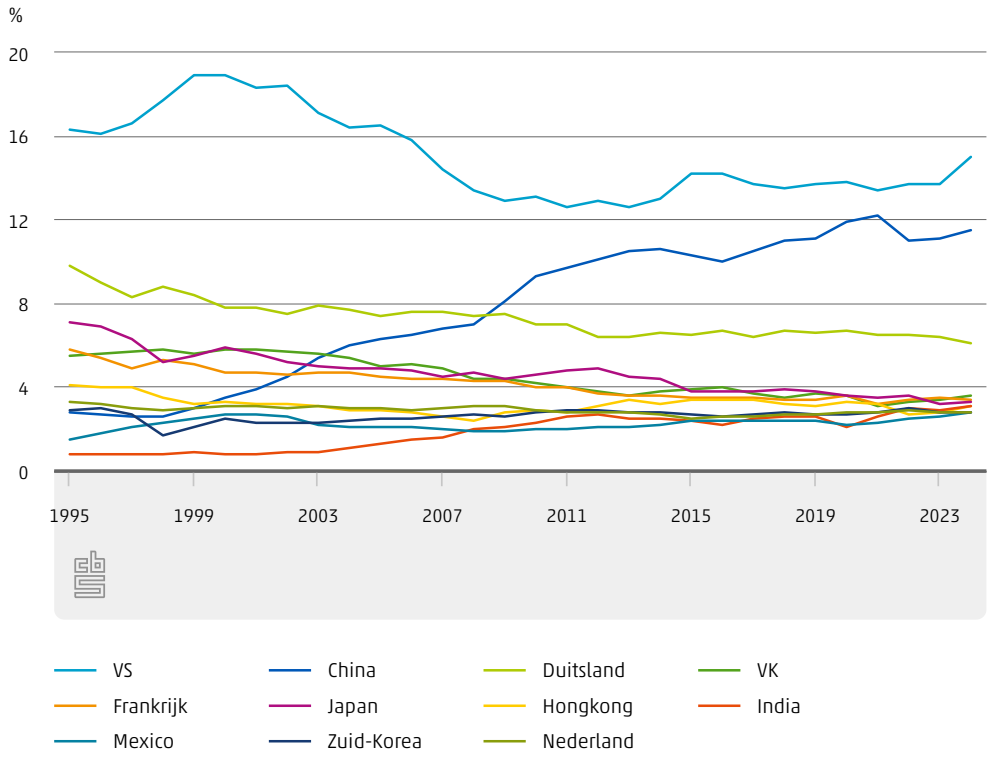
11e importeur van goederen wereldwijd was Nederland in 2024

Opkomende handelspartners winnen terrein, Nederland zakt terug

In 2024 daalde de Nederlandse importwaarde van goederen ten opzichte van het voorgaande jaar en nam het aandeel van Nederland in de wereldwijde goederenimport iets af tot 2,8 procent. Figuur 3.7.1 laat zien dat Nederland hierdoor terugzakte naar de 11e plaats van grootste goederenimporteurs, terwijl het in 2019 nog op de 8e plek stond. Tegelijkertijd namen landen zoals India, Mexico en Zuid-Korea toe, zowel in absolute importwaarde als in hun aandeel in de wereldhandel. Mexico profiteert daarbij van de verschuiving van productie uit andere regio's naar dat land, waardoor het meer halffabricaten en componenten moet importeren om zijn productie voor de export te ondersteunen (Murray et al., 2024). De VS en China bleven wereldwijd de grootste importeurs, met een aandeel van respectievelijk 15,0 en 11,5 procent van de wereldimport.

3.7.1 Bijdrage in de wereldimport van goederen

Bron: VN Comtrade (2026)

IJsland stuurde bijna een derde van zijn goederen naar Nederland

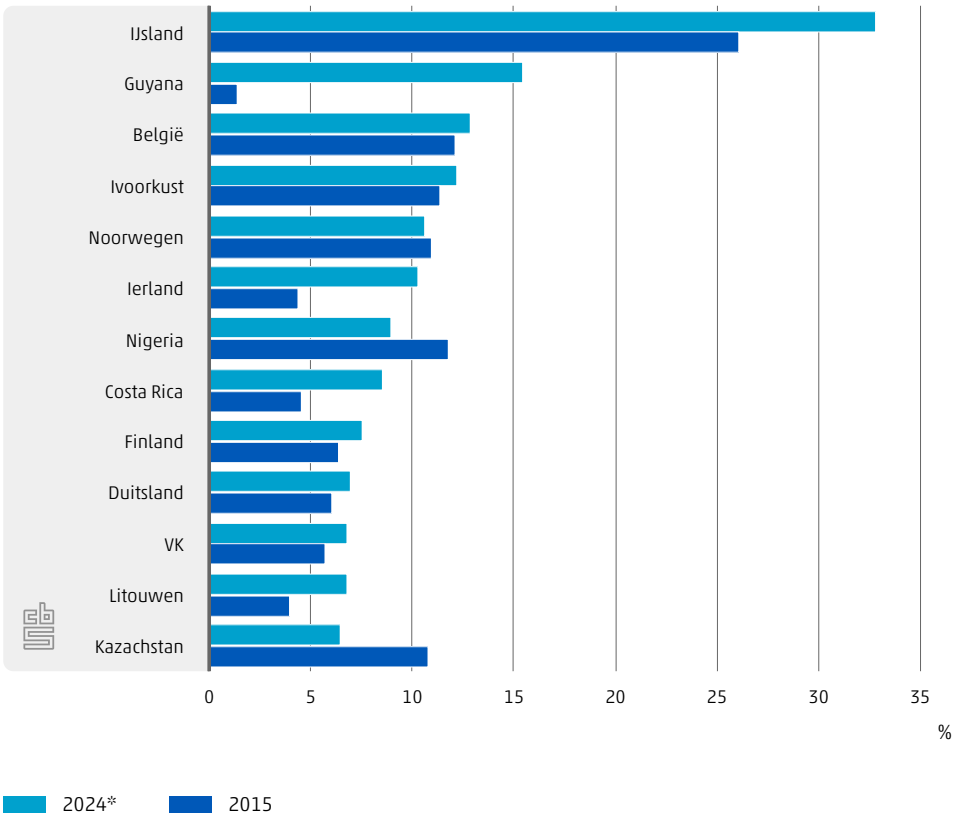
In 2024 behoorde Nederland voor alle economieën in figuur 3.7.2 tot één van de vier belangrijkste afzetmarkten. Voor IJsland was ons land de grootste afzetmarkt: 32,8 procent van de IJslandse exportwaarde ging naar Nederland, vooral aluminium. Van al het IJslandse aluminium werd 72 procent naar ons land geëxporteerd, waarmee Nederland de grootste klant was. Voor Guyana was Nederland eveneens de belangrijkste exportbestemming, met 15,5 procent van de export. Dat was een flinke stijging ten opzichte van 2015, toen dit nog 1,4 procent was. De toename kwam vooral door de hogere exportwaarde van ruwe aardolie, waarvan bijna een vijfde naar Nederland ging. Nederland was ook een belangrijke afnemer

voor onze buurlanden. Van de Belgische export ging 12,9 procent naar ons land, waarmee Nederland de 2e afzetmarkt was. De Belgische export naar Nederland is divers en bestond onder andere uit geraffineerde aardolieproducten, personenauto's en aardgas. Voor Duitsland was Nederland goed voor 7,0 procent van de export en was het de 3e afzetmarkt, ook hier is de export veelzijdig, van personenauto's tot geneesmiddelen.

Nederland steeds belangrijker voor Ierse en Costa Ricaanse export

Nederland was ook een belangrijke afzetmarkt voor Ierland en Costa Rica. Sinds 2015 is de positie van Nederland gestegen: in 2024 stond het op de 2e plaats, terwijl het toen nog de 6e grootste klant van Ierland en de 5e van Costa Rica was. Voor Ierland ging het vooral om farmaceutische producten, voor Costa Rica met name om medische instrumenten en apparaten. Tegelijkertijd is Nederland voor Nigeria en Kazachstan iets minder belangrijk geworden: bij Nigeria zakte Nederland van de 2e naar de 3e plaats en bij Kazachstan van de 3e naar de 4e, vooral door een afname van de export van ruwe aardolie.

3.7.2 Aandeel Nederland in goederenexport[1)]

Bron: VN Comtrade (2026)
[1)] Enkel handelspartners met een Nederlands aandeel van minstens 6% en die minstens 1 miljard US dollar aan goederen naar Nederland exporteerden in 2024.

Nederland scoort 5e plek in EU-export

In 2024 was Nederland binnen de EU-27 de 5e belangrijkste afnemer van goederen. Duitsland, de VS, Frankrijk en het VK stonden bovenaan als belangrijkste exportbestemmingen. Ongeveer 4,8 procent van de totale EU-27-export ging dat jaar naar Nederland, voor buurland Duitsland was dat 12,8 procent.

In tabel 3.7.3 staan enkel de handelspartners die in 2024 minstens 1 miljard US dollar aan goederen exporteerden naar Nederland, maar waarvan het Nederlandse aandeel minder dan 6 procent was. Deze tabel is dus een aanvulling op de handelspartners getoond in figuur 3.7.2.

Nederland groter aandeel in Oekraïense en Ecuadoriaanse goederenexport ...

In 2024 nam Nederland 4,8 procent van de Oekraïense export af, een stijging van 0,6 procentpunt ten opzichte van 2023. Nederland klom twee plekken en werd de 6e belangrijkste afzetmarkt. Vooral maïs, zonnebloemolie en raapzaad gingen vaker naar Nederland. Voor raapzaad stond Nederland op de 3e plek (13 procent van de Oekraïense export van dit product), voor maïs en zonnebloemolie op de 5e plaats.

Het Nederlandse aandeel in de Ecuadoriaanse export groeide van 2,7 procent naar 3,4 procent, waardoor Nederland de 4e belangrijkste exportpartner werd. Vooral cacao en visbereidingen werden meer geëxporteerd; 10 procent van zijn totale export van beide producten ging naar Nederland. Ook voor Peru werd Nederland belangrijker door een hogere exportwaarde van fruit en noten en aardgas.

... maar kleiner in Colombiaanse en Chinese export

In 2024 ging 3,1 procent van de Colombiaanse export naar Nederland, minder dan de 4,1 procent in 2023. Nederland zakte daardoor van plek 5 naar 8 als afzetmarkt. Vooral de export van steenkool daalde: waar Nederland in 2023 nog de grootste afnemer was, verkocht Colombia in 2024 vooral aan Zuid-Korea, Turkije en China.

Voor China werd Nederland iets minder belangrijk: het aandeel daalde van 3,0 procent naar 2,6 procent, waardoor Nederland op plek 10 stond. De export van onder andere telefoons, elektrische machines en speelgoed naar Nederland nam af, terwijl de export van telefoons naar Vietnam juist toenam. Daardoor kon Vietnam opklimmen van afzetmarkt nummer 5 naar nummer 3.

3.7.3 Belang van Nederland als klant per handelspartner[1)]

	2010	2015	2023	2024*	Ranking Nederland in 2024*
	%				
Denemarken	4,1	3,9	5,8	5,8	3
India	3,0	1,8	5,4	5,6	3
Zweden	4,8	5,1	5,4	5,2	7
Pakistan	1,9	3,0	5,0	4,9	6

3.7.3 Belang van Nederland als klant per handelspartner[1)] (vervolg)

	2010	2015	2023	2024*	Ranking Nederland in 2024*
	%				
Oekraïne	1,1	2,4	4,1	4,8	6
Polen	4,4	4,4	4,5	4,6	5
Israël	3,1	3,4	4,1	4,5	4
VS	2,9	2,7	4,1	4,3	4
Filipijnen	4,7	3,0	4,2	3,9	8
Frankrijk	4,2	3,9	3,8	3,9	8
Zuid-Afrika	2,7	2,5	3,9	3,9	9
Roemenië	2,8	2,5	3,4	3,6	7
Portugal	3,9	4,0	3,5	3,6	7
Hongarije	3,2	3,3	3,3	3,5	11
Brazilië	4,5	4,2	3,6	3,5	4
Ecuador	1,9	2,5	2,7	3,4	4
Peru	2,2	2,8	2,8	3,3	7
Turkije	2,2	2,2	3,1	3,3	8
Tsjechië	3,7	2,8	3,4	3,2	9
Spanje	3,1	3,2	3,1	3,1	7
Colombia	4,1	4,2	4,1	3,1	8
Italië	2,5	2,3	3,0	3,1	8
China	3,2	2,6	3,0	2,6	10
Maleisië	3,2	3,0	2,5	2,4	12
Griekenland	2,1	2,0	2,5	2,3	15
Thailand	1,9	2,0	2,0	2,1	13
Argentinië	3,5	2,1	2,3	2,1	9
Slowakije	2,9	2,4	2,0	1,9	13
Oostenrijk	1,6	1,6	1,8	1,8	13
Chili	3,7	2,6	1,7	1,8	8
Indonesië	2,4	2,3	1,5	1,8	12
Marokko	2,8	3,1	2,2	1,6	10
Japan	2,1	1,9	1,9	1,6	15
Zwitserland	2,8	1,7	1,7	1,6	16
Singapore	1,7	1,7	1,8	1,5	13
Hongkong	1,4	1,3	1,7	1,4	10
Australië	1,1	0,9	0,9	1,0	15
Zuid-Korea	1,1	0,8	1,1	1,0	18
Canada	0,8	0,7	1,0	0,9	7
Mexico	0,6	0,5	0,4	0,4	11

Bron: VN Comtrade (2026)

1) Enkel handelspartners met een Nederlands aandeel van minder dan 6% en die minstens 1 miljard US dollar aan goederen naar Nederland exporteerden in 2024.

Nederland belangrijkste afnemer van fruit uit de Dominicaanse Republiek

Voor landen met een export naar Nederland van minder dan 1 miljard US dollar, zoals Bahrein, Trinidad en Tobago en de Dominicaanse Republiek, ging meer dan 3 procent van hun goederen naar ons land. Nederland was de 3e belangrijkste afzetmarkt voor Bahrein (aandeel 4,4 procent) en Trinidad en Tobago (aandeel 3,5 procent). Van de goederen die Bahrein naar Nederland exporteerde, bestond het grootste deel uit aluminium, goed voor 10 procent van de totale Bahreinse aluminiumexport. Voor Trinidad en Tobago gold dat Nederland vooral methanol en aardgas afnam.

Voor de Dominicaanse Republiek was Nederland de 5e belangrijkste afnemer en de grootste afzetmarkt in Europa. Ons land importeerde er een breed scala aan producten vandaan: van fruit en noten tot medische instrumenten, cacao en farmaceutische producten. Naast deze traditionele handelsstromen heeft de Dominicaanse Republiek zich de afgelopen decennia ontwikkeld tot een belangrijke speler in de wereldwijde productie van medische technologie en farmaceutische producten (3BL Media, 2026). Vooral voor fruit en noten was Nederland de nummer één bestemming, met name voor bananen en avocado's. Voor de overige drie productgroepen – medische instrumenten, cacao en farmaceutische producten – was Nederland de 2e grootste klant.

3.8 Literatuur

3BL Media (2026, 15 januari). How the Dominican Republic Became a Quiet Giant in MedTech Manufacturing — and What Comes Next at Caucedo. *3BL Media*. Geraadpleegd op 5 juni 2026.

Albright, A. L., Berkoh-Oforiwaa, R., & Huybers, P. (2025, oktober 16). *Chocolate's Climate Crisis.* Harvard Climate Brief. Geraadpleegd op 24 april 2026.

Bohn, T., Konietzny, R., & Notten, T. (2025). Het directe en indirecte belang van multinationals voor het Nederlandse bedrijfsleven. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Internationaliserings-monitor 2025, tweede editie.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2019). *Internationaliseringsmonitor 2019, derde kwartaal: Groothandel.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2024, 5 juni). *China derde leverancier elektrische auto's in 2023*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 1 mei 2026.

CBS (2025, 15 december). *Datacenters verbruiken 4,6 procent van de elektriciteit.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 19 juni 2026.

CBS (2026, 10 april). *Bijna Kwart Meer Auto's Met Elektromotor.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 5 juni 2026.

CPB (2026, 25 maart). *Robuuste Groei Wereldhandel In 2025, Eurozone Blijft Achter.* Centraal Plan Bureau. Geraadpleegd op 5 juni 2026.

Chong, S., Hoekstra, R., Lemmers, O., van Beveren, I., van den Berg, M., van der Wal, R., & Verbiest, P. (2019). The role of small- and medium-sized enterprises in the Dutch economy: an analysis using an extended supply and use table. *Journal of Economic Structures, 8*(8), 1–24.

Creemers, S., Pinna, M., & Rooyakkers, J. (2025). Internationale handel in goederen. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Nederland Handelsland: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Franssen, L., Polder, M., & van den Berg, M., (2025). Hoe exporteren de productiviteit verhoogt. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2025 tweede editie.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

IEA (2026). *Global battery markets are growing strongly – and so are the supply risks*. International Energy Agency. Geraadpleegd op 23 april 2026.

Magaña, D., Salinas, G., & van Rijswick, C. (2025). *Blueberry update 2025: Unlocking demand to match expanding supply.* RaboBank. Geraadpleegd op 24 april 2026.

McKinsey (2026, 13 mei). AI-related goods lead global trade growth. *McKinsey*. Geraadpleegd op 17 juni 2026.

Mul, P., Kool, M., de Lange, M., & Steman, B. (2017, 11 november). *Verkenning Circulaire Economie Provincie Zuid-Holland.* Royal HaskoningDHV. Geraadpleegd op 24 april 2026.

Murray, C., Stylianou, N., de la Torre Arenas, I., & Clark, D. (2024, 16 december). How China is setting up shop in Mexico. *Financial Times.* Geraadpleegd op 16 april 2026.

OESO & FAO (2025). *OECD-FAO Agricultural Outlook (2025–2034).* Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Podoba, Z. S., Gorshkov, V. A., & Ozerova, A. A. (2021). Japan's export specialization in 2000–2020. *Asia and the Global Economy, 1*(2), 100014.

Reuters (2025, 11 november). Chinese goods dumping started before tariffs, ECB study finds. *Reuters*. Geraadpleegd op 9 juni 2026.

Statistics Denmark & OESO (2017). *Nordic Countries in Global Value Chains.* Statistics Denmark & OESO.

Thomson, O. (2025, 28 mei). *Datacenters kunnen het Nederlandse energiesysteem belasten én versterken.* RaboBank. Geraadpleegd op 1 mei 2026.

Van den Berg, M. (2013). Importing, productivity and SMEs: firm-level evidence from the Netherlands. *Discussion Paper Series, nr 13–07.* Tjalling C. Koopmans Research Institute.

Van den Berg, M., Mounir, A., & Rooyakkers, J. (2022). Productiviteit van Nederlandse bedrijven. In S. Creemers & J. Rooyakkers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, vierde kwartaal: Productiviteit.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

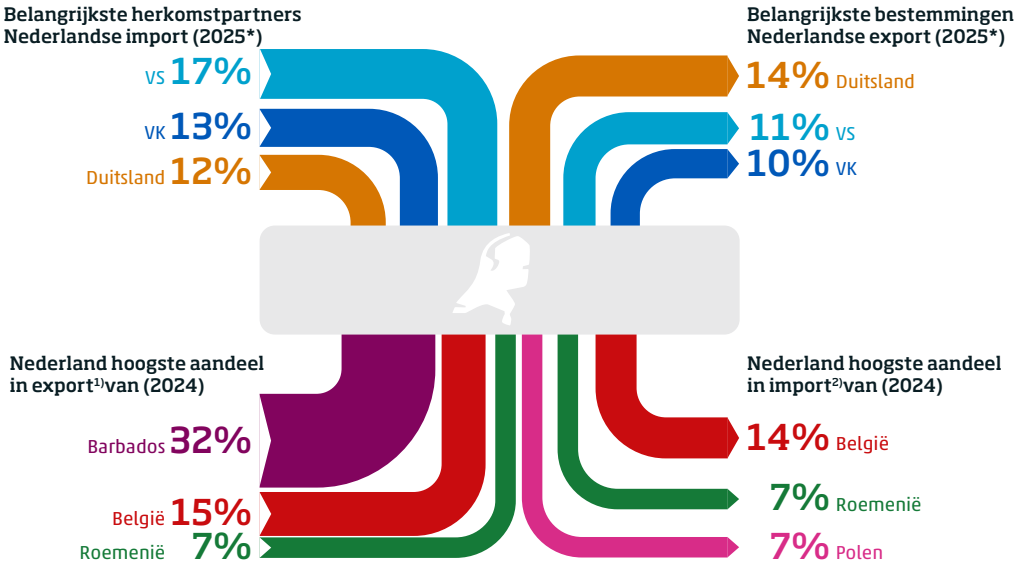
Van Hagen, M. (2026, 26 februari). *Importheffingen Amerika: Dit Speelt Er.* Kamer van Koophandel. Geraadpleegd op 17 april 2026.

VN Comtrade (2026). *Trade data* [Dataset]. Geraadpleegd op 31 maart 2026.

4 Internationale handel in diensten

Auteurs: Davey Poulissen, Roger Voncken

Nederland in de internationale dienstenhandel

[1] Enkel handelspartners die >= 1 miljard US dollar aan diensten exporteerden naar Nederland in 2024.
[2] Enkel handelspartners die >= 1 miljard US dollar aan diensten importeerden uit Nederland in 2024.

Bron: CBS, OESO-WTO (2026)

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de Nederlandse dienstenhandel zich verder ontwikkelde in 2025. Daarbij kijken we naar de totale export en import, de belangrijkste dienstensoorten en de landen waarmee Nederland het meest handelde. Ook plaatsen we de Nederlandse dienstenhandel in internationaal perspectief. Op basis van gegevens van OESO en WTO laten we zien welke positie Nederland in 2024 innam in de wereldwijde dienstenhandel en voor welke landen Nederland een belangrijke leverancier of afnemer van diensten was.

4.1 Belangrijkste bevindingen

Nederlandse dienstenexport in 2025

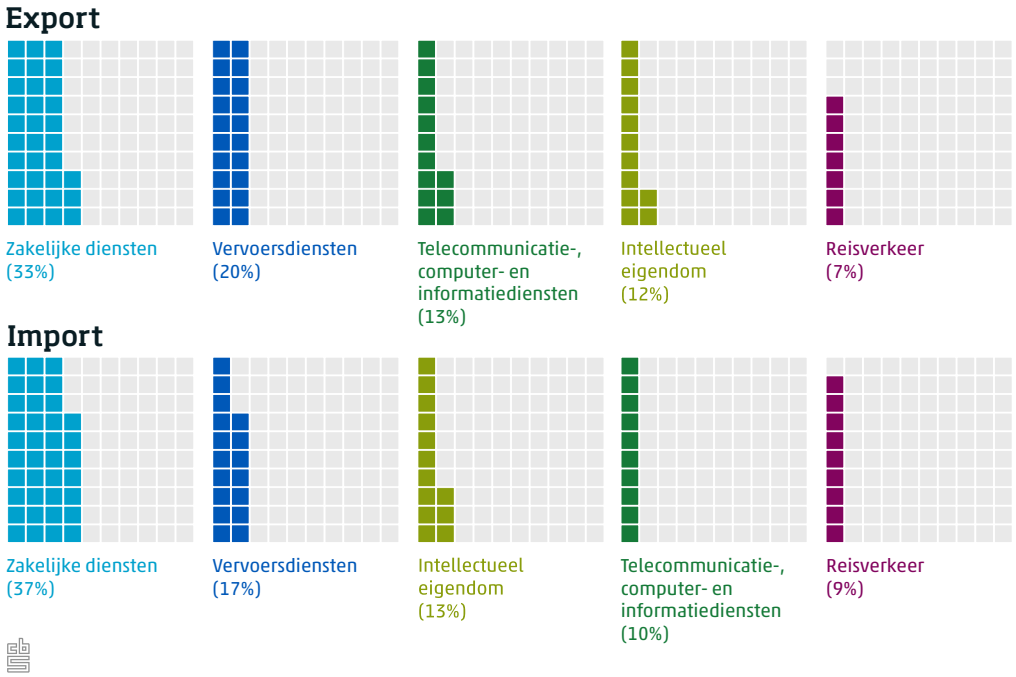
- In 2025 exporteerde Nederland volgens de statistiek Internationale Handel in Diensten voor 337,0 miljard euro aan diensten. Dat was 4,0 procent meer dan in 2024 en het hoogste niveau in de beschikbare reeks die in 2014 begon. Sinds 2016 is de dienstenexport ruim verdubbeld.
- Volgens de concepten van de nationale rekeningen werd de groei van de dienstenexport gedreven door prijs- en volumestijgingen: de exportprijzen stegen met 1,9 procent en het volume steeg met 1,3 procent. Zowel de prijs- als de volumegroei lagen daarmee onder het niveau van 2024.
- Zakelijke diensten waren in 2025 opnieuw de grootste exportcategorie, met 110,0 miljard euro aan export, goed voor 32,6 procent van de totale dienstenexport. Vervoersdiensten volgden met 67,0 miljard euro.
- De exportgroei in waarde kwam vooral door zakelijke diensten en vervoersdiensten, met respectievelijk een toename van 12,8 en 3,9 miljard euro. Daartegenover stonden dalingen bij vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom en bij telecommunicatie-, computer- en informatiediensten.
- Binnen de zakelijke diensten groeiden vooral technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten en professionele en managementadviesdiensten. Bij vervoersdiensten namen vooral zeevaart en luchtvaart toe.
- Europa werd in 2025 belangrijker als bestemming voor Nederlandse diensten. Van de totale dienstenexport ging 69,9 procent naar Europese landen, tegen 67,8 procent een jaar eerder. Het aandeel van het Amerikaanse continent daalde juist, al nam de export naar de VS afzonderlijk wel toe.
- Duitsland bleef de belangrijkste afnemer van Nederlandse diensten, met een exportwaarde van 48,6 miljard euro. Ook de export naar de VS en het VK nam toe. Samen waren Duitsland, de VS en het VK goed voor 35,2 procent van de Nederlandse dienstenexport.
- Afhankelijk van de dienstensoort verschillen de belangrijkste bestemmingen. Bij reisverkeer ging een groot deel van de export naar Duitsland. Bij zakelijke diensten viel juist de oriëntatie op Engelstalige landen op: de VS, het VK en Ierland waren samen goed voor 34,4 procent van de exportwaarde van zakelijke diensten.

Nederlandse dienstenimport in 2025

- In 2025 importeerde Nederland voor 299,5 miljard euro aan diensten. Dat was 4,4 procent meer dan een jaar eerder en eveneens het hoogste niveau in de beschikbare reeks die in 2014 begon. Sinds 2016 nam de importwaarde met 134,8 miljard euro toe: een stijging van 81,9 procent.
- Ook aan de invoerzijde droegen prijs- en volumestijgingen bij aan de waardegroei: de importprijzen van diensten stegen met 2,4 procent en het volume met 0,6 procent. De importgroei leunde daarbij sterker op prijzen dan de exportgroei. Zakelijke diensten waren in 2025 ook bij de import de grootste categorie, met 111,0 miljard euro aan import, goed voor 37,1 procent van de totale dienstenimport. Vervoersdiensten volgden met 51,0 miljard euro.

– De importgroei in waarde zat vooral bij zakelijke diensten, reisverkeer en financiële diensten. De import van zakelijke diensten nam met 6,5 miljard euro toe. Reisverkeer groeide met 3,3 miljard euro en financiële diensten met 2,6 miljard euro.
– De import van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom daalde juist, van 40,9 miljard euro in 2024 naar 37,9 miljard euro in 2025.
– Europa won ook aan de invoerzijde verder aan belang. In 2025 kwam 69,8 procent van de Nederlandse dienstenimport uit Europese landen, tegen 68,5 procent een jaar eerder. Het aandeel van het Amerikaanse continent nam af van 21,1 naar 19,9 procent.
– De VS bleef de grootste leverancier van diensten aan Nederland, met een importwaarde van 50,9 miljard euro. Daarna volgden het VK en Duitsland, met respectievelijk 40,4 en 36,1 miljard euro. De import uit Ierland daalde, maar Ierland bleef de vierde dienstenleverancier.
– Bij vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom was de import sterk geconcentreerd. In 2025 kwam 56,6 procent van deze import uit de VS. Bij financiële diensten waren vooral het VK, België en de VS belangrijke herkomstlanden.

4.1.1 Internationale handel in diensten, top 5, 2025*

Nederland als dienstenleverancier voor andere landen in 2024

– Voor het internationale perspectief zijn de meest recente cijfers afkomstig uit de BaTIS-dataset van OESO en WTO. Deze cijfers hebben betrekking op 2024.
– In 2024 had Nederland een aandeel van 3,6 procent in de wereldwijde dienstenexport, goed voor de achtste plaats. De VS was veruit de grootste exporteur, met ruim 15 procent van de wereldwijde dienstenexport. Dat is meer dan twee keer zo veel als het Verenigd Koninkrijk, dat op de tweede plaats stond.
– Nederland was vooral voor Europese landen een belangrijke dienstenleverancier. Van alle diensten die België importeerde, kwam 14,0 procent uit Nederland. Daarmee was Nederland de tweede dienstenleverancier van België.

- Ook voor Roemenië, Polen, Duitsland en Tsjechië speelde Nederland een relatief grote rol. In Roemenië en Tsjechië stond Nederland op de tweede plaats als dienstenleverancier; in Polen en Duitsland op de derde plaats.
- Buiten Europa vielen Taiwan en Saoedi-Arabië op. In Taiwan behoorde Nederland tot de vijf belangrijkste dienstenleveranciers, mede dankzij onderhouds- en reparatiediensten. In Saoedi-Arabië speelde Nederland vooral een rol bij architecten- en ingenieursdiensten en andere wetenschappelijke en technische diensten.
- Wanneer ook kleinere dienstenmarkten worden meegenomen, is het relatieve belang van Nederland soms nog groter. Zo was Nederland in 2024 de belangrijkste dienstenleverancier voor São Tomé en Principe, Suriname, IJsland en de Malediven.

Nederland als dienstenafnemer van andere landen in 2024

- In 2024 had Nederland een aandeel van 3,6 procent in de wereldwijde dienstenimport, goed voor de zevende plaats. De VS was veruit de grootste dienstenimporteur, met 12,7 procent van de mondiale dienstenimport. Dat is bijna twee keer zo veel als Duitsland en ruim twee keer zo veel als het Verenigd Koninkrijk, die op de tweede en derde plaats stonden.
- Voor afzonderlijke partnerlanden was Nederland vooral binnen Europa een belangrijke afzetmarkt. Voor België ging 14,8 procent van de dienstenexport naar Nederland. Daarmee was Nederland de belangrijkste afzetmarkt voor Belgische diensten.
- Ook voor Roemenië, Polen, Duitsland en Litouwen was Nederland een relatief belangrijke afzetmarkt. Voor deze landen lag het Nederlandse aandeel in de dienstenexport tussen de 6 en 7 procent.
- Barbados was de duidelijke uitschieter. Van alle diensten die Barbados exporteerde, ging 32,4 procent naar Nederland. Daarmee was Nederland de belangrijkste afzetmarkt voor diensten uit Barbados.
- Ook voor enkele kleinere dienstenmarkten woog Nederland relatief zwaar. Van de dienstenexport van Curaçao ging 23,1 procent naar Nederland; voor Suriname was dat 21,5 procent.

Leeswijzer

Dit hoofdstuk beschrijft de internationale handel in diensten vanuit twee perspectieven. Eerst staat de Nederlandse dienstenhandel centraal, op basis van CBS-cijfers. Paragraaf 4.2 schetst de ontwikkeling van de totale dienstenhandel sinds 2016, waaronder import, export, het handelssaldo en de prijs- en volumeontwikkelingen. Paragraaf 4.3 gaat gedetailleerder in op de export van diensten, met aandacht voor dienstensoorten, bestemmingsregio's en de belangrijkste partnerlanden. Paragraaf 4.4 behandelt de import van diensten op dezelfde manier: naar dienstensoort, herkomstregio en herkomstland. In paragrafen 4.5 en 4.6 verschuift het perspectief. Daar bekijken we Nederland vanuit het buitenland: hoe belangrijk is Nederland voor andere landen als leverancier en als afnemer van diensten? Voor die internationale vergelijking gebruiken we gegevens van OESO en WTO.

4.2 Belangrijkste ontwikkelingen Nederlandse dienstenhandel in 2025

Van internationale dienstenhandel is sprake wanneer een partij in Nederland diensten levert aan of afneemt van een partij in het buitenland. Anders dan bij goederenhandel staat daarbij niet de overdracht van een fysiek product centraal. De kern is dat de afnemer betaalt voor een economische prestatie die een bestaande situatie verandert, een transactie of uitwisseling faciliteert, of toegang biedt tot kennis, capaciteit of infrastructuur. Wanneer een in Nederland gevestigde partij een dienst levert aan een afnemer in het buitenland, is sprake van Nederlandse dienstenexport. Wanneer een Nederlandse partij een dienst afneemt van een buitenlandse aanbieder, gaat het om dienstenimport. Voorbeelden maken dit concreter. Vervoersdiensten zorgen ervoor dat personen of goederen op een andere plaats komen. Onderhouds- en reparatiediensten houden bestaande goederen of installaties in stand of herstellen die. Adviesdiensten leveren kennis voor beslissingen of bedrijfsprocessen. Handelsbemiddeling en financiële diensten ondersteunen transacties. Licenties, data-verwerking en digitale toepassingen geven toegang tot kennis, software, data of infrastructuur. Internationale dienstenhandel omvat daarmee onder meer vervoersdiensten, zakelijke dienstverlening, softwareontwikkeling, financiële dienstverlening, reisverkeer en audiovisuele diensten. Voor meer gedetailleerde informatie over de handel in diensten en meer voorbeelden van dienstensoorten, zie onder meer CBS (2017 en 2025a).

De internationale dienstenhandel heeft vooral een zakelijk karakter. Het grootste deel bestaat uit transacties tussen bedrijven, bijvoorbeeld op het gebied van vervoer, ICT, financiële dienstverlening en zakelijke dienstverlening. Ook diensten binnen multinationals vallen hieronder, evenals diensten die overheden en personen uit het buitenland afnemen, zoals adviesdiensten, onderwijs, gezondheidszorg of digitale diensten (OESO, 2017; WTO & Wereldbank, 2023).

Dienstenhandel mondiaal steeds belangrijker

Internationale handel was traditioneel vooral gericht op goederen (Hoekman & Kostecki, 2009), maar door digitalisering en globalisering van bedrijfsprocessen is de verhandel-baarheid van met name kennisintensieve en digitaal leverbare diensten sterk toegenomen doordat deze steeds makkelijker op afstand in internationale waardeketens kunnen worden geleverd (Baldwin & Forslid, 2023; Van der Marel, 2022; Wang et al., 2025). Hoewel goederen een belangrijk onderdeel van de wereldhandel blijven en in bruto termen nog altijd de grootste component van de wereldhandel vormen, winnen diensten structureel aan belang. De opkomst van internationale dienstenhandel hangt in algemene zin samen met een verbreding van wat internationaal verhandelbaar is geworden. Bovendien worden diensten niet alleen rechtstreeks verhandeld, maar zitten zij ook steeds vaker besloten in de waarde van geëxporteerde goederen, bijvoorbeeld via R&D, ontwerp, marketing, software, transport en aftersales. Dit wordt ook wel aangeduid als 'diensten in dozen' (Bohn et al., 2022).

Het groeiende belang van diensten is ook zichtbaar in de samenstelling van de wereldhandel. Volgens de WTO en de Wereldbank is de wereldexport van commerciële diensten, exclusief overheidsdiensten dus, sinds 2005 bijna verdrievoudigd (WTO & Wereldbank, 2023). In 2025 waren zij goed voor 27,6 procent van de wereldhandel in

goederen en commerciële diensten, het hoogste aandeel sinds 2005 (WTO, 2025). Goederen vormden nog altijd veruit het grootste deel, maar het oplopende dienstenaandeel onderstreept dat internationale handel niet uitsluitend om fysieke goederenstromen draait.

Het toenemende belang van dienstenhandel past in een bredere verschuiving naar diensten in productie, werkgelegenheid en economische groei. Volgens de WTO en de Wereldbank is de dienstensector in de afgelopen decennia uitgegroeid tot de belangrijkste bron van economische groei en genereert zij inmiddels meer dan twee derde van het mondiale bbp (WTO & Wereldbank, 2023). De dienstensector speelt ook op de arbeidsmarkt een centrale rol. Wereldwijd werken inmiddels meer mensen in diensten dan in landbouw of industrie, zo blijkt uit de recentste modelramingen in de World Development Indicators (Wereldbank, 2026).

Dienstenexport levert relatief veel op voor Nederland

Voor Nederland is het belang van de dienstenhandel extra relevant, omdat de economie in hoge mate dienstengericht is. De totale dienstensector was in 2024 goed voor circa 78,5 procent van de totale toegevoegde waarde in Nederland (CBS, 2025b). Als we specifiek kijken naar de export, is de bijdrage van dienstenexport aan het bbp in de afgelopen decennia sterk toegenomen: van 7,1 procent in 1995 naar ongeveer 16,4 procent in 2024. Daarmee leverde dienstenexport in 2024 een grotere bijdrage aan het Nederlandse bbp dan de export van goederen van Nederlandse makelij, die 13,9 procent bijdroeg. Dat onderstreept dat het Nederlandse verdienvermogen steeds sterker leunt op activiteiten als coördinatie, kennis, organisatie, distributie en gespecialiseerde zakelijke dienstverlening.

Een tweede reden waarom dienstenhandel aan belang wint, is dat zij per euro uitvoer relatief veel Nederlandse toegevoegde waarde oplevert, zie ook hoofdstuk 6 van deze publicatie.

Herontwerp statistiek Internationale Handel in Diensten

Vanwege een herontwerp van de statistiek Internationale Handel in Diensten in 2020 is er sprake van een breuk in de bestaande tijdreeksen voor de internationale dienstenhandel. Hierdoor zijn er twee afzonderlijke verzamelingen tijdreeksen ontstaan: één oorspronkelijke verzameling reeksen voor de periode 2014–2020 (CBS, 2024), en één nieuwe verzameling reeksen die start in 2020 (CBS, 2026a), het jaar waarin het herontwerp plaatsvond. Om toch ontwikkelingen over een langere tijdsperiode in kaart te kunnen brengen, zijn er tijdreeksen ontwikkeld waarin trendmatige ontwikkelingen uit de oorspronkelijke reeksen worden gekoppeld aan de waarden en ontwikkelingen uit de 'nieuwe' reeksen. Hierdoor is het mogelijk om ontwikkelingen vanaf 2014 in plaats van vanaf 2020 in kaart te brengen. In dit hoofdstuk gebruiken we deze gekoppelde reeks om de ontwikkeling van de Nederlandse dienstenhandel over een periode van tien jaar te beschrijven: van 2016 tot en met 2025.

Dienstenexport sinds 2016 meer dan verdubbeld

Sinds 2016 is de Nederlandse dienstenexport sterk toegenomen: de exportwaarde steeg van 164,0 miljard euro naar 337,0 miljard euro in 2025. Ook de import van diensten nam in dezelfde periode toe, van 164,7 miljard euro naar 299,5 miljard euro, maar de export groeide sterker dan de import. In 2025 bereikte de dienstenhandel opnieuw een recordniveau (zie figuur 4.2.1), waarbij de export met 4,0 procent en de import met 4,4 procent toenam ten opzichte van 2024.

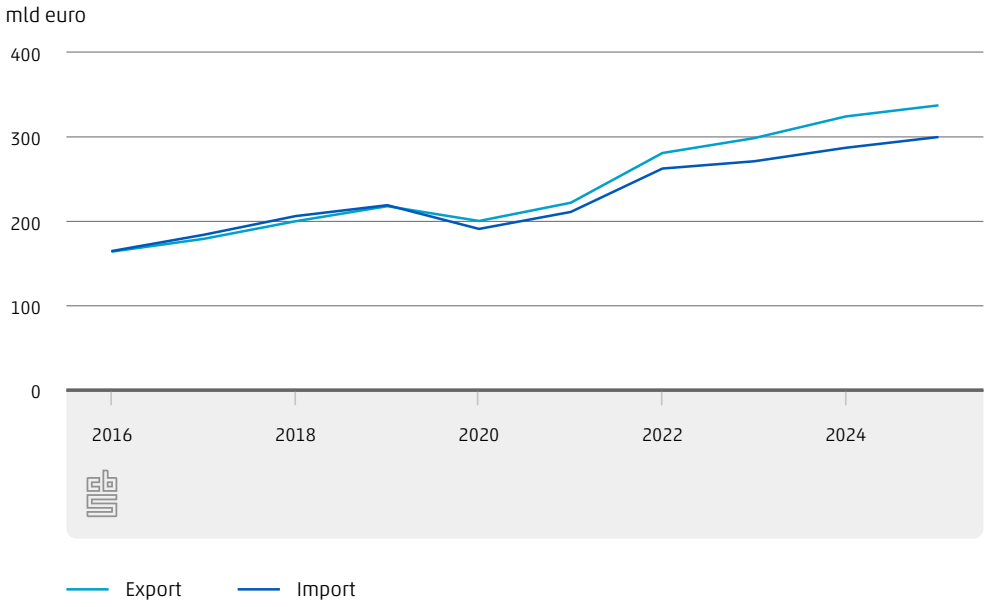
De ontwikkeling van de dienstenhandel verliep niet gelijkmatig. Tot en met 2019 nam de waarde van zowel de export als de import gestaag toe. In 2020 viel de dienstenhandel sterk terug. Dat hing samen met de coronacrisis, maar ook met verschuivingen van internationale geldstromen binnen multinationals. Die verschuivingen lijken mede te zijn beïnvloed door veranderingen in de fiscale behandeling van multinationals in Nederland en hebben het herstel van de dienstenhandel in de jaren na de start van de coronacrisis enigszins afgeremd (Poulissen et al., 2022). Ook de Brexit, verstoringen in internationale productieketens, tekorten aan microchips en hogere energieprijzen kunnen in deze periode hun weerslag hebben gehad op de internationale dienstenhandel. Sinds 2021 groeit de dienstenhandel weer onafgebroken, met een sterke stijging in 2022 en daarna een voortgezette, maar gematigder groei.

De Nederlandse dienstenhandel leverde in 2025 opnieuw een positief handelssaldo op. De exportwaarde lag 37,5 miljard euro hoger dan de importwaarde, ongeveer evenveel als in 2024. Aan het begin van de getoonde periode was dat nog anders: in 2016 importeerde Nederland iets meer diensten dan het exporteerde. Sinds 2020 is het saldo van de dienstenhandel positief.

€37,5 miljard was het overschot op de Nederlandse dienstenhandel in 2025

4.2.1 Waarde Nederlandse dienstenhandel[1)]

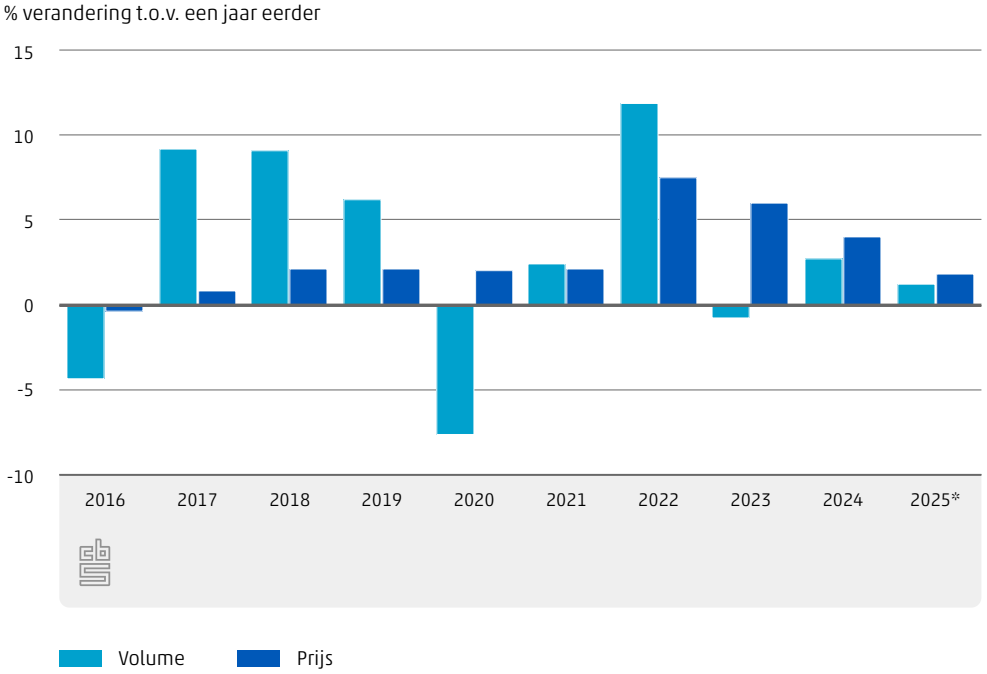
1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

Prijs- en volumegroei dienstenhandel vlakken af

Volgens de concepten van de nationale rekeningen werd de groei van de dienstenexport in 2025 gedreven door prijs- en volumestijgingen: de exportprijzen stegen met 1,9 procent en het volume met 1,3 procent ten opzichte van een jaar eerder (figuur 4.2.2). Zowel de prijs- als de volumegroei lagen daarmee onder het niveau van 2024. Toen stegen de exportprijzen nog met 4,0 procent en nam het exportvolume met 2,7 procent toe. De ontwikkeling wijst op verdere normalisering van de dienstenexport na de sterke prijs- en volumeontwikkelingen in eerdere jaren.

Over een langere periode is de prijsstijging van geëxporteerde diensten duidelijk afgezwakt: na een sterke toename in 2022 vlakte de groei in de daaropvolgende jaren geleidelijk af. Ook de volumegroei was gematigder dan in de jaren direct na de coronaperiode. Vooral 2022 viel op door een sterke volumegroei van de dienstenexport. Dit hing onder meer samen met het herstel na de coronaperiode, toen reisbeperkingen werden versoepeld en internationaal reisverkeer weer aantrok. In 2023 nam het exportvolume licht af. In 2024 en 2025 groeide het exportvolume weer, maar in een duidelijk lager tempo dan in 2022.

4.2.2 Nederlandse export van diensten

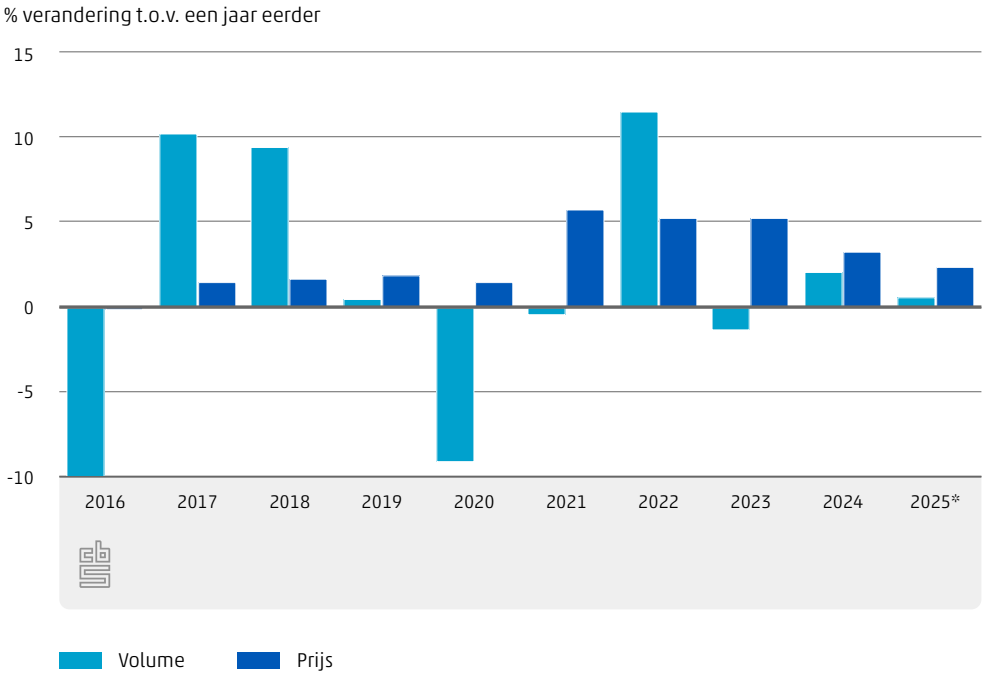
Prijs- en volumeontwikkelingen dienstenhandel volgens de nationale rekeningen

Een hogere handelswaarde kan voortkomen uit hogere prijzen, grotere volumes of een combinatie van beide. Voor de statistiek Internationale Handel in Diensten zijn bij het CBS echter geen afzonderlijke prijsindices beschikbaar waarmee we het prijs- en volume-effect direct uit elkaar kunnen halen. Wel kan een indicatie worden gegeven op basis van gegevens uit de nationale rekeningen over de opbouw van het bbp vanuit de finale bestedingen, zie figuren 4.2.2 en 4.2.3. Deze cijfers hebben niet exact dezelfde afbakening en verwerkingswijze als de bronstatistiek Internationale Handel in Diensten. De nationale rekeningen passen de dienstenhandel in binnen een samenhangend beeld van de totale Nederlandse economie. Daarbij worden verschillende bronnen met elkaar geconfronteerd en kunnen correcties worden aangebracht om de uitkomsten consistent te maken met andere onderdelen van de economie. Daardoor kunnen verschillen ontstaan door brongebruik, integratiecorrecties en de behandeling van specifieke stromen, bijvoorbeeld bij financiële instellingen binnen concernverband en Bijzondere Financiële Instellingen (BFI's). De prijs- en volumecijfers uit de nationale rekeningen zijn daarom vooral geschikt als indicatie van de onderliggende ontwikkeling, maar niet als exacte ontleding van de waardeontwikkeling in de bronstatistiek Internationale Handel in Diensten.

Ook aan de invoerzijde droegen prijs- en volumestijgingen bij aan de waardegroei: de importprijzen van diensten stegen met 2,4 procent en het volume met 0,6 procent (figuur 4.2.3). De importgroei leunde daarbij sterker op prijzen dan de exportgroei. Zowel de prijs- als volumegroei was lager dan in 2024. Toen stegen de importprijzen nog met 3,2 procent en nam het importvolume met 2,1 procent toe.

De importontwikkeling over langere tijd wijst eveneens op normalisering na de sterke bewegingen in eerdere jaren. In 2021, 2022 en 2023 stegen de importprijzen van diensten nog met ruim 5 procent per jaar. Daarna nam de prijsstijging af tot 3,2 procent in 2024 en 2,4 procent in 2025. De volumegroei bleef in 2025 beperkt. Daarmee contrasteert 2025 vooral met 2022, toen de importwaarde sterk toenam door zowel hogere prijzen als een forse volumegroei. In 2023 kromp het importvolume juist, waardoor de waardegroei in dat jaar vooral door hogere prijzen werd gedragen.

4.2.3 Nederlandse import van diensten

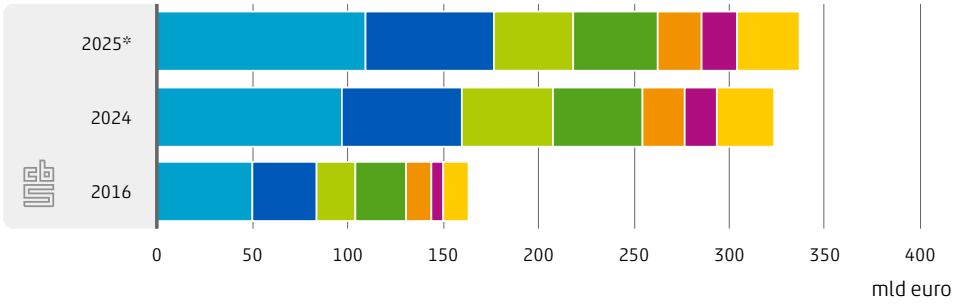
4.3 Nederlandse export van diensten in detail

Zakelijke diensten bleven in 2025 de grootste exportcategorie, met 110,0 miljard euro, oftewel 32,6 procent van de totale dienstenexport (zie figuur 4.3.1). Vervoersdiensten volgden met een exportwaarde van 67,0 miljard euro en een aandeel van 19,9 procent. Daarna kwamen telecommunicatie-, computer- en informatiediensten en vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom.

De groei van de dienstenexport in 2025 kwam vooral uit zakelijke diensten en vervoersdiensten. De exportwaarde van zakelijke diensten nam met 12,8 miljard euro toe ten opzichte van een jaar eerder, een groei van 13,2 procent. Bij vervoersdiensten zien we een toename van 3,9 miljard euro. De categorie overig, die alle dienstensoorten bevat die buiten de top 6 vallen, nam toe met 3,3 miljard euro. Daartegenover stond een daling bij vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom. De exportwaarde hiervan daalde van 47,7 miljard euro in 2024 naar 41,3 miljard euro in 2025. Ook de export van telecommunicatie-, computer- en informatiediensten lag lager dan een jaar eerder.

Over een langere periode is de samenstelling van de dienstenexport geleidelijk verschoven. Zakelijke diensten waren in 2016 ook al de grootste exportcategorie, maar hun aandeel nam sindsdien verder toe. Financiële diensten groeiden relatief het sterkst: de exportwaarde verdrievoudigde, van 5,9 miljard euro in 2016 naar 18,0 miljard euro in 2025. Niet alle grote dienstensoorten groeiden in hetzelfde tempo. De export van vervoersdiensten was in 2025 bijna twee keer zo groot als in 2016, maar het aandeel van vervoersdiensten in de totale dienstenexport lag iets lager dan aan het begin van de periode. Ook de exportwaarde van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom en van telecommunicatie-, computer- en informatiediensten lag in 2025 hoger dan in 2016.

4.3.1 Exportwaarde naar dienstensoort [1)]

- Zakelijke diensten
- Vervoersdiensten
- Vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom
- Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten
- Reisverkeer
- Financiële diensten
- Overig

1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

Zakelijke diensten groeien vooral door technische en adviesdiensten

De exportgroei van zakelijke diensten was in 2025 vooral te danken aan twee onderliggende groepen (zie tabel 4.3.2). De export van technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten nam toe van 49,0 miljard euro in 2024 naar 56,7 miljard euro in 2025. Deze brede categorie omvat onder meer architecten- en ingenieursdiensten, wetenschappelijke en technische diensten, operationele leasing en aan de handel verbonden diensten. Daarnaast groeiden professionele en managementadviesdiensten van 40,4 naar 46,0 miljard euro. R&D-diensten droegen niet bij aan de groei: de export daalde licht, van 7,7 naar 7,3 miljard euro.

Vergeleken met 2016 valt vooral de groei van professionele en managementadviesdiensten op. De exportwaarde van deze diensten was in 2025 ruim 3,5 keer zo groot als in 2016. Deze ontwikkeling past bij de bredere rol van kennisintensieve diensten in internationale productieprocessen. Onderzoek van de OESO (2026) bevestigt deze structurele 'verdienstelijking', waarbij met name zakelijke en kennisintensieve diensten steeds dieper geïntegreerd raken in wereldwijde waardeketens en export.

Zeevaart en luchtvaart stuwen vervoersdiensten

Binnen de vervoersdiensten groeiden vooral zeevaart en luchtvaart. Bij zeevaartdiensten gaat het om vergoedingen voor vervoer per schip, niet om de waarde van de vervoerde goederen. De exportwaarde van zeevaartdiensten nam toe van 17,9 miljard euro in 2024 naar 20,2 miljard euro in 2025. De hogere exportwaarde van zeevaartdiensten hangt mogelijk samen met aanhoudende onrust op mondiale vrachtmarkten. Aanvallen op schepen in en rond de Rode Zee, onder meer door Houthi's, leidden ertoe dat veel rederijen uitweken naar langere routes rond Kaap de Goede Hoop. Samen met havendrukte en onzekerheid in de vrachtmarkt droeg dat bij aan schommelende vrachttarieven (UNCTAD, 2025). Vervoersdiensten via de lucht groeiden van 18,4 naar 19,5 miljard euro. Ook overig vervoer, waaronder vervoer over land, binnenvaart, pijpleidingvervoer en ondersteunende vervoersdiensten, nam licht toe. Post- en koeriersdiensten kwamen juist lager uit dan een jaar eerder.

ICT-diensten dalen in waarde door lagere export van computerdiensten ondanks groei van informatiediensten

Binnen de telecommunicatie-, computer- en informatiediensten – oftewel ICT-diensten – stond de groei van informatiediensten tegenover een duidelijke daling bij computerdiensten. De exportwaarde van informatiediensten nam met 19,2 procent toe. Daarmee waren informatiediensten de sterkste groeier binnen deze dienstensoort. Computerdiensten bleven met 28,2 miljard euro wel veruit de grootste onderliggende categorie, maar lagen 3,8 miljard euro lager dan een jaar eerder. Ook telecommunicatiediensten daalden licht. Per saldo kwam de exportwaarde van telecommunicatie-, computer- en informatiediensten daardoor lager uit dan in 2024.

Over een langere periode valt vooral de opmars van informatiediensten op. De exportwaarde nam toe van 3,9 miljard euro in 2016 naar 12,4 miljard euro in 2025. Daarmee is deze categorie ruim drie keer zo groot geworden, al bleven computerdiensten binnen de telecommunicatie-, computer- en informatiediensten de grootste onderliggende categorie.

Reisverkeer groeit door, financiële diensten beperkt hoger

Het reisverkeer nam in 2025 verder toe. De exportwaarde van privé-reisverkeer steeg van 15,5 miljard euro in 2024 naar 16,2 miljard euro in 2025. Zakelijk reisverkeer nam toe van 6,3 naar 6,6 miljard euro. Deze ontwikkeling past bij het verdere herstel van internationaal toerisme. De Wereldorganisatie voor Toerisme rapporteert dat het aantal internationale toeristische aankomsten wereldwijd in 2025 met 4 procent toenam tot naar schatting 1,52 miljard (UN Tourism, 2026).

Niet te verwarren: reisverkeer en vervoersdiensten

Reisverkeer wordt soms verward met vervoersdiensten. Vervoersdiensten omvatten het vervoer van goederen of personen en alle daarmee samenhangende diensten wanneer de leverancier en de gebruiker in verschillende landen zijn gevestigd, ongeacht de fysiek afgelegde route. Zo kan een bedrijf in Duitsland een Nederlandse vervoerder inhuren om

goederen te transporteren naar het VK. Voor personen gaat het bijvoorbeeld om het vliegticket of het internationale treinkaartje dat een Nederlandse reiziger koopt van een buitenlandse vervoerder. Reisverkeer omvat juist alle uitgaven van reizigers – zowel toeristen als zakenreizigers – in het buitenland, exclusief het internationale vervoer zelf. Denk daarbij aan hotelovernachtingen, maaltijden, excursies, lokale vervoersmiddelen en andere consumentenuitgaven tijdens een verblijf in het buitenland. Ook de uitgaven van bijvoorbeeld internationale studenten of bestedingen aan zorg – bijvoorbeeld een operatie – in een ander land, vallen onder het reisverkeer.

Bij financiële diensten was de groei per saldo beperkt. Expliciet in rekening gebrachte financiële diensten namen toe, terwijl de export van indirect waargenomen diensten van financiële instellingen afnam. Dit zijn de kosten die indirect betaald worden voor bankdiensten. Denk bijvoorbeeld aan het renteresultaat van banken.[1)] Vergeleken met 2016 was de exportwaarde van financiële diensten in 2025 wel bijna drie keer zo hoog.

4.3.2 Exportwaarde top 6 dienstensoorten, in detail

	2016	2024	2025*
	mld euro		
Zakelijke diensten	**50,6**	**97,2**	**110,0**
Technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten	32,4	49,0	56,7
Professionele en managementadviesdiensten	12,8	40,4	46,0
R&D-diensten	5,5	7,7	7,3
Vervoersdiensten	**33,6**	**63,1**	**67,0**
Overig vervoer	14,5	23,6	24,3
Zeevaart	10,1	17,9	20,2
Luchtvaart	8,1	18,4	19,5
Post- en koeriersdiensten	0,9	3,3	3,1
Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten	**26,8**	**46,8**	**44,9**
Computerdiensten	19,2	32,0	28,2
Informatiediensten	3,9	10,4	12,4
Telecommunicatiediensten	3,6	4,4	4,2
Vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom	**19,8**	**47,7**	**41,3**
Franchises en soortgelijke rechten	9,5	14,2	13,8
Vergoedingen van licenties op reproductie/distributie van audiovisuele, artistieke en gerelat. prod.	.	.	.
R&D: vergoedingen van gebruikslicenties op resultaten en licenties op reproductie/distributie van R&D	.	10,0	.
Vergoedingen van licenties op reproductie/distributie van software	.	.	.
Reisverkeer	**13,4**	**21,8**	**22,8**
Privé reisverkeer	9,1	15,5	16,2
Zakelijk reisverkeer	4,4	6,3	6,6
Financiële diensten	**5,9**	**17,6**	**18,0**
Expliciet in rekening gebrachte financiële diensten	3,9	11,3	12,9
Indirect waargenomen diensten van financiële instellingen	2,1	6,3	5,0

1) Banken verdienen aan het verschil tussen de rente op leningen en de rente op spaargeld. Dat verschil is meestal hoger dan de rente die banken elkaar onderling aanrekenen (de interbancaire rente). Een deel van dat verschil wordt in de statistieken gezien als betaling voor financiële dienstverlening.

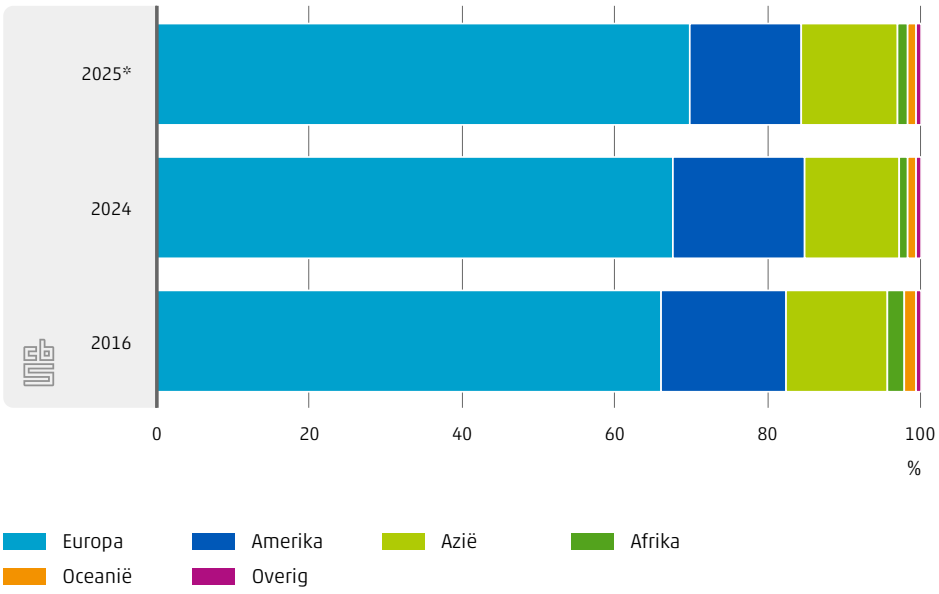
Europese exportbestemmingen winnen aan belang, het Amerikaanse continent verliest terrein

Nederlandse diensten gingen in 2025 nog vaker naar Europese bestemmingen. Van de totale exportwaarde van diensten was 69,9 procent bestemd voor Europa, tegen 67,8 procent een jaar eerder. Europa bleef daarmee veruit de belangrijkste regio voor de Nederlandse dienstenexport, ruim voor het Amerikaanse en Aziatische continent.

Het aandeel van het Amerikaanse continent nam in 2025 juist af. In 2024 ging nog 17,2 procent van de Nederlandse dienstenexport naar het Amerikaanse continent; in 2025 was dat 14,8 procent. Daarmee was het Amerikaanse continent de enige grote regio waarvan het aandeel duidelijk terugliep. Het aandeel van Azië nam licht toe, van 12,4 procent in 2024 naar 12,6 procent in 2025. Afrika, Oceanië en de categorie overig hadden samen een aandeel van 2,8 procent.

Ook over een langere periode is Europa belangrijker geworden als bestemming voor Nederlandse diensten. In 2016 ging 66,1 procent van de dienstenexport naar Europa, tegen 69,9 procent in 2025. Het aandeel van het Amerikaanse continent lag in 2025 juist lager dan in 2016, net als dat van Azië, Afrika en Oceanië. De regionale verdeling van de dienstenexport is daarmee verder geconcentreerd geraakt op Europese bestemmingen.

4.3.3 Exportwaarde naar regio [1)]

1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

69,9% van de Nederlandse dienstenuitvoer was in 2025 bestemd voor Europa

Top 3 krijgt meer gewicht in dienstenexport

De drie grootste exportbestemmingen voor Nederlandse diensten kregen in 2025 meer gewicht, zie figuur 4.3.4. Duitsland bleef de belangrijkste afnemer, met een exportwaarde van 48,6 miljard euro. Dat was 4,8 miljard euro meer dan in 2024. Ook de export naar de VS en het VK nam toe. Samen waren deze drie landen goed voor 35,2 procent van de totale dienstenexport, tegen 33,5 procent een jaar eerder.

De groei naar de VS nuanceert het regionale beeld uit figuur 4.3.3. Daaruit bleek dat het Amerikaanse continent als geheel aandeel verloor in de Nederlandse dienstenexport. Voor de VS afzonderlijk gold dat niet: de exportwaarde nam toe met 3,1 miljard euro en het aandeel in de totale dienstenexport steeg licht, van 10,2 procent in 2024 naar 10,7 procent in 2025. De terugval van het Amerikaanse continent kwam vooral door een lagere exportwaarde naar enkele Zuid-Amerikaanse landen, waaronder Brazilië, Guyana en Suriname. In mindere mate droegen ook bestemmingen in Midden-Amerika bij aan de daling.

Duitsland loopt verder uit

Duitsland nam in 2025 verder afstand van de andere exportpartners. De Nederlandse exportwaarde naar Duitsland groeide met 11,0 procent sterker dan de totale dienstenexport. Daardoor nam het Duitse aandeel toe van 13,5 procent in 2024 naar 14,4 procent in 2025. Sinds 2016 is de dienstenexport naar Duitsland met 27,4 miljard euro toegenomen. Dat is de grootste absolute stijging van alle vijftien landen in figuur 4.3.4.

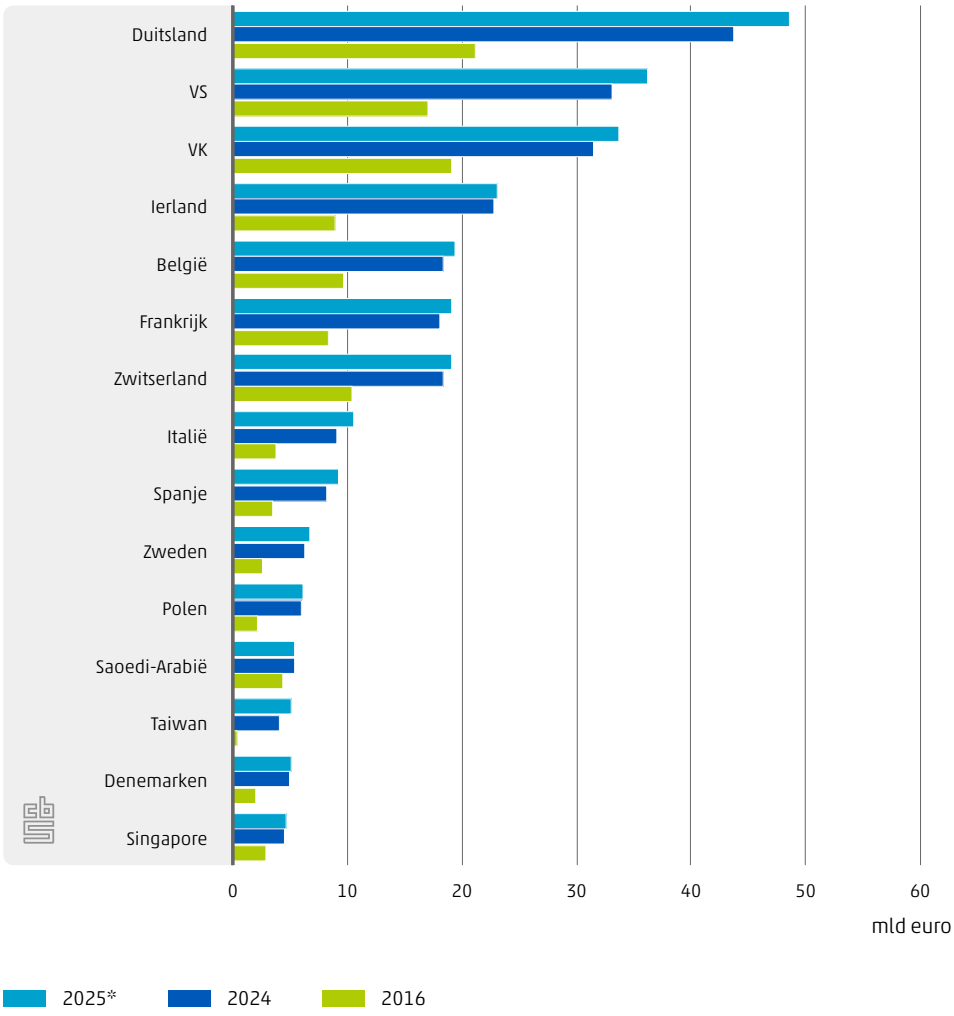
Zoals eerder bleek, zijn Europese bestemmingen belangrijk voor de Nederlandse dienstenexport. In deze top 15 liggen elf landen in Europa. Binnen die groep groeide de export naar Italië en Spanje relatief sterk. Frankrijk passeerde Zwitserland en werd daarmee de zesde bestemming voor Nederlandse dienstenexport.

Taiwan sterkste stijger binnen top 15

Buiten Europa viel vooral Taiwan op. De exportwaarde naar Taiwan steeg met 21,4 procent in 2025 in vergelijking met een jaar eerder. Dat was de sterkste procentuele groei binnen de top 15 exportbestemmingen. Ook over een langere periode nam de dienstenexport naar Taiwan sterk toe, al ging het om groei vanaf een relatief laag niveau: in 2016 bedroeg de exportwaarde naar Taiwan nog 0,5 miljard euro.

Niet alle top 15 bestemmingen groeiden in 2025: Saoedi-Arabië was het enige land waar de exportwaarde lager lag dan een jaar eerder. Vergeleken met 2016 was de groei naar Saoedi-Arabië beperkt ten opzichte van de meeste andere landen in figuur 4.3.4.

4.3.4 Exportwaarde naar partner[1)]

1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

Bestemmingen verschillen sterk per dienstensoort

De vijf grootste exportpartners spelen niet bij elke dienstensoort dezelfde rol. Figuur 4.3.5 toont de verdeling van de zes grootste dienstensoorten over de vijf grootste ontvangers van Nederlandse diensten.

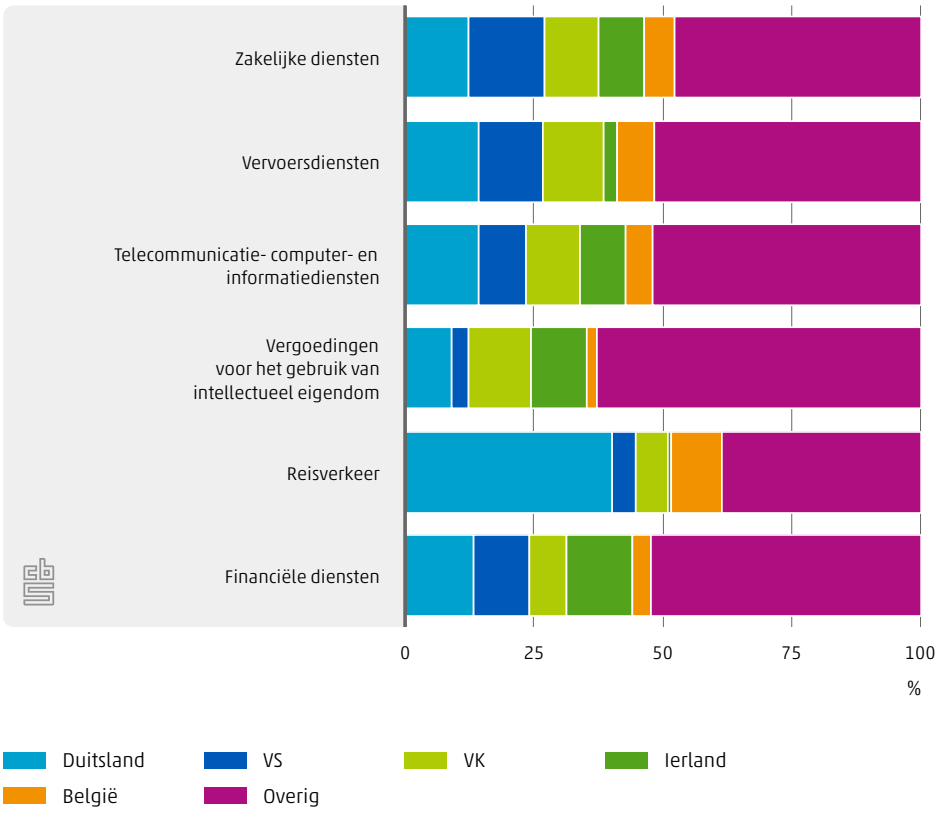
Bij het reisverkeer is de export sterk geconcentreerd: 61,8 procent ging naar de vijf getoonde landen. Duitsland nam daarvan veruit het grootste deel voor zijn rekening, met 40,3 procent van de totale exportwaarde van het reisverkeer. Dat hangt samen met de nabijheid en omvang van de Duitse markt: Nederland is voor Duitse bezoekers relatief gemakkelijk bereikbaar voor korte vakanties, weekendverblijf en zakelijke reizen. Ook België had met 10,0 procent een relatief groot aandeel, wat eveneens past bij de geografische nabijheid en de sterke reisstromen vanuit de buurlanden. Cijfers over logiesaccommodaties laten zien dat Duitsland in 2025 het belangrijkste herkomstland van buitenlandse hotelgasten was, gevolgd door het VK en België (CBS, 2026b).

Bij vervoersdiensten is het beeld minder geconcentreerd. Duitsland was ook hier weliswaar de grootste bestemming, maar het verschil met de VS en het VK was beperkt. Van de exportwaarde van vervoersdiensten ging 14,3 procent naar Duitsland, 12,7 procent naar de VS en 11,6 procent naar het VK. Meer dan de helft van de exportwaarde van vervoersdiensten ging naar overige bestemmingen. Dat past bij het internationale karakter van vervoer, waarbij Nederlandse vervoersdiensten niet alleen samenhangen met buurlanden, maar ook met wereldwijde goederenstromen, luchtvaart en zeevaart. De relatief sterke positie van Duitsland kan mede worden verklaard door de nabijheid van Duitsland en de rol van Nederland als logistieke toegangspoort tot het Duitse achterland.

Opvallend is de belangrijke rol van Engelstalige landen, waarbij de VS, het VK en Ierland samen goed waren voor 34,4 procent van de export van zakelijke diensten. Eerder onderzoek liet zien dat taal en culturele nabijheid een rol kunnen spelen bij internationale dienstenhandel, vooral bij kennisintensieve diensten waarbij veel interactie tussen aanbieder en afnemer plaatsvindt. Vooral zakelijke diensten leunen sterk op wederzijds begrip en vertrouwen (Harms & Shuvalova, 2020; Melitz, 2008; Su et al., 2023).
Ook internationale concernnetwerken kunnen een rol spelen: de VS, het VK en Ierland zijn belangrijke vestigingslanden voor multinationals, waardoor zakelijke diensten vaker verlopen via Engelstalige hoofdkantoren, Europese vestigingen of gelieerde ondernemingen.

Bij vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom en financiële diensten wijkt het bestemmingsprofiel af van dat van de meeste andere grote dienstensoorten. De export van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom was relatief weinig geconcentreerd bij de vijf grootste exportpartners: 62,4 procent ging naar overige bestemmingen. Binnen de vijf getoonde landen waren het VK en Ierland de belangrijkste bestemmingen, met aandelen van 12,2 en 10,7 procent. Ook bij financiële diensten had Ierland een relatief groot aandeel: 12,8 procent van de Nederlandse exportwaarde ging naar Ierland, bijna evenveel als naar Duitsland. De positie van Ierland kan samenhangen met de rol van het land als vestigingsplaats voor multinationals, intellectueel eigendom en internationale financiële activiteiten. Deze cijfers hoeven daarom niet alleen te wijzen op Ierse eindvraag naar Nederlandse diensten, maar kunnen ook samenhangen met de internationale organisatie van concernstructuren, immateriële activa en financiële instellingen (Andersson et al., 2024; Central Bank of Ireland, 2023; Central Statistics Office, z.d.; Poulissen et al., 2022).

4.3.5 Top 5 exportpartners en top 6 dienstensoorten, 2025*

1) De exportwaarde van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom is exclusief Zwitserland, omwille van geheimhouding.

4.4 Nederlandse import van diensten in detail

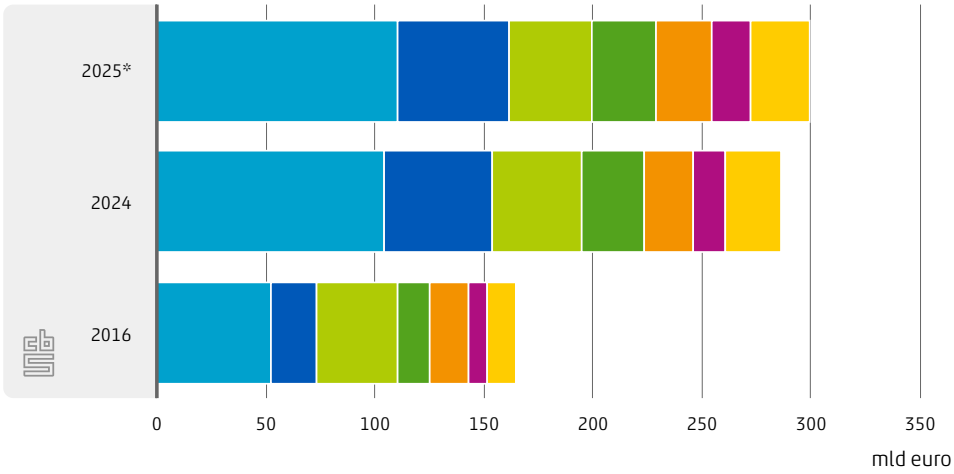
Zakelijke diensten vormen net als in voorgaande jaren en net zoals bij de export de grootste importcategorie. In 2025 bedroeg de importwaarde van deze diensten 111,0 miljard euro, oftewel 37,1 procent van de totale dienstenimport (zie figuur 4.4.1). Vervoersdiensten volgden met 51,0 miljard euro en een aandeel van 17,0 procent. Daarna kwamen vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom en telecommunicatie-, computer- en informatiediensten. De zes grootste dienstensoorten waren samen goed voor 91,0 procent van de totale dienstenimport.

De importgroei zat in 2025 vooral bij zakelijke diensten, reisverkeer en financiële diensten. De importwaarde van zakelijke diensten nam met 6,5 miljard euro toe ten opzichte van een jaar eerder. Reisverkeer groeide met 3,3 miljard euro en financiële diensten met 2,6 miljard euro. Ook vervoersdiensten, telecommunicatie-, computer- en informatiediensten en de categorie overig lagen hoger dan in 2024. Daartegenover stond een daling bij vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom.

Over een langere periode is de samenstelling van de dienstenimport verschoven. Zakelijke diensten waren in 2016 ook al de grootste importcategorie, maar hun aandeel nam sindsdien verder toe. Het relatieve belang van deze dienstensoort nam toe van 31,9 procent

in 2016 naar 37,1 procent in 2025. Ook vervoersdiensten wonnen aan belang: hun aandeel nam toe van 12,7 naar 17,0 procent. De import van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom bleef daarentegen vrijwel gelijk in waarde, waardoor het aandeel van deze dienstensoort sterk afnam. In 2016 bestond nog 22,8 procent van de dienstenimport uit deze vergoedingen, tegen 12,7 procent in 2025.

4.4.1 Importwaarde naar dienstensoort[1)]

- Zakelijke diensten
- Vervoersdiensten
- Vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom
- Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten
- Reisverkeer
- Financiële diensten
- Overig

1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

Importgroei zakelijke diensten vooral bij technische diensten

De groei van de zakelijke diensten kwam in 2025 vooral door technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten (zie tabel 4.4.2). De importwaarde van deze diensten nam toe van 36,6 miljard euro in 2024 naar 41,4 miljard euro in 2025. Ook professionele en managementadviesdiensten groeiden. R&D-diensten hadden met 9,4 miljard euro een kleiner aandeel binnen de zakelijke diensten.

Vergeleken met 2016 is vooral de positie van professionele en managementadviesdiensten veranderd. De importwaarde van deze diensten nam toe van 23,0 miljard euro in 2016 naar 60,2 miljard euro in 2025. Daarmee zijn zij binnen de zakelijke diensten duidelijk groter geworden dan technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten, terwijl deze verhouding in 2016 nog andersom lag. De sterke groei van deze categorie past bij de verdienstelijking van internationale productie en bedrijfsvoering: specialistische functies zoals managementadvies, juridische ondersteuning, accountancy en backoffice-activiteiten worden vaker internationaal georganiseerd of ingekocht. OESO-onderzoek laat zien dat diensten mede daardoor een steeds belangrijker onderdeel vormen van internationale waardeketens (Miroudot & Cadestin, 2017; OESO, 2026).

4.4.2 Importwaarde top 6 dienstensoorten, in detail

	2016	2024	2025*
	mld euro		
Zakelijke diensten	**52,5**	**104,5**	**111,0**
Professionele en managementadviesdiensten	23,0	58,9	60,2
Technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten	24,9	36,6	41,4
R&D-diensten	4,7	9,1	9,4
Vervoersdiensten	**20,9**	**49,4**	**51,0**
Overig vervoer	10,7	29,3	30,4
Zeevaart	4,6	10,2	9,9
Luchtvaart	5,1	7,4	8,4
Post- en koeriersdiensten	0,5	2,4	2,3
Vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom	**37,6**	**40,9**	**37,9**
Franchises en soortgelijke rechten	16,2	15,6	14,6
Vergoedingen van licenties op reproductie/distributie van audiovisuele, artistieke en gerelat. prod.	.	.	.
Vergoedingen van licenties op reproductie/distributie van software	.	.	.
R&D: vergoedingen van gebruikslicenties op resultaten en licenties op reproductie/distributie van R&D	.	3,3	.
Telecommunicatie-, computer- en informatiediensten	**14,3**	**28,9**	**29,4**
Computerdiensten	11,2	21,3	21,6
Telecommunicatiediensten	2,3	4,7	4,5
Informatiediensten	0,8	2,9	3,2
Reisverkeer	**18,1**	**22,2**	**25,5**
Privé reisverkeer	15,5	19,6	22,8
Zakelijk reisverkeer	2,6	2,6	2,7
Financiële diensten	**8,6**	**15,2**	**17,8**
Expliciet in rekening gebrachte financiële diensten	4,1	12,6	14,7
Indirect waargenomen diensten van financiële instellingen	4,5	2,5	3,2

Import van reisverkeer groeit gestaag door

De import van reisverkeer nam in 2025 opnieuw toe. Hieronder vallen uitgaven van Nederlandse reizigers in het buitenland, bijvoorbeeld aan overnachtingen, maaltijden, lokaal vervoer en andere bestedingen tijdens het verblijf. Vooral het privé reisverkeer groeide sterk. Zakelijk reisverkeer nam licht toe, van 2,6 miljard euro naar 2,7 miljard euro.

De groei van het reisverkeer past bij het bredere herstel van internationaal toerisme, zoals eerder bij de export is beschreven. Ook de luchtvaart groeide verder; de luchtvaarthandelsorganisatie IATA rapporteerde voor 2025 een stijging van de wereldwijde passagiersvraag met 5,3 procent, waarbij de internationale vraag met 7,1 procent toenam (IATA, 2026).

Luchtvaart en overig vervoer trekken import vervoersdiensten omhoog

Binnen de vervoersdiensten groeiden vooral luchtvaart en overig vervoer. Zeevaart en post- en koeriersdiensten kwamen juist iets lager uit dan een jaar eerder. Over een langere periode zijn vervoersdiensten duidelijk belangrijker geworden in de dienstenimport. De importwaarde van vervoersdiensten nam toe van 20,9 miljard euro in 2016 naar

51,0 miljard euro in 2025. Binnen deze dienstensoort bleef overig vervoer de grootste onderliggende groep.

Financiële diensten groeien het sterkst in relatieve zin

Financiële diensten lieten in 2025 de sterkste relatieve groei zien binnen de zes grootste importcategorieën. Zowel de importwaarde van expliciet in rekening gebrachte financiële diensten als die van indirect waargenomen diensten van financiële instellingen nam toe in 2025 ten opzichte van 2024.

Binnen de telecommunicatie-, computer- en informatiediensten was de groei beperkter. Computerdiensten bleven veruit de grootste onderliggende categorie, met een importwaarde van 21,6 miljard euro in 2025. Informatiediensten namen toe, terwijl telecommunicatiediensten licht daalden. Over een langere periode is vooral de groei van informatiediensten opvallend: de importwaarde hiervan was in 2025 vier keer zo hoog als in 2016.

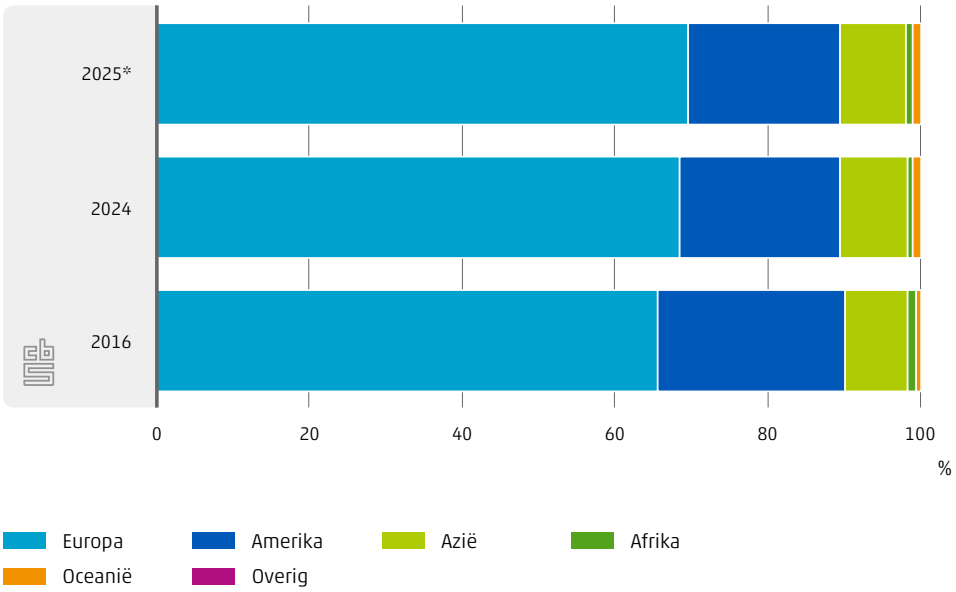
Europees aandeel in dienstenimport neemt toe

Het Europese aandeel in de Nederlandse dienstenimport nam in 2025 verder toe, zie figuur 4.4.3. Van de totale importwaarde van diensten was 69,8 procent afkomstig uit Europese landen, tegen 68,5 procent een jaar eerder. Daarmee bleef Europa veruit de belangrijkste herkomstregio voor de Nederlandse dienstenimport. Het Europese aandeel bij de import was vrijwel even groot als bij de export, zie paragraaf 4.3.

Het aandeel van het Amerikaanse continent in de dienstenimport nam juist af. In 2024 kwam nog 21,1 procent van de Nederlandse dienstenimport van het Amerikaanse continent; in 2025 was dat 19,9 procent. Daarmee bleef het Amerikaanse continent de tweede herkomstregio, maar het verschil met Europa werd groter. Azië bleef op afstand derde. Het aandeel van Azië daalde licht, van 8,8 procent in 2024 naar 8,5 procent in 2025. Afrika, Oceanië en de categorie overig hadden samen een aandeel van 1,8 procent.

Ook over een langere periode is Europa belangrijker geworden als dienstenleverancier. In 2016 kwam 65,7 procent van de Nederlandse dienstenimport uit Europa, tegen 69,8 procent in 2025. Het aandeel van het Amerikaanse continent daalde in dezelfde periode van 24,5 procent naar 19,9 procent. De regionale herkomst van de dienstenimport is daarmee, net als bij de export, sterker op Europa gericht geraakt.

4.4.3 Importwaarde naar regio[1)]

1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

Import uit VS daalt licht, Europese leveranciers winnen terrein

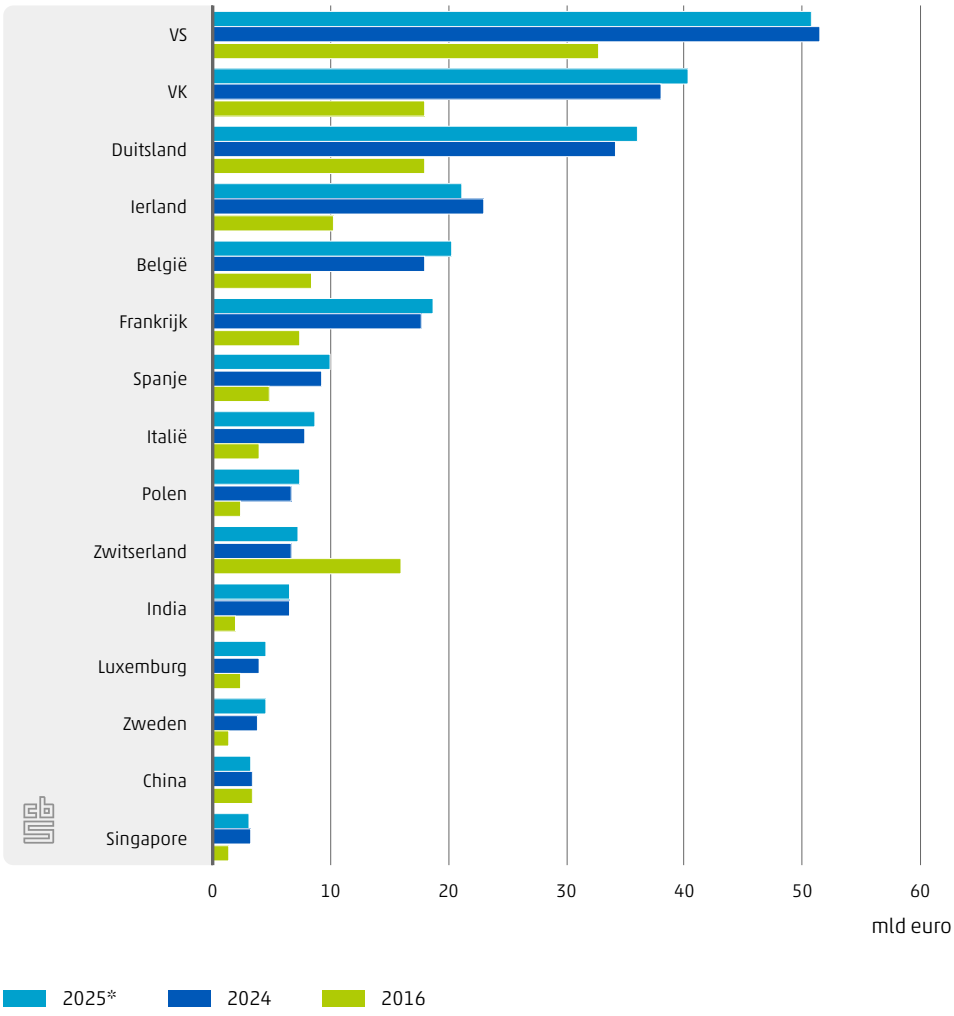
De VS bleef in 2025 de grootste leverancier van diensten aan Nederland, zie figuur 4.4.4. De importwaarde uit de VS bedroeg 50,9 miljard euro, iets minder dan een jaar eerder. Daarmee week de ontwikkeling van de VS af van die van de meeste Europese landen uit de top 15. De import uit het VK en Duitsland nam juist toe.

De groei bij Europese partners sluit aan bij het regionale beeld uit figuur 4.4.3. Daaruit bleek dat Europa als herkomstregio verder aan belang won in de Nederlandse dienstenimport. In de top 15 is die ontwikkeling vooral zichtbaar bij het VK, Duitsland en België. Ook Frankrijk, Italië, Spanje, Polen, Zwitserland, Luxemburg en Zweden leverden een hogere waarde aan diensten aan Nederland dan een jaar eerder.

Niet alle grote herkomstlanden groeiden mee. De import uit Ierland daalde van 23,0 miljard euro in 2024 naar 21,2 miljard euro in 2025, maar Ierland bleef wel de vierde dienstenleverancier. Ook uit China en Singapore importeerde Nederland iets minder diensten dan een jaar eerder. India bleef met 6,6 miljard euro op hetzelfde niveau als in 2024.

Over een langere periode veranderde de positie van sommige herkomstlanden sterk. De import uit de VS lag in 2025 nog altijd ruim boven het niveau van 2016, maar het aandeel van de VS in de totale dienstenimport was lager dan toen. Zwitserland viel nog sterker terug: in 2016 importeerde Nederland voor 16,1 miljard euro aan diensten uit Zwitserland, tegen 7,3 miljard euro in 2025. Daartegenover staat een sterke groei van onder meer België, Polen en Zweden. De dienstenimport is daarmee breder over Europese herkomstlanden verdeeld geraakt, terwijl de VS nog altijd de grootste afzonderlijke leverancier bleef.

4.4.4 Importwaarde naar partner[1)]

1) De cijfers tot en met 2019 zijn in verband met een methodebreuk gebaseerd op een voorlopige teruglegging.

VS dominant als leverancier van intellectueel eigendom

De VS drukt een sterke stempel op de Nederlandse import van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom. In 2025 was 56,6 procent van de import uit deze dienstensoort afkomstig van de VS. Daarmee werd deze dienstensoort sterker dan andere grote dienstensoorten gedomineerd door één land: bij geen enkele andere dienstensoort was Nederland in zo'n sterke mate afhankelijk van één handelspartner. Na de VS volgt Ierland in deze dienstensoort op afstand, met een aandeel van 17,8 procent. Zoals in paragraaf 4.3 is beschreven, kan de rol van Ierland mede samenhangen met de aanwezigheid van multinationals en intellectueel eigendom in internationale concernstructuren. In totaal kwam 85,0 procent van de import van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom uit de vijf grootste herkomstlanden, zoals is te zien in figuur 4.4.5.

De sterke positie van de VS als leverancier van intellectueel eigendom past bij het grote belang van intellectueel eigendom in de Amerikaanse economie en dienstenhandel. Volgens het United States Patent and Trademark Office waren bedrijfstakken die sterk afhankelijk zijn van intellectueel eigendom in 2019 goed voor 41 procent van de economische activiteit in de

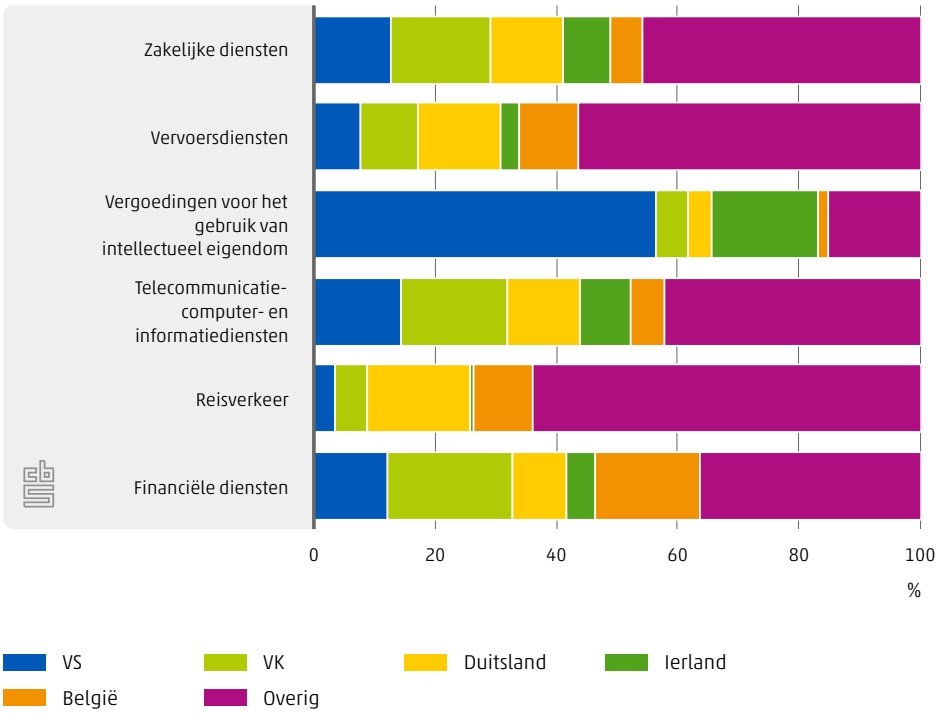
VS en 44 procent van de werkgelegenheid (USPTO, 2022). Daarnaast vertegenwoordigden deze bedrijfstakken bijna 85 procent van de Amerikaanse dienstenexport (USPTO, 2024). De World Intellectual Property Organization laat zien dat grensoverschrijdende betalingen voor het gebruik van intellectueel eigendom wereldwijd sterk zijn toegenomen en in 2023 opnieuw boven de 1 biljoen US dollar lagen. Deze betalingen hangen samen met de internationale organisatie van productie, kennis en eigendomsrechten binnen bedrijven (Rousseau et al., 2025).

Ook bij financiële diensten was de import relatief sterk gericht op de vijf grootste herkomstlanden. Samen waren zij goed voor 63,9 procent van de importwaarde. Het VK had met 20,8 procent het grootste aandeel. Dat past bij de grote rol van de Britse financiële sector in de internationale dienstenhandel. Het VK exporteert aanzienlijk meer financiële diensten dan het importeert (Hutton et al., 2024). België volgde met 17,3 procent. Dit kan samenhangen met de aanwezigheid van internationale instellingen op het gebied van betalings- en effectenverkeer in België (NBB, 2024). De VS was met 12,2 procent de derde herkomstpartner voor financiële diensten.

Bij zakelijke diensten en telecommunicatie-, computer- en informatiediensten was de import minder sterk geconcentreerd, maar speelden de vijf grootste herkomstlanden nog altijd een grote rol. Bij zakelijke diensten kwam 54,2 procent van de importwaarde uit deze landen. Het VK was binnen deze groep de grootste leverancier, gevolgd door de VS en Duitsland. Bij telecommunicatie-, computer- en informatiediensten kwam 57,8 procent van de importwaarde uit de vijf grootste herkomstlanden, met het VK, de VS en Duitsland als belangrijkste leveranciers.

Reisverkeer en vervoersdiensten laten de meest uiteenlopende herkomstlanden zien. Bij reisverkeer kwam 63,7 procent van de importwaarde uit overige landen. Dit komt doordat figuur 4.4.5 de vijf grootste herkomstlanden voor de totale dienstenimport toont, niet specifiek voor reisverkeer. Bestedingen van Nederlandse reizigers in andere populaire vakantielanden vallen daardoor in de restcategorie overig. Ook bij vervoersdiensten was het aandeel overige landen groot, met 56,2 procent. Duitsland was binnen de vijf getoonde landen de grootste leverancier, maar het verschil met België en het VK was beperkt.

4.4.5 Top 5 importpartners en top 6 dienstensoorten, 2025*

4.5 Belang van Nederland als dienstenleverancier voor andere landen

In de voorgaande paragrafen stond centraal welke landen belangrijk zijn voor de Nederlandse dienstenhandel. In deze en de volgende paragraaf draaien we de rollen om: hoe belangrijk is Nederland voor de dienstenhandel van andere landen? Om deze vraag te beantwoorden gebruiken we de gebalanceerde dataset BaTIS van de OESO-WTO (OESO-WTO, 2026). Deze dataset stelt ons in staat internationale vergelijkingen te maken. We starten in deze paragraaf met Nederland als dienstenleverancier.

Gebruik van databronnen voor het internationale perspectief

Om het belang van Nederland in de dienstenhandel van andere landen te bepalen, maken we gebruik van internationale databronnen. Net als in de vorige editie van Nederland Handelsland (Creemers et al., 2025) baseren we ons op de *Balanced Trade In Services (BaTIS)* -dataset van de OESO en de WTO (OESO-WTO, 2026).

Voor deze dataset verzamelen de OESO en WTO gegevens uit verschillende bronnen, waaronder Eurostat, VN Comtrade, nationale statistische instituten en andere nationale databronnen. Deze gegevens vormen samen een matrix met bilaterale handelsstromen. Ontbrekende stromen worden vervolgens geschat. Daarna corrigeren de samenstellers verschillen tussen gerapporteerde waarden van landen met behulp van een asymmetrie-index, zodat de cijfers op elkaar aansluiten. Het resultaat is een consistente dataset voor

meer dan 200 landen en 26 dienstensoorten, waarin import- en exportwaarden tussen handelspartners gelijk zijn. Het meest recente verslagjaar is 2024.

Om de uitkomsten op basis van OESO-WTO te kunnen duiden, gebruiken we in paragraaf 4.5 en 4.6 aanvullende cijfers van het CBS op het niveau van dienstensoorten. Deze cijfers fungeren als spiegelbeeld van de internationale handelsstromen en dragen bij aan de interpretatie en kwaliteitsborging van de resultaten.

Mondiale dienstenhandel groeit, verhoudingen verschuiven

Zoals eerder besproken, is de mondiale handel in diensten de afgelopen decennia steeds belangrijker geworden. De wereldwijde dienstenexport groeide sneller dan de goederenhandel, mede door digitalisering, de opkomst van online dienstverlening en de groei van multinationals (IMF, 2024; WTO, 2023).

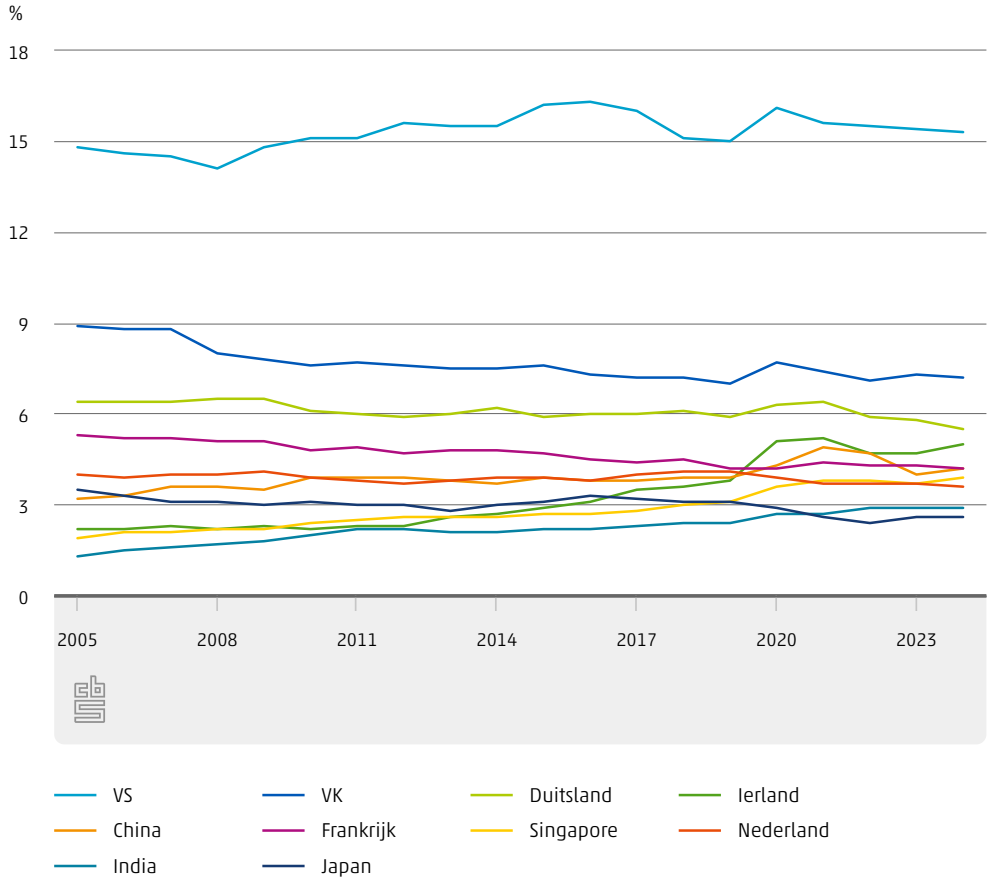
De VS is al decennia met afstand de grootste exporteur van diensten. In 2024 was het goed voor ruim 15 procent van de wereldwijde dienstenexport, zie figuur 4.5.1. Die sterke positie hangt samen met het grote aandeel van Amerikaanse bedrijven in kennisintensieve en digitaal leverbare diensten, zoals financiële dienstverlening, software, ICT-diensten en zakelijke dienstverlening. De VS heeft wereldwijd dan ook het grootste overschot op de handelsbalans van diensten (Voncken et al., 2025).

Opvallend is de sterke opkomst van Ierland. Het Ierse aandeel in de wereldwijde dienstenexport steeg van 2,2 procent in 2005 naar 5,0 procent in 2024. Zoals eerder opgemerkt, hangt deze stijging mede samen met de vestiging van grote internationale technologie- en farmaceutische bedrijven in Ierland, waarbij fiscale vestigingsvoorwaarden en winstverschuivingen van multinationals een belangrijke rol spelen (Burke-Kennedy, 2025; Carolan, 2026; The Economist, 2025).

Ook Aziatische economieën wonnen terrein. China zag het aandeel in de mondiale dienstenexport stijgen van 3,2 naar 4,2 procent. India meer dan verdubbelde zijn aandeel, vooral dankzij de sterke groei van ICT- en zakelijke diensten die het land leverde. Japan vormde een uitzondering op deze Aziatische trend: het Japanse aandeel nam juist af. Ook enkele Europese economieën verloren marktaandeel, zoals Frankrijk en Duitsland.

Nederland behoort al lange tijd tot de grootste dienstenexporteurs ter wereld: het aandeel schommelde rond de 4 procent en was in 2024 3,6 procent, goed voor de achtste plaats wereldwijd. In de jaren daarvoor wisselde Nederland tussen de vijfde en achtste plaats. Deze positie past bij het open karakter van de Nederlandse economie, de sterke integratie in mondiale waardeketens en de rol van Nederland als logistiek knooppunt in Europa (OESO, 2025).

4.5.1 Aandeel in wereldwijde dienstenexport

Bron: OESO-WTO (2026)

Nederland vooral belangrijke dienstenleverancier binnen Europa

Met een achtste plek neemt Nederland in 2024 een prominente positie in binnen de wereldwijde dienstenexport. Die mondiale positie zegt echter nog niet hoe belangrijk Nederland is voor afzonderlijke handelspartners. Om dat zichtbaar te maken, kijken we vanuit het perspectief van de partnerlanden. Wat voor Nederland dienstenexport is, is voor het partnerland dienstenimport.

Figuur 4.5.2 laat zien dat Nederlandse diensten vooral zwaar wegen in de import van Europese landen. De figuur toont daarbij alleen handelspartners waarbij de dienstenimport uit Nederland in 2024 minstens 1 miljard US dollar bedroeg.

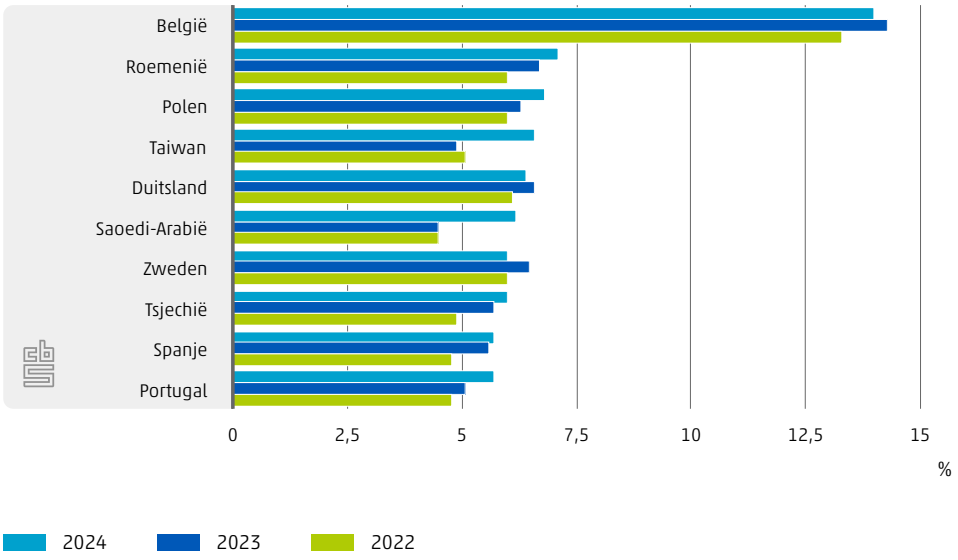
België springt er duidelijk uit: van alle diensten die België importeerde, kwam 14,0 procent uit Nederland. Daarmee was Nederland de tweede grootste dienstenleverancier van België. Technische, aan de handel gerelateerde en overige zakelijke diensten, vervoersdiensten en professionele en managementadviesdiensten zijn de voornaamste diensten die Nederland levert aan België. Ook voor verschillende andere Europese landen was Nederland een belangrijke leverancier van diensten. In Roemenië en Tsjechië stond Nederland op de tweede plaats, in Polen en Duitsland op de derde plaats. Vooral in Roemenië, Polen en Tsjechië nam

het Nederlandse aandeel de laatste jaren toe. Ook Spanje en Portugal haalden steeds meer diensten uit Nederland.

Buiten Europa vallen Taiwan en Saoedi-Arabië op. Voor Taiwan behoorde Nederland tot de vijf belangrijkste dienstenleveranciers; voor Saoedi-Arabië stond Nederland op de vierde plaats, voor een groot deel dankzij architecten- en ingenieursdiensten, en andere wetenschappelijke en technische diensten.

Wanneer ook kleinere dienstenmarkten worden meegenomen, komen enkele landen naar voren waar het belang van Nederland relatief nog zwaarder weegt. Dat geldt bijvoorbeeld voor Suriname (19,8 procent), Aruba (9,9 procent) en Curaçao (9,2 procent), waarmee Nederland historische en institutionele banden heeft. Het hoogste Nederlandse aandeel was in São Tomé en Principe, waar 35,9 procent van de dienstenimport uit Nederland kwam. Daarmee was Nederland de belangrijkste dienstenleverancier voor de kleine eilandstaat voor de kust van West-Afrika. Het betrof voornamelijk diensten gerelateerd aan mijnbouw en olie- en gaswinning. Ook voor Suriname, IJsland en de Malediven was Nederland in 2024 de belangrijkste dienstenleverancier. In absolute termen ging het bij deze kleinere dienstenmarkten echter om meer beperkte bedragen.

4.5.2 Aandeel Nederlandse diensten in import van partnerlanden[1)]

Bron: OESO-WTO (2026)
1) Landen met minimaal 1 miljard US dollar dienstenimport uit Nederland in 2024

4.6 Belang van Nederland als dienstenafnemer voor andere landen

Nederland behoudt stabiele positie in mondiale dienstenimport

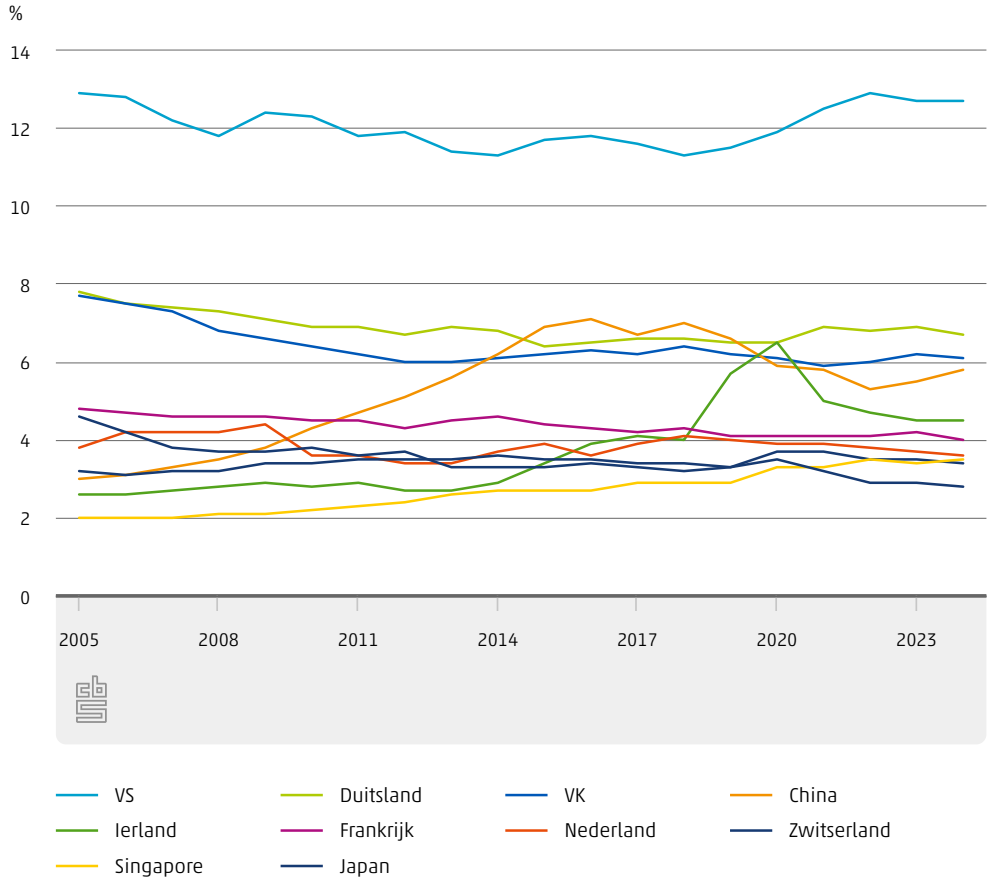
De Verenigde Staten waren in 2024 niet alleen de grootste exporteur van diensten, maar ook de grootste importeur. Het Amerikaanse aandeel in de wereldwijde dienstenimport kwam uit op 12,7 procent. Daarmee bleef de VS met ruime afstand de belangrijkste afzetmarkt voor internationaal verhandelde diensten. Duitsland en het VK volgden op afstand, met respectievelijk 6,7 en 6,1 procent van de mondiale dienstenimport.

De positie van China binnen de mondiale dienstenimport nam de afgelopen twintig jaar sterk toe. Het Chinese aandeel steeg van 3,0 procent in 2005 naar 5,8 procent in 2024. Daarmee groeide China uit tot de vierde grootste dienstenimporteur ter wereld. Deze ontwikkeling past bij de snelle groei van de Chinese economie, de toenemende integratie in mondiale waardeketens en de groeiende vraag naar buitenlandse zakelijke, financiële en digitale diensten (Gereffi et al., 2022).

Ook Ierland zag zijn aandeel in de mondiale dienstenimport sterk oplopen: van 2,6 procent in 2005 naar 4,5 procent in 2024. Net als bij de dienstenexport speelt de aanwezigheid van multinationals hierbij een belangrijke rol. Ierland fungeert voor veel internationale technologie- en farmaceutische bedrijven als Europees vestigingsland, wat leidt tot omvangrijke internationale dienstenstromen tussen moeder- en dochterondernemingen.

Nederland behield gedurende de hele periode een relatief stabiele positie binnen de mondiale dienstenimport. Het aandeel schommelde rond de 4 procent en kwam in 2024 uit op 3,6 procent. Met een zevende plaats op de ranglijst behoort Nederland nog altijd tot de grootste dienstenimporteurs in de wereld.

4.6.1 Aandeel in wereldwijde dienstenimport

Bron: OESO-WTO (2026)

Nederland vooral belangrijke afzetmarkt binnen Europa

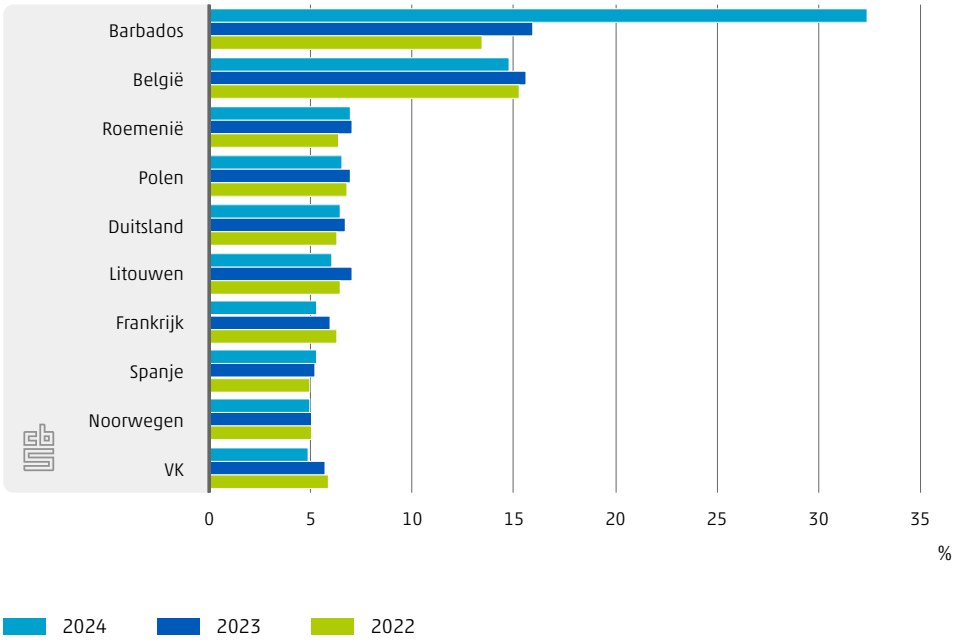
Met een zevende plaats behoort Nederland dus tot de grootste dienstenimporteurs ter wereld. Die mondiale positie zegt echter nog niet hoe belangrijk Nederland is als afzetmarkt voor afzonderlijke handelspartners. Om dat zichtbaar te maken, kijken we vanuit het perspectief van die partnerlanden. Wat voor Nederland dienstenimport is, is voor het partnerland export naar Nederland. Figuur 4.6.2 toont alleen handelspartners waarbij de dienstenexport naar Nederland in 2024 minstens 1 miljard US dollar bedroeg.

Barbados vormt de duidelijke uitschieter in de figuur. Van alle diensten die Barbados exporteerde, ging 32,4 procent naar Nederland. Daarmee was Nederland de belangrijkste afzetmarkt voor Barbadiaanse diensten, onder meer door vergoedingen voor intellectueel eigendom.

Naast deze uitschieter zien we vooral een Europees patroon. Voor België ging 14,8 procent van de geëxporteerde diensten naar Nederland. Daarmee was Nederland ook voor België de belangrijkste afzetmarkt. Met name vervoersdiensten, professionele en managementadvies-diensten en financiële diensten waren in trek. Voor Roemenië, Polen, Duitsland en Litouwen lag het Nederlandse aandeel tussen de 6 en 7 procent. Ook de rest van de top 10 bestaat uit Europese landen. Nederland is daarmee als dienstenafnemer sterk ingebed in de Europese dienstenhandel.

Wanneer ook kleinere dienstenmarkten worden meegenomen, komen enkele landen naar voren waar Nederland relatief zwaar weegt. Dat geldt vooral voor Curaçao (23,1 procent), Suriname (21,5 procent) en in mindere mate ook de Kaaimaneilanden (7,9 procent). Voor Curaçao was Nederland de belangrijkste afzetmarkt voor diensten; voor Suriname de tweede. In absolute termen ging het om relatief beperkte bedragen.

4.6.2 Aandeel Nederlandse diensten in export van partnerlanden[1)]

Bron: OESO-WTO (2026)
1) Landen met minimaal 1 miljard US dollar dienstenexport naar Nederland in 2024

4.7 Literatuur

Andersson, M., Blatnik, N., Byrne, S., Emter, L., González Pardo, B., Jarvis, V., Schmitz, M., Zorell, N., & Zwick, C. (2024). *Intangible assets of multinational enterprises in Ireland and their impact on euro area activity* (Occasional Paper Series No. 350). Europese Centrale Bank.

Baldwin, R., & Forslid, R. (2023). Globotics and development: When manufacturing is jobless and services are tradeable. *World Trade Review*, *22*(3-4), 302–311.

Bohn, T., Notten, T., Prenen, L., & Wong, K. F. (2022). Diensten in dozen: de rol van indirecte dienstenexport. In D. Herbers & J. Rooyakkers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, tweede kwartaal: Dienstenhandel: Ontwikkelingen en belemmeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Burke-Kennedy, E. (2025, 3 december). Ireland's record-breaking tax month likely driven by big tech rather than pharma. *The Irish Times*. Geraadpleegd op 18 mei 2026.

Carolan, L. (2026, 13 februari). Why Ireland is at the Center of the Transatlantic Battle Over Digital Regulation. *Tech Policy Press*. Geraadpleegd op 18 mei 2026.

CBS (2017). *Internationaliseringsmonitor 2017, tweede kwartaal: Internationale handel in diensten*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2024). *Internationale handel; invoer en uitvoer van diensten 2014–2020* [Dataset]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2025a). *Handleiding Internationale Handel in Diensten. Versie 2025*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2025b). *Opbouw binnenlands product (bbp); nationale rekeningen* [Dataset]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 6 mei 2026.

CBS (2026a). *Internationale handel; invoer en uitvoer van diensten naar land, kwartaal* [Dataset]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2026b, 17 april). *Minder binnenlandse maar meer buitenlandse gasten in logiesaccommodaties*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 1 mei 2026.

Central Bank of Ireland (2023). *Response to the Department of Finance Funds Sector 2030 Review*.

Central Statistics Office (z.d.). *Intellectual property*. National Accounts Explained. Geraadpleegd op 28 mei 2026.

Creemers, S., Limpens, D., Pijnenburg, S., & Voncken, R. (2025). Internationale handel in diensten. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.). *Nederland Handelsland 2025: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Gereffi, G., Bamber, P., & Fernandez-Stark, K. (2022). China's evolving role in global value chains: upgrading strategies in an era of disruptions and resilience. In G. Gereffi, P. Bamber, & K. Fernandez-Stark (Reds.). *China's new development strategies: Upgrading from above and from below in global value chains*, p. 1–29 Springer Nature Singapore.

Harms, P., & Shuvalova, D. (2020). Cultural distance and international trade in services: A disaggregate view. *Economic Systems*, *44*(2), 100786.

Hoekman, B. M., & Kostecki, M. M. (2009). *The political economy of the world trading system: The WTO and beyond* (3e ed.). Oxford University Press.

Hutton, G., Panjwani, A., Ward, M., & Murray, A. (2024, 18 november). *Financial services in the UK* (Research Briefing No. SN06193). House of Commons Library.

IMF (2024). *Services Trade Expands at a Faster Pace Than Goods Trade*. Internationaal Monetair Fonds. Geraadpleegd op 18 mei 2026.

IATA (2026, 29 januari). *Strong 2025 passenger demand masks ongoing capacity constraints*. International Air Transport Association.

Melitz, J. (2008). Language and foreign trade. *European Economic Review*, *52*(4), 667–699.

Miroudot, S., & Cadestin, C. (2017). Services in Global Value Chains: from inputs to value-creating activities. OECD Trade Policy Papers No. 197). OECD Publishing.

NBB (2024). *The Financial Market Infrastructures and Payment Services Report*. Nationale Bank van België.

NBTC (2025). *Forecast 2035: Verwachting van het verblijfstoerisme in Nederland*. Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen.

OESO (2017). *Services trade policies and the global economy*. OECD Publishing.

OESO (2025). *OECD Economic Surveys: Netherlands 2025*. OECD Publishing.

OESO (2026). *Global value chain repositioning: Insights from the 2023–24 TiVA nowcasting exercise*. OECD Publishing.

OESO-WTO (2026). *Balanced trade in services (BaTIS)* [Dataset]. Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling & Wereldhandelsorganisatie. Geraadpleegd op 1 mei 2026.

Poulissen, D., Rooyakkers, J., & Smit, R. (2022). De internationale dienstenhandel in woelige tijden. In D. Herbers & J. Rooyakkers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, tweede kwartaal: Dienstenhandel: Ontwikkelingen en belemmeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Rousseau, C., Bonaglia, D., & Wunsch-Vincent, S. (2025, 26 juni). *International trade in ideas, know-how and intellectual property surpasses 1 trillion in 2023; the US and Japan, as well as Ireland and China lead*. World Intellectual Property Organization. Geraadpleegd op 1 mei 2026.

Su, L., Jung, H., & Yang, M. (2023). Does a lingua franca matter in bilateral international trade? *International Studies of Economics, 18*(1), 80–96.

The Economist (2025, 12 juni). How Ireland became the Saudi Arabia of siphoned-off global profits. *The Economist*. Geraadpleegd op 18 mei 2026.

UN Tourism (2026, 20 januari). *International tourist arrivals up 4% in 2025, reflecting strong travel demand around the world*. Geraadpleegd op 20 mei 2026.

UNCTAD (2025). *Review of maritime transport 2025: Staying the course in turbulent waters*. United Nations.

USPTO (2022). *Intellectual property and the U.S. economy: Third edition*. United States Patent and Trademark Office.

USPTO (2024, 22 mei). *Exports and imports by U.S. IP-intensive industries* (IP Economic Note No. 101). United States Patent and Trademark Office.

Van der Marel, E. (2022). Shifting into digital services: Does a financial crisis matter and for who? *World Trade Review, 21*(5), 523–549.

Voncken, R., Limpens, D., & Creemers, S. (2025). Een profiel van de Verenigde Staten. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2025: Verenigde Staten*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Wang, L., Chen, Y., Ramsey, T., & Hewings, G. (2025). Digital technology and service tradability: Evidence from patent innovations and knowledge utilization. *Humanities and Social Sciences Communications, 12*, Article 932.

Wereldbank (2026). *Employment in services (% of total employment) (modeled ILO estimate)* [Dataset]. World Development Indicators. Geraadpleegd op 28 mei 2026.

WTO (2023). *World Trade Report 2023. Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future*. World Trade Organization.

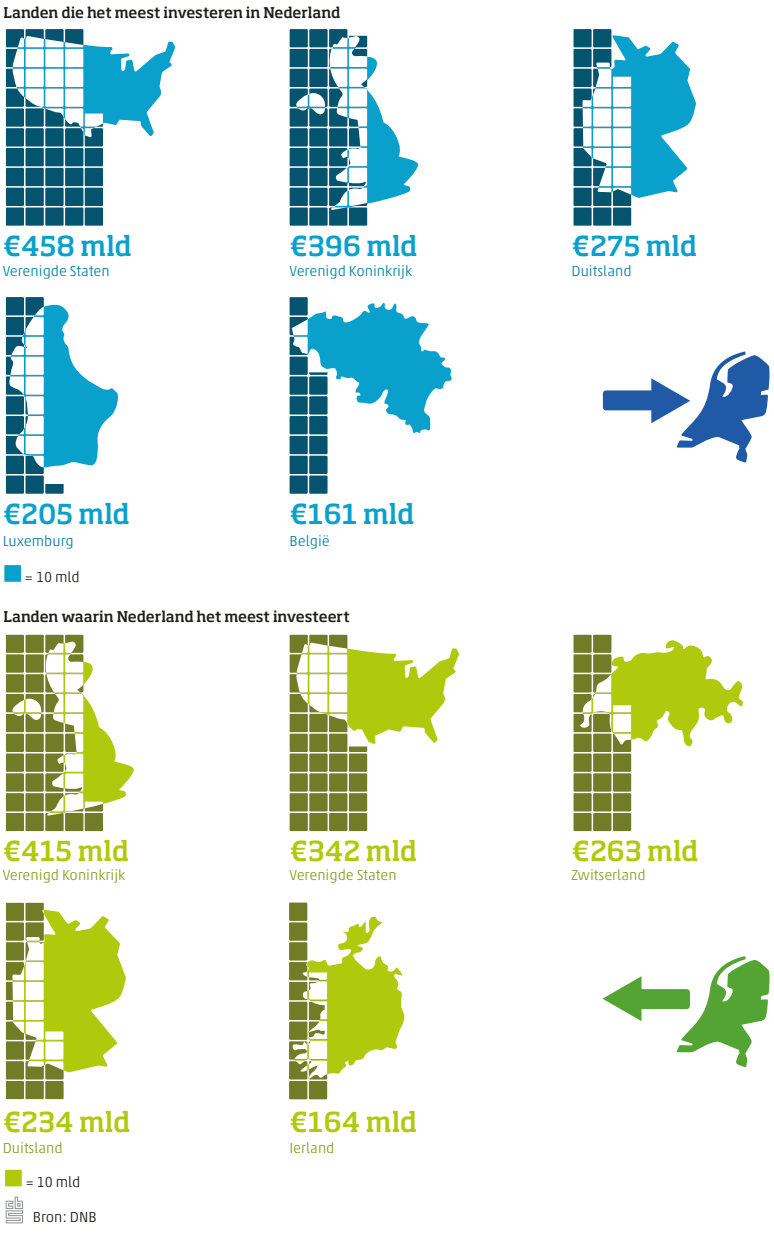
WTO (2025). *World trade statistics 2025*. World Trade Organization.

World Trade Organization & World Bank (2023). *Trade in services for development: Fostering sustainable growth and economic diversification*. World Trade Organization & World Bank.

5 Buitenlandse investeringen en multinationals

Auteurs: Arjen Berkenbos (DNB), Krit Carlier (DNB), Dennis Cremers (CBS), Anne Maaike Stienstra (DNB), Bas Tuinhof (DNB), Fons Verkerk (DNB)

Inkomende en uitgaande internationale investeringen (exclusief SPE's), positie 2025

Nederland is een belangrijke speler op het gebied van directe investeringen en behoort wereldwijd tot de landen met de grootste ingaande en uitgaande investeringen. Deze sterke internationale positie weerspiegelt zich ook in de Nederlandse *business economy*, waarin multinationals een centrale rol spelen. Tegelijkertijd verandert het karakter van deze verwevenheid: hun aantal nam sterk toe, hun aandeel in de werkgelegenheid groeide en zij namen een groot deel van de Nederlandse goederenhandel voor hun rekening. Nederlandse multinationals bleven daarentegen qua aantal stabiel. Daarmee verschuift het internationale zwaartepunt binnen de Nederlandse *business economy* steeds meer richting bedrijven onder buitenlandse zeggenschap. Hoe ziet de directe investeringspositie en de internationale financiële verwevenheid van Nederland eruit? Hoeveel buitenlandse multinationals zijn actief in Nederland? Uit welke landen komen zij? In welke bedrijfstakken zijn ze vertegenwoordigd? Hoeveel werkgelegenheid genereren ze? En welke rol spelen Nederlandse multinationals nog binnen deze veranderende internationale structuur? Dit hoofdstuk geeft antwoord op deze en andere vragen.

5.1 De belangrijkste bevindingen

Financiële verwevenheid met het buitenland (DNB)

- Nederland had met ruim 7 procent van het bbp nog steeds een fors overschot op de lopende rekening. De goederenhandel leverde de grootste bijdrage aan het saldo op de lopende rekening, al neemt het belang van de Nederlandse dienstensector de afgelopen jaren toe.
- Het netto extern vermogen, een graadmeter voor de internationale verwevenheid van ons land, was met 559 miljard euro het grootste van het eurogebied, op Duitsland na. Dit betekent dat Nederlandse huishoudens, bedrijven en instellingen per saldo meer geld tegoed hebben van het buitenland dan zij aan het buitenland verschuldigd zijn.
- De bijdrage van de bancaire sector aan het netto extern vermogen is sinds 2009 fors gestegen door toegenomen kredietverlening aan niet-financiële ondernemingen in het buitenland, met name in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk.
- Nederlandse institutionele beleggers beheerden 2 205 miljard euro aan vermogen, oftewel 190 procent van het bbp. Zij belegden het grootste deel hiervan in het buitenland, wat zorgde voor een bijdrage aan het netto extern vermogen van 1 676 miljard euro. Het merendeel van de beleggingen in aandelen was in Amerikaanse bedrijven. Beleggingen in obligaties betroffen vooral Europese staatsobligaties.
- Nederland is een doorstroomland van internationale kapitaalstromen en blijft daardoor wereldwijd in de top 3 staan van inkomende en uitgaande directe investeringen. Nationale en internationale maatregelen tegen belastingontwijking lijken echter effect te hebben: de omvang van de Nederlandse doorstroomsector neemt af.
- De Verenigde Staten blijven een van de belangrijkste directe investeringspartners van Nederland. Uit recent onderzoek blijkt bovendien dat, wanneer ook directe investeringen via andere landen worden meegerekend, Amerikaanse investeringen in de Nederlandse doorstroomsector bijna twee keer zo groot zijn.

Multinationals in Nederland

- Het aantal buitenlandse multinationals in Nederland groeide tussen 2014 en 2024 van 12 340 naar 19 755, een toename van 60 procent. Na 2019 versnelde die groei tot ruim 6 procent per jaar. Het aantal Nederlandse multinationals bleef in dezelfde periode vrijwel onveranderd (9 815 in 2014 en 9 790 in 2024).
- Buitenlandse multinationals zorgden voor de sterkste werkgelegenheidsgroei: het aantal werkzame personen nam met 44 procent toe, tegen 3 procent bij Nederlandse multinationals. Hun aandeel in de totale werkgelegenheid steeg van 16,6 naar 19,2 procent, terwijl dat van Nederlandse multinationals daalde van 20,3 naar 16,8 procent.
- De samenstelling (zowel bedrijfsaantallen als werkgelegenheid) verschoof richting informatie en communicatie en specialistische zakelijke diensten. Bij buitenlandse multinationals verviervoudigde het aantal bedrijven in de energievoorziening (van 45 naar 200) en verdrievoudigde het aantal in de handel en verhuur van onroerend goed (van 225 naar 655).
- De Verenigde Staten blijven met 3 665 bedrijven veruit het belangrijkste herkomstland (+26 procent sinds 2020). Het aantal Belgische (+50 procent) en Britse (+46 procent) multinationals groeide sterk, en het aantal Luxemburgse multinationals verviervoudigde.
- Buitenlandse multinationals domineren de goederenhandel: zij waren in 2024 verantwoordelijk voor 64 procent van de invoerwaarde en 60 procent van de uitvoerwaarde, tegen 20 en 26 procent voor Nederlandse multinationals.

Activiteiten van Nederlandse multinationals in het buitenland

- Nederlandse multinationals hadden in 2024 de meeste dochterondernemingen in Duitsland (3 728), gevolgd door België (2 391) en de Verenigde Staten (2 213).
- Het aantal dochterondernemingen in het Verenigd Koninkrijk steeg het sterkst, van 1 449 in 2023 naar 2 051 in 2024. Ook in Frankrijk was de groei fors (van ongeveer 1 000 naar ruim 1 300).
- De meeste werkgelegenheid bij buitenlandse dochters bevond zich in de Verenigde Staten, met bijna 0,5 miljoen werkzame personen, gevolgd door Duitsland en Frankrijk.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de directe buitenlandse investeringen in en door Nederland belicht. Paragraaf 5.2 beschrijft de directe investeringspositie en de internationale financiële verwevenheid van Nederland op basis van macro-cijfers van De Nederlandsche Bank (DNB). Paragraaf 5.3 beschrijft de multinationals in Nederland op basis van de *Inward Foreign Affiliates Statistics* (IFATS) van het CBS, gevolgd door Nederlandse multinationals in het buitenland op basis van de *Outward Foreign Affiliates Statistics* (OFATS) van het CBS in paragraaf 5.4. De cijfers in de paragrafen 5.3 en 5.4 kunnen afwijken van die in paragraaf 5.2. Bij de DNB-cijfers worden Nederlandse multinationals gedefinieerd op basis van vestigingsplaats. Bij de CBS-cijfers kijken we naast vestigingsplaats ook naar een aspect van controle en zeggenschap om te bepalen of het om een Nederlandse of buitenlandse multinational gaat.

5.2 Financiële verwevenheid met het buitenland (DNB)

Nederland heeft een open economie en is sterk verweven met het buitenland. De Rotterdamse haven en Schiphol fungeren voor veel multinationals als de handelspoort naar Europa. Maar ook op financieel gebied is de Nederlandse economie sterk met het buitenland verbonden. Nederlandse banken bedienen ook veel klanten in het buitenland. Pensioenfondsen en verzekeraars beleggen een aanzienlijk deel van onze pensioengelden in het buitenland en op het gebied van internationale directe investeringen is ons land wereldwijd zelfs een van de grootste bestemmingen.

Goederenhandel drijft het overschot op de lopende rekening

Nederland verdient meer aan het buitenland dan andersom. Dit komt tot uiting in het saldo op de lopende rekening dat al lange tijd positief is. In figuur 5.2.1 zien we dat de afgelopen vijftien jaar het gemiddelde overschot op de lopende rekening zelfs ruim boven 7 procent van het bbp lag. Van oudsher is de goederenhandel de belangrijkste reden van het overschot op de lopende rekening, al neemt de bijdrage van de dienstensector steeds verder toe.

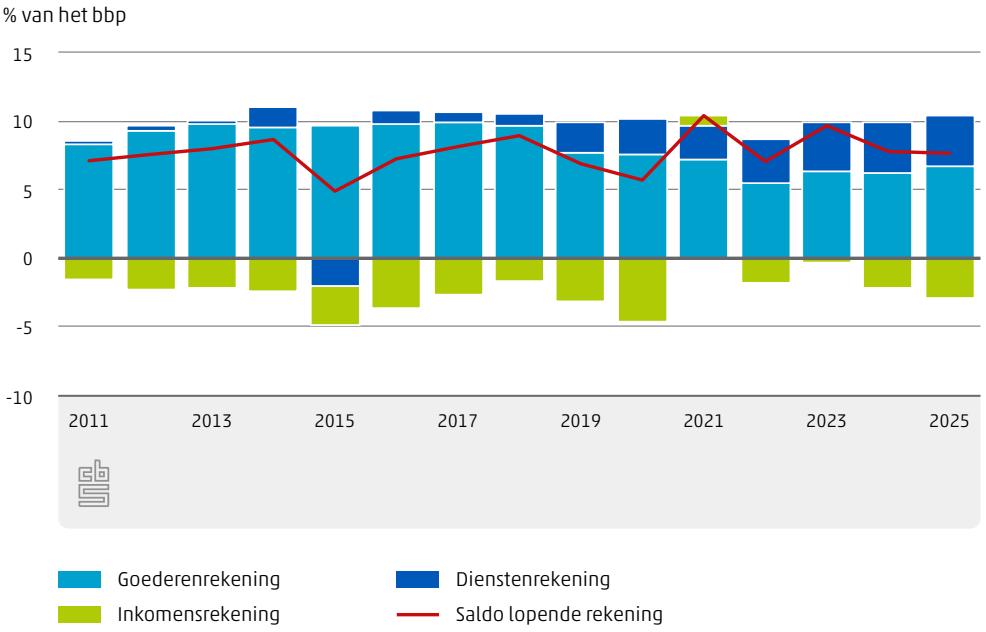
7% van het bbp bedroeg het gemiddelde overschot op de lopende rekening in de afgelopen 15 jaar

Het saldo op de lopende rekening is een belangrijke indicator voor beleidsmakers. Zo gebruikt de Europese Commissie dit saldo als één van de maatstaven binnen de *Macroeconomic Imbalance Procedure*. Grote verschillen binnen Europa kunnen namelijk wijzen op economische onevenwichtigheden die de stabiliteit van een land of de EU kunnen schaden. Als bovengrens wordt in de procedure een grenswaarde van 6 procent van het bbp gehanteerd, waar Nederland dus boven ligt.

Een recente analyse laat zien dat een deel van het overschot op de lopende rekening verklaard wordt door het grote aantal buitenlandse multinationals met een Nederlandse beursnotering. De winsten van deze multinationals worden conform statistische richtlijnen toegewezen aan de Nederlandse economie, terwijl het geld uiteindelijk vaak naar buitenlandse aandeelhouders gaat. Als hiervoor wordt gecorrigeerd, valt het overschot lager uit (Bijlsma et al., 2026).

5.2.1 Ontwikkeling saldo lopende rekening

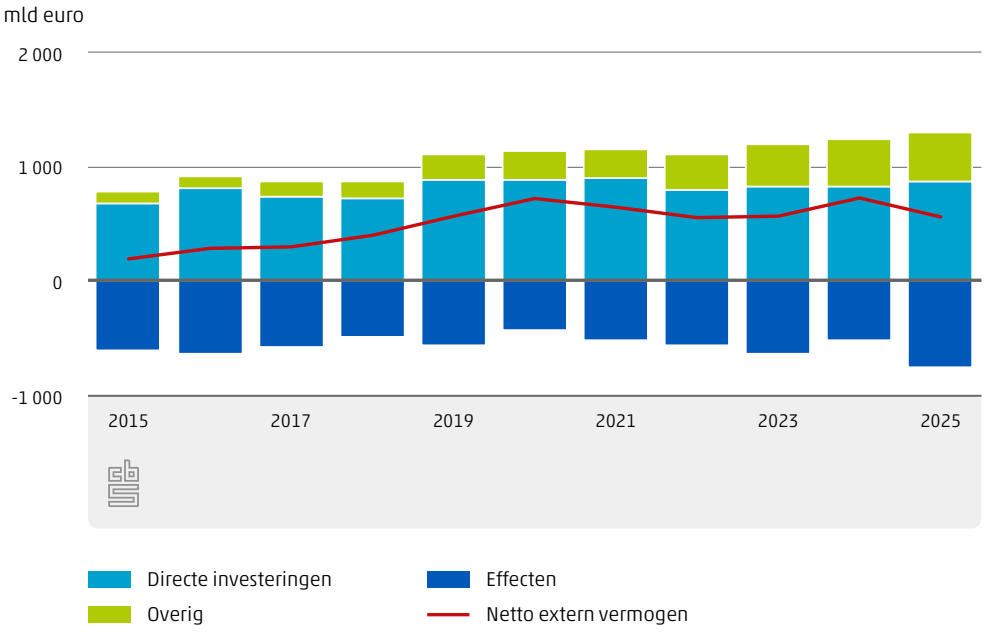
Bron: DNB

Het overschot op de lopende rekening draagt bij aan de opbouw van een grote financiële positie in het buitenland. Eind 2025 bedroeg het netto extern vermogen 559 miljard euro, oftewel 48 procent van het bbp (zie figuur 5.2.2). Dit betekent dat Nederlandse huishoudens, bedrijven en instellingen per saldo meer financiële vorderingen op het buitenland hadden dan verplichtingen. De afname van het netto extern vermogen met 167 miljard euro ten opzichte van een jaar eerder kwam vooral doordat schuldpapier van Nederlandse bedrijven in buitenlandse handen meer waard werd. Daardoor namen onze verplichtingen aan het buitenland toe.

Het positieve netto extern vermogen is belangrijk voor de economische stabiliteit en welvaart van Nederland. Er vloeien structureel inkomsten uit rente en dividend naar Nederland, waardoor de economie minder afhankelijk is van externe financiering. Dit versterkt het vertrouwen van internationale investeerders en maakt Nederland beter bestand tegen plotselinge economische schokken, zoals kapitaaluitstroom in onzekere tijden. Tegelijkertijd kan een groot overschot ook duiden op beperkte binnenlandse consumptie, investeringen en economische groei. Daarnaast maakt het Nederland gevoeliger voor ontwikkelingen op internationale financiële markten, waaronder wisselkoersfluctuaties.

Het netto extern vermogen van Nederland was op Duitsland na (3 678 miljard euro) het grootste binnen het Eurosysteem. Landen als Italië en België hadden ook een relatief grote internationale vermogenspositie (beide minder dan 350 miljard euro). Het netto extern vermogen van Frankrijk en Spanje was fors negatief, respectievelijk –847 miljard euro en –755 miljard euro.

5.2.2 Ontwikkeling netto extern vermogen

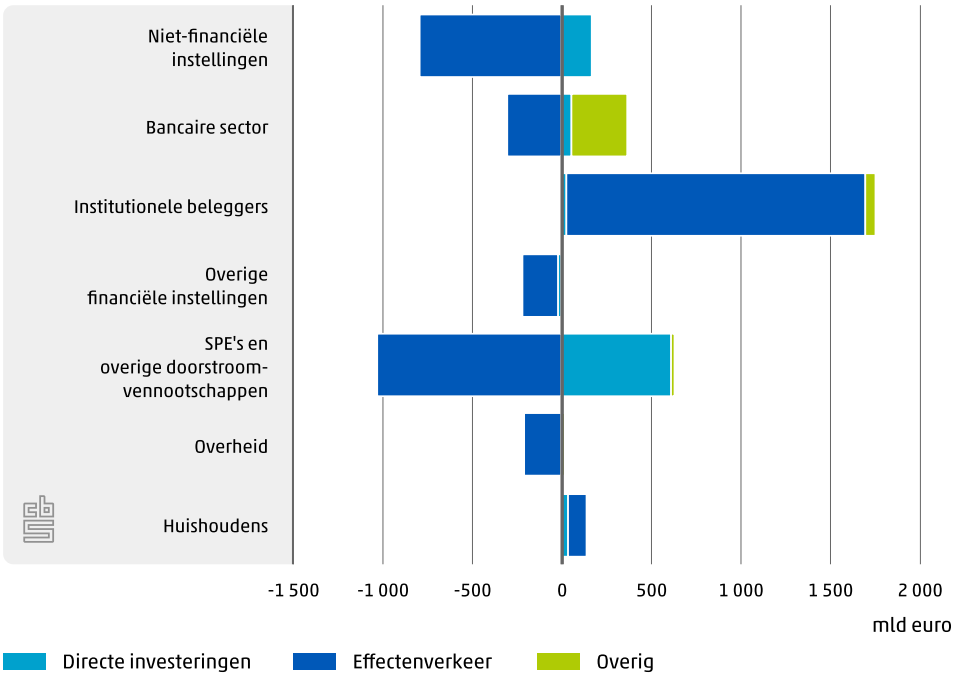

Bron: DNB

Op hoofdlijnen bestaat het netto extern vermogen uit een grote directe investeringspositie en een kleine maar groeiende post 'overig', met daartegenover een negatieve effectenpositie. Een directe investering is een structurele en substantiële investering in een onderneming, veelal via moeder-dochterstructuren en joint ventures van multinationals. Effecten zijn beleggingen in aandelen of schuldpapier, bijvoorbeeld wanneer een Nederlandse belegger aandelen in Apple koopt. Overige investeringen zijn onder meer internationale leningen van banken en de valutareserves van DNB. De negatieve effectenpositie betekent niet dat Nederlanders slechte beleggers zijn, maar dat buitenlandse beleggers per saldo meer investeren in effecten van Nederlandse ondernemingen dan Nederlandse beleggers in buitenlandse effecten.

We zien in figuur 5.2.3 dat verschillende sectoren elk op eigen wijze bijdroegen aan de internationale vermogenspositie van Nederland. We gaan hieronder nader in op drie aspecten die belangrijk zijn voor de Nederlandse economie, namelijk de rol van de bankensector, de institutionele beleggers en directe investeringen.

5.2.3 Uitsplitsing netto extern vermogen eind 2025, naar sector

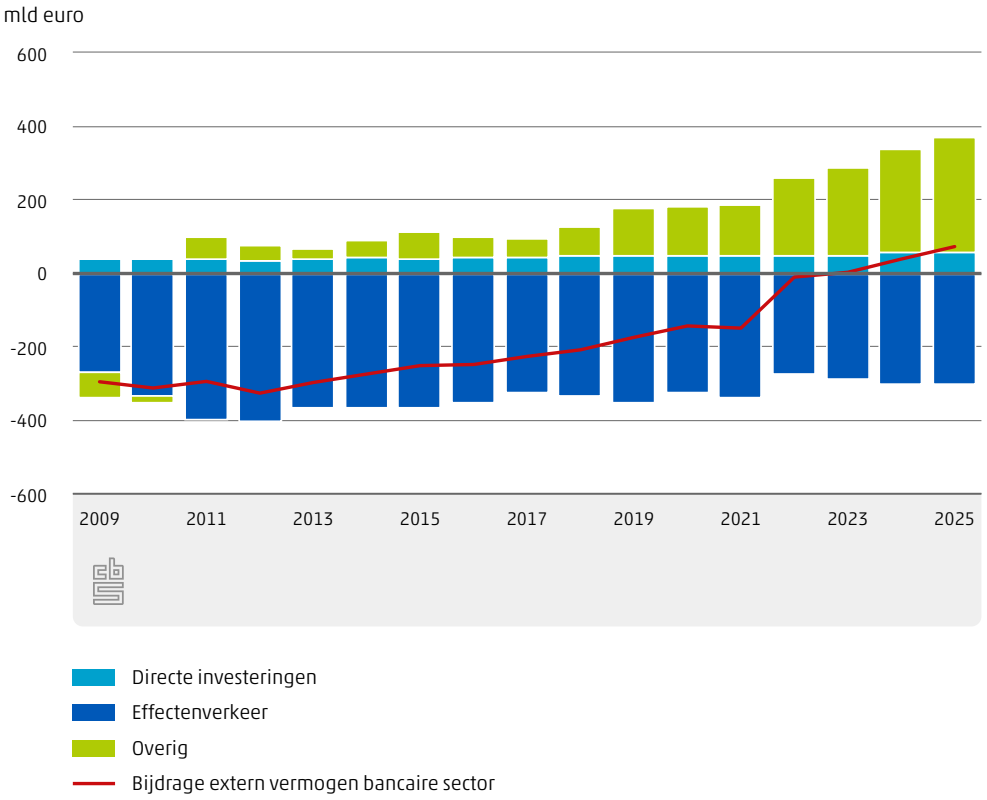

Bron: DNB

Internationale bedrijfskredietverlening door Nederlandse banken sterk toegenomen

Eind 2025 komt het netto extern vermogen van de bancaire sector uit op 71 miljard euro, zie figuur 5.2.4. Daarmee had de Nederlandse bancaire sector per saldo een claim op het buitenland. Dat is een duidelijke omslag ten opzichte van eind 2009, toen het saldo nog –297 miljard euro bedroeg en buitenlandse partijen juist een claim hadden op Nederlandse banken. De Nederlandse bancaire sector bestaat uit de nationale centrale bank (DNB), commerciële banken en geldmarktfondsen. De geldmarktfondsen spelen hierin een kleine rol: eind 2025 ging het om slechts 1 miljard euro. Voor de centrale bank steeg de bijdrage van 58 miljard euro in 2009 naar 131 miljard euro eind 2025, met name door een toename van de officiële reserves en de gestegen goudprijs. De grootste verandering zit bij de commerciële banken.

5.2.4 Ontwikkeling extern vermogen bancaire sector

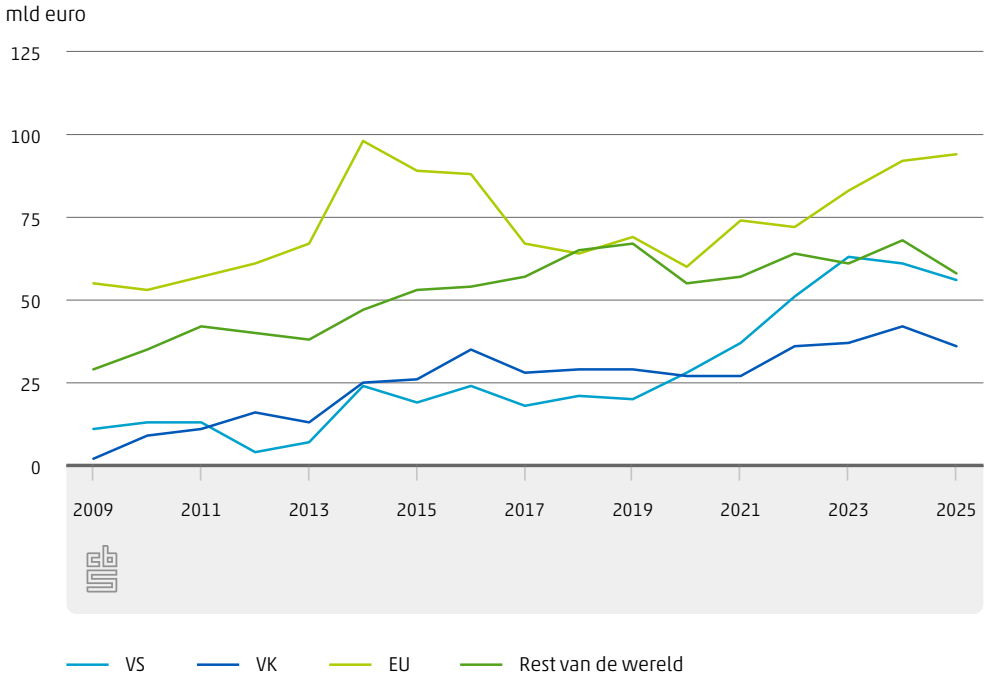
Bron: DNB

Het netto extern vermogen van de bankensector bestond uit een grote post overige investeringen, met daartegenover een negatieve effectenpositie. De netto effectenpositie is negatief doordat Nederlandse banken schuldpapier uitgeven om kapitaal op te halen dat deels in handen is van buitenlandse beleggers. Daar staat tegenover dat banken zelf slechts beperkt beleggen. De directe investeringen betreffen vooral buitenlandse kantoren.
De overige investeringen bestaan uit leningen, deposito's en, in beperkte mate, derivaten. Bij leningen en deposito's valt op dat het buitenland in 2009 nog een netto claim van 85 miljard euro had op Nederlandse banken. In 2025 zien we het omgekeerde en hadden Nederlandse banken juist een claim op het buitenland van 180 miljard euro, bijna 16 procent van het bbp. De belangrijkste verklaring voor deze omslag is de toename van de internationale bedrijfskredietverlening door Nederlandse banken.

De toename van de kredietverlening aan buitenlandse niet-financiële ondernemingen sinds 2009 is met name zichtbaar in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, maar ook elders binnen en buiten de EU nemen de posities toe (figuur 5.2.5). Deze stijging komt door twee factoren. Ten eerste trok de internationale kredietvraag na economische schokken zoals de krediet- en coronacrisis internationaal aan (DNB, 2022). Ten tweede speelt mee dat Nederlandse bedrijven vaker kapitaal aantrekken via intra-concernleningen of door de uitgifte van aandelen en schuldpapier, terwijl buitenlandse ondernemingen relatief vaak gebruikmaken van bancaire financiering.

Tegenover deze structurele stijging stond in 2025 een beperkte terugval. De buitenlandse kredietpositie van de commerciële banken nam af met circa 20 miljard euro. Dit kan samenhangen met de toegenomen onzekerheid rond geopolitieke en economische ontwikkelingen, waardoor bedrijven investeringen uitstellen.

5.2.5 Ontwikkeling posities buitenlandse kredietverlening door Nederlandse banken

Bron: DNB

Sterke internationale spreiding institutionele beleggingen

Nederland heeft via de institutionele beleggers, waaronder pensioenfondsen, verzekeraars en beleggingsinstellingen, een grote, internationaal gespreide effectenportefeuille opgebouwd. In Nederland sparen huishoudens namelijk via pensioenfondsen, en deels ook via verzekeraars, voor hun pensioen. In veel andere landen worden pensioenen grotendeels gefinancierd vanuit de belastingen in plaats van door vermogensopbouw.

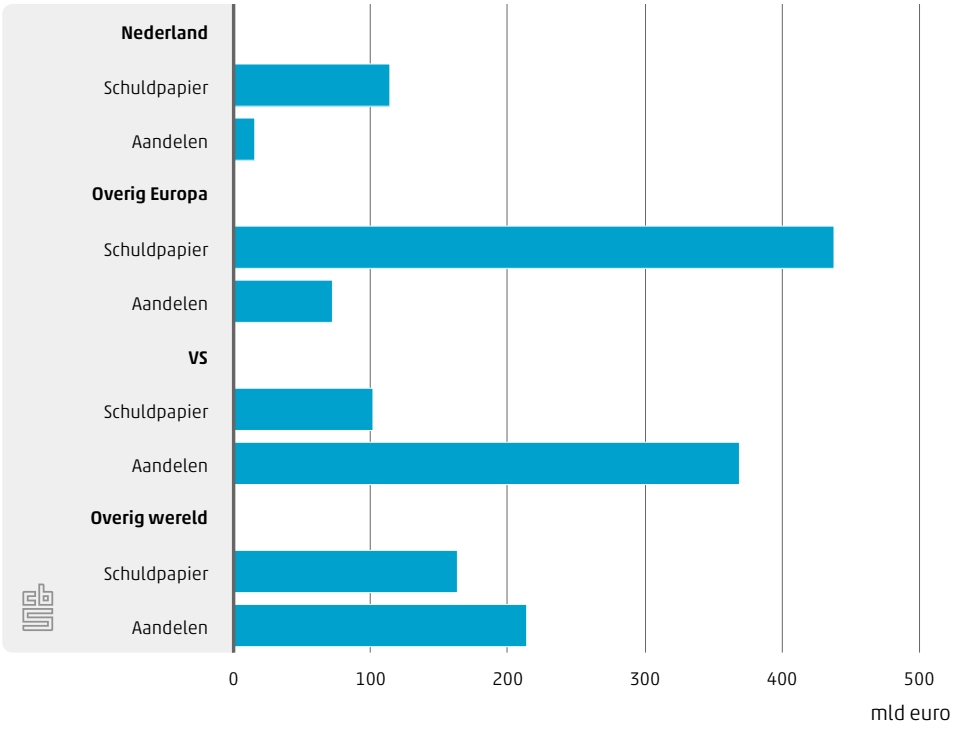
Een aanzienlijk deel van deze middelen is belegd in het buitenland en draagt daardoor bij aan het netto extern vermogen. Sinds eind 2015 is de bijdrage van institutionele beleggers hieraan met 476 miljard euro toegenomen tot 1 676 miljard euro. Voor het grootste deel is deze stijging te danken aan stijgende koersen van buitenlandse aandelen en andere beleggingen. Institutionele beleggers streven ernaar om bij het beheer van deze vermogens de waardevastheid te waarborgen en risico's te beperken. Daarom spreiden zij hun beleggingsportefeuille over verschillende activa, zoals beursgenoteerde aandelen, obligaties en vastgoed, en tevens over verschillende landen.

In figuur 5.2.6a zien we dat van de 819 miljard euro aan beleggingen in obligaties voor 14 procent werd aangehouden in Nederland, 54 procent in andere Europese landen, 12 procent in de Verenigde Staten en 20 procent in de rest van de wereld. De concentratie in Europese obligaties hangt onder andere samen met de euro. De verplichtingen van institutionele beleggers, bestaande uit de huidige en toekomstige pensioenuitkeringen aan deelnemers, zijn grotendeels in euro's. Daarom ligt beleggen in euro-obligaties voor de hand. Daarbij investeren institutionele beleggers vooral in staatsobligaties van financieel sterke landen. Daardoor is de kans zeer klein dat ze hun investering kwijtraken. Institutionele

beleggers houden daarnaast ook veel obligaties van Europese financiële instellingen aan, zoals banken. Die lenen dit geld vervolgens weer door aan Europese bedrijven.

Bij beursgenoteerde aandelen zien we een heel ander beeld. Van alle beursgenoteerde aandelen die institutionele beleggers beheren (met een totale waarde van 673 miljard euro) was meer dan de helft in de VS. Slechts 13 procent betrof aandelen in Europese bedrijven. Dit grote verschil komt vooral doordat de Amerikaanse aandelenmarkt veel groter is dan de Europese. Het op spreiding gerichte beleggingsbeleid verklaart zodoende de grote omvang van Amerikaanse aandelen in de portefeuille van Nederlandse institutionele beleggers. Daarmee zijn Nederlandse pensioen- en beleggingsvermogens sterk afhankelijk van ontwikkelingen op wereldwijde financiële markten, vooral in de Verenigde Staten.

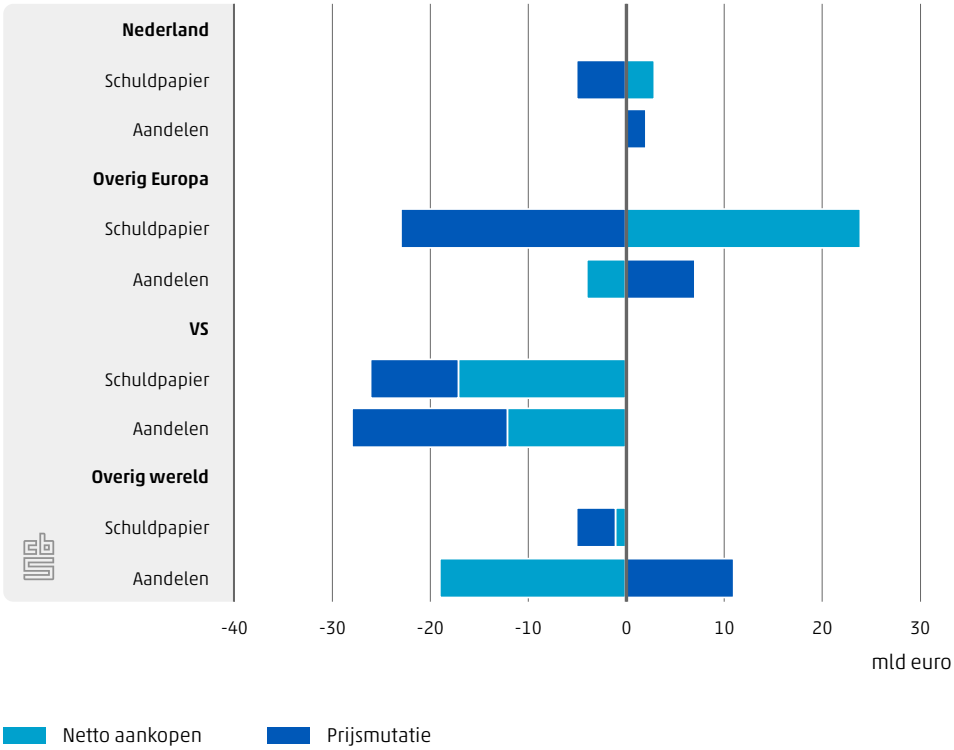
5.2.6a Waarde van beleggingen en schuldpapier door institutionele beleggers, 2025

Bron: DNB

Institutionele beleggers hebben in 2025 voor 36 miljard euro aandelen verkocht, en juist 9 miljard euro aan obligaties aangekocht (zie figuur 5.2.6b). Deze aan- en verkopen hebben vooral ten doel de mix tussen aandelen en obligaties in portefeuille binnen de beoogde bandbreedtes te houden (herbalancering). Daarbij verkopen zij Amerikaans schuldpapier en kopen Europees schuldpapier, onder meer om het valutarisico te beperken.

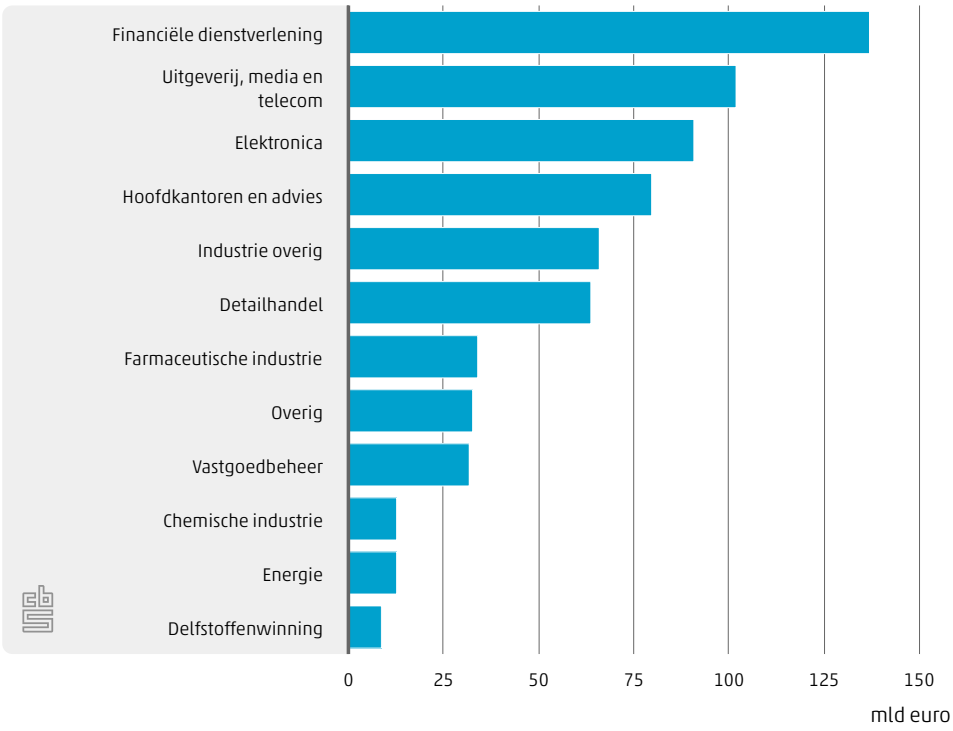
5.2.6b Mutaties van beleggingen in aandelen en schuldpapier door institutionele beleggers, 2025

Bron: DNB

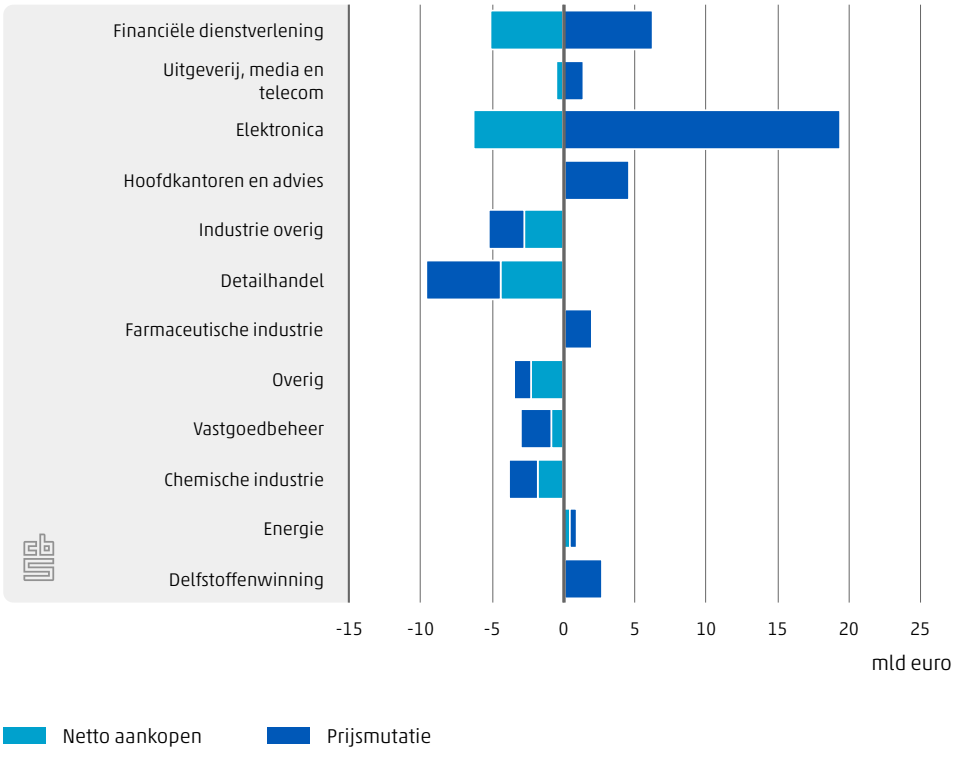
Wanneer we de beleggingen van institutionele beleggers in beursgenoteerde aandelen uitsplitsen naar sector, springen enkele sectoren eruit. Ongeveer de helft van de beleggingen is geconcentreerd in de financiële sector, media en telecommunicatie en elektronica, zie figuur 5.2.7a. Onder deze laatste categorie vallen ook de bekende techbedrijven. In 2025 zijn de beleggingen in de elektronicasector met circa 15 procent toegenomen, zie figuur 5.2.7b. Deze stijging komt vooral door koerswinsten; per saldo verkopen institutionele beleggers juist aandelen in deze sector. Ook de waarde van beleggingen in de financiële sector neemt toe, net als in energiebedrijven en de farmaceutische industrie. De omvang van beleggingen in de chemische industrie en de detailhandel neemt daarentegen af, zowel door koersdalingen als door verkopen.

5.2.7a Waarde beleggingen institutionele beleggers in aandelen, eind 2025

Bron: DNB

5.2.7b Mutaties beleggingen institutionele beleggers in aandelen, over 2025

Bron: DNB

Nederland blijft in mondiale top 3 directe investeringen

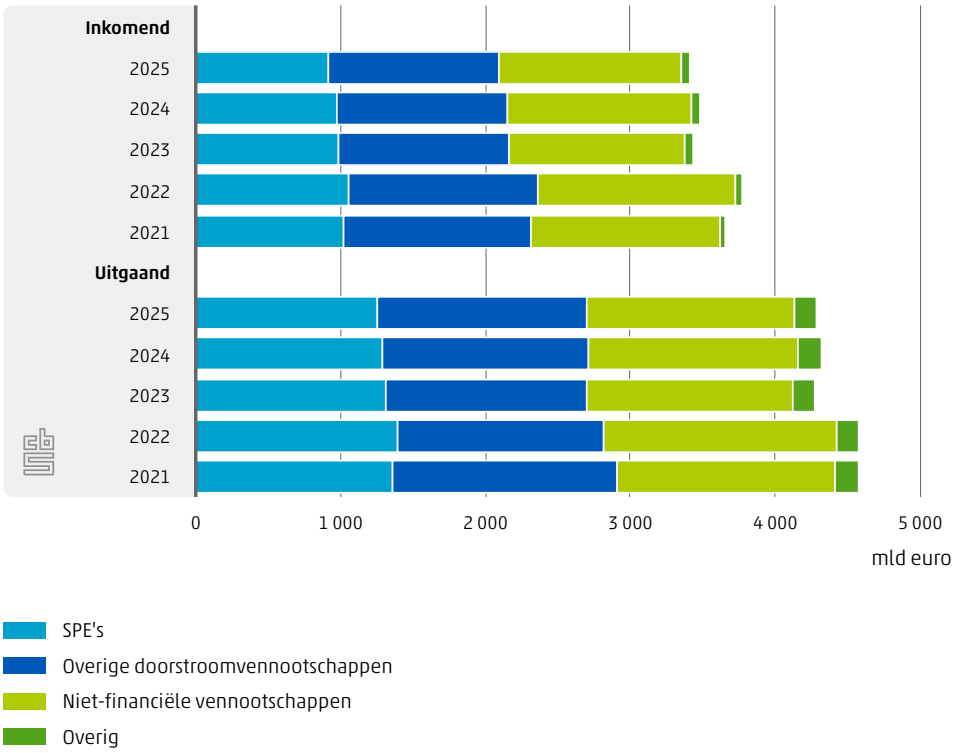
In figuur 5.2.8 baseren we de cijfers en ranglijsten op het directionele principe. Daarbij worden investeringen van dochterbedrijven naar hun moedermaatschappij weggestreept tegen investeringen van de moedermaatschappij naar haar dochterbedrijven. In de rest van paragraaf 5.2 wordt de meer traditionele activa/passivamethode toegepast.

Wereldwijd stegen de directe investeringsstromen in 2025 met 15 procent, al vertekenen grote financiële herstructureringen van multinationals in enkele Europese landen (waaronder Nederland) dit beeld. Het grootste deel van deze stijging komt door herinvesteringen en intra-concernleningen. Investeringen in nieuwe bedrijfsactiviteiten, ook wel 'greenfield'-investeringen genoemd, staan echter onder druk door geopolitieke spanningen en economische onzekerheid.

De totale waarde van inkomende directe investeringen in ons land is afgelopen jaar met 2 procent gedaald naar 3 411 miljard euro. De uitgaande positie daalde met 1 procent naar 4 294 miljard euro. Desondanks stond Nederland nog steeds in de wereldwijde top 3 van landen met de grootste inkomende en uitgaande directe investeringspositie. De positie van koploper Verenigde Staten was echter fors groter. Gemeten in US dollar was de inkomende positie van de VS ruim zes keer zo groot (OESO, 2026).

De Nederlandse directe investeringspositie kan uitgesplitst worden naar Special Purpose Entities (SPE's), overige doorstroomvennootschappen en niet-financiële vennootschappen. Zoals we zien in figuur 5.2.8 bestond twee derde van de totale positie uit SPE's en doorstroomvennootschappen. Multinationals richten SPE's op om te profiteren van juridische of fiscale voordelen die ons land biedt. Multinationals gebruiken SPE's en overige doorstroomvennootschappen onder meer om winsten via Nederland te laten doorstromen en zo hun internationale belastingdruk te verlagen.

5.2.8 Directionele investeringspositie Nederland, eind 2025

Bron: DNB

Nationaal en internationaal zijn de fiscale mogelijkheden voor multinationals de afgelopen jaren aangescherpt. Zo heeft Nederland bronbelastingen ingevoerd op rente, royalty's en dividenden. Daardoor loont het minder om bedrijfswinsten via Nederland naar laag-belastende jurisdicties te laten doorstromen. Ook internationaal nemen landen maatregelen om belastingontwijking tegen te gaan. De wereldwijde minimumbelasting van 15 procent op bedrijfswinsten springt daarbij het meest in het oog. Deze maatregelen maken Nederland steeds minder aantrekkelijk als doorstroomland. De afgelopen jaren hebben multinationals in Nederland meer financiële holdings opgeheven dan nieuwe financiële holdings opgericht. Daardoor is de balansomvang van de doorstroomsector in de afgelopen vijf jaar met ongeveer 7 procent afgenomen. Zowel inkomend als uitgaand komt dit overeen met een afname van meer dan 200 miljard euro.

De belangrijkste directe investeringspartners van Nederland zijn al jarenlang stabiel. De Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland zijn de landen die de meeste directe investeringen in ons land hebben gedaan. Vanuit Nederland vonden directe investeringen vooral plaats in het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zwitserland. De omvang hiervan bleef in 2025 nagenoeg ongewijzigd.

Doorstroomsector kent (nog) meer van oorsprong Amerikaanse bedrijven

Investeringen lopen vaak via andere landen dan het land waar de uiteindelijke zeggenschap over de multinational ligt. Zo kan een Chinese multinational via een entiteit in Singapore investeren in de Nederlandse doorstroomsector. Doordat investeringen eerst via andere

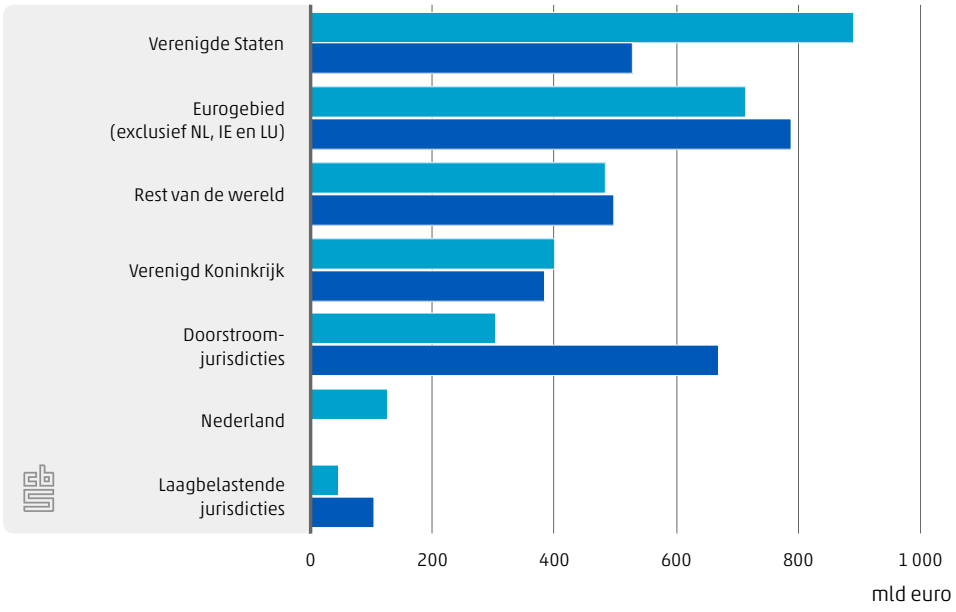
landen lopen, geven statistieken naar het directe land van herkomst niet altijd een goed beeld van de oorsprong van investeringen.

Wanneer naast het directe land van herkomst ook wordt gekeken naar het land van de uiteindelijke zeggenschap (oftewel de Ultimate Controlling Institutional Unit, UCI) is het beeld anders. In het voorbeeld hierboven rekenen we de investering dan niet aan Singapore toe, maar aan China. In figuur 5.2.9 laten we zien dat dit verschil voor investeringen in de Nederlandse doorstroomsector voor sommige landen en regio's groot is. Hiervoor zijn experimentele gegevens gebruikt, waardoor de resultaten een ruwe schatting zijn.

Amerikaanse multinationals investeerden bijna 900 miljard euro in de Nederlandse doorstroomsector, terwijl ongeveer 500 miljard euro rechtstreeks uit de Verenigde Staten afkomstig was. Amerikaanse bedrijven investeerden dus vaak via andere landen in Nederland. Daarmee was hun belang voor de Nederlandse directe investeringspositie groter dan uit de reguliere statistieken blijkt. Op basis van uiteindelijke zeggenschap investeerden de Verenigde Staten zelfs meer in de Nederlandse doorstroomsector dan het gehele eurogebied, als we Luxemburg en Ierland niet meetellen. Deze landen kennen net als Nederland namelijk een grote doorstroomsector en vertekenen daarmee het beeld.

Voor doorstroomjurisdicties, naast Luxemburg en Ierland ook Singapore, Hongkong en Zwitserland, zien we juist het omgekeerde beeld. Vanuit deze landen liepen veel directe investeringen rechtstreeks naar Nederland, terwijl slechts een klein deel afkomstig was van multinationals uit deze landen. Zo was de waarde van investeringen waarbij de UCI in een doorstroomjurisdictie is gevestigd ongeveer 300 miljard euro, terwijl multinationals via deze landen bijna 700 miljard investeerden in Nederland. Dit verschil ontstaat doordat multinationals doorstroomjurisdicties gebruiken als tussenschakel voor investeringen in de Nederlandse doorstroomsector.

5.2.9 Directe investeringen in de doorstroomsector uitgesplitst naar UCI en het land van directe herkomst, eind 2025

Bron: DNB

5.3 Multinationals in Nederland

Deze paragraaf geeft een overzicht van multinationals die actief zijn in Nederland. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen Nederlandse multinationals, buitenlandse multinationals en niet-multinationals. Er wordt vooral gekeken naar hoe deze verschillende groepen zich ontwikkelden over de periode 2014–2024 en welke trends hierin te vinden zijn. De cijfers in deze paragraaf zijn gebaseerd op de *Inward Foreign Affiliates Statistics* (IFATS) van het CBS, die in beeld brengen welke in Nederland gevestigde bedrijven onder buitenlandse zeggenschap staan (CBS, z.d.). Deze afbakening is relevant, omdat multinationals een groot economisch gewicht hebben. Zoals eerder CBS-onderzoek (2018) aantoonde, zorgen multinationals voor goedbetaalde banen in Nederland. Zowel Nederlandse als buitenlandse multinationals hebben relatief meer personeel met een hoog uurloon in dienst dan niet-multinationals.

Wat is een multinational?

Een multinational is een onderneming die de uiteindelijke zeggenschap heeft over bedrijven in twee of meer landen. Een Nederlandse multinational is een bedrijf onder (ultieme) Nederlandse zeggenschap met ten minste één dochter (meerderheids-deelneming) in het buitenland. Een buitenlandse multinational is een in Nederland gevestigde dochteronderneming, waarover de ultieme zeggenschap in het buitenland ligt. Bedrijven zonder een moeder- of dochterbedrijf in het buitenland zijn niet-multinationals. Bij het bepalen of een bedrijf Nederlands of buitenlands is, wordt

gekeken naar waar de topholding zit.[1] We kijken hier uitsluitend naar bedrijven die behoren tot de Nederlandse *business economy*.[2]

Geen groei van het aantal Nederlandse multinationals, wel van het aantal buitenlandse multinationals

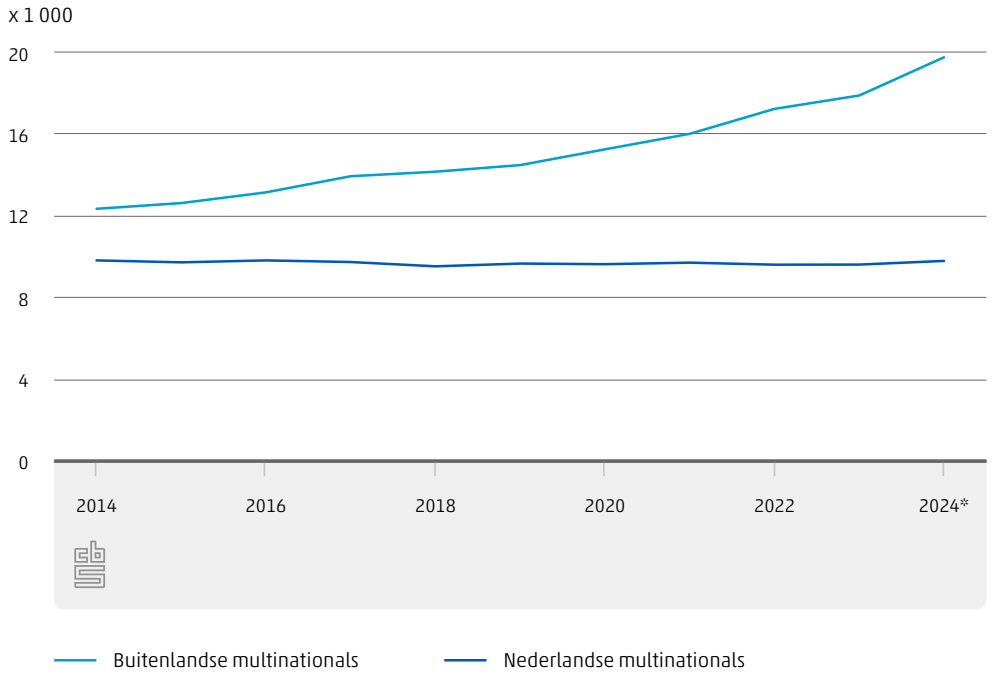
Figuur 5.3.1 toont dat tussen 2014 en 2024 het aantal multinationals zich in twee richtingen ontwikkelde. Het aantal Nederlandse multinationals bleef vrijwel onveranderd: van 9 815 in 2014 naar 9 790 in 2024. Het aantal buitenlandse multinationals nam daarentegen sterk toe, van 12 340 naar 19 755. Daarmee komt de groei van het aantal multinationals in Nederland vrijwel volledig voor rekening van bedrijven onder buitenlandse zeggenschap.

Vooral na 2019 kwam deze ontwikkeling in een hogere versnelling. Tussen 2014 en 2019 groeide het aantal buitenlandse multinationals gemiddeld met ongeveer 3 procent per jaar. Tussen 2019 en 2024 lag de gemiddelde jaarlijkse groei boven de 6 procent. Dat wijst op een duidelijke versnelling van het aantal bedrijven onder buitenlands zeggenschap binnen de Nederlandse *business economy*. De trend die eerder al breder werd vastgesteld voor de dalende invloed van Nederlandse multinationals op de Nederlandse economie (CBS, 2025) lijkt zich dus verder door te zetten.

Onder de motorkap was er veel dynamiek binnen de multinationals in Nederland.
Bij Nederlandse multinationals was het aantal toetreders ongeveer gelijk aan het aantal bedrijven dat verdween. Bij buitenlandse multinationals waren er relatief meer toetreders dan bedrijven die verdwenen. Daarnaast vonden overnames plaats, waarbij bedrijven zowel onder buitenlandse als onder Nederlandse zeggenschap kwamen. Aanvullend onderzoek is nodig om van deze dynamiek een compleet beeld te schetsen.

1) Binnenlands/buitenlands bedrijf wordt geclassificeerd aan de hand van het land waar uiteindelijke zeggenschap plaatsvindt. De *Ultimate Controlling Institutional Unit* (UCI) is gedefinieerd als het bedrijf, hogerop in de zeggenschapsketen waarvan het Nederlandse bedrijf deel uitmaakt, niet onder zeggenschap van een ander bedrijf. Buitenlandse zeggenschap betekent dat het land van vestiging van de UCI een ander land is dan Nederland.
2) De *business economy* omvat SBI-secties B t/m N, exclusief financiële dienstverlening (SBI K) en inclusief SBI S95. Landbouw, overheid, onderwijs en zorg vallen hier niet onder.

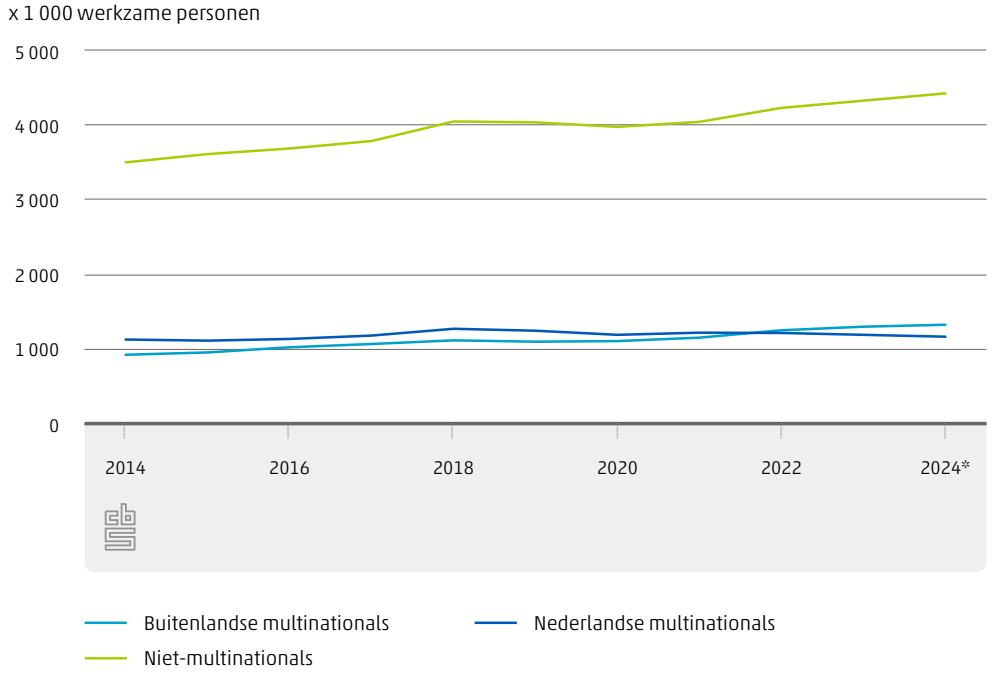
5.3.1 Multinationals in Nederlandse business economy

Buitenlandse multinationals groeien relatief het sterkst in werkgelegenheid

Hoewel het aantal buitenlandse multinationals in 2024 ongeveer 60 procent hoger lag dan in 2014, nam het aantal werkzame personen minder sterk toe. Het aantal werkzame personen bij buitenlandse multinationals lag in 2024 (1,3 miljoen) namelijk 44 procent hoger dan in 2014 (921 duizend). Voor de Nederlandse multinationals geldt wederom dat er sprake is van nagenoeg geen groei. Dat is opvallend, aangezien het aantal werkzame personen bij niet-multinationals ook flink steeg tussen 2014 (3,5 miljoen) en 2024 (4,4 miljoen), namelijk met 26 procent. Figuur 5.3.2 laat de ontwikkeling van de totale werkgelegenheid per groep zien.

5.3.2 Totale werkgelegenheid Nederlandse business economy

Het aandeel in de totale werkgelegenheid van Nederlandse multinationals nam af van ruim 20 procent naar net minder dan 17 procent over de periode 2014 tot en met 2024, zie tabel 5.3.3. In diezelfde periode nam het aandeel in de werkgelegenheid van buitenlandse multinationals juist toe, van 16,6 procent naar 19,2 procent. Het aandeel in de totale werkgelegenheid van de niet-multinationals was stabiel tussen de 63 en 64 procent.

5.3.3 Aandeel in de totale werkgelegenheid

	Buitenlandse multinationals	Nederlandse multinationals	Niet-multinationals
	%		
2014	16,6	20,3	63,1
2024*	19,2	16,8	64,0

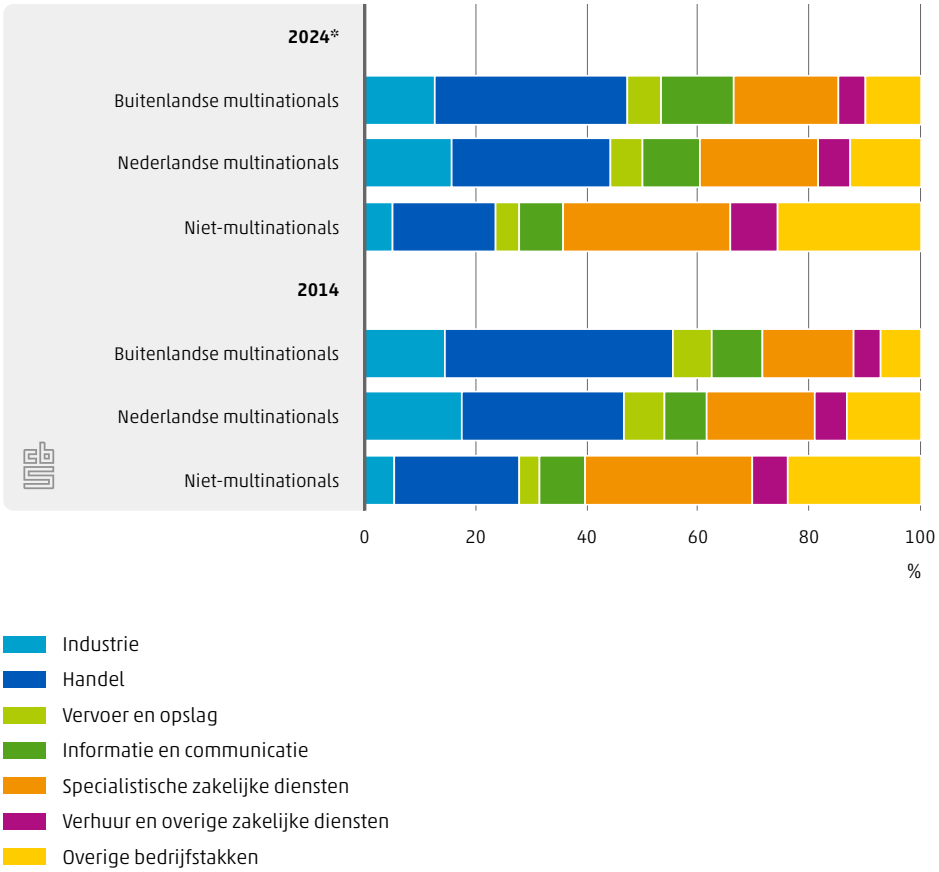
Groter aandeel multinationals in informatie en communicatie in 2024, vergeleken met 2014

In 2024 was het aandeel van informatie en communicatie binnen de multinationals duidelijk groter dan in 2014, zie figuur 5.3.4. Opvallend is dat dit voor de niet-multinationals juist niet geldt. Daar bleef het aandeel bedrijven in de bedrijfstak informatie en communicatie nagenoeg gelijk. Voor niet-multinationals waren het juist de bedrijfstakken vervoer en opslag en verhuur en overige zakelijke diensten waar de meeste groei plaatsvond, het betreft hier vooral veel bedrijven met maar één werkzame persoon. Bij multinationals nam het aandeel van vervoer en opslag juist af.

Bij buitenlandse multinationals was ook een sterke groei te zien in het aandeel bedrijven in overige bedrijfstakken. Onderliggend valt vooral de sterke stijging in de energievoorziening op. Hier is het aantal buitenlandse multinationals namelijk verviervoudigd, van 45 in 2014 tot 200 in 2024. Het gaat hier voornamelijk over nieuwe oprichtingen. Ook in de bedrijfstak

verhuur en handel[3)] van onroerend goed was een vergelijkbare sterke stijging te zien, met name door nieuwe toetreders. Hier verdrievoudigde het aantal bedrijven bijna, van 225 in 2014 naar 655 in 2024. Dit in tegenstelling tot het aantal Nederlandse multinationals in die bedrijfstakken, waar het totale aantal bedrijven juist voor beide bedrijfstakken afnam. Aangezien het aantal Nederlandse multinationals al jarenlang niet groeit, was hier dus vooral een verschuiving te zien. Naast de groei in informatie en communicatie nam ook het aandeel bedrijven in de specialistische zakelijke diensten toe. Voor de bedrijfstak vervoer en opslag en de bedrijfstak industrie zien we juist een afname in het aandeel tussen 2014 en 2024.

5.3.4 Aandeel bedrijven naar bedrijfstak

Meer mensen werken bij Nederlandse multinationals dan bij buitenlandse multinationals

Figuur 5.3.5 laat zien dat Nederlandse multinationals relatief het grootst waren in termen van werkzame personen. Buitenlandse multinationals hadden namelijk in bijna 60 procent van de gevallen minder dan 10 werkzame personen. Voor Nederlandse multinationals was dit voor ongeveer 45 procent van de bedrijven het geval. Let hierbij op dat het totale aantal buitenlandse multinationals met meer dan 50 werkzame personen hoger lag dan het aantal Nederlandse multinationals met meer dan 50 werkzame personen. Dit geldt overigens voor

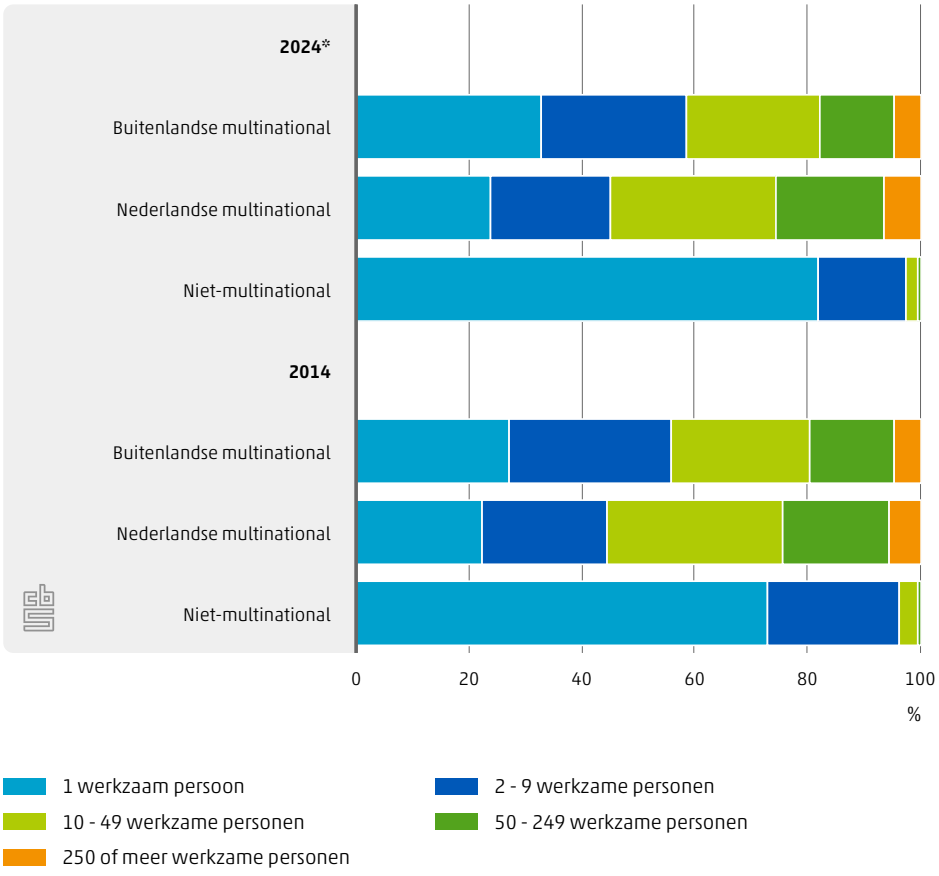
3) Deze bedrijfstak valt in figuur 5.3.4 onder overige bedrijfstakken.

alle individuele grootteklassen, aangezien het totale aantal buitenlandse multinationals fors hoger lag.

Voor niet-multinationals zien we juist een zeer groot aandeel bedrijven met één werkzaam persoon. Maar liefst 82 procent van die bedrijven bestond uit één werkzaam persoon. Bedrijven met meer dan 50 werkzame personen kwamen maar sporadisch voor: dit gold voor slechts 0,3 procent van de niet-multinationals. Toch ging het nog altijd om bijna 6 000 bedrijven (met meer dan 50 werkzame personen), wat in aantallen ruim meer is dan het aantal Nederlandse multinationals met meer dan 50 werkzame personen (2 480) en ook het aantal buitenlandse multinationals met meer dan 50 werkzame personen (3 495).

Vergeleken met 2014 zijn de aandelen weinig veranderd. Over de gehele linie was er wel een verschuiving te zien naar relatief meer kleine bedrijven. Dit gold vooral voor de niet-multinationals, gedreven door steeds meer zzp'ers. Voor multinationals gold dit in mindere mate. Ook daar was een stijging te zien van het aandeel bedrijven met slechts 1 werkzaam persoon, maar minder uitgesproken dan bij de niet-multinationals.

5.3.5 Bedrijven naar grootteklasse en multinationalstatus

Sterke groei in werkgelegenheid bij buitenlandse multinationals over de periode 2014-2024

Tabel 5.3.6 toont dat de sterkste relatieve groei in de werkgelegenheid zat bij de buitenlandse multinationals. In absolute zin kwam de grootste toename voor rekening van niet-multinationals. Het aantal werkzame personen bij buitenlandse multinationals groeide over de periode 2014 tot en met 2024 namelijk met bijna 44 procent. Ter vergelijking: bij Nederlandse multinationals was de groei 3,3 procent en 26,4 procent bij de niet-multinationals. De sterkste groei bij de buitenlandse multinationals zat bij de bedrijfstak specialistische zakelijke diensten. De werkgelegenheid in deze bedrijfstak groeide met bijna 80 procent van 2014 tot en met 2024. Ook de verhuur en overige zakelijke diensten (76 procent) en de informatie en communicatie (60 procent) groeiden erg hard. Bij de Nederlandse multinationals zien we vooral een groei in de werkgelegenheid binnen de bedrijfstakken informatie en communicatie (27 procent), specialistische zakelijke diensten (21 procent) en handel (20 procent). Ook de werkgelegenheid in de industrie groeide met ruim 13 procent. Daarentegen is er een sterke afname in de werkgelegenheid binnen de bedrijfstak verhuur en overige zakelijke diensten. Bij de niet-multinationals zien we in elke bedrijfstak groei van de werkgelegenheid, behalve in de industrie. Bij de verhuur en zakelijke diensten komt een groot deel van het effect ook door een aantal grote overnames van Nederlandse bedrijven door buitenlandse partijen.

5.3.6 Werkgelegenheidsgroei naar bedrijfstak, 2014-2024*

	Buitenlandse multinationals	Nederlandse multinationals	Niet-multinationals
	%		
Bedrijfstak			
Industrie	29,2	13,5	-1,3
Handel	33,1	19,9	11,9
Vervoer en opslag	45,9	-6,4	17,6
Informatie en communicatie	60,3	26,9	45,4
Specialistische zakelijke diensten	79,0	20,7	38,1
Verhuur en overige zakelijke diensten	76,0	-25,6	34,2
Overige bedrijfstakken	32,6	5,9	41,8
Totaal	43,8	3,3	26,4

De meeste buitenlandse multinationals in Nederland zijn Amerikaans

De meeste buitenlandse multinationals in Nederland kwamen uit de Verenigde Staten, maar liefst 3 665 in 2024, zoals figuur 5.3.7 laat zien. Dat betekende een groei van bijna 26 procent sinds 2020. Multinationals uit de VS zijn van oudsher de meest dominante groep. Geruime tijd stagneerde de groei van het aantal multinationals uit de VS in Nederland (Creemers & Dahlmans, 2025), maar in 2023 en 2024 steeg dit aantal door.
Na de Verenigde Staten waren Duitsland en België de landen met het grootste aantal multinationals in Nederland. Vooral België valt op qua groei. Dit aantal nam namelijk met bijna 50 procent toe sinds 2020. Dit in vergelijking met een groei van 'slechts' bijna 13 procent voor het aantal Duitse multinationals. Ook het aantal multinationals uit het Verenigd Koninkrijk was hoog. Het VK was namelijk na de VS, Duitsland en België het land met de meeste multinationals in Nederland: maar liefst 2 365 Britse bedrijven waren in 2024

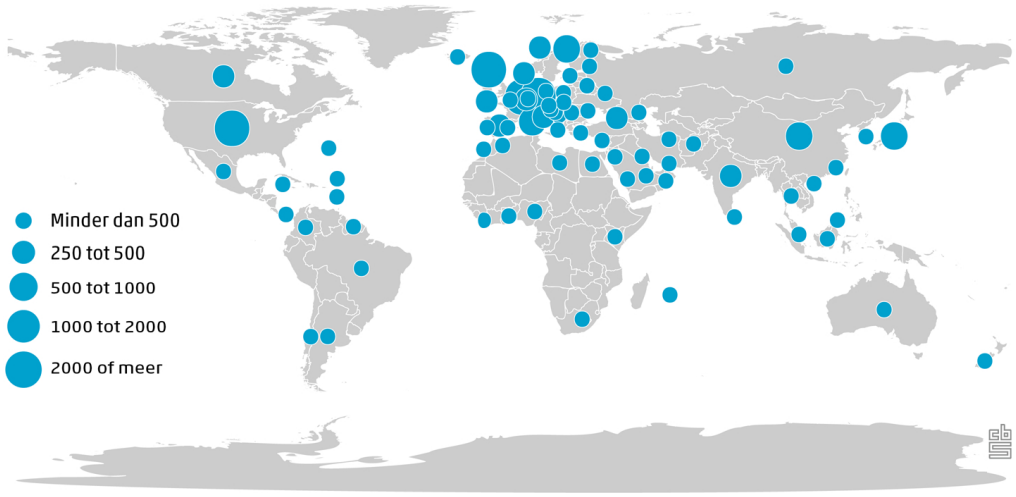
actief in Nederland. Ook hier was de groei in de afgelopen vijf jaar hoog. Het aantal nam namelijk met maar liefst 46 procent toe.

50% meer Belgische multinationals in Nederland in 2024, vergeleken met 2020

Sterke groei van het aantal Luxemburgse multinationals

Het aantal multinationals uit Luxemburg valt vooral op. Hier verviervoudigde het aantal buitenlandse multinationals sinds 2020. Mogelijke verklaringen zijn belasting- en structureringsoverwegingen, een patroon dat ook in internationale FDI-statistieken[4] zichtbaar is (Di Filippo, 2024; UNCTAD, 2025). Ook de groei van het aantal multinationals uit Turkije (79 procent), Singapore (71 procent) en de Verenigde Arabische Emiraten (78 procent) valt op.

5.3.7 Herkomst buitenlandse multinationals in Nederland, 2023*

Buitenlandse multinationals dominant in de internationale goederenhandel

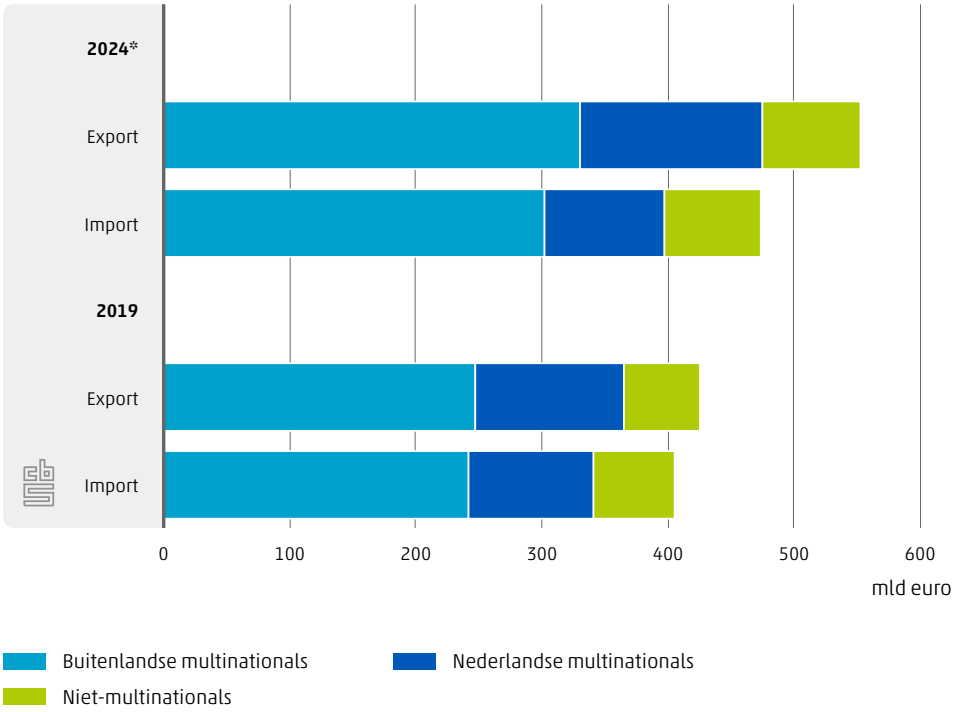
Buitenlandse multinationals waren verantwoordelijk voor maar liefst 64 procent van de invoerwaarde en 60 procent van de uitvoerwaarde van goederen in 2024, zoals getoond in figuur 5.3.8. Nederlandse multinationals daarentegen waren goed voor 20 procent van de invoerwaarde en 26 procent van de uitvoerwaarde. Niet-multinationals waren duidelijk

4) Directe buitenlandse investeringen (Engels: *Foreign Direct Investment*, FDI) zijn investeringen waarbij een bedrijf uit het ene land zeggenschap verwerft in een bedrijf in een ander land.

meer op de interne markt gericht, wat wellicht gerelateerd is aan het niet hebben van dochterondernemingen. Dit kan erop wijzen dat zij minder makkelijk toegang hebben tot buitenlandse markten of exporteren via een derde partij.

Vergeleken met 2019 was er wel forse groei bij de export- en importwaarde van niet-multinationals. Zo groeide voor deze groep in vijf jaar tijd de importwaarde met 37 procent en de exportwaarde met 47 procent. De sterke exportgroei bij niet-multinationals kan erop wijzen dat kleinere bedrijven in toenemende mate de weg naar buitenlandse afzetmarkten weten te vinden. Buitenlandse multinationals kenden ook een sterke groei, namelijk 28 procent groei bij de import en 35 procent groei bij de export. Het meest opvallend zijn de Nederlandse multinationals. Daar was sprake van een krimp van de importwaarde (–4 procent) en een groei van de exportwaarde (27 procent).

5.3.8 Internationale goederenhandel in Nederlandse business economy naar waarde

Nederlandse multinationals verliezen terrein op buitenlandse multinationals

De algemene trend over de afgelopen jaren was dat buitenlandse multinationals sterker groeiden dan Nederlandse multinationals. Zowel het aantal multinationals, de werkgelegenheid als de goederenhandel groeiden fors harder bij buitenlandse multinationals dan bij Nederlandse multinationals. De toename van buitenlandse multinationals kan wijzen op nieuwe buitenlandse vestigingen, maar kan ook samenhangen met overnames, concernherstructureringen of verschuivingen in uiteindelijke zeggenschap. Het stabiele aantal Nederlandse multinationals roept de vraag op of Nederlandse bedrijven minder vaak doorgroeien tot multinational, of dat overnames, hoofdkantoorverplaatsingen en herstructureringen het aantal drukken.

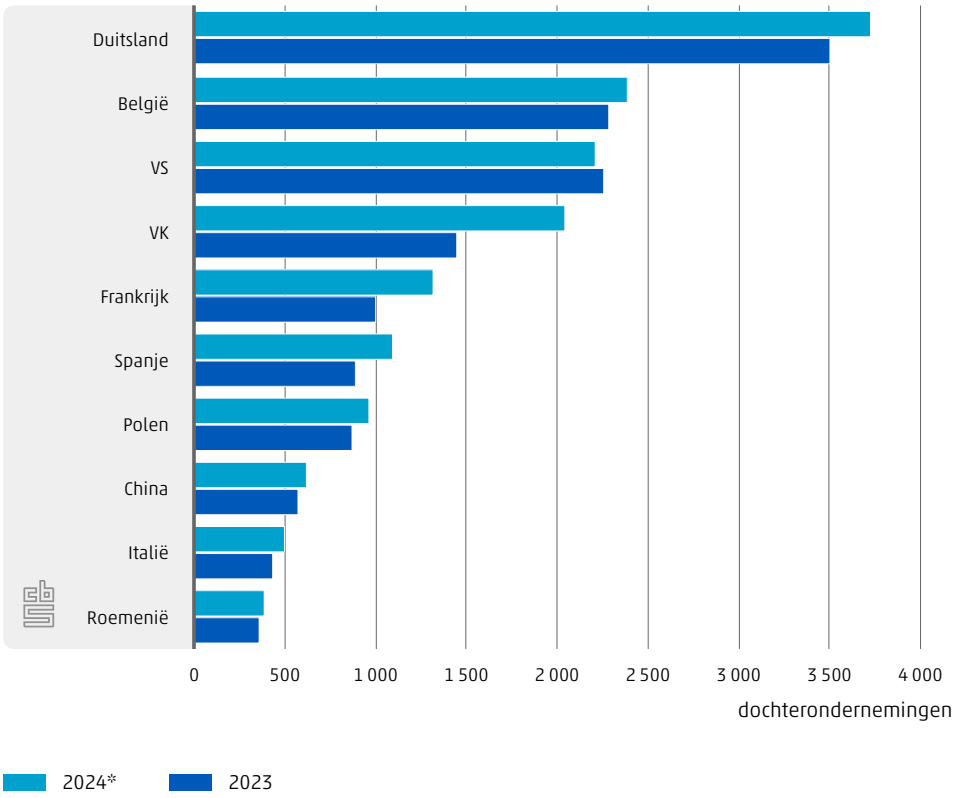
5.4 Activiteiten van Nederlandse multinationals in het buitenland

In de vorige paragraaf hebben we uitgebreid gekeken naar multinationals ín Nederland. In deze paragraaf kijken we juist naar activiteiten van Nederlandse multinationals in het buitenland. In welke landen hebben Nederlandse multinationals de meeste dochterondernemingen? En zijn deze landen dan ook de landen met de meeste werkzame personen? De cijfers in deze paragraaf zijn gebaseerd op de *Outward Foreign Affiliates Statistics* (OFATS) van het CBS, die de buitenlandse dochterondernemingen van Nederlandse multinationals in beeld brengen (CBS, z.d.).

Sterke stijging dochterondernemingen in Verenigd Koninkrijk

Nederlandse multinationals hadden de meeste dochterondernemingen in Duitsland, zoals figuur 5.4.1 toont. In 2024 waren er 3 728 Nederlandse dochterondernemingen in Duitsland. Dat zijn er ruim 200 meer dan in 2023, toen er ongeveer 3 500 dochterondernemingen waren. De sterkste stijging zien we in het Verenigd Koninkrijk. Het aantal dochterondernemingen in het Verenigd Koninkrijk nam toe van 1 449 in 2023 tot 2 051 in 2024. In de top 10 was in alle landen groei te zien, behalve in de Verenigde Staten. Ook in Frankrijk nam het aantal dochterondernemingen sterk toe. In 2023 ging het om ongeveer 1 000 dochterondernemingen. In 2024 waren dat er al ruim 1 300. Spanje, Polen, Italië en Roemenië waren de andere Europese landen die de top 10 vervolledigden. Niet geheel verrassend was China, naast de VS, het andere niet-Europese land met relatief veel dochterondernemingen. China stond op de achtste plek.

5.4.1 Top 10 landen met Nederlandse dochterondernemingen

600 Nederlandse dochter-ondernemingen kwamen er in het VK bij tussen 2023 en 2024, de grootste toename van alle landen

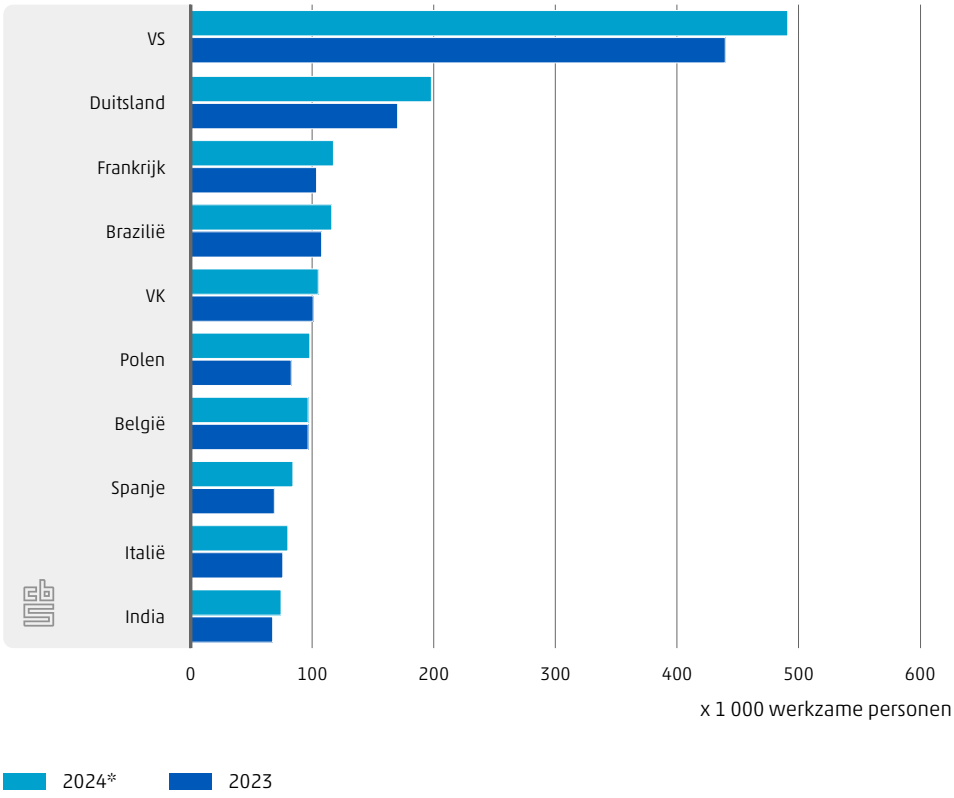
Meeste werkgelegenheid bij Nederlandse dochterondernemingen in de VS

Hoewel het aantal dochterondernemingen in de Verenigde Staten afnam, nam de totale werkgelegenheid daar toe. Ook in absolute zin bleven de Verenigde Staten verreweg het belangrijkst voor Nederlandse bedrijven met dochterondernemingen. In 2024 hadden Nederlandse ondernemingen bijna 0,5 miljoen werkzame personen in de Verenigde Staten, zoals figuur 5.4.2 laat zien. Op plek 2 en 3 stonden respectievelijk Duitsland en Frankrijk.

Opvallend is Brazilië op een vierde plaats. Naar aantal dochterondernemingen stond Brazilië niet in de top 10. Dit wijst erop dat Braziliaanse dochterondernemingen gemiddeld relatief groot zijn, met gemiddeld ongeveer 500 werkzame personen per dochteronderneming. Er is hier echter wel sprake van concentratie bij enkele grote concerns in specifieke bedrijfstakken. Niettemin was Brazilië dus, in termen van werkgelegenheid, een interessant land

voor Nederlandse multinationals. Mogelijk speelt hierbij mee dat het voor Nederlandse bedrijven aantrekkelijk kan zijn om een dochteronderneming in Brazilië te openen en van daaruit later ook andere afzetmarkten, zoals Argentinië, Paraguay en Uruguay, te bedienen. Dit sluit aan bij de zogenaamde stepping-stone-theorie en is eerder aan bod geweest in een CBS-publicatie (2019) over de patronen in het handelsgedrag van bedrijven. Het land is daarnaast ook aantrekkelijk vanwege onder andere de vele natuurlijke grondstoffen en diverse stimuleringsmaatregelen van de Braziliaanse overheid (RVO, 2025).

5.4.2 Top 10 werkgelegenheid bij Nederlandse multinationals in het buitenland

Het gemiddelde aantal werkzame personen per Nederlandse dochteronderneming, wereldwijd, lag op ongeveer 100 personen. Het land dat het dichtst bij Brazilië in de buurt kwam, was Argentinië met 400 werkzame personen per dochteronderneming; ook hier spelen dezelfde factoren als in Brazilië wat betreft concentratie van enkele grote bedrijven in specifieke bedrijfstakken. Ook India, met gemiddeld bijna 300 werkzame personen per dochteronderneming, scoorde hier relatief hoog. Ten slotte waren de Nederlandse dochterondernemingen in de Verenigde Staten ook relatief groot, met ruim 220 werkzame personen per dochteronderneming. Relatief kleine dochterondernemingen waren juist terug te vinden bij onze buurlanden, Duitsland en België, met respectievelijk ongeveer 50 en 40 werkzame personen per dochteronderneming.

5.5 Literatuur

Bijlsma, M., Hillebrand, R., & Van der Gaauw, S. (2026). Spaaroverschot Nederland lager na aanpassing voor ingehouden winsten. *Economisch Statistische Berichten*, te verschijnen.

CBS (2018, 19 oktober). *Multinationals en niet-multinationals, 2010–2016.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 11 juni 2026.

CBS (2019). *Internationaliseringsmonitor 2019, tweede kwartaal: Patronen in handelsgedrag.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2025, 21 januari). *Aandeel Nederlandse multinationals in economie afgenomen.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 11 juni 2026.

CBS (z.d.). *Outward Fats: Statistiek over Nederlandse zeggenschappen over buitenlandse bedrijven [Onderzoeksbeschrijving].* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 12 juni 2025.

Creemers, S., & Dahlmans, D. (2025). Amerikaanse multinationals in Nederland. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2025, eerste editie: Verenigde Staten.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

Di Filippo, G. (2024). *Direct investment positions held by captive financial institutions in Luxembourg affiliated to investment funds focusing on private equity or real estate.* Bank for International Settlements.

DNB (2022, 27 oktober). Trage groei kredietverlening aan bedrijven vóór de pandemie vooral gevolg van weinig vraag. *De Nederlandsche Bank.* Geraadpleegd op 1 juli 2026.

OESO (2026). *FDI in Figures, April 2026*. Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling.

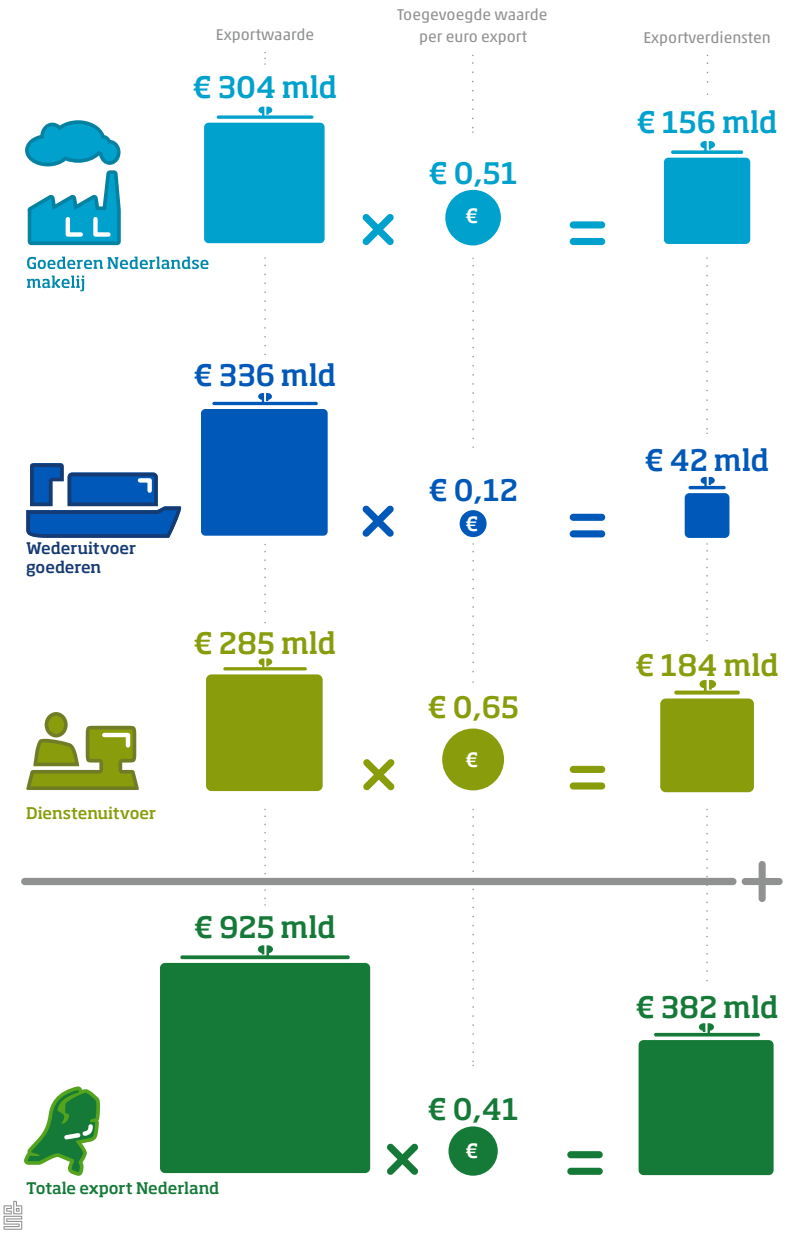
RVO (2025, 8 augustus). Ondernemen in Brazilië. *Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.* Geraadpleegd op 11 juni 2026.

UNCTAD (2025). *World investment report 2025: International investment in the digital economy.* Verenigde Naties.

6 Nederlandse verdiensten aan de export

Auteurs: Leen Prenen, Roger Voncken

Nederlandse exportverdiensten (2024*)

Export is een belangrijke motor achter de Nederlandse economie. Ruim een derde van de welvaart hangt samen met de uitvoer van goederen en diensten. Daarachter schuilt veel werk, van magazijnmedewerker tot financieel adviseur, en van machinebouwer tot ICT-specialist. In dit hoofdstuk onderzoeken we wat export oplevert. We kijken niet alleen naar de waarde van de export, maar vooral naar de toegevoegde waarde die in Nederland achterblijft. We brengen in kaart welke bedrijfstakken, goederen en landen het meest bijdragen aan deze verdiensten. Vervolgens richten we ons op de werkgelegenheid die met export samenhangt: in welke bedrijfstakken die ontstaat en hoe deze verdeeld is naar beroep, geslacht, type werkverband en opleidingsniveau.

6.1 Belangrijkste bevindingen

Bijdrage van de export aan het bbp

- De Nederlandse export van goederen en diensten had in 2024 een bruto waarde van 925,2 miljard euro. Dat was 6,4 miljard euro – oftewel 0,7 procent – meer dan een jaar eerder.
- De stijging van de exportwaarde kwam volledig door de dienstenexport (+6,8 procent). De uitvoer van Nederlandse makelij (–3,0 procent) en de wederuitvoer (–0,7 procent) daalden juist.
- De waarde van de totale export nam in 2024 toe, terwijl het exportvolume licht daalde. De groei kwam dus door hogere exportprijzen, in het bijzonder van de diensten.
- In 2024 verdiende Nederland 382,5 miljard euro aan de export van goederen en diensten, een toename van 18,8 miljard euro – oftewel ruim 5 procent – ten opzichte van een jaar eerder. Gemiddeld leverde iedere euro export Nederland 41,3 eurocent aan toegevoegde waarde op.
- Dienstenexport leverde per euro export het meeste op. Van iedere euro dienstenexport bleef in 2024 bijna 65 eurocent als toegevoegde waarde in Nederland achter. Bij de export van goederen van Nederlandse makelij was dat ruim 51 eurocent en bij wederuitvoer slechts 12,5 eurocent per euro export.
- 34,1 procent van het Nederlandse bbp werd in 2024 verdiend door de export van goederen en diensten, een lichte daling ten opzichte van 2023 (34,6 procent).
- De zakelijke dienstverlening leverde in 2024 de meeste toegevoegde waarde op dankzij export. De industrie volgde kort daarna, maar was relatief sterker op export gericht, omdat daar een groter aandeel van de toegevoegde waarde werd gerealiseerd door export.
- Binnen de industrie wonnen vooral de machine-industrie en de farmaceutische industrie terrein. De chemische industrie behoorde in 2016 nog tot de drie grootste industriële exportverdieners, maar viel in 2024 buiten de top 3.
- Gespecialiseerde machines leverden ook in 2024 de meeste toegevoegde waarde op binnen de export van goederen van Nederlandse makelij.
- Nederland verdiende in 2024 het meest aan de export naar Duitsland, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, België en Frankrijk. Nederland verdiende 59,7 miljard euro aan de export naar Duitsland, bijna twee keer zoveel als aan de export naar de VS. Bij de VS, het VK, Ierland en Zwitserland kwamen de exportverdiensten vooral uit dienstenexport, terwijl bij China juist goederen van Nederlandse makelij de belangrijkste bron waren.

Werkgelegenheid die samenhangt met de export

- De Nederlandse export van goederen en diensten hing in 2024 samen met 2,6 miljoen voltijdbanen. Het grootste deel van deze werkgelegenheid ontstond niet bij exporterende bedrijven zelf, maar bij toeleveranciers en andere ondersteunende bedrijven.
- In totaal was 30,1 procent van de Nederlandse werkgelegenheid te relateren aan export.
- De zakelijke dienstverlening speelde naast exportverdiensten ook een belangrijke rol in exportgerelateerde werkgelegenheid. Deze bedrijfstak was goed voor 28,6 procent van alle exportgerelateerde voltijdbanen, het grootste aandeel van alle bedrijfstakken.
- Net als bij de exportverdiensten wordt de top 5 van exportbestemmingen die voor de werkgelegenheid zorgen, gevormd door Duitsland, het VK, de VS, België en Frankrijk. De export naar Duitsland hing samen met 422,5 duizend voltijdbanen. Bij China kwam de werkgelegenheid vooral voort uit goederen van Nederlandse makelij, terwijl bij onder meer de VS, het VK, Ierland en Zwitserland vooral dienstenexport voor banen zorgde.
- De meeste exportgerelateerde uren werden gemaakt in bedrijfseconomische en administratieve beroepen, technische beroepen, commerciële beroepen en managementberoepen. Ook ICT-beroepen en transport- en logistieke beroepen waren relatief sterk verbonden met export.
- Mannen besteedden binnen alle typen werkverbanden een groter deel van hun gewerkte uren aan export dan vrouwen.
- In absolute zin hing de meeste exportgerelateerde arbeid samen met havo, vwo, mbo2-4 en hbo, wo opgeleiden, maar relatief gezien was export belangrijker voor basisonderwijs, vmbo, mbo1 opgeleiden.

Databronnen

In dit hoofdstuk maken we gebruik van de cijfers van de nationale rekeningen van het CBS. Hiermee is het mogelijk inzicht te geven in de daadwerkelijke economische opbrengst van de export. De gegevens uit de nationale rekeningen zijn op het moment van schrijven beschikbaar tot en met 2024. De cijfers van verslagjaar 2024 hebben een voorlopig karakter.

In eerdere edities van *Nederland Handelsland* gebruikten we voor de indeling van goederensoorten de *Standard International Trade Classification* (SITC). Dit is een productclassificatie van de Verenigde Naties die veel wordt gebruikt in statistieken over internationale handel. In deze editie stappen we over op de *Classification of Products by Activity* (CPA). Deze classificatie biedt een gemeenschappelijk Europees kader voor de vergelijking van statistische gegevens over goederen en diensten. De CPA sluit bovendien aan op de indeling van goederen en diensten in de aanbod- en gebruikstabellen van de nationale rekeningen.

Bij de nationale rekeningen staat het concept van eigendomsoverdracht centraal. Dit zijn goederentransacties waarbij een bedrijf of persoon gevestigd in Nederland het economisch eigendom van de goederen overdraagt aan een bedrijf of persoon gevestigd in het buitenland, en omgekeerd. Dit concept verschilt van het grensoverschrijdingsconcept dat in andere handelsstatistieken wordt gebruikt. Daar staat centraal of goederen fysiek de Nederlandse grens passeren, zonder dat hierbij altijd sprake is van eigendomsoverdracht. Voor meer informatie zie CBS (2023). Door dit verschil sluiten de cijfers in dit hoofdstuk niet altijd aan op de cijfers in de hoofdstukken over goederen- en dienstenhandel. In dit

hoofdstuk gaat het om de economische opbrengst voor Nederland: de toegevoegde waarde die door export wordt gegenereerd.

Leeswijzer

Dit hoofdstuk begint met de bijdrage van export aan de Nederlandse economie. In paragraaf 6.2 onderzoeken we hoeveel toegevoegde waarde Nederland in 2024 verdiende dankzij de export van goederen en diensten. We kijken naar de bruto exportwaarde, de verdiensten per euro export en de bijdrage van export aan de economische groei. Daarna maken we de analyse concreter door te laten zien welke bedrijfstakken, goederen en landen het meest bijdragen aan de Nederlandse exportverdiensten.

De tweede helft van het hoofdstuk gaat over de mensen achter de export. In paragraaf 6.3 analyseren we hoeveel werkgelegenheid samenhangt met export en in welke bedrijfstakken deze banen ontstaan. Daarbij maken we onderscheid tussen directe en indirecte werkgelegenheid en tussen verschillende typen export. Tot slot bekijken we hoeveel uren Nederlandse werkenden besteden aan exportgerelateerde activiteiten en hoe deze arbeid is verdeeld naar beroep, geslacht, type werkverband en opleidingsniveau.

6.2 Bijdrage van de export aan het bbp

Diensten zorgen voor een lichte stijging van de Nederlandse exportwaarde

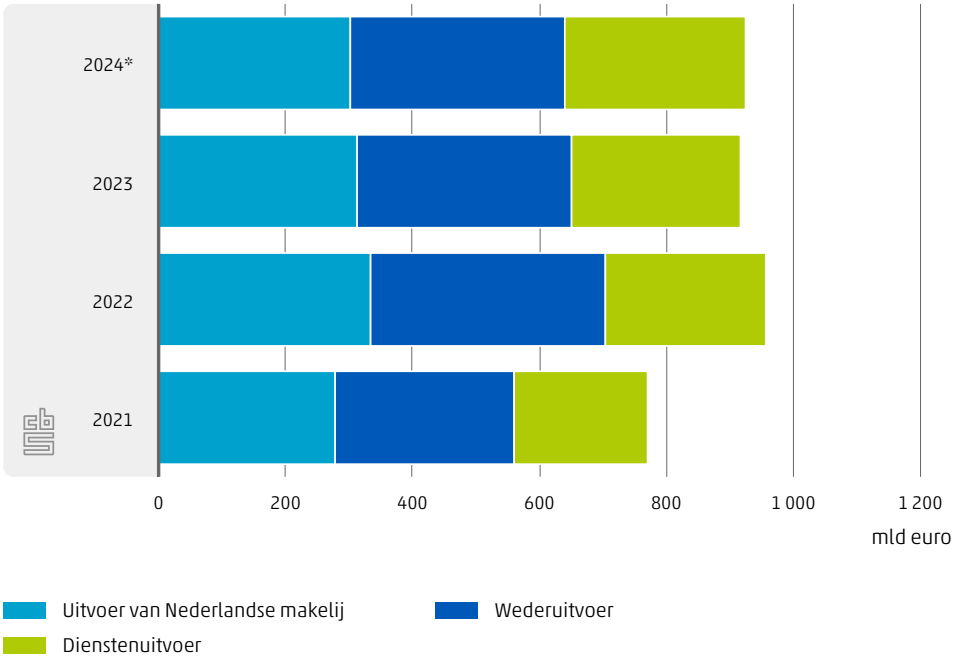
In 2024 nam de waarde van de Nederlandse export van goederen en diensten licht toe, zo laat figuur 6.2.1 zien. De totale export kwam uit op 925,2 miljard euro, een toename van 6,4 miljard euro ten opzichte van een jaar eerder.

Deze groei was volledig te danken aan de dienstenexport. De export van diensten bereikte in 2024 een recordhoogte van bijna 285 miljard euro. Hiermee zette de opwaartse trend van de afgelopen jaren zich voort. Ten opzichte van 2021 lag de bruto exportwaarde van diensten ruim 74 miljard euro hoger. Van Nederlandse dienstenexport is sprake wanneer een in Nederland gevestigde partij betaald krijgt voor een dienst aan een afnemer in het buitenland. Dat kan bijvoorbeeld gaan om een ingenieur in Nederland die advies geeft aan een bedrijf in China over bouwwerkzaamheden. Ook betalingen voor het gebruik van intellectueel eigendom, zoals royalty's en softwarelicenties, vallen onder de dienstenhandel (CBS, 2017).

De goederenexport liet in 2024 een ander beeld zien. Zowel de uitvoer van Nederlandse makelij als de wederuitvoer daalde in 2024 ten opzichte van een jaar eerder. Toch bleven beide exportstromen – gemeten in bruto exportwaarde – groter dan de dienstenexport. Vooral de wederuitvoer vertegenwoordigde opnieuw een hoge exportwaarde. Goederen van Nederlandse makelij zijn producten die in Nederland zijn geproduceerd of hier een significante bewerking hebben ondergaan. Bij wederuitvoer gaat het om goederen die door bedrijven in Nederland zijn geïmporteerd en vervolgens vrijwel onbewerkt weer zijn uitgevoerd.

Een hoge bruto exportwaarde betekent niet automatisch dat een exportstroom ook veel oplevert voor de Nederlandse economie. Bij wederuitvoer blijft doorgaans relatief weinig toegevoegde waarde in Nederland achter, omdat een groot deel van de exportwaarde uit eerder ingevoerde goederen bestaat. Daarom kijken we in dit hoofdstuk niet alleen naar de bruto exportwaarde, maar vooral naar de exportverdiensten: de toegevoegde waarde die export Nederland oplevert.

6.2.1 Bruto exportwaarde naar type export

Hogere prijzen, met name in diensten, dreven exportwaarde op

De ontwikkeling van de exportwaarde zegt niet automatisch iets over de hoeveelheid goederen en diensten die Nederland uitvoert. Een stijging of daling van de handelswaarde kan komen door veranderingen in het exportvolume, door prijsveranderingen of door een combinatie van beide.

Ondanks een lichte daling van het volume liet de exportwaarde in 2024 groei zien. Tabel 6.2.2 laat zien dat de exportwaarde met 0,7 procent toenam, terwijl het exportvolume met 0,2 procent afnam. De groei kwam daarmee volledig door hogere prijzen. Gemiddeld lagen de exportprijzen 0,9 procent hoger dan een jaar eerder.

Achter dit totaalbeeld gaan duidelijke verschillen schuil tussen de exportstromen. De dienstenexport groeide doordat zowel het volume als de prijzen toenamen. Daardoor lag de waarde van de dienstenexport 6,8 procent hoger dan in 2023. Bij de goederenexport was het beeld anders. De waarde van de uitvoer van Nederlandse makelij daalde doordat het volume afnam. Bij de wederuitvoer kwam de daling vooral door lagere prijzen.

Over een langere periode laat tabel 6.2.2 zien dat de exportwaarde sinds de coronadip in 2020 sterk is gegroeid. In 2021 en 2022 namen zowel de prijzen als de volumes toe. Met name de sterke prijsstijgingen van goederen in 2022 vallen op. Daarna vlakte de ontwikkeling af. In 2023 en 2024 bleef enkel de dienstenexport groeien. Daarmee verschoof het groeizwaartepunt van de exportwaarde steeds meer richting diensten. Diensten zijn steeds meer de groeimotor van de Nederlandse export geworden.

6.2.2 Waarde-, volume- en prijsmutaties van de export

			Goederenuitvoer			Diensten-uitvoer
	Jaar	Totaal	totaal	uitvoer van Nederlandse makelij	wederuitvoer	totaal
Waarde (mld euro)	2020	663,3	462,4	233,7	228,7	201,0
	2021	770,7	560,2	279,2	281,0	210,5
	2022	958,5	705,2	334,6	370,6	253,3
	2023	918,7	652,3	313,7	338,6	266,5
	2024*	925,2	640,7	304,3	336,3	284,6
Waarde (% verandering t.o.v. een jaar eerder)	2021	16,2	21,2	19,5	22,9	4,7
	2022	24,4	25,9	19,8	31,9	20,3
	2023	-4,2	-7,5	-6,2	-8,6	5,2
	2024*	0,7	-1,8	-3,0	-0,7	6,8
Volume (% verandering t.o.v. een jaar eerder)	2021	6,9	8,7	6,3	11,2	2,5
	2022	4,4	1,6	-1,9	5,1	11,9
	2023	-3,0	-3,8	-4,8	-2,9	-0,7
	2024*	-0,2	-1,3	-3,2	0,4	2,7
Prijs (% verandering t.o.v. een jaar eerder)	2021	8,7	11,4	12,4	10,5	2,2
	2022	19,1	23,9	22,2	25,5	7,6
	2023	-1,2	-3,8	-1,5	-5,9	6,0
	2024*	0,9	-0,4	0,2	-1,0	3,9

Nederland verdiende ruim 382 miljard euro aan export

Nederland hield in 2024 meer over aan de export dan een jaar eerder. De bruto exportwaarde van goederen en diensten kwam uit op 925,2 miljard euro. Daarvan droeg 382,5 miljard euro bij aan het Nederlandse bbp. Dit noemen we de exportverdiensten. Het gaat om de toegevoegde waarde die in Nederland door export wordt gegenereerd, inclusief het saldo van belastingen en subsidies op producten.

De exportverdiensten namen sterker toe dan de bruto exportwaarde. In 2023 verdiende Nederland 363,7 miljard euro aan de export, bij een bruto exportwaarde van 918,7 miljard euro. In 2024 lagen de exportverdiensten 5,2 procent hoger, terwijl de bruto exportwaarde slechts licht steeg. Dat kwam doordat Nederland gemiddeld meer verdiende aan iedere euro export. Een belangrijke verklaring daarvoor waren de lagere prijzen van ingevoerde goederen en diensten die bij de productie voor export werden gebruikt, zie ook hoofdstuk 7 in deze publicatie.

5,2% verdiende Nederland meer aan de export in 2024 t.o.v. een jaar eerder

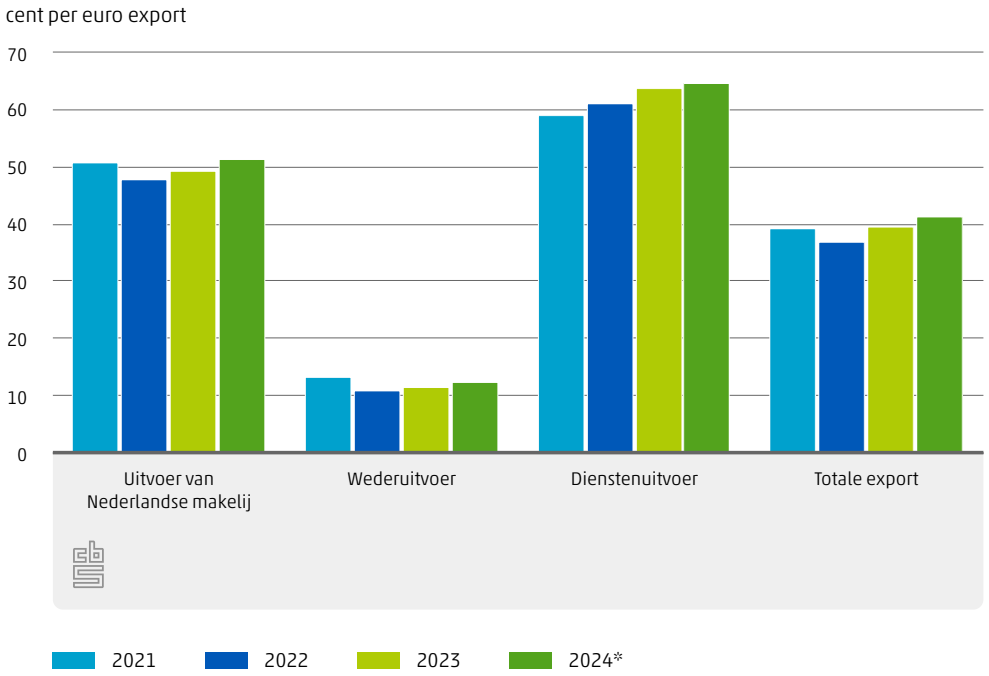
Dienstenexport levert Nederland per euro het meeste op

Van iedere euro dienstenexport bleef in 2024 bijna 65 eurocent als toegevoegde waarde in Nederland achter, zo blijkt uit figuur 6.2.3. Daarmee nam de opbrengst per euro dienstenexport opnieuw toe. Ook de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij leverde relatief veel op voor de Nederlandse economie. In 2024 bleef van iedere euro export van Nederlandse makelij ruim 51 eurocent in Nederland achter. Dat aandeel lag duidelijk hoger dan bij wederuitvoer. Bij wederuitvoer bleef in 2024 slechts 12,5 eurocent per euro export in Nederland achter.

Dat verschil hangt samen met de aard van de export. Bij dienstenexport en export van goederen van Nederlandse makelij wordt relatief veel waarde in Nederland gecreëerd. Bij wederuitvoer is dat minder het geval, omdat goederen eerst worden ingevoerd en daarna vrijwel onbewerkt weer worden uitgevoerd. Daardoor bestaat de exportwaarde voor een groot deel uit buitenlandse toegevoegde waarde.

Gemiddeld leverde één euro export Nederland in 2024 ruim 41 eurocent aan toegevoegde waarde op. Dat was meer dan in de afgelopen jaren. Zowel de uitvoer van Nederlandse makelij, de wederuitvoer van goederen, als de dienstenuitvoer leverden meer op ten opzichte van een jaar eerder.

6.2.3 Verdiensten per euro export, naar type export

Binnenlandse bestedingen en dienstenexport droegen positief bij aan de groei

Het Nederlandse bbp bestaat uit verdiensten aan binnenlandse bestedingen en verdiensten aan export. Binnenlandse bestedingen gaan over de vraag naar goederen en diensten in Nederland. Het betreft uitgaven van huishoudens en overheid, investeringen en veranderingen in voorraden. Exportverdiensten zijn de toegevoegde waarde die Nederland overhoudt aan de uitvoer van goederen en diensten.

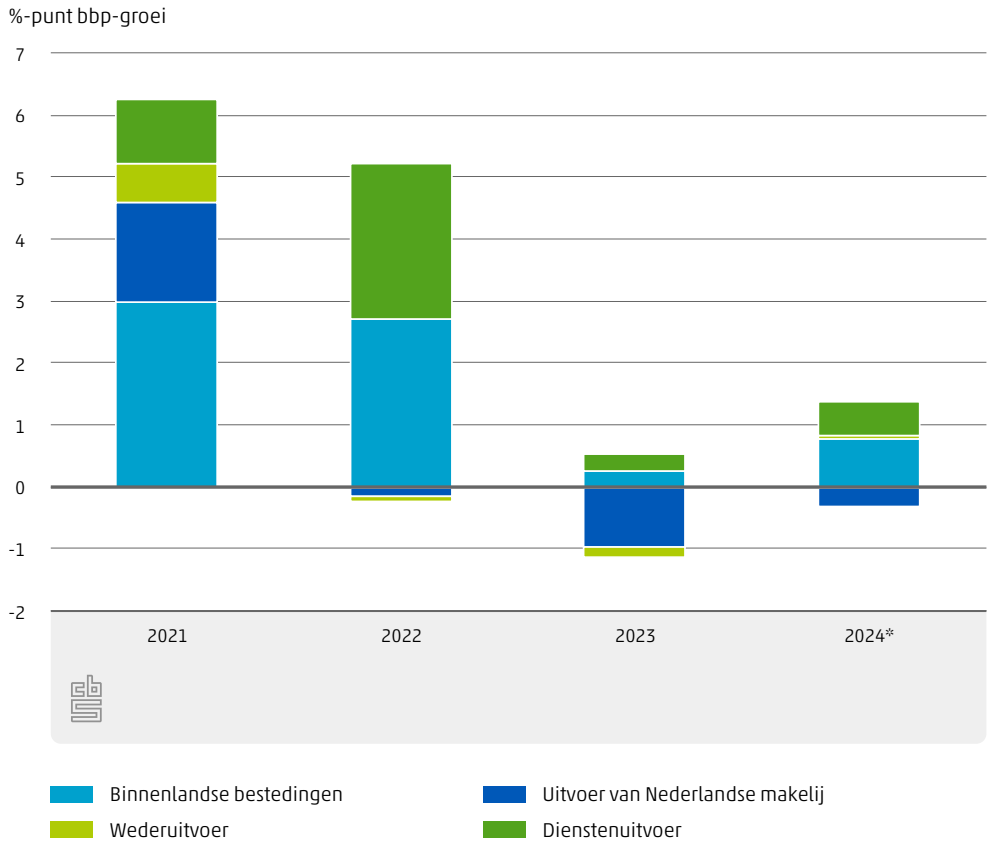
In 2024 was 34,1 procent van het Nederlandse bbp te danken aan export. Dat aandeel lag iets lager dan in 2023, toen het 34,6 procent bedroeg. Over een langere periode bleef het aandeel van export in het bbp daarmee vrij stabiel: sinds 2016 schommelde het meestal rond 34 procent, met een tijdelijke piek van 35,7 procent in 2022. Achter dat stabiele totaalbeeld veranderde de samenstelling wel. Dienstenexport won geleidelijk aan belang, terwijl het aandeel van de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij na 2022 juist afnam.

De Nederlandse economie groeide in 2024 vooral dankzij de binnenlandse bestedingen en de dienstenexport. Figuur 6.2.4 laat zien dat de binnenlandse bestedingen met bijna 0,8 procentpunt de grootste bijdrage leverden aan de economische groei. De dienstenexport volgde met ruim 0,5 procentpunt. De bijdrage van wederuitvoer bleef beperkt, terwijl de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij de groei juist licht drukte. De dienstenexport was ook over een langere periode een belangrijke groeifactor. Vooral in 2022, direct na de coronapandemie, was de bijdrage van dienstenexport groot.

De uitvoer van goederen van Nederlandse makelij liet een wisselender beeld zien. Na een sterke positieve bijdrage in 2021 drukte deze exportstroom de economische groei in de jaren daarna meerdere keren licht. In 2023 kwam die negatieve bijdrage vooral door lagere exportverdiensten aan aardgas. Dat hing samen met de terugval na de uitzonderlijk hoge

aardgasprijzen in 2022. In 2024 was het beeld breder: toen drukten onder meer motorvoertuigen, groothandel, arbeidsbemiddeling, cokes en geraffineerde aardolieproducten en aardgas de groei. De bijdrage van wederuitvoer bleef gedurende de hele periode relatief beperkt.

6.2.4 Bijdrage van de uitvoer aan de economische groei

34,1% van het Nederlandse bbp dankzij de export

Zakelijke dienstverlening verdient het meest aan export, industrie is sterker exportgericht

De zakelijke dienstverlening leverde in 2024 de meeste toegevoegde waarde dankzij export, met 88,6 miljard euro verdiend aan buitenlandse afzet, zie tabel 6.2.5. Daarbij gaat het niet alleen om directe export, maar ook om indirecte exportverdiensten: de toegevoegde waarde die bedrijfstakken genereren als toeleverancier aan exporterende bedrijven.

De industrie volgde kort achter de zakelijke dienstverlening. Deze bedrijfstak verdiende 85,6 miljard euro dankzij export. Toch was export relatief belangrijker voor de industrie dan voor de zakelijke dienstverlening. In de industrie kwam bijna driekwart van de totale toegevoegde waarde voort uit export. Bij de zakelijke dienstverlening was dat iets meer dan de helft.

Dit verschil laat zien dat absolute verdiensten en exportgerichtheid niet hetzelfde zijn. De zakelijke dienstverlening verdient veel aan zowel binnenlandse als buitenlandse vraag. De industrie leunt sterker op buitenlandse afzet. Ook landbouw, bosbouw en visserij, delfstoffenwinning en vervoer en opslag waren sterk exportgericht. In deze bedrijfstakken kwam minstens twee derde van de totale toegevoegde waarde voort uit buitenlandse afzet.

Andere bedrijfstakken waren vooral gericht op de binnenlandse markt. Dat gold in het bijzonder voor openbaar bestuur, onderwijs en gezondheidszorg. Ook de bouwnijverheid, horeca, financiële dienstverlening en cultuur, recreatie en overige diensten haalden het grootste deel van hun toegevoegde waarde uit binnenlandse bestedingen.

6.2.5 Toegevoegde waarde per bedrijfstak, uitgesplitst naar binnenlands en buitenlands, 2024*

	Binnenlandse bestedingen	Export	Aandeel export in totale toegevoegde waarde
	mld euro		%
Landbouw, bosbouw en visserij	5,6	14,5	72,3
Delfstoffenwinning	1,0	4,7	82,0
Industrie	29,2	85,6	74,6
Energievoorziening, waterbedrijven en afvalbeheer	16,3	8,6	34,6
Bouwnijverheid	48,6	5,5	10,1
Handel	68,3	66,8	49,5
Vervoer en opslag	15,6	34,5	68,9
Horeca	17,0	5,2	23,4
Informatie en communicatie	24,0	26,5	52,5
Financiële dienstverlening, verhuur en handel van onroerend goed	107,9	27,4	20,2
Zakelijke dienstverlening	79,7	88,6	52,6
Openbaar bestuur, onderwijs en gezondheidszorg	224,5	5,9	2,5
Cultuur, recreatie en overige diensten	22,7	3,8	14,2

Zakelijke dienstverlening en industrie verdienen op verschillende manieren aan export

De grootste exportverdieners hebben een verschillend exportprofiel. Figuur 6.2.6 laat zien via welke exportstroom die verdiensten tot stand komen: uitvoer van Nederlandse makelij, wederuitvoer en dienstenuitvoer. We focussen daarbij op de bedrijfstakken waarvan het aandeel van de export in de totale toegevoegde waarde minimaal 50 procent bedraagt.

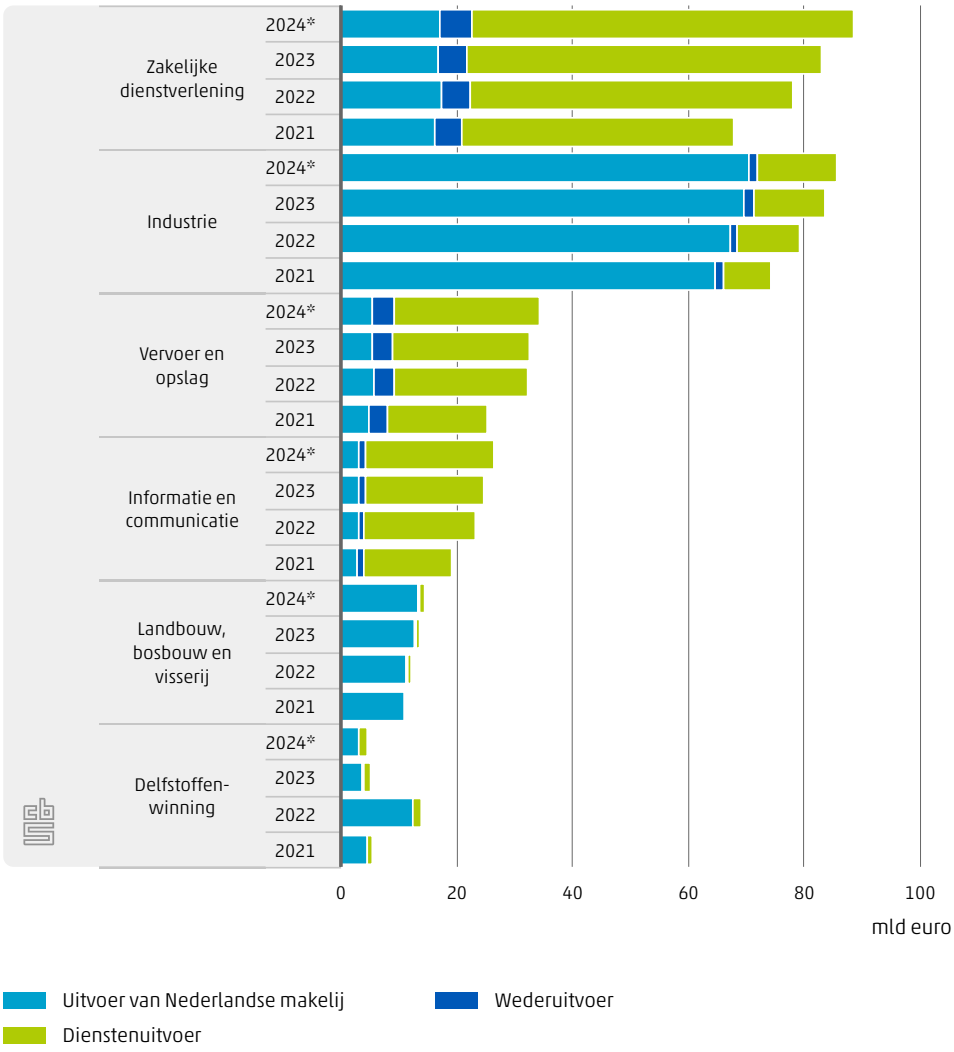
Bij de zakelijke dienstverlening kwamen de exportverdiensten in 2024 vooral uit de uitvoer van diensten. Deze exportstroom leverde 66,1 miljard euro aan toegevoegde waarde op. Dat was veel meer dan de verdiensten uit goederen van Nederlandse makelij en wederuitvoer samen. Sinds 2021 is de bijdrage van dienstenexport aan de exportverdiensten van deze bedrijfstak duidelijk sterk toegenomen.

De industrie had een heel ander exportprofiel. Daar kwamen de exportverdiensten vooral voort uit de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij. In 2024 leverde deze exportstroom 70,5 miljard euro aan toegevoegde waarde op. Daarmee bleef de industrie de belangrijkste bedrijfstak voor de verdiensten aan goederenexport van Nederlandse makelij. Dienstenexport speelde binnen de industrie een kleinere, maar wel groeiende rol.

Ook vervoer en opslag en informatie en communicatie verdienden vooral aan diensten-export. Dat past bij het karakter van deze bedrijfstakken, die nauw verbonden zijn met internationale logistiek, digitale diensten en zakelijke processen. In beide bedrijfstakken namen de verdiensten uit dienstenexport sinds 2021 toe.

In de landbouw, bosbouw en visserij kwamen de exportverdiensten vrijwel volledig uit de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij. Wederuitvoer en dienstenexport speelden daar slechts een beperkte rol. De delfstoffenwinning liet een grilliger beeld zien. Vooral in 2022 waren de verdiensten aan de uitvoer van Nederlandse makelij tijdelijk hoog, waarna deze weer sterk terugvielen. Dat kwam door de uitzonderlijk hoge aardgasprijzen in dat jaar. Hoewel het exportvolume toen al afnam, namen de verdiensten door de sterke prijsstijging toch toe. In 2023 lagen de aardgasprijzen alweer fors lager dan een jaar eerder, waarna zij in 2024 verder daalden (Creemers et al., 2023; Creemers et al., 2025). Daardoor vielen ook de exportverdiensten van de delfstoffenwinning sterk terug.

6.2.6 Bedrijfstakken met de meeste toegevoegde waarde door de export

Machine-industrie en voedingsmiddelenindustrie dragen industrie-export

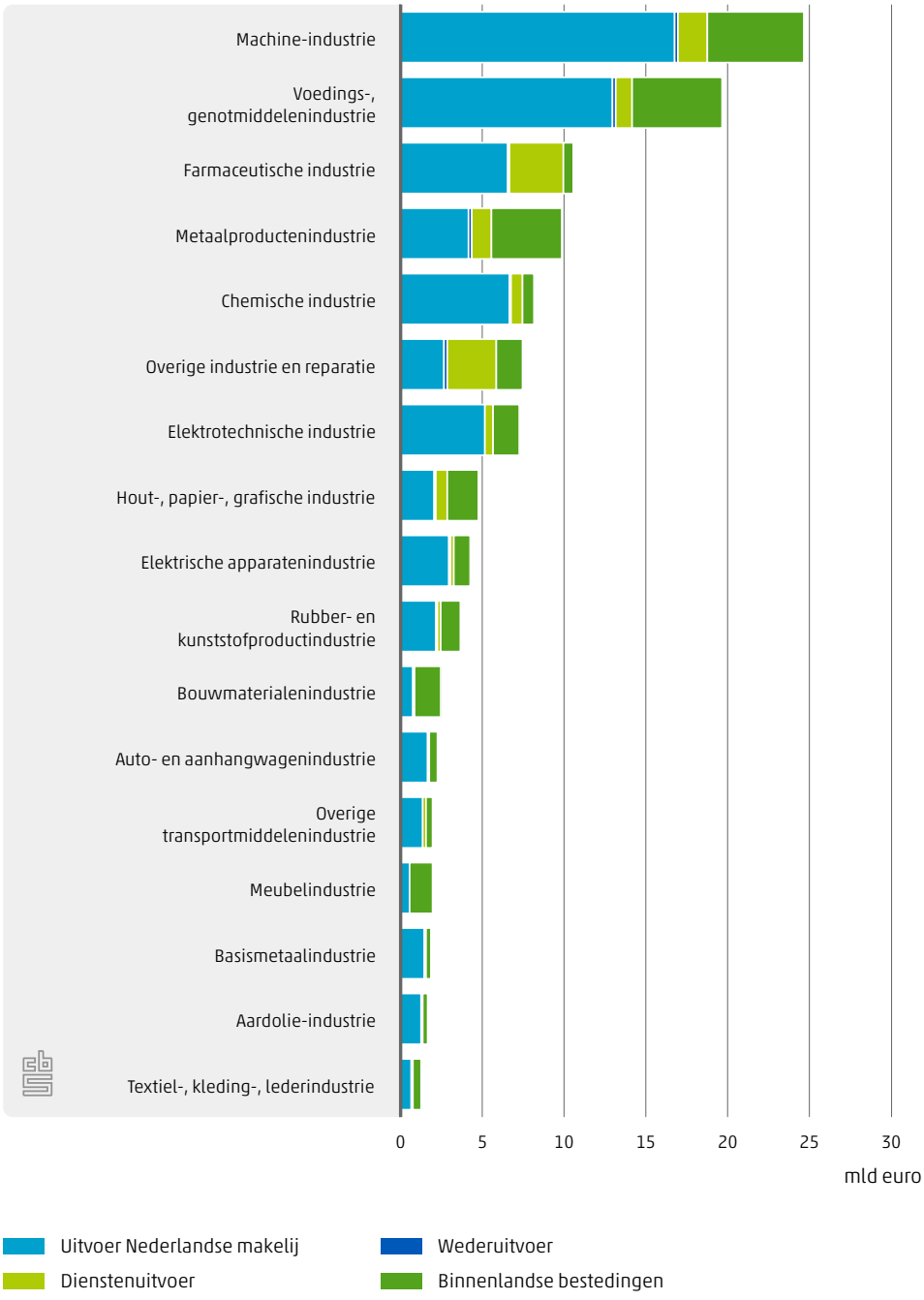
Binnen de industrie kwamen de exportverdiensten in 2024 vooral uit enkele grote branches. Figuur 6.2.7 laat zien dat de machine-industrie de meeste toegevoegde waarde verdiende aan export. Deze branche leverde 16,8 miljard euro op via de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij. Ook de voedings- en genotmiddelenindustrie was een belangrijke exportverdiener, met 13,0 miljard euro aan toegevoegde waarde uit de export van Nederlandse makelij.

Daarmee bevestigt figuur 6.2.7 het beeld uit de vorige figuur. De industrie verdient vooral aan de uitvoer van goederen die in Nederland zijn gemaakt of hier een substantiële bewerking hebben ondergaan. Wederuitvoer speelt binnen de industriële branches nauwelijks een rol in de toegevoegde waarde. De meeste exportverdiensten ontstaan dus niet doordat goederen via Nederland worden doorgevoerd, maar doordat industriële bedrijven zelf waarde toevoegen aan producten voor buitenlandse afnemers.

Ook de farmaceutische industrie en de chemische industrie droegen duidelijk bij aan de exportverdiensten van de industrie. Bij de farmaceutische industrie viel daarnaast het belang van dienstenexport op. Naast 6,6 miljard euro aan toegevoegde waarde uit Nederlandse goederenexport leverde dienstenuitvoer 3,3 miljard euro op. Ook bij overige industrie en reparatie waren de verdiensten uit dienstenexport relatief groot.

Niet alle industriële branches zijn even sterk op export gericht. In branches als de bouwmaterialenindustrie en de meubelindustrie kwam een groter deel van de toegevoegde waarde uit binnenlandse bestedingen. De grootste industriële exportverdiensten zaten vooral bij branches die sterk verbonden zijn met internationale productie- en handelsketens, zoals machines, voedingsmiddelen, farmacie, chemie en elektrotechniek.

6.2.7 Verdiensten per industriële branche, 2024*

Machine- en farmaceutische industrie winnen terrein

De rangorde binnen de industriële exportverdiensten veranderde in de afgelopen jaren duidelijk. In 2016 waren de voedings- en genotmiddelenindustrie, de chemische industrie en de machine-industrie nog de drie grootste industriële exportverdieners. In 2024 behoorde de chemische industrie niet meer tot de top 3 en was haar plaats ingenomen door de farmaceutische industrie.

Vooral de machine-industrie en de farmaceutische industrie wonnen terrein. De toegevoegde waarde dankzij export van de machine-industrie nam toe van 7,7 miljard euro in 2016 naar 18,8 miljard euro in 2024. De farmaceutische industrie groeide van 3,8 miljard euro naar 10,1 miljard euro. De voedings- en genotmiddelenindustrie groeide ook, maar minder sterk dan deze twee industriële branches. Omdat de bedragen in lopende prijzen zijn uitgedrukt, weerspiegelen zij zowel veranderingen in exportvolumes als prijsontwikkelingen.

De chemische industrie verloor juist terrein. De exportverdiensten kwamen in 2024 uit op 7,5 miljard euro en lagen daarmee lager dan in 2016 en duidelijk onder de piek van 10,4 miljard euro in 2018. De energie-intensieve chemie in Europa, en in Nederland in het bijzonder, staat onder druk door hoge energie-, netwerk- en emissiekosten. Hierdoor verslechtert haar concurrentiepositie ten opzichte van producenten in landen waar deze kosten lager zijn. Dit kan ertoe leiden dat bedrijven productie beperken, fabrieken sluiten of nieuwe investeringen buiten Nederland en Europa doen (DNB, 2025; Van Poll & Smid, 2026).

Export Nederlandse makelij bleef onder druk door lagere volumes

De uitvoer van goederen van Nederlandse makelij stond in 2024 opnieuw onder druk. Tabel 6.2.8 laat zien dat veel bedrijfstakken minder volume uitvoerden dan een jaar eerder. In sommige branches werd die daling nog deels opgevangen door hogere prijzen, maar dat was niet overal het geval.

Het beeld verschilde sterk per bedrijfstak. In de machine-industrie, de grootste industriële exportverdiener, nam de exportwaarde nog licht toe. Die groei kwam echter niet door meer uitvoer, maar door hogere prijzen. Het exportvolume daalde juist. Een vergelijkbaar patroon was zichtbaar in de voedings- en genotmiddelenindustrie.

In andere branches was de terugval duidelijker. Vooral de aardolie-industrie, de auto- en aanhangwagenindustrie en de bedrijfstak delfstoffenwinning lieten in 2024 een forse daling van de exportwaarde zien. Bij de aardolie-industrie en de auto-industrie kwam dat vooral door een sterke afname van het exportvolume. De volumedaling in de auto- en aanhangwagenindustrie hing mede samen met het stilvallen van de productie bij VDL Nedcar in februari 2024 (Wouters, 2024). De volumedaling in de aardolie-industrie viel samen met onderhoud bij raffinaderijen in Rotterdam en het achterland (Havenbedrijf Rotterdam, 2025). Bij de delfstoffenwinning speelden juist lagere prijzen een grote rol.

Er waren ook bedrijfstakken waar de export van Nederlandse makelij wel duidelijk groeide. De overige transportmiddelenindustrie en de overige industrie en reparatie lieten een positieve ontwikkeling zien, vooral doordat het exportvolume toenam. Ook de

metaalproductenindustrie groeide, vooral door meer uitvoer. De zwakke ontwikkeling van de export van Nederlandse makelij gold dus niet voor alle bedrijfstakken, maar was wel breed zichtbaar binnen grote delen van de industrie.

6.2.8 Waarde-, volume- en prijsmutaties van de export van Nederlandse makelij naar bedrijfstak

	2023			2024*		
	waarde	volume	prijs	waarde	volume	prijs
	% verandering t.o.v. een jaar eerder					
Landbouw	7,5	-0,2	7,8	2,5	0	2,5
Bosbouw en visserij	-17,2	-8,2	-9,8	-11,6	-11,0	-0,6
Delfstoffenwinning	-50,2	-36,2	-22,0	-31,0	-7,6	-25,3
Voedings- en genotmiddelen-industrie	2,9	-4,0	7,2	2,1	-1,5	3,7
Textiel-, kleding-, lederindustrie	-8,2	-15,0	8,0	-6,3	-9,3	3,3
Hout-, papier-, grafische industrie	-17,0	-15,1	-2,3	-1,2	0,6	-1,9
Aardolie-industrie	-17,8	-3,7	-14,7	-22,5	-16,2	-7,5
Chemische industrie	-23,7	-14,0	-11,2	-1,7	1,4	-3,1
Farmaceutische industrie	15,6	11,5	3,7	3,2	3,2	0
Rubber- en kunststofproduct-industrie	-14,8	-15,1	0,3	-3,7	-3,1	-0,6
Bouwmaterialenindustrie	-4,6	-14,9	12,2	-8,1	-8,7	0,7
Basismetaalindustrie	-23,4	-11,1	-13,8	-4,8	2,3	-7,0
Metaalproductenindustrie	-5,0	-2,9	-2,1	2,9	3,2	-0,3
Elektrotechnische industrie	-4,8	1,4	-6,1	0,8	-2,1	3,0
Elektrische apparatenindustrie	25,5	19,8	4,8	0,7	-2,8	3,6
Machine-industrie	12,8	9,5	3,1	1,9	-2,3	4,3
Auto- en aanhangwagen-industrie	-0,7	-6,6	6,3	-31,8	-30,3	-2,2
Overige transportmiddelen-industrie	17,3	11,7	5,1	8,4	6,4	1,8
Meubelindustrie	-11,3	-15,3	4,7	2,1	-1,0	3,1
Overige industrie en reparatie	4,7	-0,1	4,8	6,7	5,9	0,7
Commerciële dienstverlening	-15,2	-10,5	-5,3	-2,6	1,6	-4,2
Openbaar bestuur, onderwijs, gezondheidszorg	-12,4	-10,1	-2,5	-13,8	-12,2	-1,8
Overig	-19,1	-24,3	6,8	36,4	27,3	7,1

Machines leveren meeste toegevoegde waarde op bij Nederlandse goederenexport

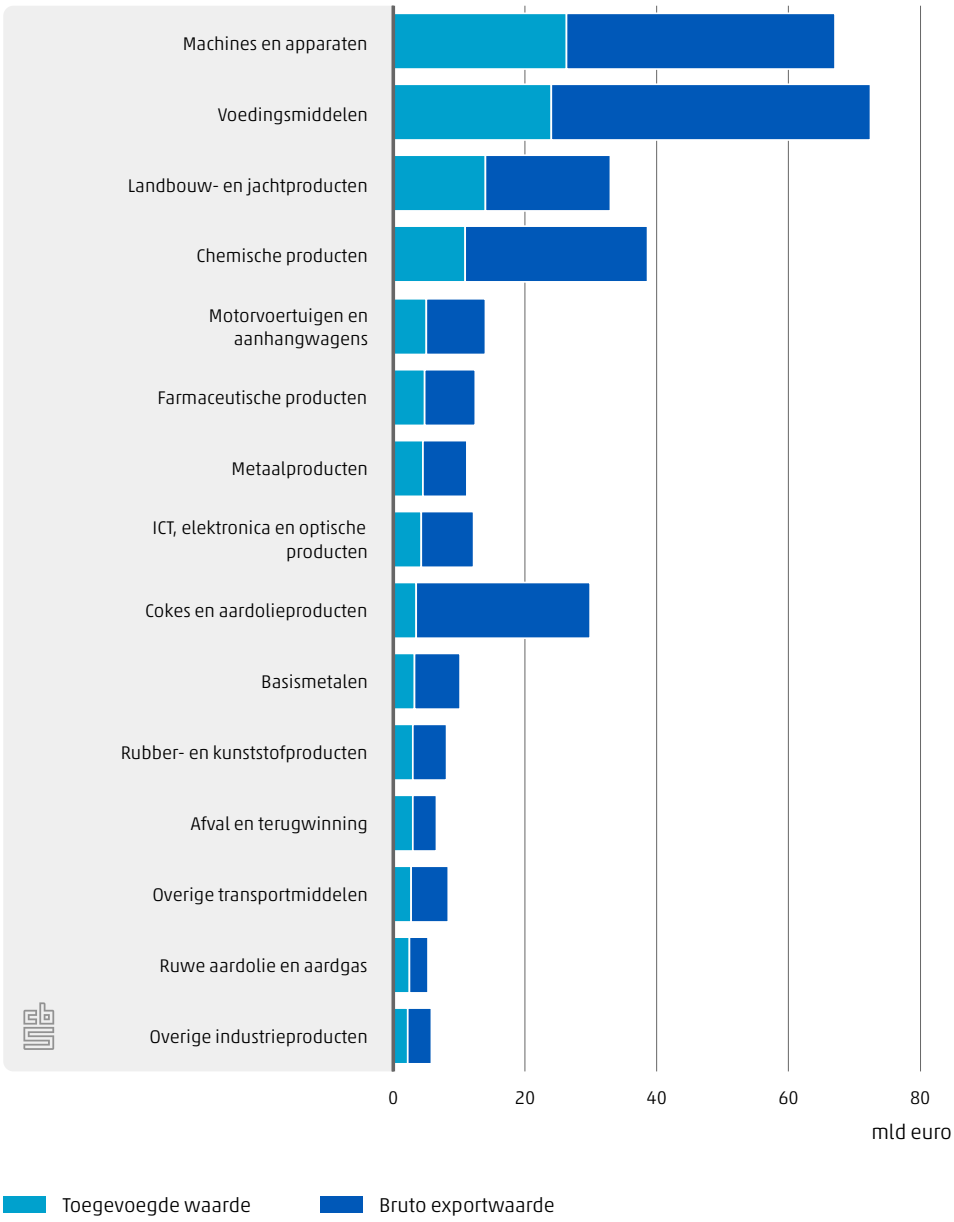
Bij goederen van Nederlandse makelij is vooral de toegevoegde waarde van belang. Figuur 6.2.9 laat voor de vijftien belangrijkste goederengroepen zien hoeveel Nederland in 2024 verdiende aan deze export, en hoe groot de bijbehorende uitvoerwaarde was. De figuur maakt duidelijk dat een hoge uitvoerwaarde niet altijd gelijkstaat aan hoge Nederlandse verdiensten.

Machines en apparaten leverden in 2024 de meeste toegevoegde waarde op. Hiertoe behoren onder meer apparatuur voor de halfgeleiderindustrie, landbouwmachines, medische apparaten en installaties voor de voedingsmiddelenindustrie. Nederland verdiende hier 26,5 miljard euro aan, bij een uitvoerwaarde van 40,6 miljard euro.

Voedingsmiddelen volgde als tweede productgroep. Deze goederengroep leverde 24,2 miljard euro aan toegevoegde waarde op. De uitvoerwaarde lag met 48,3 miljard euro wel hoger dan bij machines. Dat verschil laat zien dat de verhouding tussen uitvoerwaarde en toegevoegde waarde per product sterk kan verschillen.

Bij landbouwproducten bleef relatief veel waarde in Nederland achter. Tegenover een uitvoerwaarde van 19,2 miljard euro stond 14,0 miljard euro aan toegevoegde waarde. Ook bij ruwe aardolie en aardgas, en bij inzameling, terugwinning en verwijdering van afval, lag de toegevoegde waarde dicht bij de uitvoerwaarde. Bij cokes en aardolieproducten was het beeld juist anders: de uitvoerwaarde was hoog, maar de Nederlandse toegevoegde waarde relatief beperkt: per één euro export waren de verdiensten amper 14 eurocent. Ook chemische producten, motorvoertuigen, farmaceutische producten en elektronische producten droegen duidelijk bij aan de exportverdiensten.

6.2.9 Toegevoegde waarde in de exportwaarde van Nederlandse makelij voor de top 15 goederen

Duitsland bleef veruit belangrijkste bestemming voor exportverdiensten

Duitsland bleef in 2024 met afstand de belangrijkste buitenlandse afzetmarkt voor Nederlandse exportverdiensten. Figuur 6.2.10 laat zien dat Nederland 59,7 miljard euro verdiende aan de export naar Duitsland. Dat was bijna twee keer zoveel als aan de export naar de Verenigde Staten, de tweede bestemming op de ranglijst. De VS was goed voor 30,3 miljard euro, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk met 29,1 miljard euro en België met 27,3 miljard euro.

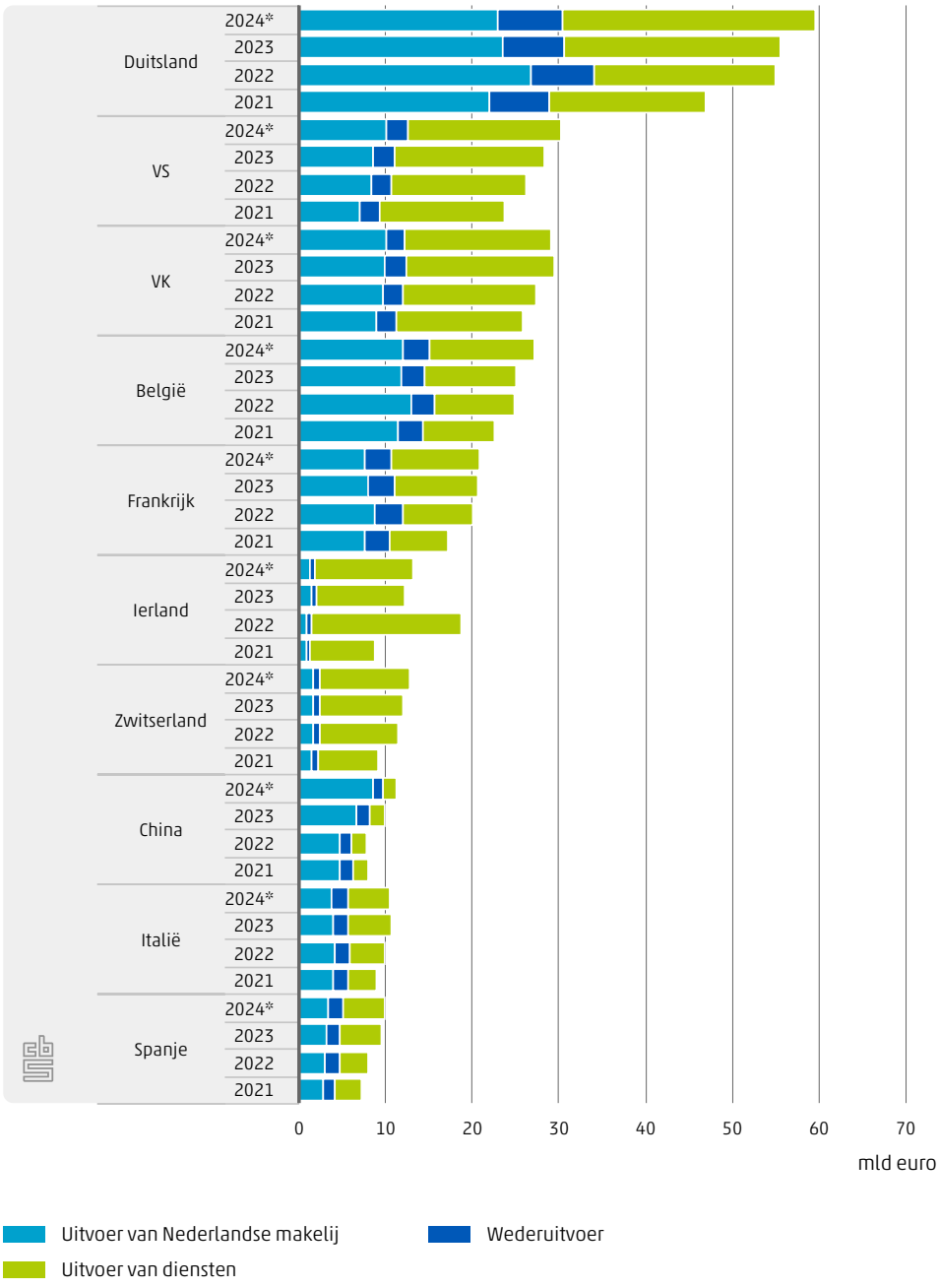
De samenstelling van de exportverdiensten verschilde sterk per land. Bij Duitsland kwamen de verdiensten uit een brede combinatie van goederen van Nederlandse makelij en dienstenexport, en in mindere mate de wederuitvoer van goederen. Bij België was het beeld vergelijkbaar: Nederland verdiende ongeveer evenveel aan dienstenexport als aan goederen van Nederlandse makelij.

Bij sommige landen kwamen de exportverdiensten vooral uit diensten. Dat gold in het bijzonder voor Ierland en Zwitserland. Bij Ierland kwam in 2024 ruim 85 procent van de Nederlandse exportverdiensten uit dienstenexport; bij Zwitserland was dat ruim 80 procent. De prominente positie van Ierland hangt samen met zijn rol als internationaal knooppunt voor onder meer zakelijke en digitale diensten. Ierland vormt bovendien een belangrijke schakel in internationale waardeketens: Nederlandse goederen en diensten worden daar verwerkt in goederen en diensten die vervolgens naar andere landen worden uitgevoerd (Konietzny et al., 2025). Ook bij de VS en het VK vormden diensten de grootste bron van exportverdiensten. Deze landen zijn daarmee vooral belangrijk als afzetmarkt voor Nederlandse diensten.

China had een ander profiel. De exportverdiensten aan China kwamen in 2024 vooral voort uit goederen van Nederlandse makelij. Nederland verdiende 8,6 miljard euro aan de uitvoer van Nederlandse producten naar China, tegenover 1,5 miljard euro aan dienstenexport. Daarmee wijkt China duidelijk af van de andere grote bestemmingen, waar dienstenexport vaak een veel grotere rol speelt.

Over de periode 2021–2024 namen de exportverdiensten voor bijna alle landen in de top 10 toe. De grootste stijging was zichtbaar bij Duitsland, waar de verdiensten met 12,7 miljard euro toenamen. Ook de export naar de VS, België, Ierland en Frankrijk leverde in 2024 duidelijk meer op dan in 2021.

6.2.10 Top 10 bestemmingen op basis van exportverdiensten

6.3 Werkgelegenheid die samenhangt met de export

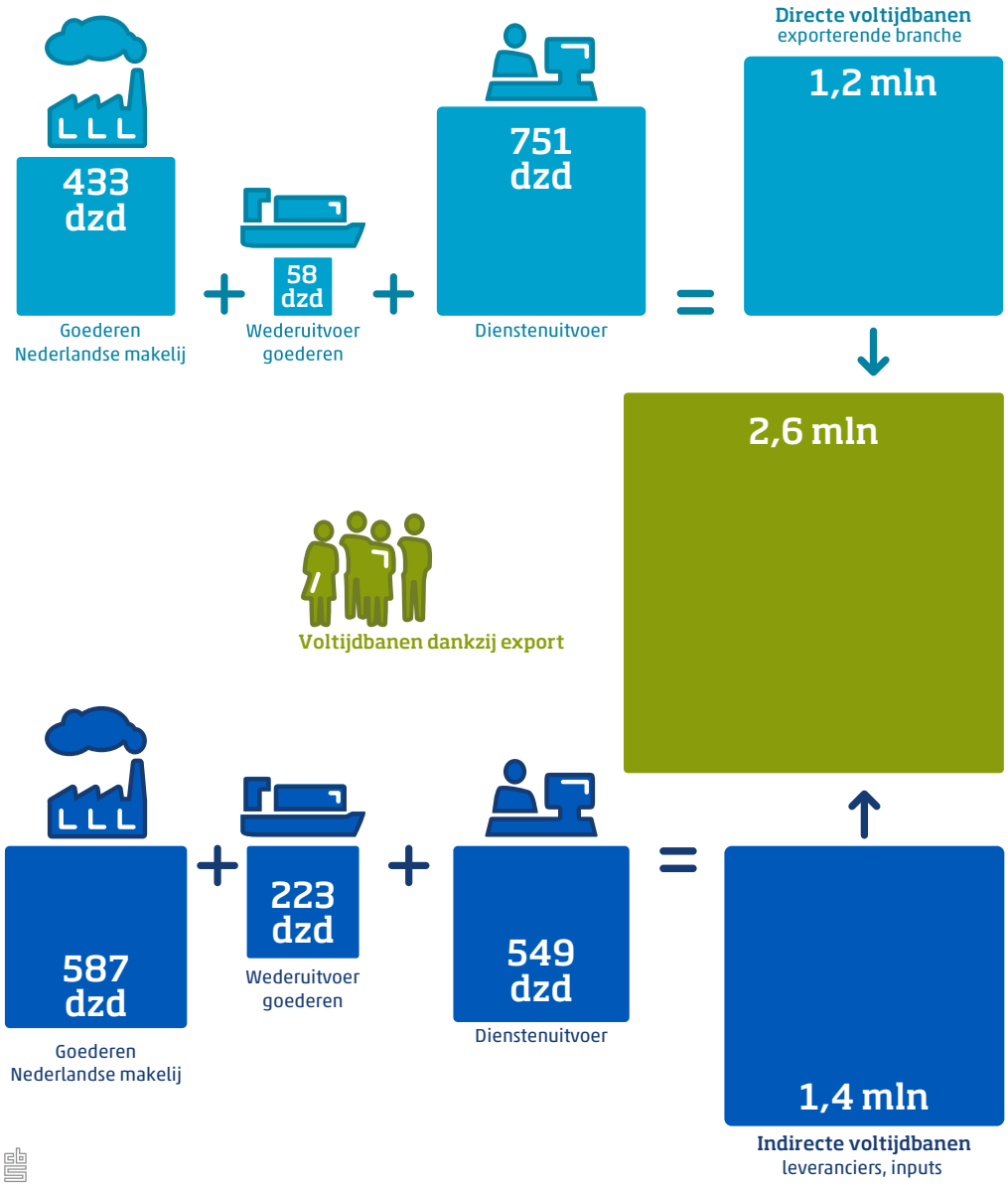
Export zorgt voor werk, ook buiten exporterende bedrijven

De betekenis van export voor Nederland gaat verder dan de opbrengsten die ermee worden verdiend. De uitvoer van goederen en diensten ondersteunt ook veel werkgelegenheid. Achter een Nederlands product of een Nederlandse dienst die in het buitenland wordt verkocht, gaat vaak een brede keten van bedrijven en werkzaamheden schuil.

Niet alleen de exporteur zelf profiteert daarvan, maar ook allerlei andere bedrijven die hieraan goederen of diensten toeleveren. Denk aan transportbedrijven, producenten van onderdelen, IT-dienstverleners of administratieve ondersteuners. Wanneer een bedrijf in Nederland machines uitvoert naar Brazilië, levert dat dus niet alleen werk op voor de fabrikant, maar ook voor bijvoorbeeld chauffeurs, softwareontwikkelaars en leveranciers van grond- en hulpstoffen. Op die manier zorgt export ook indirect voor werkgelegenheid bij niet-exporterende bedrijven.

Bij het meten van exportgerelateerde werkgelegenheid maken we onderscheid tussen directe en indirecte banen. Werknemers van bedrijven die zelf exporteren tellen mee als directe werkgelegenheid. Tot de indirecte werkgelegenheid behoren werknemers van bedrijven die leveren aan exporterende bedrijven maar zelf niet exporteren. Het beroep van de werknemer is daarbij niet leidend. Een administratief medewerker bij een exporterend bedrijf telt mee bij directe werkgelegenheid. Een persoon met vergelijkbaar werk bij een toeleverancier wordt juist gerekend tot de indirecte werkgelegenheid.

6.3.1 Werkgelegenheid (vte) dankzij export (2024*)

Wederom meeste exportbanen bij toeleveranciers

De meeste exportgerelateerde banen bevonden zich ook in 2024 in de toeleverende keten. Figuur 6.3.1 laat zien dat de Nederlandse export van goederen en diensten samenhing met 2,6 miljoen voltijdbanen. Daarvan waren ruim 1,2 miljoen banen direct verbonden aan exporterende bedrijven. Bijna 1,4 miljoen banen ontstonden indirect via toeleveranciers en andere ondersteunende bedrijven. Een deel van deze indirecte werkgelegenheid bevindt zich bij mkb-bedrijven die zelf niet exporteren, maar wel goederen en diensten leveren aan multinationals. Eerder CBS-onderzoek (Bohn et al., 2025) liet zien dat vooral het zelfstandig mkb in de dienstensector via zulke toeleveringsrelaties sterker van export profiteert dan uit traditionele handelsstatistieken blijkt.

Het belang van export voor de werkgelegenheid bleef vrijwel gelijk. In totaal was 30,1 procent van de Nederlandse werkgelegenheid te relateren aan export, evenveel als een jaar eerder. Het aandeel van export in het bbp was met 34,1 procent groter. Export was daarmee iets belangrijker voor de toegevoegde waarde dan voor de werkgelegenheid. Anders gezegd: per voltijdbaan leverden exportgerelateerde activiteiten gemiddeld meer toegevoegde waarde op dan activiteiten die vooral op de binnenlandse markt zijn gericht. Dat verschil hangt mede samen met de samenstelling van de exporterende en toeleverende bedrijfstakken.

Het aantal exportgerelateerde banen nam licht toe. In totaal kwamen er ruim 10 duizend voltijdbanen (vte) bij ten opzichte van 2023. De werkgelegenheid die verbonden was aan de export van Nederlandse goederen daalde met 23 duizend vte, maar die afname werd gecompenseerd door extra werkgelegenheid dankzij wederuitvoer (5 duizend banen) en dienstenexport (29 duizend banen).

30,1% van de Nederlandse werkgelegenheid door export van goederen en diensten

Zakelijke dienstverlening en industrie dragen samen het meest bij aan export

De zakelijke dienstverlening en de industrie vormden ook in 2024 samen de kern van de Nederlandse exporteconomie. In figuur 6.3.2 zijn alle bedrijfstakken opgenomen die minstens de helft van hun toegevoegde waarde dankten aan export. De volgorde van de bedrijfstakken is dezelfde als in figuur 6.2.6. Hieruit blijkt dat de zakelijke dienstverlening en de industrie een groot aandeel hadden in zowel de exportverdiensten als de export-gerelateerde werkgelegenheid. De zakelijke dienstverlening was in 2024 goed voor 23,5 procent van de totale toegevoegde waarde dankzij export en de industrie voor 22,7 procent. Het aandeel van de zakelijke dienstverlening lag daarmee voor het eerst hoger dan dat van de industrie sinds 2016, het eerste jaar waarvoor vergelijkbare metingen beschikbaar zijn. Dit onderstreept het groeiende belang van diensten in de Nederlandse exporteconomie.

De verdiensten van deze twee bedrijfstakken kunnen echter niet los van elkaar worden gezien. Veel zakelijke diensten, zoals engineering, ICT, juridisch advies en marketing, ondersteunen industriële bedrijven en andere exporteurs. De industrie produceert veel van de goederen die Nederland uitvoert, terwijl zakelijke dienstverleners kennis en ondersteuning leveren die deze productie en export mede mogelijk maken. Beide bedrijfstakken maken daardoor vaak deel uit van dezelfde productie- en exportketen.

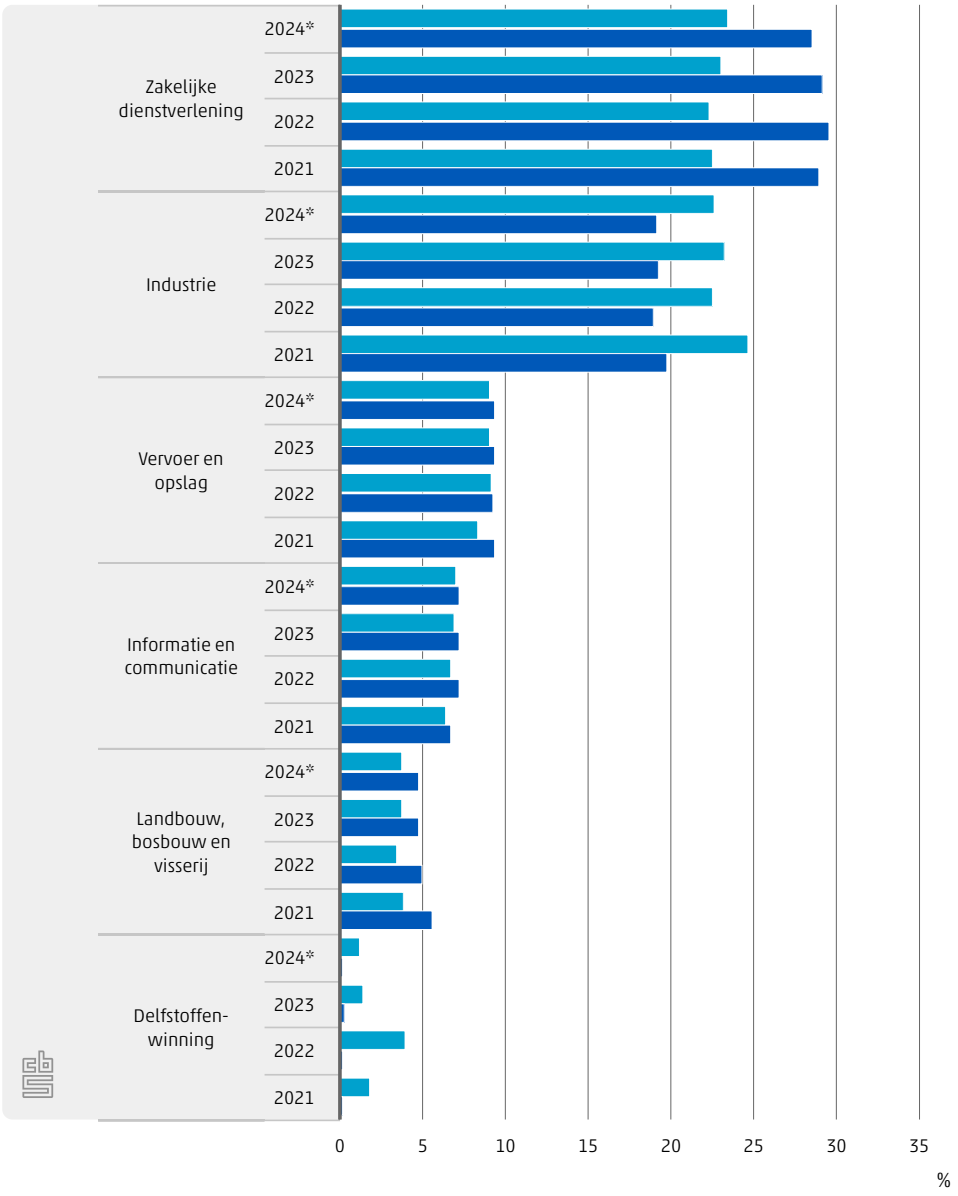
De verhouding tussen exportverdiensten en werkgelegenheid verschilde wel tussen beide bedrijfstakken. Bij een vergelijkbaar aandeel in de exportverdiensten zorgde de zakelijke dienstverlening voor meer exportgerelateerde werkgelegenheid (28,6 procent) dan de

industrie (19,2 procent). Dat komt doordat zakelijke dienstverlening relatief arbeidsintensief is.

Vervoer en opslag bleef een stabiele schakel in de exporteconomie. Het aandeel van deze bedrijfstak in zowel exportverdiensten als exportgerelateerde werkgelegenheid veranderde de afgelopen jaren weinig. Informatie en communicatie won daarentegen geleidelijk aan belang, vooral in de exportverdiensten. Dat past bij de groeiende rol van digitale diensten en technologie in de Nederlandse economie.

De bedrijfstak landbouw, bosbouw en visserij leverde nog altijd een substantiële bijdrage aan de exportverdiensten en werkgelegenheid. Het aandeel in exportgerelateerde banen nam de afgelopen jaren wel af. De delfstoffenwinning speelde slechts een beperkte rol in de totale werkgelegenheid dankzij export, maar het aandeel in de exportverdiensten schommelde sterk. Vooral de hoge energieprijzen in 2022 zorgden tijdelijk voor een veel grotere bijdrage van deze bedrijfstak.

6.3.2 Aandeel in totale toegevoegde waarde en werkgelegenheid dankzij export

Vooral indirecte banen dankzij export in de zakelijke dienstverlening

De export van goederen en diensten levert niet in iedere bedrijfstak op dezelfde manier werkgelegenheid op. Sommige bedrijfstakken zijn vooral afhankelijk van de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij, terwijl andere juist profiteren van dienstenexport of wederuitvoer. Ook verschilt de verhouding tussen directe en indirecte werkgelegenheid sterk per bedrijfstak, zoals te zien is in figuur 6.3.3.

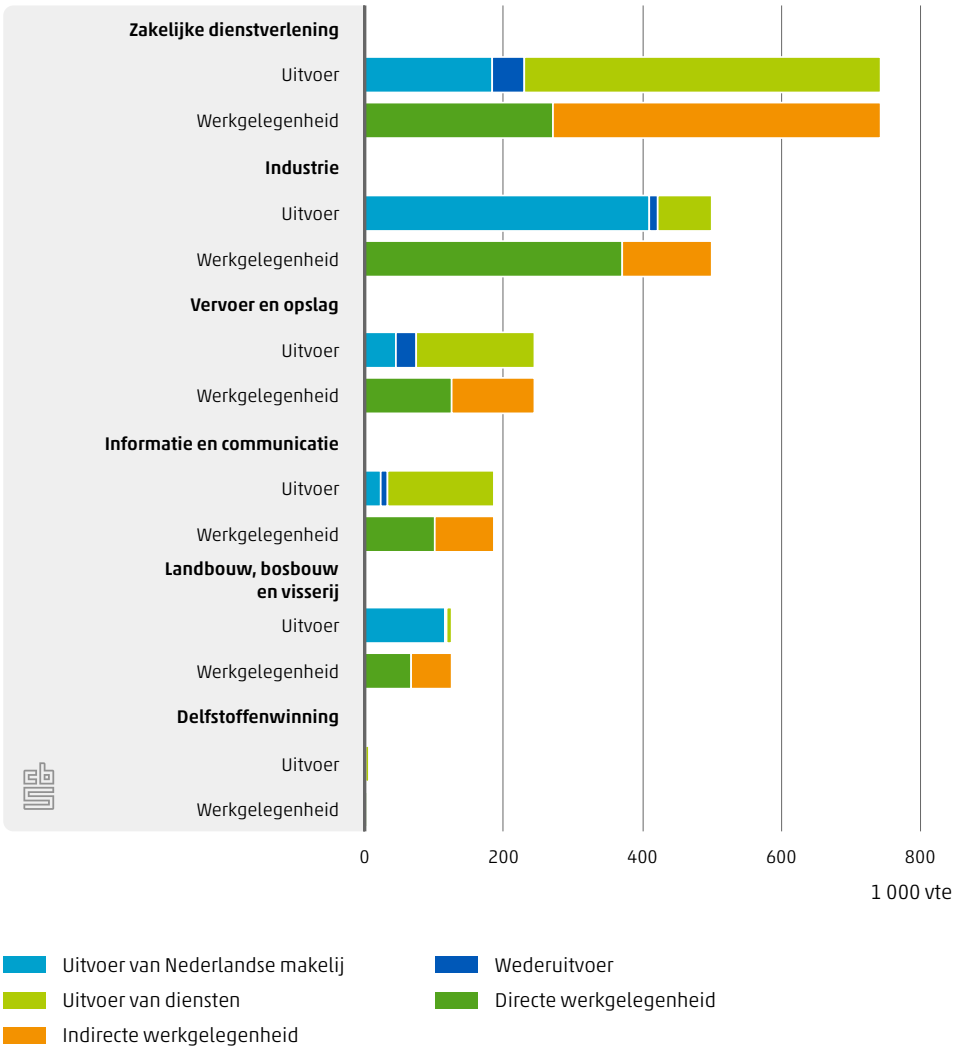
In de zakelijke dienstverlening hing het grootste deel van de exportgerelateerde werkgelegenheid samen met dienstenexport. Deze bedrijfstak was in 2024 goed voor ruim 0,5 miljoen voltijdbanen dankzij de uitvoer van diensten. Daarnaast ontstond veel werkgelegenheid indirect door ondersteunende diensten aan exporterende bedrijven, zoals boekhouding, juridisch advies en marketing.

In de industrie was het beeld vrijwel tegenovergesteld. Daar hing de werkgelegenheid juist vooral direct samen met export, met name bij de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij. Dat wijst erop dat export in deze bedrijfstak relatief sterk verbonden is aan de productieactiviteiten van exporterende bedrijven zelf.

Vervoer en opslag liet een ander patroon zien. In deze bedrijfstak speelde dienstenexport een belangrijke rol en leverde ook wederuitvoer relatief veel werkgelegenheid op. De verhouding tussen directe en indirecte banen was hier evenwichtiger dan in de industrie of zakelijke dienstverlening.

In de landbouw, bosbouw en visserij bleef de uitvoer van goederen van Nederlandse makelij veruit de belangrijkste bron van exportgerelateerde werkgelegenheid. Wederuitvoer en dienstenexport speelden hier slechts een beperkte rol.

6.3.3 Werkgelegenheid dankzij export naar bedrijfstak, 2024*

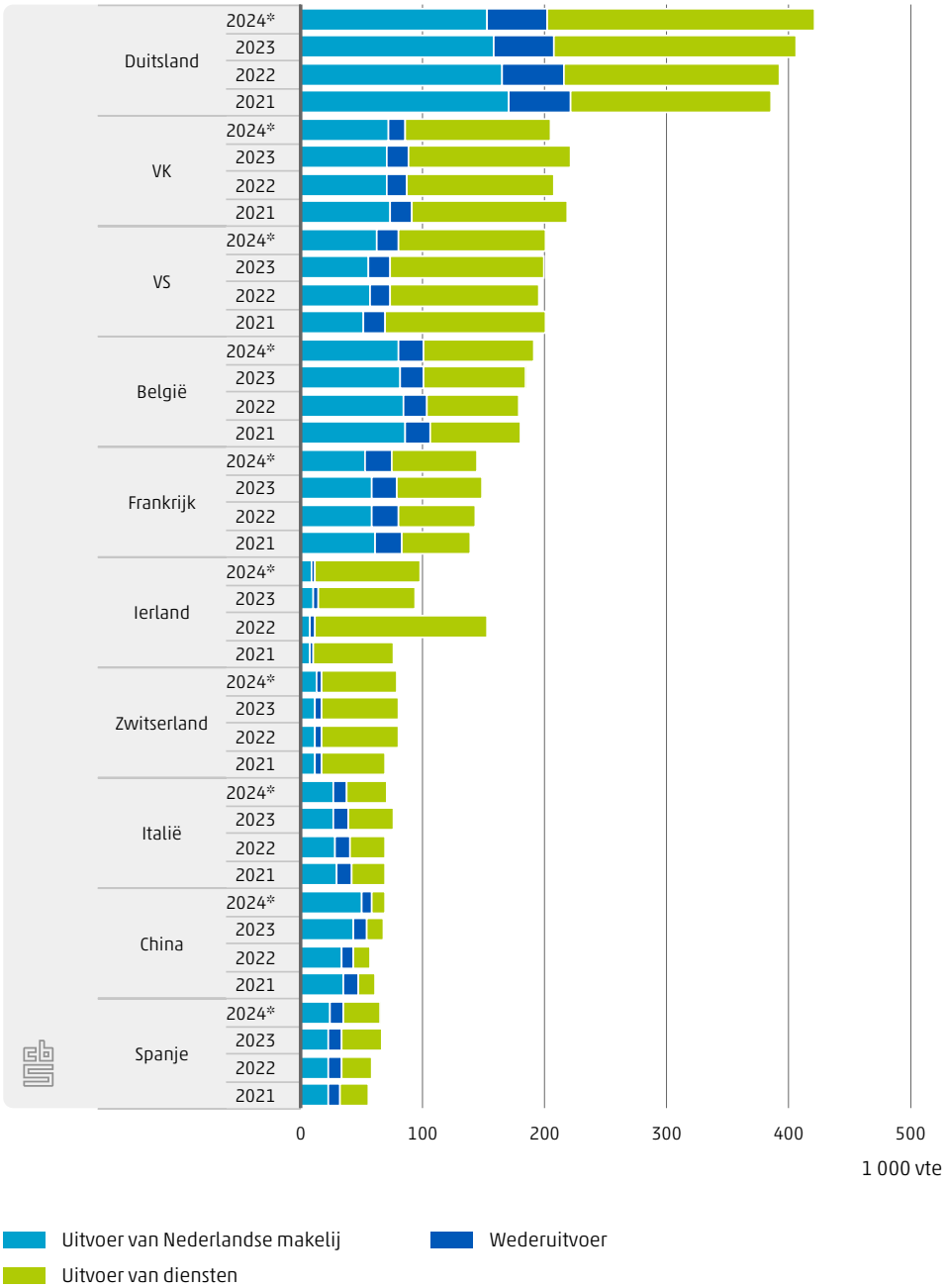
Duitsland ook belangrijkste bestemming voor exportbanen

De landen die Nederland de meeste exportverdiensten opleverden, zorgden doorgaans ook voor de meeste exportgerelateerde banen. Figuur 6.3.4 laat zien dat Duitsland ook in termen van werkgelegenheid veruit de belangrijkste buitenlandse afzetmarkt was. De export naar Duitsland hing in 2024 samen met 422,5 duizend voltijdbanen. Daarna volgden het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en België, met elk ongeveer 200 duizend exportgerelateerde banen.

De samenstelling van deze werkgelegenheid sluit grotendeels aan bij het beeld van de exportverdiensten. Bij Duitsland, België en Frankrijk ging het om een gemengd profiel, waarin zowel goederen van Nederlandse makelij als dienstenexport veel werk opleverden. Bij de VS, het VK, Ierland en Zwitserland waren de banen vooral verbonden aan dienstenexport.

China vormde opnieuw een uitzondering. Net als bij de exportverdiensten kwam de exportgerelateerde werkgelegenheid voor China vooral voort uit goederen van Nederlandse makelij. Daarmee is China binnen de top 10 vooral belangrijk als afzetmarkt voor Nederlandse goederen, terwijl veel andere grote bestemmingen sterker leunen op dienstenexport.

6.3.4 Top 10 landen met werkgelegenheid dankzij de export

Export leunt sterk op administratieve, technische en logistieke beroepen

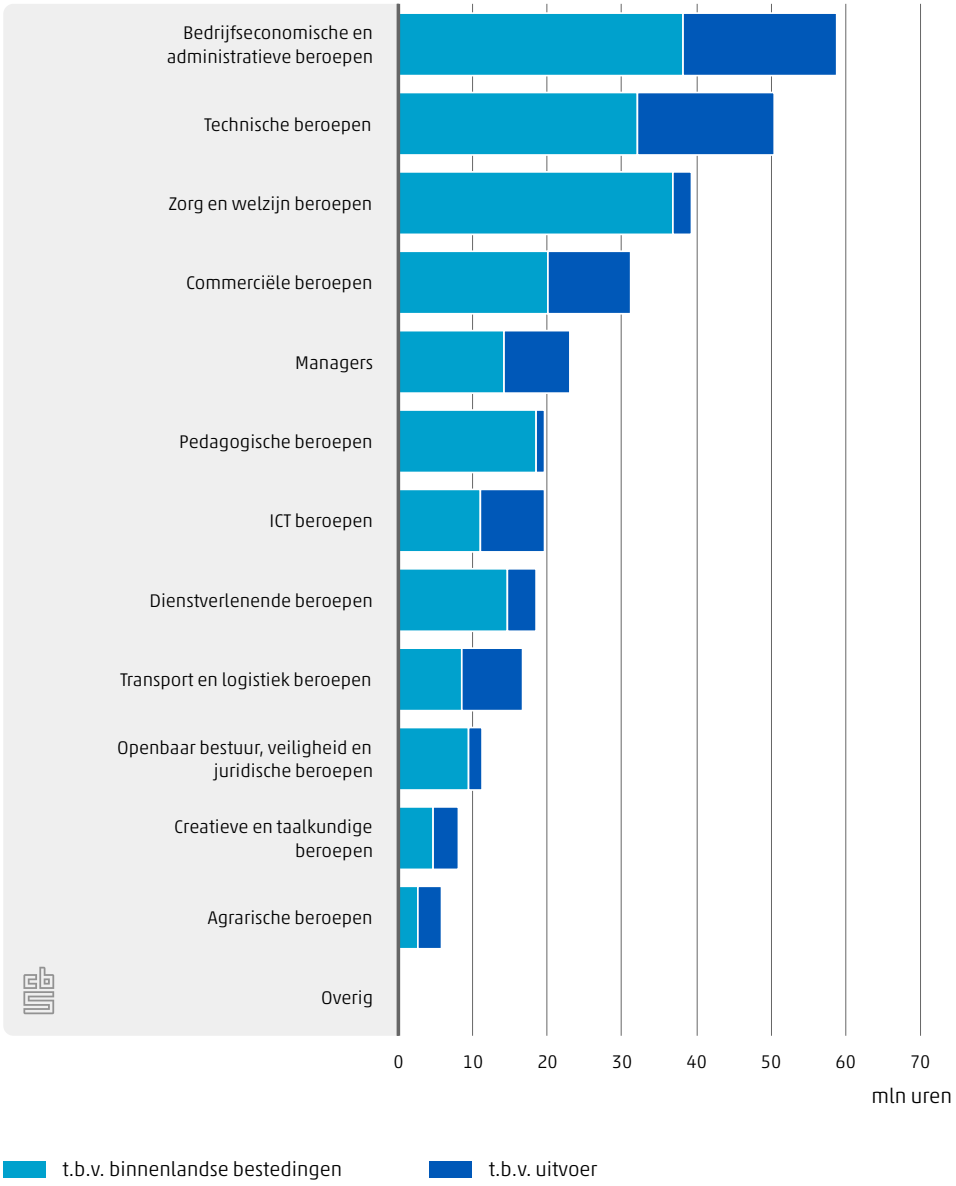
De export van goederen en diensten vraagt om uiteenlopende soorten werk. Sommige beroepen zijn vooral gericht op de binnenlandse markt, terwijl andere juist sterk samenhangen met internationale handel. Door exportgegevens te koppelen aan gegevens over werknemers, kan in beeld worden gebracht welke beroepen verbonden zijn aan export. Daarbij wordt gekeken naar gewerkte uren in plaats van voltijdbanen, maar de interpretatie blijft vergelijkbaar.

In 2024 hing 30,1 procent van alle gewerkte uren in Nederland samen met de export van goederen en diensten. Figuur 6.3.5 laat zien hoe deze exportgerelateerde uren zijn verdeeld over de beroepsgroepen. De meeste exportgerelateerde uren kwamen voor rekening van bedrijfseconomische en administratieve beroepen, zoals accountants, financieel medewerkers, secretaresses en transportplanners. Ook technische beroepen speelden een grote rol. Hieronder vallen onder meer ingenieurs, machinemonteurs, assemblage-medewerkers en bouwarbeiders (ROA & CBS, 2014). Deze beroepsgroepen sluiten goed aan bij de bedrijfstakken die belangrijk zijn voor export. Zakelijke dienstverlening, industrie, logistiek en ICT vragen niet alleen om productiecapaciteit, maar ook om planning, administratie, technisch ontwerp, onderhoud en specialistische kennis.

Ook commerciële beroepen, managers en ICT-beroepen waren relatief sterk verbonden met export. Vooral bij ICT-beroepen lag het aantal uren voor export dicht bij het aantal uren voor binnenlandse bestedingen. Dat onderstreept het internationale karakter van digitale diensten en technologieactiviteiten. Bij transport- en logistieke beroepen was het verschil tussen binnenlandse bestedingen en export het kleinst. Dat past bij de rol van Nederland als handels- en distributieland. Een groot deel van het werk in transport en logistiek hangt direct samen met internationale goederenstromen.

In andere beroepsgroepen speelde export juist een beperktere rol. Dat gold bijvoorbeeld voor zorg- en welzijnsberoepen, pedagogische beroepen en beroepen binnen openbaar bestuur en veiligheid. Deze werkzaamheden zijn vooral gericht op de binnenlandse economie en publieke voorzieningen.

6.3.5 Uren besteed door de Nederlandse beroepsbevolking voor binnen- en buitenland, per beroep, 2024*

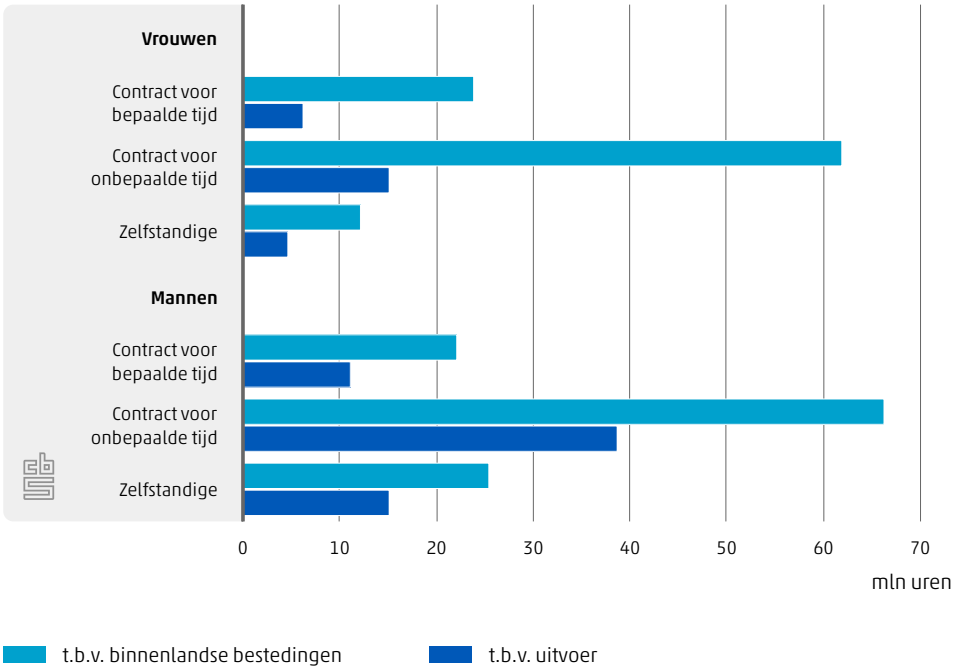
Mannen werken relatief vaker voor export dan vrouwen

Mannen besteedden binnen alle typen werkverbanden een groter deel van hun gewerkte uren aan export dan vrouwen. Dit verschil was het grootst bij werknemers met een contract voor onbepaalde tijd, zie figuur 6.3.6. Bij mannen met een vast contract hing 36,9 procent van de gewerkte uren samen met export, tegenover 19,6 procent bij vrouwen.

Deze verschillen hangen deels samen met de bedrijfstakken en beroepen waarin mannen en vrouwen werkzaam zijn. Mannen werken relatief vaak in exportgerichte bedrijfstakken zoals de industrie, techniek, transport en delen van de zakelijke dienstverlening. Vrouwen zijn daarentegen vaker werkzaam in bedrijfstakken die vooral op de binnenlandse markt zijn gericht, zoals zorg, onderwijs en welzijn.

Bij mannelijke zelfstandigen hing 37,4 procent van de gewerkte uren samen met export, tegenover 28,1 procent bij vrouwelijke zelfstandigen. Dit verschil hangt mede samen met de bedrijfstakken waarin mannelijke zelfstandigen werken. Vooral in de landbouw is hun aandeel groot, terwijl deze bedrijfstak sterk op export is gericht. Ook in de zakelijke dienstverlening werken relatief veel mannen als zelfstandige en kunnen zij rechtstreeks of als toeleverancier betrokken zijn bij exportactiviteiten. De bouwnijverheid telt eveneens veel mannelijke zelfstandigen, maar is juist voornamelijk op de binnenlandse markt gericht.

6.3.6 Type werkverband dat samenhangt met de export, naar geslacht, 2024*

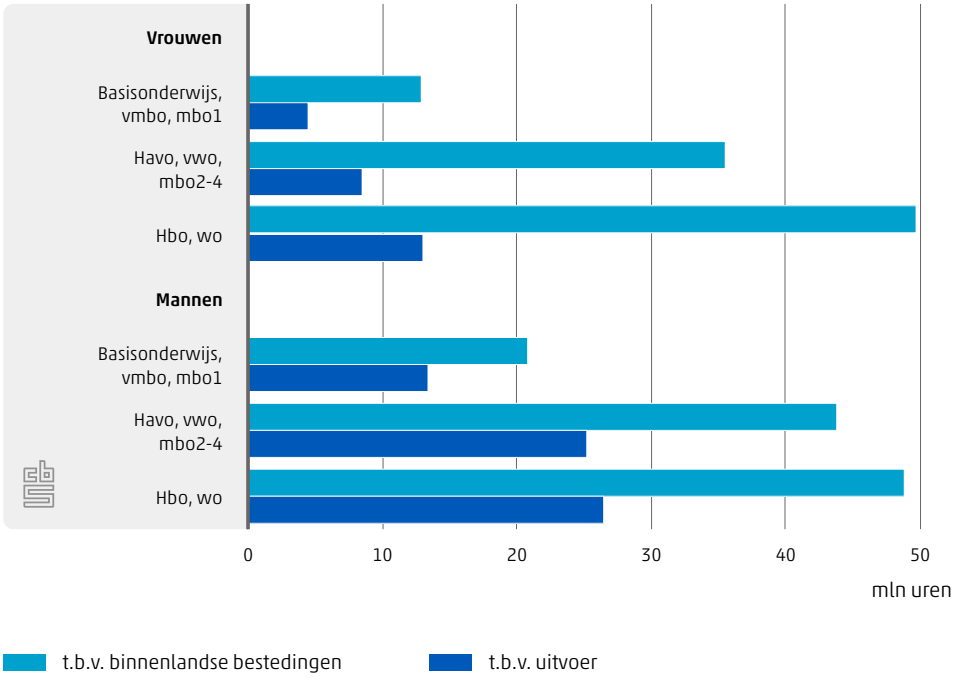
Export levert vooral werk op voor havo, vwo, mbo2-4 of hbo, wo

In 2024 hing in absolute zin de meeste exportgerelateerde werkgelegenheid samen met het aantal havo, vwo, mbo2-4 of hbo, wo opgeleiden. Dat weerspiegelt ook de samenstelling van de Nederlandse arbeidsmarkt, waar deze groepen het grootste deel van de werkzame beroepsbevolking vormen. Vooral onder mannen waren havo, vwo, mbo2-4 of hbo, wo opgeleiden goed voor veel exportgerelateerde banen.

Relatief gezien waren basisonderwijs, vmbo, mbo1 opgeleiden sterker verbonden met export. Bij basisonderwijs, vmbo, mbo1 opgeleide mannen hing 39,1 procent van de gewerkte uren samen met export, tegenover 36,6 procent bij havo, vwo, mbo2-4 opgeleiden en 35,1 procent bij hbo, wo opgeleiden. Dit zien we ook terug bij vrouwen. Basisonderwijs, vmbo, mbo1 opgeleide vrouwen besteedden 25,9 procent van hun gewerkte uren aan exportgerelateerde activiteiten, terwijl dit aandeel bij havo, vwo, mbo2-4 of hbo, wo opgeleide vrouwen rond de 20 procent lag.

Deze verschillen hangen samen met de bedrijfstakken en beroepen waarin mensen werkzaam zijn. Exportgerichte bedrijfstakken zoals industrie, logistiek en landbouw maken relatief veel gebruik van praktisch en technisch geschoold personeel. Tegelijkertijd spelen het aantal havo, vwo, mbo2-4 of hbo, wo opgeleiden een belangrijke rol in exportgerichte dienstverlening, techniek, management en ICT.

6.3.7 Opleidingsniveau van de Nederlandse beroepsbevolking dat samenhangt met de export, naar geslacht, 2024*

6.4 Literatuur

Bohn, T., Konietzny, R., & Notten, T. (2025). Het directe en indirecte belang van multinationals voor het Nederlandse bedrijfsleven. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.). *Internationaliseringsmonitor, tweede editie*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2017). *Internationaliseringsmonitor 2017, tweede kwartaal: Internationale handel in diensten*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023, 16 februari). Wijzigingen in de statistiek van de internationale handel vanaf 2023. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

Creemers, S., Kerckhoffs, B., & Rooyakkers, J. (2023). Samenstelling en geografische dimensie van de Nederlandse goederenhandel. In S. Creemers & D. Herbers (Reds.). *Nederland Handelsland 2023: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Creemers, S., Pinna, M., & Rooyakkers, J. (2025). Internationale handel in goederen. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.). *Nederland Handelsland 2025: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

DNB (2025, 2 april). DNB onderzoekt veerkracht industrie bij kostenstijgingen. *De Nederlandsche Bank*. Geraadpleegd op 10 juni 2026.

Havenbedrijf Rotterdam (2025, 21 februari). *Goederenoverslag haven Rotterdam in 2024 licht afgenomen*. Geraadpleegd op 8 juni 2026.

Konietzny, R. (2025). Nederland is via derde landen sterk blootgesteld aan handelsbeleid VS. *Economisch Statistische Berichten*, *110*(4852), 535–537.

Prenen, L., & Voncken, R. (2025). Nederlandse verdiensten aan de export. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.). *Nederland Handelsland 2025: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

ROA & CBS (2014). *Beroepenindeling ROA-CBS 2014.* Research Centre for Education and the Labour Market & Centraal Bureau voor de Statistiek.

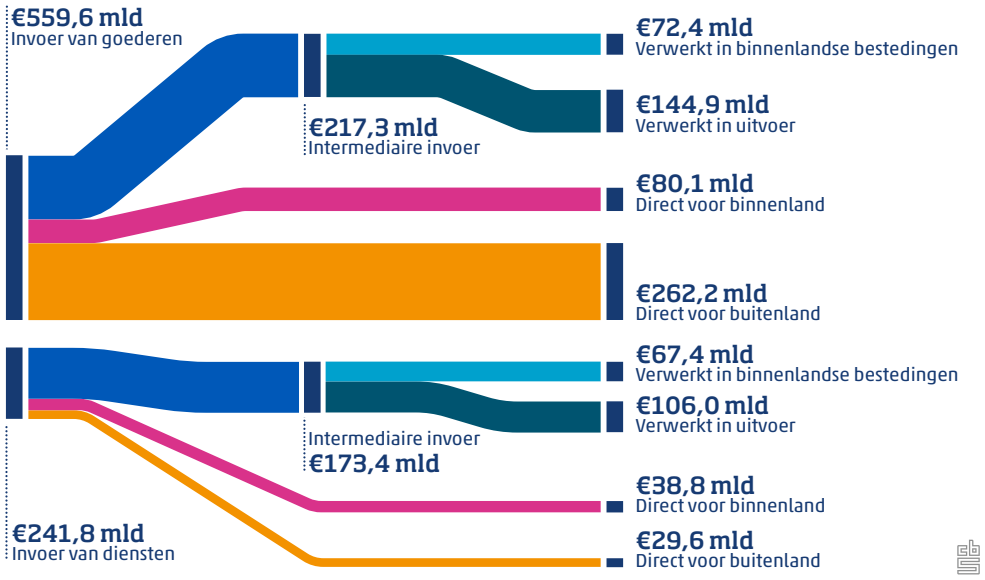
Van Poll, M., & Smid, R. (2026, 11 april). Groter, goedkoper, nieuwer: China domineert de chemiemarkt. *Het Financieele Dagblad*. Geraadpleegd op 10 juni 2026.

Wouters, N. (2024, 17 februari). Doodse stilte in de hal, laatste autofabriek van Nederland staat stil. *Nederlandse Omroep Stichting*. Geraadpleegd op 8 juni 2026.

7 Inzet van de invoer in de Nederlandse economie

Auteurs: Timon Bohn, Tom Notten, Pascal Ramaekers

Bestemmingsverdeling van de goederen- en diensteninvoer, 2024*

Door deelname aan internationale waardeketens is Nederland sterk verbonden met het buitenland. Nederland heeft een belangrijke positie als schakel in de wereldhandel, en met name in ketens binnen de Europese interne markt. In dit hoofdstuk gaan we in op de herkomst en samenstelling van de Nederlandse invoerstromen in 2024. Wordt de invoer van goederen en diensten in Nederland verder verwerkt of als wederuitvoer uitgevoerd? Bedrijven in Nederland voeren doorgaans goederen en diensten in die efficiënter in het buitenland worden geproduceerd of niet in Nederland geproduceerd kunnen worden. Een aanzienlijk deel van deze goederen en diensten blijkt essentieel te zijn om (concurrerend) te kunnen exporteren.

7.1 Belangrijkste bevindingen

De verschillende invoerstromen

- In 2024 voerde Nederland voor 801,4 miljard euro aan goederen en diensten in, waarvan 559,6 miljard euro aan goederen en 241,8 miljard euro aan diensten.
- Van de totale invoer ging 36 procent vrijwel onbewerkt weer het land uit als wederuitvoer, voornamelijk goederen. Daarnaast was 15 procent bestemd voor directe binnenlandse bestedingen en werd 49 procent gebruikt als intermediaire invoer in Nederlandse productieprocessen.

- De totale invoerwaarde daalde met 1,6 procent ten opzichte van 2023. Deze daling kwam volledig voor rekening van de goedereninvoer (–4,3 procent), terwijl de diensteninvoer (+5,4 procent) voor het vierde jaar op rij groeide.
- De daling van de goedereninvoer werd veroorzaakt door lagere invoerprijzen en een lager invoervolume. De lagere industriële productie leidde tot minder vraag naar ingevoerde grondstoffen en halffabricaten.
- De groei van de diensteninvoer werd veroorzaakt door zowel hogere prijzen als een groter invoervolume. Vooral de invoer van diensten voor directe bestedingen, zoals reisuitgaven van Nederlanders in het buitenland, nam toe.
- Van de intermediaire goedereninvoer werd ongeveer twee derde verwerkt in goederen en diensten die weer werden geëxporteerd. Bij de intermediaire diensteninvoer was dit aandeel ongeveer 61 procent.
- Het invoergehalte van de goederenuitvoer lag structureel rond de 50 procent en was sterk afhankelijk van energie- en grondstofprijzen. Het invoergehalte van de dienstenuitvoer lag met ongeveer een derde duidelijk lager en was minder gevoelig voor prijsschommelingen op de wereldmarkt.

Samenstelling en herkomst van de goedereninvoer

- Machines en vervoermaterieel was met 161,7 miljard euro de grootste invoercategorie in 2024, gevolgd door industriële producten (121,6 miljard euro) en grondstoffen en minerale brandstoffen (103,5 miljard euro). De grootste daling ten opzichte van 2023 vond plaats bij grondstoffen en minerale brandstoffen door lagere energieprijzen.
- Wederuitvoer was voor alle goederencategorieën de belangrijkste bestemming van de invoer. Bij voeding en dranken werd relatief veel ingevoerd voor verdere verwerking in de Nederlandse productie.
- Duitsland bleef met 91 miljard euro de belangrijkste leverancier van goederen aan Nederland, gevolgd door België, de Verenigde Staten, China en het Verenigd Koninkrijk. De EU was goed voor ruim 45 procent van de totale goedereninvoer.
- Meer dan de helft van de intermediaire goedereninvoer was afkomstig uit niet-EU-landen, terwijl de invoer uit China relatief vaak bestemd was voor wederuitvoer.
- De grootste gebruikers van intermediaire goedereninvoer waren de commerciële dienstverlening, de voedingsmiddelenindustrie, de aardolie-industrie en de chemische industrie. Vooral de aardolie-industrie en de commerciële dienstverlening zagen hun invoerwaarde in 2024 afnemen.

Goedereninvoer direct voor binnenlandse bestedingen

- Circa 13 procent van de goedereninvoer in 2024 (80,1 miljard euro) was bestemd voor direct gebruik in Nederland, zoals huishoudelijke consumptie en investeringen.
- Personenauto's voerden de boventoon, gevolgd door computers (en onderdelen) en machines (en onderdelen).
- De invoer van wegvoertuigen (91 procent) en meubelen en onderdelen (65 procent) was grotendeels bestemd voor direct gebruik in Nederland en worden relatief weinig verwerkt tot andere producten of direct weer uitgevoerd zonder significante bewerking (wederuitvoer).

- Duitsland was de belangrijkste leverancier van goederen voor direct gebruik in Nederland, gevolgd door België, China, de VS en het VK.
- Machines en vervoermaterieel uit Duitsland was de meest voorkomende land-goed-combinatie, waaronder vooral personenauto's en andere wegvoertuigen.

Intermediaire goedereninvoer verwerkt in binnenlandse bestedingen

- Circa 14 procent van de Nederlandse goedereninvoer in 2024 (72,4 miljard euro) werd na verwerking in Nederland afgezet op de binnenlandse markt.
- Aardolieproducten, aardgas, elektrische apparaten en machines (en onderdelen) waren daarbij de belangrijkste producten.
- Duitsland was de belangrijkste leverancier van goederen die na verwerking op de Nederlandse markt terechtkwamen, gevolgd door België, de VS en China.
- Van de invoer uit Duitsland werd relatief het grootste deel (16 procent) na verwerking in Nederland afgezet, terwijl dit aandeel bij China met 9 procent het laagst was.
- De grootste land-goed-combinatie was industriële producten uit Duitsland, gevolgd door machines en vervoermaterieel uit Duitsland en grondstoffen en minerale brandstoffen uit de VS.

Intermediaire goedereninvoer verwerkt in uitvoer

- Circa 26 procent van de Nederlandse goedereninvoer (144,9 miljard euro) werd in Nederland verwerkt om te worden ingezet in de Nederlandse export.
- Nederlandse productieketens zijn sterk verweven met de Europese interne markt: 45 procent van de goedereninvoer die nodig is voor de export was afkomstig uit de EU, waarbij Duitsland de belangrijkste toeleverancier was.
- De waarde van de goedereninvoer die in de export werd verwerkt, daalde in 2024 met 7,3 procent, vooral door een sterke afname van de invoer van grondstoffen en minerale brandstoffen.
- Grondstoffen en minerale brandstoffen vormde de belangrijkste ingevoerde productgroep voor de Nederlandse export, gevolgd door machines en vervoermaterieel, industriële producten en voeding en dranken.
- Voor de invoer van grondstoffen en minerale brandstoffen was Nederland vooral afhankelijk van landen buiten de EU, zoals de VS, terwijl de EU juist de belangrijkste leverancier was van machines, industriële producten, voeding en chemische producten.
- Aardolieproducten waren de belangrijkste ingevoerde goederen die na verwerking werden geëxporteerd. Andere belangrijke producten waren machines (en onderdelen) en aardgas, terwijl de meest voorkomende land-goed-combinaties bestonden uit grondstoffen en minerale brandstoffen uit de VS en machines en vervoermaterieel uit Duitsland.

Goedereninvoer voor wederuitvoer

- Circa 47 procent van de Nederlandse goedereninvoer (262,2 miljard euro) werd in 2024 vrijwel onbewerkt weer uitgevoerd als wederuitvoer. Machines (en onderdelen) werden het meest ingevoerd om daarna weer te worden uitgevoerd, gevolgd door aardgas, aardolieproducten en farmaceutische producten.
- Duitsland was de grootste invoerpartner voor goederen die bestemd waren voor wederuitvoer, gevolgd door China, de VS en België.
- Voor de meeste herkomstlanden en productgroepen was meer dan de helft van de invoer bestemd voor wederuitvoer. De goedereninvoer uit China (64 procent) en Ierland (65 procent) was bovengemiddeld bestemd voor wederuitvoer.
- De grootste land-goed-combinaties bij invoer voor wederuitvoer waren industriële producten uit China, Duitsland en de VS, gevolgd door chemische producten uit Duitsland en België.
- De bestemming van de goedereninvoer onderstreept de dubbele rol van Nederland als Europese toegangspoort voor distributie van geïmporteerde goederen (met name bij de invoer voor wederuitvoer) en als energiehub, waar ingevoerde olie en gas worden verwerkt of via Nederland worden uitgevoerd naar andere Europese landen (zowel bij de invoer voor verwerking in de Nederlandse export als bij de invoer voor wederuitvoer).

Samenstelling en herkomst van de diensteninvoer

- In 2024 waren zakelijke diensten met 81 miljard euro de grootste invoercategorie, gevolgd door royalty's (34 miljard euro), vervoersdiensten (33 miljard euro), reisverkeer (28 miljard euro) en ICT-diensten (22 miljard euro). Uitgezonderd het reisverkeer, werd het merendeel van deze diensten door bedrijven gebruikt als intermediaire input.
- De Verenigde Staten waren opnieuw de grootste leverancier van diensten aan Nederland (42 miljard euro), gevolgd door het Verenigd Koninkrijk (28 miljard euro) en Duitsland (26 miljard euro). De gezamenlijke invoer uit de EU bedroeg 119 miljard euro.
- Van de diensteninvoer werd 106 miljard euro verwerkt in de Nederlandse uitvoer. Zakelijke diensten vormden daarbij veruit de grootste categorie, wat het groeiende belang van buitenlandse diensten voor de Nederlandse export en de verdienstelijking van de industrie onderstreept.
- De diensteninvoer ten behoeve van de uitvoer nam in 2024 met 4,6 procent toe. Vooral de invoer van zakelijke diensten, royalty's en ICT-diensten groeide, terwijl de invoer van vervoersdiensten licht afnam.
- De EU werd belangrijker als leverancier van diensten voor de Nederlandse export: het aandeel van de EU steeg naar 53,5 procent van de totale verwerkte diensteninvoer. De VS bleef echter de belangrijkste niet-EU-leverancier, met name van intellectueel eigendom (zoals softwarelicenties en patenten).

Databronnen

In dit hoofdstuk maken we gebruik van de cijfers van de nationale rekeningen van het CBS. De gegevens zijn op het moment van schrijven beschikbaar tot en met 2024; de cijfers over 2024 zijn voorlopig. Nieuw in deze editie is een teruggelegde reeks voor 2016–2020, zonder land- en productinformatie.

In deze editie gebruiken we voor de indeling van goederen de *Classification of Products by Activity* (CPA) in plaats van de *Standard International Trade Classification* (SITC). De CPA biedt een Europees classificatiekader en sluit aan op de indeling van goederen en diensten in de aanbod- en gebruiktabellen van de nationale rekeningen.

De nationale rekeningen zijn gebaseerd op eigendomsoverdracht: goederen worden geregistreerd wanneer het economisch eigendom overgaat tussen een Nederlandse en een buitenlandse partij. Dit concept verschilt van het grensoverschrijdingsconcept dat in andere handelsstatistieken wordt gebruikt. Daar staat centraal of goederen fysiek de Nederlandse grens passeren, zonder dat hierbij altijd sprake is van eigendomsoverdracht. Voor meer informatie zie CBS (2023a). Daardoor sluiten de cijfers in dit hoofdstuk niet altijd aan op de cijfers die worden gebruikt in de hoofdstukken over de goederen- en dienstenhandel.

Leeswijzer

Paragraaf 7.2 beschrijft hoe de Nederlandse invoer van goederen en diensten in 2024 werd ingezet. Welke invoer was bestemd voor binnenlandse bestedingen, welke voor wederuitvoer, en welke werd gebruikt in Nederlandse productieprocessen? Paragraaf 7.3 gaat in op de samenstelling en herkomst van de goedereninvoer. Paragraaf 7.4 beschrijft de goedereninvoer direct voor binnenlandse bestedingen. Paragraaf 7.5 doet datzelfde voor goedereninvoer verwerkt in binnenlandse bestedingen en paragraaf 7.6 voor goedereninvoer verwerkt in uitvoer. Paragraaf 7.7 gaat dieper in op de goedereninvoer bestemd voor wederuitvoer. Tot slot geeft paragraaf 7.8 meer details over de samenstelling en herkomst van de diensteninvoer.

7.2 De verschillende invoerstromen

Deze paragraaf beschrijft hoe ingevoerde goederen en diensten in 2024 in Nederland werden ingezet. Welk deel werd gebruikt in Nederlandse productieprocessen, welk deel kwam direct terecht bij huishoudens en welk deel verliet Nederland vrijwel onbewerkt als wederuitvoer? Vanwege de sterke prijsschommelingen in de afgelopen jaren maken we, waar mogelijk, onderscheid tussen volume- en prijsontwikkelingen.

De analyse in dit hoofdstuk richt zich uitsluitend op de keten binnen Nederland en kijkt enkel naar de directe invoer en uitvoer tussen Nederland en het buitenland, en houdt geen rekening met indirecte invoerstromen via andere landen of het land van oorsprong. Er worden dus alleen cijfers gebruikt van de invoer en uitvoer van bedrijven in Nederland. De betreffende invoer is ingedeeld naar land van herkomst, niet naar land van oorsprong.[1)] De cijfers omvatten ook invoer voor wederuitvoer en Nederlandse productie in het buitenland (*production abroad*). Voor deze laatste categorie is geen uitsplitsing naar land van herkomst en goederencategorie mogelijk.

1) Het land van oorsprong is de economische nationaliteit van een product (waar het is gemaakt of de laatste ingrijpende bewerking heeft ondergaan). Het land van herkomst is het land waar de goederen vandaan komen en waar de douanerechten zijn voldaan (het land van verzending).

Goedereninvoer daalde voor het tweede jaar op rij

Na de recordinvoer van 2022 daalde de Nederlandse invoerwaarde van goederen en diensten in 2024 voor het tweede jaar op rij. Vergeleken met 2023 nam de invoerwaarde af met 12,9 miljard euro, ofwel –1,6 procent (tabel 7.2.1). Recordjaar 2022 was namelijk een ongewoon jaar met inflatoire invoerprijzen als gevolg van de Russische inval in Oekraïne en verstoringen in mondiale waardeketens (Creemers et al., 2025; Rooyakkers & Creemers, 2025). De invoer bedroeg in 2024 801,4 miljard euro, waarvan 70 procent goederen en 30 procent diensten.

De daling van de totale invoer in 2023 en 2024 kwam volledig op het conto van de goedereninvoer, terwijl de diensteninvoer juist verder toenam. De invoer van goederen nam in 2024 af met 25,2 miljard euro (–4,3 procent), door zowel lagere prijzen (–3,6 procent) als een lager volume (–0,7 procent). Deze daling werd vooral veroorzaakt door een afname van het invoervolume en de prijzen van minerale brandstoffen, met name ruwe aardolie en aardgas. Daartegenover stond een stijging van de diensteninvoer met 12,3 miljard euro (+5,4 procent). Zowel prijzen (+3,2 procent) als volumes (+2,1 procent) namen toe, waardoor de waarde van de diensteninvoer voor het vierde jaar op rij steeg.

7.2.1 Waarde-, prijs- en volumeontwikkeling van de invoer

	Waarde		Waardeontwikkeling	Prijsontwikkeling	Volumeontwikkeling
	2023	2024*	2024* t.o.v. 2023	2024* t.o.v. 2023	2024* t.o.v. 2023
	mld euro		%		
Goederen	584,7	559,6	–4,3	–3,6	–0,7
Diensten	229,5	241,8	5,4	3,2	2,1
Totaal	814,2	801,4	–1,6	–1,7	0,1

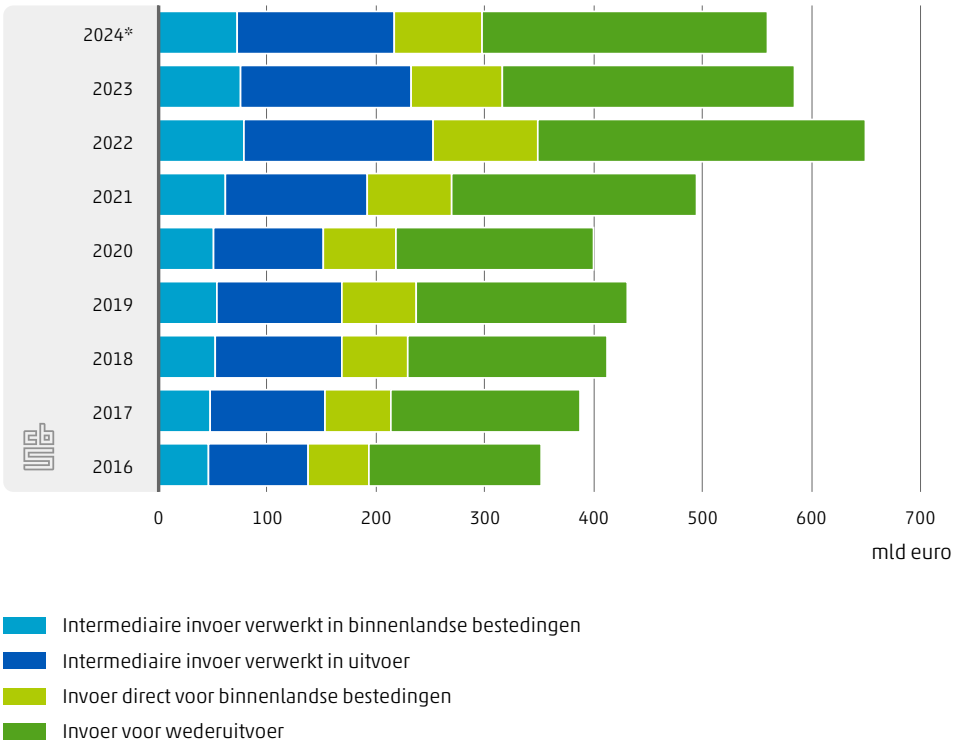
Aandeel invoer voor wederuitvoer blijft toenemen

Een aanzienlijk deel van de geïmporteerde goederen verliet Nederland vrijwel onverwerkt als wederuitvoer. In 2024 was dit ongeveer 47 procent van de goedereninvoer, goed voor 262,2 miljard euro (figuur 7.2.2). Daarmee is het aandeel wederuitvoer verder toegenomen ten opzichte van eerdere jaren. In 2016 lag dit nog op 45 procent.

Een voorbeeld van wederuitvoer is de import van mobiele telefoons uit China door een groothandel in Nederland, waarna de toestellen zonder verdere verwerking worden doorverkocht aan bijvoorbeeld Duitsland. Vooral goederen die Nederland uit Azië invoert, zijn relatief vaak bestemd voor wederuitvoer naar andere Europese landen (Franssen et al., 2020).

Vergeleken met 2023 daalde de waarde van de goedereninvoer voor wederuitvoer met 5,4 miljard euro (–1,9 procent). Dit hing vooral samen met lagere invoerprijzen (–2,1 procent). Het volume nam daarentegen nog licht toe, met 0,2 procent.

7.2.2 Bestemmingsverdeling van de goedereninvoer

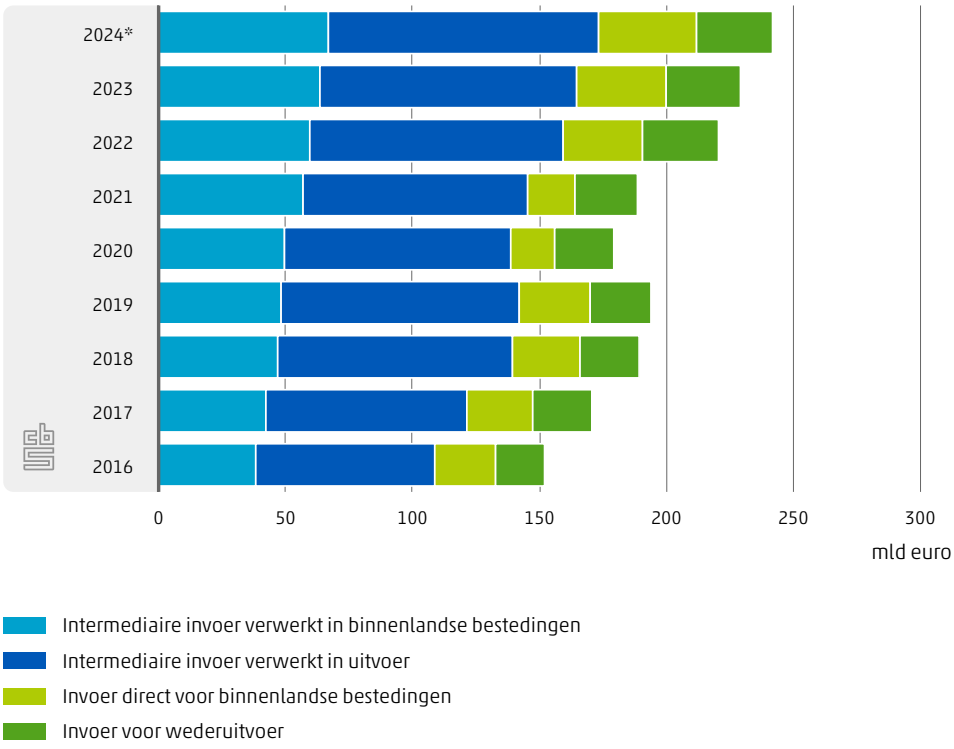

Bij diensten speelt wederuitvoer een minder grote rol

In 2024 bedroeg de invoer van diensten voor wederuitvoer 29,6 miljard euro, goed voor 12,2 procent van de totale diensteninvoer (figuur 7.2.3). Het ging hierbij vooral om royalty's en licentiebetalingen die via in Nederland gevestigde bijzondere financiële instellingen (BFI's) lopen. Deze zogenoemde brievenbusmaatschappijen maken deel uit van buitenlandse multinationals en beheren vaak intellectuele eigendomsrechten. De ontvangen betalingen worden vervolgens afgedragen aan buitenlandse moederbedrijven (DNB, 2018). In de nationale rekeningen worden deze stromen geregistreerd als invoer voor wederuitvoer van diensten.

De invoer van diensten voor wederuitvoer nam in 2024 met circa 314 miljoen euro toe ten opzichte van 2023. Daarmee lag deze invoer nog altijd onder het niveau van recordjaar 2022, toen de waarde uitkwam op 29,9 miljard euro.

7.2.3 Bestemmingsverdeling van de diensteninvoer

Invoer van goederen voor directe bestedingen verder gedaald

Net als bij wederuitvoer ondergaan goederen- en dienstenstromen die bestemd zijn voor directe binnenlandse bestedingen weinig tot geen bewerking door bedrijven in Nederland. In 2024 werd voor 80,1 miljard euro aan goederen ingevoerd voor rechtstreekse consumptie of investeringen door huishoudens, bedrijven en de overheid in Nederland.

Een voorbeeld hiervan is een personenauto die in Duitsland wordt geproduceerd, door een distributeur in Nederland wordt ingevoerd en vervolgens aan een Nederlandse consument wordt verkocht.

De invoerwaarde van goederen voor directe binnenlandse bestedingen daalde in 2024 met circa 4,4 miljard euro (–5,1 procent) ten opzichte van 2023. Dit kwam met name door lagere invoerprijzen (–5,8 procent), terwijl het volume toenam met 0,7 procent.

Reisuitgaven in het buitenland zorgen voor hogere diensteninvoer

In 2024 bedroeg de invoer van diensten voor directe binnenlandse bestedingen 38,8 miljard euro. Dat is circa 3,8 miljard euro meer dan in 2023, ofwel een groei van 10,9 procent. Dit werd veroorzaakt door zowel hogere volumes (+7,7 procent) als hogere prijzen (+2,8 procent).

Denk bij ingevoerde diensten voor rechtstreeks verbruik bijvoorbeeld aan Nederlandse ingezetenen die luchtvaartdiensten afnemen van een buitenlandse luchtvaartmaatschappij. Ook de uitgaven van Nederlandse toeristen in het buitenland, die het grootste aandeel binnen deze diensteninvoer vormen, vallen onder ingevoerde diensten voor rechtstreeks verbruik. Het belang van deze uitgaven werd vooral zichtbaar tijdens de coronajaren 2020 en 2021, toen de invoer van deze diensten terugviel tot respectievelijk 16,8 en 18,7 miljard euro. In 2022 werd internationaal reizen weer beter mogelijk, waardoor de invoer van diensten voor directe binnenlandse bestedingen met 67,9 procent toenam ten opzichte van 2021.

49% van de totale Nederlandse invoer was bestemd voor verdere verwerking door bedrijven in Nederland

Helft van de invoer bestemd voor verdere verwerking in Nederland

Bijna de helft van de totale invoer van goederen en diensten werd in 2024 gebruikt voor verdere verwerking door bedrijven in Nederland. Deze zogenoemde intermediaire invoer bedroeg 390,7 miljard euro, waarvan 56 procent aan goederen en de overige 44 procent aan diensten.

Een voorbeeld van intermediaire goedereninvoer is aardolie uit Noorwegen die door een bedrijf in Nederland wordt geraffineerd tot kerosine. Bij intermediaire diensteninvoer kan worden gedacht aan een bedrijf in Nederland dat clouddiensten afneemt van een bedrijf in de VS.

Van de intermediaire goedereninvoer die in 2024 werd verwerkt, was ongeveer een derde bestemd voor goederen en diensten die op de binnenlandse markt werden afgezet (72,4 miljard euro). De overige twee derde werd verwerkt in goederen en diensten die naar het buitenland werden geëxporteerd. Ook bij intermediaire diensteninvoer werd het grootste deel verwerkt in exportproducten en -diensten, al lag dit aandeel met circa 61 procent lager dan bij goederen. Deze verhoudingen zijn door de jaren heen relatief stabiel gebleven.

Vergeleken met 2023 nam de intermediaire goedereninvoer in 2024 af met 14,9 miljard euro (–6,4 procent). Zowel het invoervolume als de prijzen namen af: het volume met 2,3 procent en de prijzen gemiddeld met 4,2 procent. De voornaamste reden voor lagere invoerprijzen is dat prijzen van grondstoffen, minerale brandstoffen en chemische producten op de wereldmarkt lager waren dan een jaar eerder. Het lagere invoervolume hangt samen met een afname van de industriële productie (CBS, 2026b). Door deze lagere productie gebruiken industriële bedrijven minder grondstoffen en halffabricaten, waardoor de invoer van deze goederen is afgenomen.

De intermediaire diensteninvoer liet daarentegen een stijging zien. In 2024 nam deze invoer met 8,2 miljard euro toe ten opzichte van 2023, een groei van 5,0 procent. Deze toename hing samen met zowel een hoger invoervolume (+1,9 procent) als hogere prijzen (+3,0 procent). De invoerprijzen van diensten zijn minder gevoelig voor wereldmarktprijzen dan de invoerprijzen van goederen. Diensten zijn relatief arbeidsintensief, waardoor loonkosten een belangrijke rol spelen in de prijsvorming. Hierdoor worden dienstenprijzen sterker bepaald door binnenlandse kostenontwikkelingen en minder door internationale prijsbewegingen dan bij goederen (Inklaar & Timmer, 2014).

Invoergehalte van de uitvoer gevoelig voor energie- en grondstofprijzen

In 2024 nam de waarde van de Nederlandse uitvoer van goederen van Nederlandse makelij af ten opzichte van 2023, zie tabel 7.2.4. Daarmee was sprake van de tweede opeenvolgende daling. Ook de benodigde invoer van goederen die werd ingezet voor de productie van deze uitvoer nam af. De ondersteunende invoer van diensten liet daarentegen een stijging zien.

Op de lange termijn zien we dat het invoergehalte van de goederenuitvoer van Nederlandse makelij schommelde rond de 50 procent. In jaren met relatief hoge invoerprijzen lag het percentage wat hoger en in jaren met lagere prijzen wat lager. Dat zien we ook terug in de verhouding tussen de waarde van verwerkte goedereninvoer en verwerkte diensteninvoer. Het aandeel van de goedereninvoer was hoger in jaren van hogere invoerprijzen, omdat ingevoerde goederen gevoeliger zijn voor prijsschommelingen van energie- en grondstoffen op de wereldmarkt dan ingevoerde diensten. Zo kostte een vat ruwe olie op de wereldmarkt gemiddeld 45,03 US dollar in 2016 en 79,75 US dollar in 2024. De olieprijs piekte in 2022 met een gemiddelde prijs van 98,48 US dollar en dat is ook terug te zien in het aandeel van de goedereninvoer dat toen eveneens piekte (CBS, 2026a).

7.2.4 Samenstelling van de Nederlandse goederenuitvoer van Nederlandse makelij

	Bruto uitvoer	Toegevoegde waarde	Benodigde invoer totaal	goederen	diensten		Invoergehalte van de uitvoer
	mln euro				%	mln euro	%
2016	219 389	112 970	106 419	76 946	72	29 473	28	49
2017	239 992	119 917	120 075	88 387	74	31 688	26	50
2018	254 483	123 121	131 362	98 446	75	32 916	25	52
2019	249 042	124 643	124 399	95 947	77	28 452	23	50
2020	233 674	121 184	112 490	84 852	75	27 638	25	48
2021	279 243	142 009	137 234	109 438	80	27 796	20	49
2022	334 568	160 092	174 476	144 098	83	30 378	17	52
2023	313 703	154 835	158 868	129 403	81	29 465	19	51
2024*	304 320	156 211	148 109	118 552	80	29 557	20	49

Tabel 7.2.5 geeft de samenstelling van de Nederlandse dienstenuitvoer weer.[2)] Het invoergehalte van de dienstenuitvoer lag structureel lager dan bij de goederenuitvoer van Nederlandse makelij en varieerde van 32 procent tot 37 procent in de periode tussen 2016 en 2024. Ook bij de dienstenuitvoer is zichtbaar dat de waarde van de ingevoerde goederen die nodig waren voor het realiseren van de uitvoer, relatief hoger uitviel in jaren met hoge energie- en grondstofprijzen op de wereldmarkt dan in jaren waarin deze prijzen lager lagen. Hierdoor nam het aandeel van goedereninvoer binnen de totale benodigde invoer tijdelijk toe.

7.2.5 Samenstelling van de Nederlandse dienstenuitvoer

	Bruto uitvoer[1)]	Toegevoegde waarde	Benodigde invoer				Invoergehalte van de uitvoer
			totaal	goederen		diensten	
	mln euro				%	mln euro	%
2016	145 951	99 699	46 252	12 810	28	33 442	72	32
2017	158 660	105 444	53 217	14 725	28	38 492	72	34
2018	179 011	112 690	66 320	16 117	24	50 203	76	37
2019	195 202	123 446	71 756	16 765	23	54 991	77	37
2020	182 934	115 580	67 355	14 252	21	53 103	79	37
2021	193 042	124 118	68 924	17 308	25	51 616	75	36
2022	239 625	154 528	85 097	25 919	30	59 178	70	36
2023	256 473	169 848	86 625	24 407	28	62 218	72	34
2024*	274 798	184 360	90 438	23 938	26	66 500	74	33

1) Exclusief wederuitvoer van diensten (hoofdzakelijk royalty's en licenties) en correcties voor herclassificatie.

7.3 Samenstelling en herkomst van de goedereninvoer

Machines en vervoermaterieel vormde in 2024 met 161,7 miljard euro de grootste importcategorie, ondanks een daling ten opzichte van 2023 (–3,6 miljard euro; –2,2 procent). Ook de invoer van grondstoffen en minerale brandstoffen nam af tot 103,5 miljard euro, een daling van 25,6 miljard euro (–19,8 procent), vooral door lagere prijzen als gevolg van de normalisering van de gas- en energieprijzen na de eerdere crisisjaren (Creemers et al., 2025). Tegen deze ontwikkeling van krimp en stagnatie groeide de import van voeding en dranken met 6,5 procent (tot 75,4 miljard euro), terwijl de import van industriële producten nagenoeg stabiel bleef op 121,6 miljard euro (+0,7 procent).

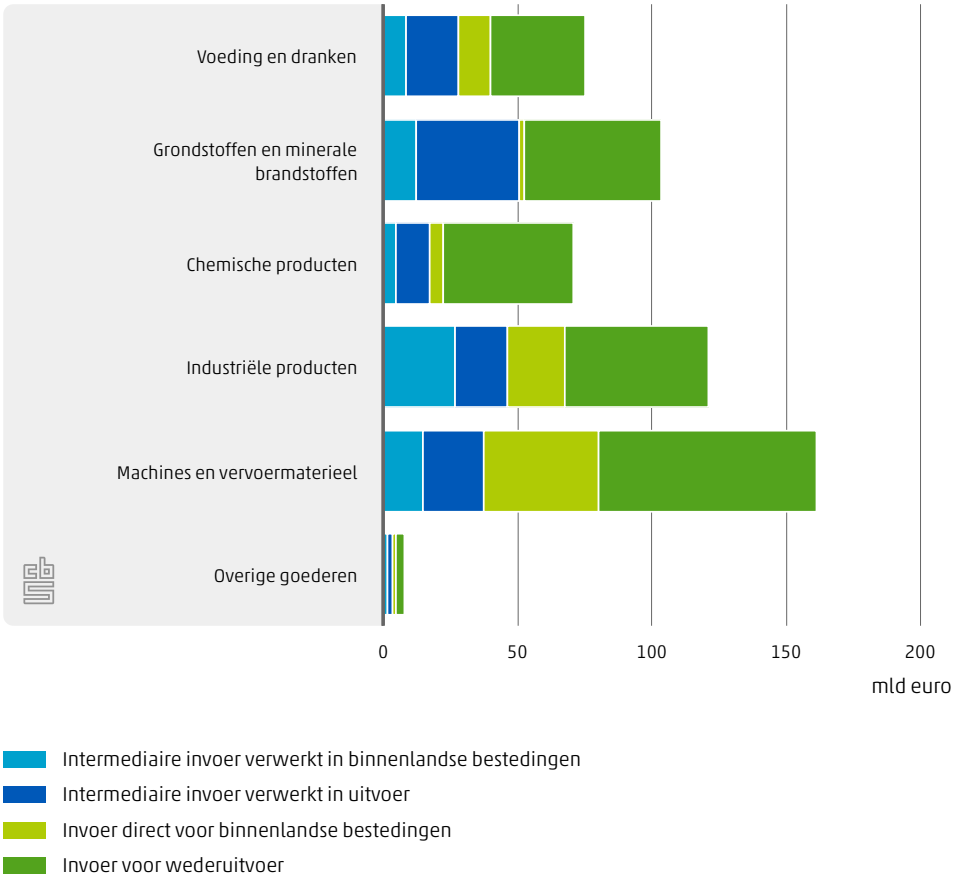
Wederuitvoer domineert goedereninvoer, vooral bij machines en vervoermaterieel

Bij alle brede goederencategorieën was het grootste deel van de invoer bestemd voor wederuitvoer, zie figuur 7.3.1. Dit gold met name voor machines en vervoermaterieel, waarvoor de helft van de totale invoer bestemd was voor wederuitvoer. Tegelijkertijd kende deze categorie ook de hoogste invoer direct voor binnenlandse bestedingen, met

2) Om een niet-vertekend beeld van de invoersamenstelling van de dienstenuitvoer te geven wijkt de gerapporteerde dienstenuitvoer in tabel 7.2.5 af van de dienstenuitvoer in de nationale rekeningen zoals gerapporteerd in hoofdstuk 6. In de recente revisie van de nationale rekeningen zijn namelijk zowel de in- als uitvoer van diensten opwaarts bijgesteld. Dit is voor een groot deel het gevolg van bijstellingen in de in- en uitvoer van royalty's en licenties, zie CBS (2024d). De dienstenuitvoer zoals gerapporteerd door de nationale rekeningen bedroeg 284,6 miljard euro in 2024.

42,8 miljard euro. Bij voeding en dranken zijn zowel de wederuitvoer (35,0 miljard euro) als de invoer direct voor binnenlandse bestedingen (12,1 miljard euro) minder dominant, omdat een relatief groter deel wordt ingezet als intermediair verbruik in de Nederlandse productie.

7.3.1 Bestemmingsverdeling van de goedereninvoer naar brede goederencategorie, 2024*

Hoogste invoerwaarde uit Duitsland, 43 procent bestemd voor wederuitvoer

Duitsland behield in 2024 zijn positie als belangrijkste goederen- en dienstenleverancier van Nederland (tabel 7.3.2). Dit ging om een totale waarde van 91,0 miljard euro. België, de Verenigde Staten, China en het Verenigd Koninkrijk vervolledigden de top 5 van belangrijkste herkomstlanden. In totaal waren de 27 EU-lidstaten goed voor 45,4 procent van de Nederlandse goedereninvoer.

De invoer uit EU-lidstaten die werd gebruikt voor verdere verwerking door bedrijven in Nederland bedroeg 86,7 miljard euro in 2024. Dat komt neer op 48,2 procent van de totale intermediaire goedereninvoer. Dat betekent dat meer dan de helft van de intermediaire goedereninvoer afkomstig was uit niet-EU-landen.

Wanneer de invoer wordt uitgesplitst naar bestemming, blijkt dat voor de meeste herkomstlanden en -regio's de invoer voor wederuitvoer de grootste categorie vormde. Dit gold vooral voor China, waar 64 procent van de totale invoerwaarde bestemd was voor wederuitvoer.

Ook voor de andere Aziatische landen en gebieden en Overig EU (alle EU-landen exclusief België en Duitsland) was wederuitvoer de belangrijkste bestemming van de ingevoerde goederen.

Buiten de EU haalde Nederland de meeste goederen uit de VS (46,2 miljard euro) en China (42,9 miljard euro). De invoer uit Rusland en Oekraïne bleef daarentegen beperkt. Samen waren deze landen goed voor minder dan 1 procent van de totale Nederlandse goedereninvoer.

7.3.2 Bestemmingsverdeling van de goedereninvoer naar landen(groep), 2024*

	Intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen	Intermediaire invoer verwerkt in uitvoer	Invoer direct voor binnenlandse bestedingen	Invoer voor wederuitvoer	Totaal
Landen(groep)	**mld euro**				
België	7,5	11,5	9,8	22,3	51,1
Duitsland	14,2	20,6	16,7	39,5	91,0
Overig EU	14,0	18,9	18,1	60,7	111,7
Oekraïne	0,3	1,0	0,0	0,4	1,8
Rusland	0,4	0,9	0,1	0,7	2,1
Verenigd Koninkrijk	2,3	5,6	3,1	12,3	23,2
Overig Europa	2,8	5,1	2,3	13,8	24,1
Afrika	1,6	5,9	1,0	6,6	15,2
Verenigde Staten	5,4	11,5	4,4	24,8	46,2
Overig Amerika	2,4	7,2	1,3	13,8	24,8
China	3,8	4,4	7,4	27,3	42,9
Overig Azië	5,8	14,5	9,2	38,5	68,0
Elders/onbekend	5,5	6,8	6,4	20,8	39,5

Commerciële dienstverlening grootste importeur van intermediaire goederen

De commerciële dienstverlening was in 2024 met 45,5 miljard euro de grootste importeur van intermediaire goederen, zoals een IT-dienstverlener die computers aanschaft. Andere belangrijke importerende bedrijfstakken waren de voedings- en genotmiddelenindustrie, de aardolie-industrie en de chemische industrie (tabel 7.3.3).

In 2024 daalde de invoerwaarde in veel bedrijfstakken, waaronder de aardolie-industrie en de commerciële dienstverlening. Daartegenover stonden stijgingen in onder meer de elektrische apparatenindustrie, de farmaceutische industrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie. De waardeveranderingen zijn deels toe te schrijven aan prijs- en deels aan volumeontwikkelingen, waarbij de uitsplitsing per bedrijfstak verschilt: zo werd de waardedaling in de intermediaire goedereninvoer van de aardolie-industrie vooral gedreven door lagere volumes, terwijl die in de commerciële dienstverlening vooral het gevolg was van lagere prijzen.

7.3.3 Waarde-, volume- en prijsmutaties van de intermediaire goedereninvoer

	Invoer	Waardemutatie t.o.v. een jaar eerder		Volumemutatie t.o.v. een jaar eerder		Prijsmutatie t.o.v. een jaar eerder	
	2024*	2023	2024*	2023	2024*	2023	2024*
Bedrijfstak	**mld euro**	**%**					
Landbouw	3,6	2,5	-11,8	5,1	2,0	-2,4	-13,5
Bosbouw en visserij	0,1	-15,7	-3,5	-10,8	-5,8	-5,5	2,5
Delfstoffenwinning	0,3	-13,6	-6,5	-3,6	0,7	-10,5	-7,2
Voedings-, genotmiddelen-industrie	42,4	1,5	3,0	-3,3	1,4	5,0	1,6
Textiel-, kleding-, lederindustrie	1,3	2,3	-2,0	1,1	-0,3	1,2	-1,7
Hout-, papier-, grafische industrie	5,0	-13,4	-0,7	-5,8	3,4	-8,1	-4,0
Aardolie-industrie	29,6	-17,7	-14,5	-2,1	-10,4	-15,9	-4,5
Chemische industrie	23,2	-22,6	-3,7	-11,5	4,8	-12,5	-8,1
Farmaceutische industrie	3,5	11,8	4,9	18,8	4,8	-5,9	0,1
Rubber- en kunststofproduct-industrie	2,6	-28,0	3,9	-21,8	7,0	-8,0	-2,9
Bouwmaterialenindustrie	1,6	-2,5	-9,0	-14,7	-7,0	14,3	-2,1
Basismetaalindustrie	4,1	-25,1	-6,7	-6,8	1,0	-19,7	-7,6
Metaalproductenindustrie	4,9	-15,7	-7,5	-2,2	-2,0	-13,8	-5,6
Elektrotechnische industrie	6,3	1,9	-8,9	7,7	-2,6	-5,4	-6,5
Elektrische apparaten-industrie	6,5	35,7	8,0	34,2	8,3	1,1	-0,3
Machine-industrie	14,4	19,3	-4,3	18,0	-3,5	1,1	-0,8
Auto- en aanhangwagen-industrie	5,5	7,1	-33,9	1,2	-34,1	5,8	0,3
Overige transportmiddelen-industrie	3,2	11,6	2,7	10,7	4,7	0,8	-1,9
Meubelindustrie	1,2	-7,8	-2,6	-5,7	1,9	-2,2	-4,4
Overige industrie en reparatie	2,8	-1,4	0,7	-2,0	3,4	0,5	-2,6
Commerciële dienstverlening	45,5	-12,9	-9,9	-7,2	-2,4	-6,1	-7,7
Openbaar bestuur, onderwijs, gezondheidszorg	7,6	1,4	-5,2	1,1	1,1	0,3	-6,3
Overig	2,2	4,7	-6,7	3,7	3,0	1,0	-9,4

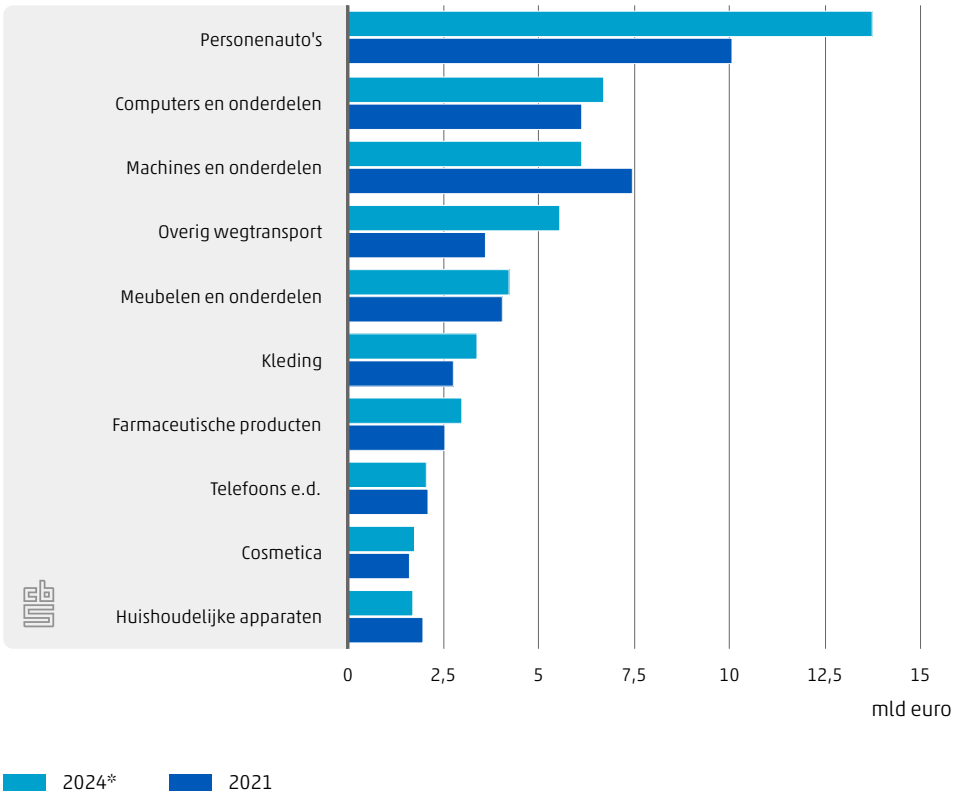
7.4 Goedereninvoer direct voor binnenlandse bestedingen

Zoals eerder getoond was circa 13 procent van de Nederlandse goedereninvoer bestemd om direct in Nederland te worden ingezet. Figuur 7.4.1 toont de meest voorkomende importproducten waarbij personenauto's de boventoon voerden. Onder andere elektrische auto's uit China worden steeds meer geïmporteerd, maar het aandeel is nog bescheiden (CBS, 2024a). De import van personenauto's is toegenomen van 10,1 miljard euro in 2021 naar 13,7 miljard euro in 2024. Ook de import van overige wegvoertuigen is sterk toegenomen in deze periode. Andere producten die veel werden ingevoerd voor directe consumptie in Nederland zijn computers, machines, meubelen (allemaal inclusief onderdelen), kleding, farmaceutische producten, telefoons, cosmetica en huishoudelijke apparaten.

Wegvoertuigen vooral voor Nederland, telefoons vooral voor wederuitvoer

De import van wegvoertuigen (personenauto's en overig wegtransport) was voor het overgrote deel (91 procent) bestemd voor direct binnenlands gebruik. Het percentage is ook hoog voor meubelen en onderdelen (65 procent). Dat is heel anders voor andere goederen in figuur 7.4.1. Zo is maar 13 procent van de telefoons direct voor consumptie in Nederland bestemd, het overgrote deel is bestemd voor wederuitvoer. Ook voor machines en farmaceutische producten gold dat relatief weinig import (16 procent) meteen in Nederland werd besteed.

7.4.1 Top 10 geïmporteerde producten direct voor binnenlandse bestedingen

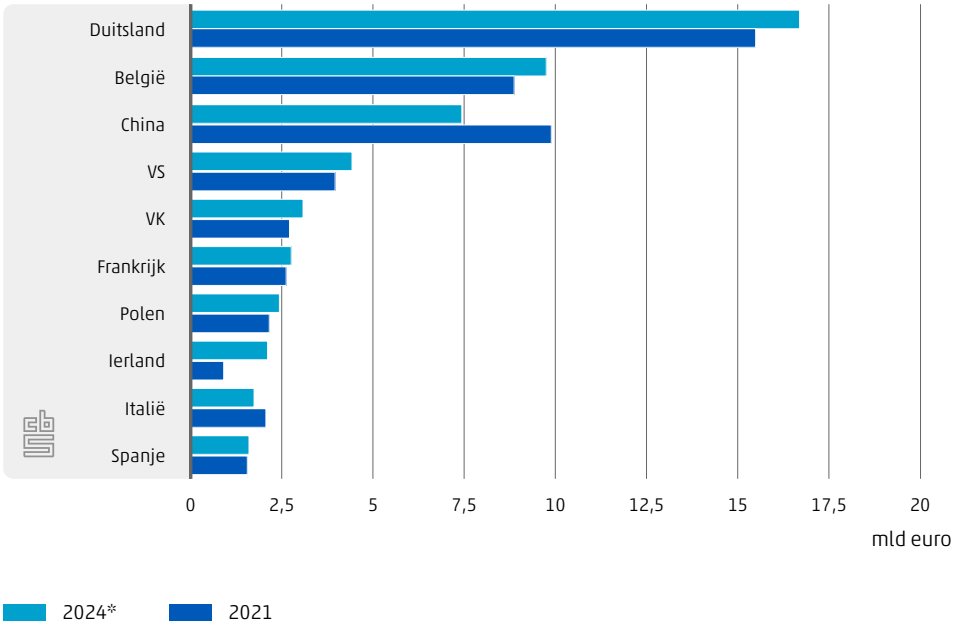

Buurlanden belangrijkste bron van invoer direct bestemd voor Nederland

De meeste import die we direct gebruiken kwam uit onze buurlanden en is de afgelopen jaren verder toegenomen, zie figuur 7.4.2. Zo steeg de invoer voor direct gebruik uit Duitsland van 15,5 miljard euro in 2021 tot 16,7 miljard euro in 2024, en nam ook die uit België toe tot 9,8 miljard euro in 2024. China was in 2024 de derde leverancier van goederen die meteen in Nederland gebruikt werden, terwijl het in 2021 nog de tweede positie innam. Deze daling hing samen met een afname van het directe gebruik van goederen uit China, terwijl het belang van België juist toenam. Na China volgden de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk.

In tegenstelling tot bij de belangrijkste importgoederen zijn er bij de belangrijkste herkomstlanden geen grote verschillen wat betreft het relatieve belang van de invoer direct voor binnenlandse bestedingen. Voor alle landen in de top 10 ligt het aandeel van deze importstroom tussen 10 procent (VS) en 20 procent (Polen).

7.4.2 Top 10 herkomstlanden in invoer direct voor binnenlandse bestedingen

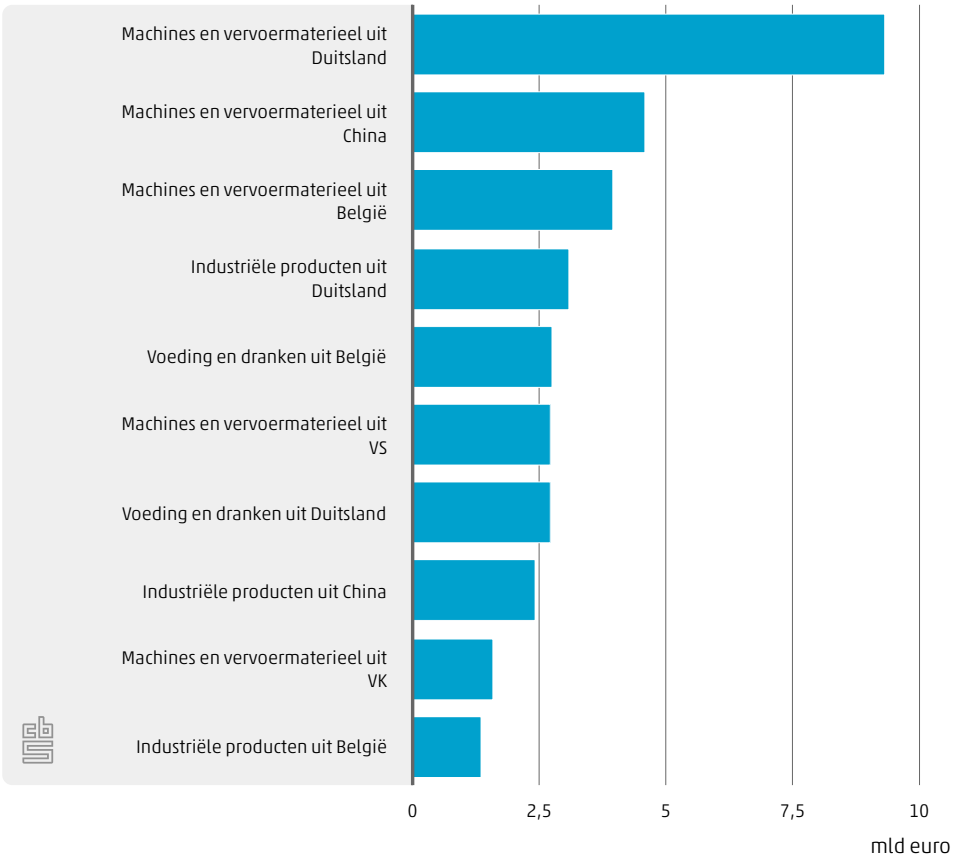

Duitse machines en voertuigen domineren invoer voor direct gebruik in Nederland

Machines en vervoermaterieel uit Duitsland vormde de belangrijkste land-goed-combinatie voor de invoer direct voor Nederlandse bestedingen (figuur 7.4.3), mede door de sterke groei van de invoer van personenauto's en andere wegvoertuigen in de afgelopen jaren. In 2024 importeerde Nederland voor 9,3 miljard euro van deze goederen voor direct gebruik. Dat was meer dan machines en vervoermiddelen uit China (nummer twee met 4,6 miljard euro), zoals computers of telefoons, of machines en vervoermiddelen uit België (nummer 3 met 4,0 miljard euro). Hierna volgden industriële producten uit Duitsland. Ook voeding en dranken uit de buurlanden werden relatief vaak meteen geconsumeerd, zoals Belgisch bier of Duitse chocolade (CBS, 2024b).

Op een gedetailleerder goederenniveau komen de volgende land-goed-combinaties onder andere veel voor: personenauto's en vrachtwagens uit Duitsland, laptops uit China, computeronderdelen uit Thailand, farmaceutische producten uit Ierland, en vliegtuigen en LNG uit de VS.

7.4.3 Top 10 land-goed-combinaties in invoer direct voor binnenlandse bestedingen, 2024

7.5 Intermediaire goedereninvoer verwerkt in binnenlandse bestedingen

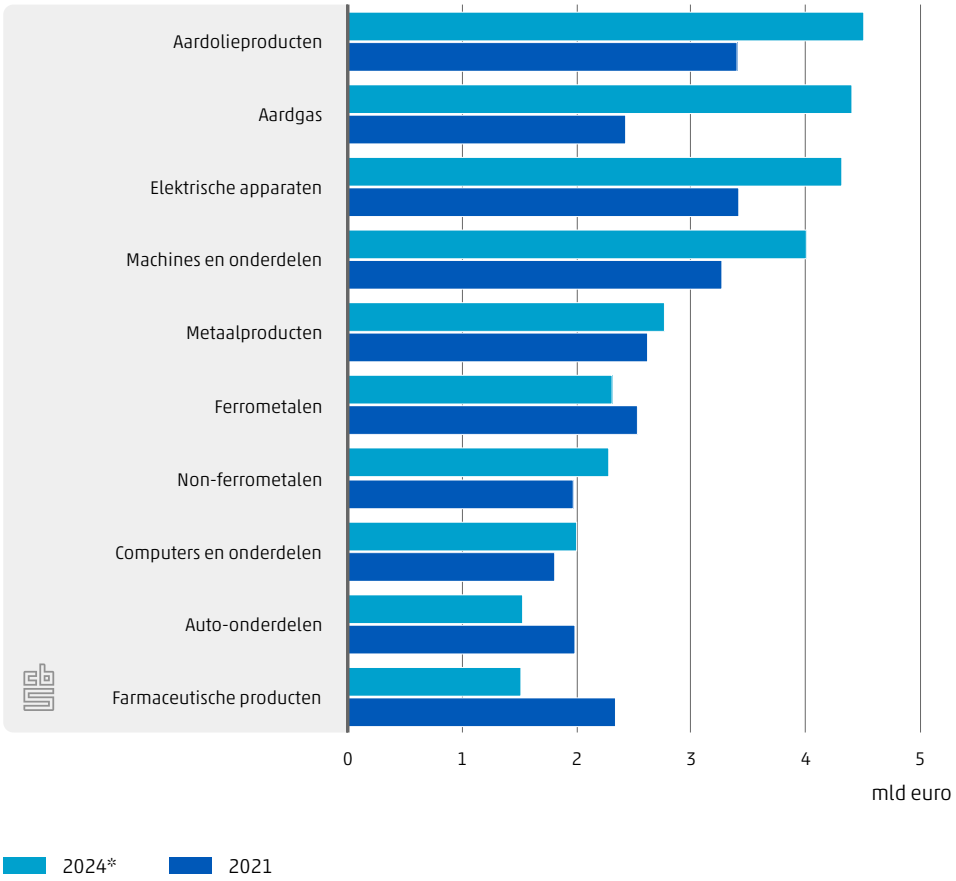
Een iets groter deel van de goederenimport werd na verwerking in Nederland op de Nederlandse markt afgezet. Het ging om circa 14 procent van de totale Nederlandse goederenimport. Aardolieproducten (4,5 miljard euro in 2024) en aardgas (4,4 miljard euro) waren de meest in Nederland verwerkte goederen die bestemd waren voor de Nederlandse markt (figuur 7.5.1). Bovendien zijn die producten sinds 2021 aanzienlijk in waarde gestegen door fors gestegen prijzen, maar ook door toegenomen volumes. Zo nam de intermediaire import van aardgas voor gebruik in Nederland toe van 2,4 miljard euro in 2021 tot 4,4 miljard euro in 2024. In 2023 piekte de importwaarde zelfs tot 6,7 miljard euro.

Groot verschil in doorstroom naar binnenlandse markt per productgroep

Het aandeel van de import dat na binnenlandse verwerking op de eigen Nederlandse markt terechtkwam, verschilt sterk per product. Bij metaalproducten, non-ferrometalen, auto-onderdelen en ferro-metalen werd ongeveer een kwart van de invoer in Nederland verwerkt

voor de binnenlandse markt. Voor de overige producten in de top 10 lag dit aandeel beduidend lager. Zo gold dat slechts een klein deel van de invoer van aardolieproducten, machines, computers en farmaceutische producten via binnenlandse verwerking op de eigen markt belandde.

7.5.1 Top 10 geïmporteerde producten verwerkt in binnenlandse bestedingen

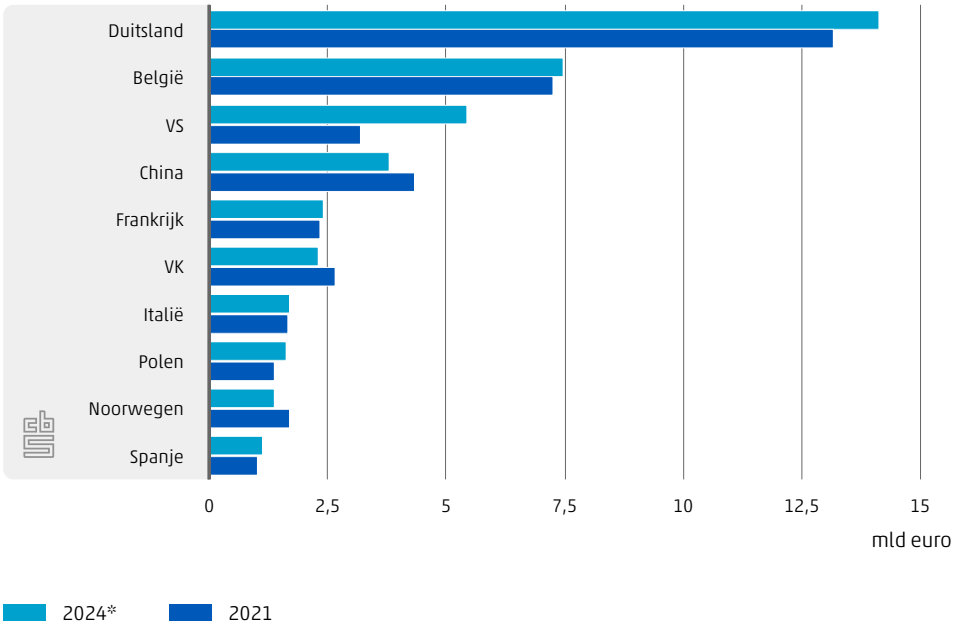

Buurlanden grootste leveranciers voor intermediaire invoer bestemd voor Nederlandse markt

De buurlanden bleven in 2024 de belangrijkste goederenleveranciers voor verwerking op de Nederlandse markt (figuur 7.5.2). Uit Duitsland haalde Nederland voor 14,2 miljard euro aan goederen die in Nederland werden verwerkt voor afzet op de binnenlandse markt, gevolgd door België met ruim de helft daarvan. De VS stond op de derde plaats en liet een sterke groei zien, van 3,2 miljard euro in 2021 tot 5,4 miljard euro in 2024. In 2023 was dat zelfs 6,9 miljard euro. China, op plek vier, liet juist een daling zien in dezelfde periode.

Binnen de top 10 verschilt het aandeel van import dat na verwerking op de Nederlandse markt belandde. Dit aandeel was het laagst bij China (9 procent) en het hoogst bij Duitsland (16 procent), mede doordat de import uit China relatief veel eindproducten bevatte.

7.5.2 Top 10 herkomstlanden in intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen

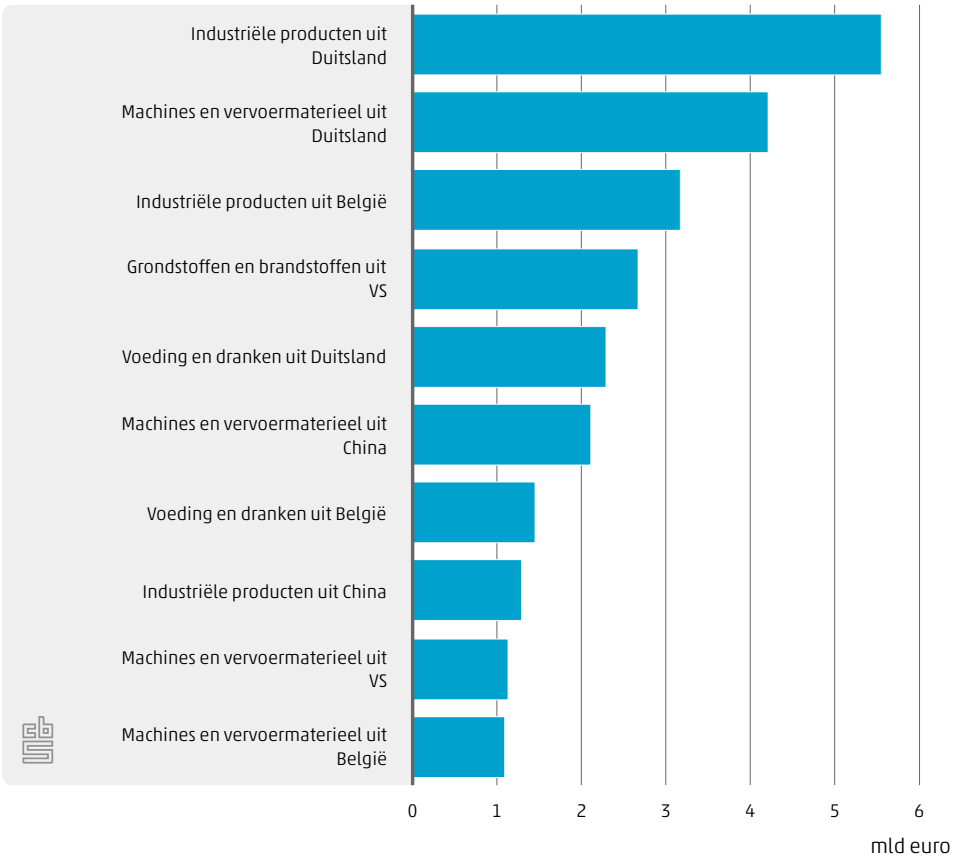

Industriële producten uit Duitsland domineren intermediaire import voor binnenland

Industriële producten uit Duitsland, zoals metalen, vormde in 2024 de grootste land-goed-combinatie in termen van monetaire waarde (figuur 7.5.3). Nederland importeerde hiervan 5,6 miljard euro, meer dan machines en vervoermaterieel uit Duitsland (nummer twee met 4,2 miljard euro) en industriële producten uit België (nummer 3 met 3,2 miljard euro). De productcategorie grondstoffen en minerale brandstoffen uit de VS, vooral olie en gas, volgde op de vierde plek.

Op een gedetailleerder goederenniveau komen de volgende land-goed-combinaties onder andere veel voor: LNG en ruwe aardolie uit de VS, gasolie uit Qatar, farmaceutische producten uit Ierland, uranium uit China en een grote groep goederen uit Duitsland: machine-onderdelen, elektriciteit, karton, voertuigonderdelen, levende kippen en tarwe.

7.5.3 Top 10 land-goed-combinaties in intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen, 2024*

7.6 Intermediaire goedereninvoer verwerkt in uitvoer

Waar komen de inputs voor de Nederlandse export eigenlijk vandaan? In deze paragraaf onderzoeken we de herkomst van de geïmporteerde goederen, en welke exportbestemming deze invoer na verwerking in Nederland uiteindelijk heeft. We focussen in het bijzonder op het relatieve belang van de EU – als toeleverancier van inputs én als afzetmarkt van onze verwerkte invoer – en op belangrijke handelspartners.

Een aanzienlijk deel van de goederenimport werd uitgevoerd na verwerking in Nederland. Het ging om circa 26 procent van de totale Nederlandse goederenimport en dat was bijna net zoveel als de import voor de Nederlandse markt samen (paragraaf 7.4 en 7.5).

Nederland als knooppunt in wereldwijde handelsketens

Nederland fungeerde in 2024 als een belangrijk knooppunt in wereldwijde handelsketens, waarbij invoer uit verschillende regio's werd verwerkt in uitvoer naar andere delen van de wereld (tabel 7.6.1). Zo werd van de totale invoer uit Duitsland (17,3 miljard euro) ongeveer

25 procent (4,4 miljard euro) verwerkt in export naar Azië. Voor export naar Azië gebruikten bedrijven in Nederland in totaal 15,7 miljard euro aan invoer, waarvan 54 procent uit de EU, en 17 procent uit Azië en 15 procent uit het Amerikaanse continent afkomstig was. De totale waarde van invoer verwerkt in de Nederlandse uitvoer bedroeg 144,9 miljard euro. Een deel van de stromen is niet herleidbaar naar land van herkomst of bestemming ('elders'), onder meer door ontbrekende koppelingen in de data.

7.6.1 Goedereninvoer die wordt verwerkt in de uitvoer, mld euro, 2024*

Herkomst van invoer	Bestemming van uitvoer: EU-27	Amerika	Azië	Elders[1)]	Totaal
Europa					
België	5,1 (54%) (10%)	1,1 (12%) (9%)	1,4 (15%) (9%)	1,8 (19%) (3%)	9,4 (100%) (6%)
Duitsland	8,0 (46%) (16%)	2,2 (13%) (19%)	4,4 (25%) (28%)	2,7 (16%) (4%)	17,3 (100%) (12%)
Overig EU-27	8,0 (52%) (16%)	1,9 (12%) (16%)	2,6 (17%) (17%)	2,8 (18%) (4%)	15,3 (100%) (11%)
Oekraïne	0,6 (75%) (1%)	0,0 (0%) (0%)	0,1 (13%) (1%)	0,1 (13%) (0%)	0,8 (100%) (1%)
Rusland	0,5 (56%) (1%)	0,1 (11%) (1%)	0,1 (11%) (1%)	0,2 (22%) (0%)	0,9 (100%) (1%)
Verenigd Koninkrijk	2,6 (52%) (5%)	0,7 (14%) (6%)	0,7 (14%) (4%)	1,0 (20%) (1%)	5,0 (100%) (3%)
Overig Europa	2,5 (54%) (5%)	0,6 (13%) (5%)	0,6 (13%) (4%)	0,9 (20%) (1%)	4,6 (100%) (3%)
Afrika					
Afrika	3,3 (59%) (7%)	0,6 (11%) (5%)	0,6 (11%) (4%)	1,1 (19%) (2%)	5,6 (100%) (4%)
Amerika					
Verenigde Staten	5,5 (52%) (11%)	1,4 (13%) (12%)	1,7 (16%) (11%)	2,0 (19%) (3%)	10,6 (100%) (7%)
Overig Amerika	3,7 (59%) (8%)	0,7 (11%) (6%)	0,7 (11%) (4%)	1,2 (19%) (2%)	6,3 (100%) (4%)
Azië					
China	1,6 (47%) (3%)	0,5 (15%) (4%)	0,7 (21%) (4%)	0,6 (18%) (1%)	3,4 (100%) (2%)
Overig Azië	6,7 (52%) (14%)	1,9 (15%) (16%)	2,0 (15%) (13%)	2,4 (18%) (3%)	13,0 (100%) (9%)
Elders[1)]	0,8 (2%) (2%)	0,1 (0%) (1%)	0,0 (0%) (0%)	51,8 (98%) (76%)	52,7 (100%) (36%)
Totaal	48,9 (34%) (100%)	11,8 (8%) (100%)	15,6 (11%) (100%)	68,6 (47%) (100%)	144,9 (100%) (100%)

[1)] De 'elders' landengroep bestaat uit alle overige landen ter wereld inclusief een groep 'onbekend'. Bij de koppeling tussen de gegevens van de nationale rekeningen en de statistiek Internationale Handel in Goederen kan een deel van de in- en/of uitvoerwaarde niet gekoppeld worden aan een land.

Nederlandse ketens sterk verweven met de Europese interne markt

Nederland heeft ook een belangrijke rol in de intraregionale handel binnen de Europese interne markt. Dit sluit aan bij eerder onderzoek van Baldwin & Lopez-Gonzalez (2015). Een aanzienlijk deel van de goedereninvoer die Nederland gebruikt voor zijn uitvoer, is afkomstig uit de EU en bestemd voor een ander – of hetzelfde – EU-land. Het ging in 2024 om 21,1 miljard euro, goed voor 14,6 procent van de totale goedereninvoer verwerkt in de

uitvoer, of 43,2 procent van de totale goedereninvoer verwerkt in de uitvoer naar alleen de EU. Binnen de EU zijn de buurlanden dominant: Duitsland leverde met 16,4 procent het grootste aandeel van de totale goedereninvoer verwerkt in de uitvoer naar EU-landen, gevolgd door België met 10,4 procent.[3] De overige EU-landen waren samen goed voor de resterende 16,4 procent. Het aandeel van het VK lag in 2024 op 5,2 procent.

De waardedaling in 2024 is breed gedragen en kwam door lagere importwaarden uit vrijwel alle werelddelen. De sterkste daling zien we bij import uit de VS (–3,3 miljard euro ten opzichte van 2023), gevolgd door de overige EU (–1,8 miljard euro), Duitsland (–1,5 miljard euro) en Afrika (–1,3 miljard euro). Daartegenover staan lichte waardestijgingen in de invoer uit Overig Amerika (+0,5 miljard euro) en Oekraïne (+0,4 miljard euro).

Tabel 7.6.1 geeft inzicht in de geografische verdeling van invoer die verwerkt wordt in de Nederlandse uitvoer. Naast dit perspectief is ook de samenstelling naar producten relevant. Zijn de macro-economische ontwikkelingen in 2024 vooral gerelateerd aan veranderingen in de invoerwaarden van bepaalde goederen (of diensten), bijvoorbeeld uit niet-EU-landen?[4]

Figuur 7.6.2[5] laat zien hoe de Nederlandse goedereninvoer die werd verwerkt in de uitvoer in 2024 was verdeeld naar herkomstland en brede goederencategorie (CPA). Wederuitvoer is hierbij buiten beschouwing gelaten, evenals goederen die niet aan een land kunnen worden toegewezen ('elders'). De analyse richt zich op zes goederencategorieën, gebaseerd op de CPA-indeling.

Nederland voert vooral grondstoffen en minerale brandstoffen in voor de export

In 2024 was er in totaal 33,3 miljard euro aan invoer van grondstoffen en minerale brandstoffen nodig om de export te kunnen verwezenlijken (figuur 7.6.2). Bedrijven in Nederland importeerden daarnaast 18,3 miljard euro aan machines en vervoermaterieel, gevolgd door industriële producten, voeding en dranken, en chemische producten die werden verwerkt in de uitvoer.

In 2024 bedroeg de intermediaire goedereninvoer verwerkt in de uitvoer 144,9 miljard euro. In 2023 was dat 11,4 miljard euro of 7,3 procent meer. De daling werd vooral gedreven door lagere invoer van grondstoffen en minerale brandstoffen (–10,3 miljard euro), gevolgd door machines en vervoermaterieel (–1,3 miljoen euro) en industriële producten (–492 miljoen euro). Relatief gezien was de daling het sterkst bij grondstoffen en minerale brandstoffen (–23,6 procent), gevolgd door overige goederen (–20,7 procent).

3) In Bohn et al. (2024) waar cijfers van voor de revisie gebruikt werden, was het belang van de EU zowel absoluut als relatief groter. De stroom van niet-EU naar niet-EU is veel groter na revisie, als gevolg van de stroom van 'elders' naar 'elders' die veel groter is geworden.
4) Een nauwkeurigere uitsplitsing van de besproken goederencategorieën in deze paragraaf (op CPA-2 niveau) is ook beschikbaar in de tabellenset die terug te vinden is op de landingspagina van deze publicatie.
5) De cijfers in dit hoofdstuk zijn verkregen door de gegevens van de nationale rekeningen met die van de statistieken Internationale Handel in Goederen en Internationale Handel in Diensten te combineren, en hierbij worden de cijfers van de nationale rekeningen als leidend beschouwd. Door verschillen in definities en methoden wijken deze cijfers af van de overige randtotalen zoals gepresenteerd op StatLine of in de overige hoofdstukken van deze publicatie.

Minder dan de helft van de goedereninvoer bestemd voor export kwam uit de EU

De EU was ook in 2024 met afstand de belangrijkste importpartner van Nederland voor goederen die werden ingezet voor de export. De 27 EU-landen worden in figuur 7.6.2 weergegeven door Duitsland, België en EU overig. Samen waren de EU-lidstaten verantwoordelijk voor 45 procent van de goederenimport die nodig was voor de Nederlandse export. In 2023 bedroeg dit aandeel eveneens 45 procent.

45% van de goedereninvoer die nodig was voor de Nederlandse uitvoer kwam uit de EU in 2024

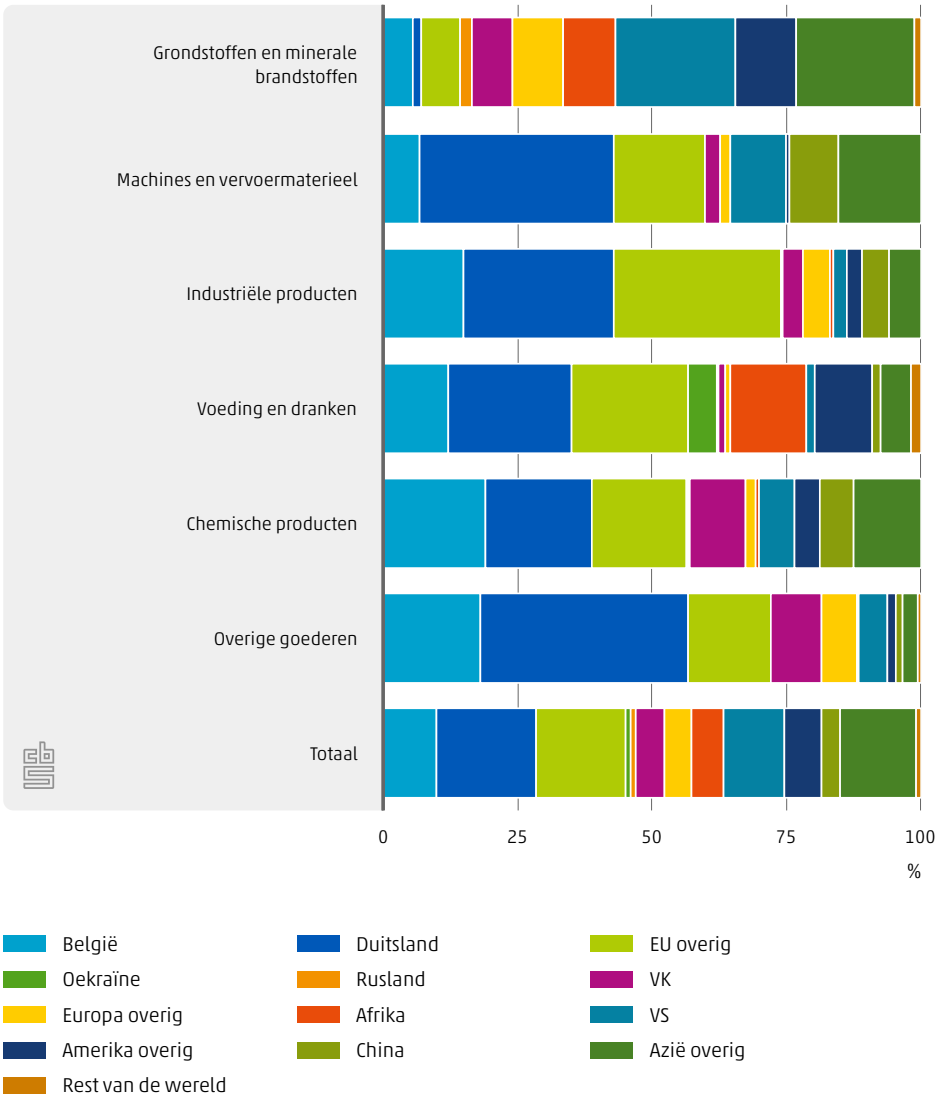
EU domineert toelevering van intermediaire invoer voor Nederlandse export, met uitzondering van energie

EU-landen waren de belangrijkste leveranciers van goederen die in Nederland werden verwerkt voor export, met uitzondering van grondstoffen en minerale brandstoffen waar niet-EU-landen domineerden (figuur 7.6.2). Bij deze laatste categorie was de VS in 2024 de grootste leverancier (7,4 miljard euro), gevolgd door Azië exclusief China (7,3 miljard euro) en Afrika (3,3 miljard euro). Het EU-aandeel bleef hier beperkt (14,3 procent), doordat de EU weinig olie, gas en andere minerale grondstoffen produceert.

Bij machines en vervoermaterieel speelden EU-landen juist een centrale rol, met Duitsland als grootste leverancier (6,6 miljard euro), gevolgd door Azië exclusief China (2,8 miljard euro), de VS (1,9 miljard euro) en China (1,7 miljard euro). Binnen deze categorie was de subcategorie 'machines, apparaten en werktuigen' het belangrijkst, waarin Duitsland veruit de belangrijkste speler was (53 procent), nog meer dan in de totale categorie (36 procent).

Ook bij industriële producten en voeding en dranken kwam het grootste deel uit de EU, al zijn Afrika (2,1 miljard euro) en Amerika exclusief de VS (1,6 miljard euro) ook belangrijke herkomstregio's bij voeding en dranken. Voor chemische producten leverden vooral België, Duitsland en de overige EU-landen samen ruim de helft van de invoer die nodig was voor de Nederlandse export.

7.6.2 Samenstelling goedereninvoer gebruikt voor de uitvoer, naar herkomst en brede goederencategorie, 2024*

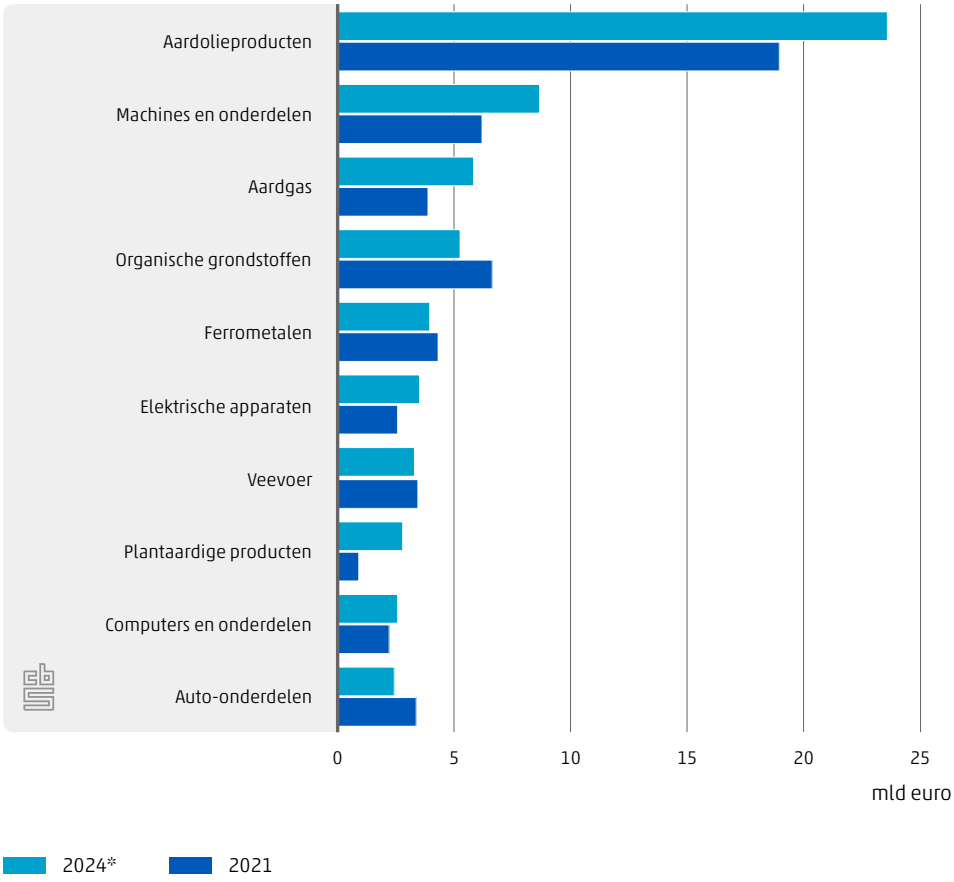
Aardolieproducten domineren de verwerkte goedereninvoer voor uitvoer

Aardolieproducten waren met afstand de meest in Nederland verwerkte goederen bestemd voor de export (figuur 7.6.3) en maakten 16 procent uit van de intermediaire invoer die in de uitvoer werd verwerkt. Bovendien is de importwaarde sterk gestegen, van 19,0 miljard euro in 2021 tot 23,6 miljard euro in 2024 (met een piek in 2022 van 31,6 miljard euro). Ook de invoer van machines (en onderdelen) en aardgas is sterk in waarde gestegen, met respectievelijk 39 en 51 procent ten opzichte van 2021.

Het relatieve belang van de import voor indirecte export verschilt sterk tussen de producten in de top 10. Aan de ene kant zijn er producten waarvan meer dan de helft van de import werd uitgevoerd na verwerking in Nederland. Dat betrof plantaardige producten (78 procent), veevoer (58 procent) en aardolieproducten (53 procent). Voor computers en onderdelen (13 procent), elektrische apparaten (17 procent), aardgas (21 procent) en

machines en onderdelen (23 procent) was dat minder dan een kwart. Palmolie en sojabonen zijn voorbeelden van goederen die massaal werden geïmporteerd, in Nederland werden verwerkt en als nieuw product (veevoer of voedingsmiddel) in de export terechtkwamen (CBS, 2023).

7.6.3 Top 10 geïmporteerde producten verwerkt in de export

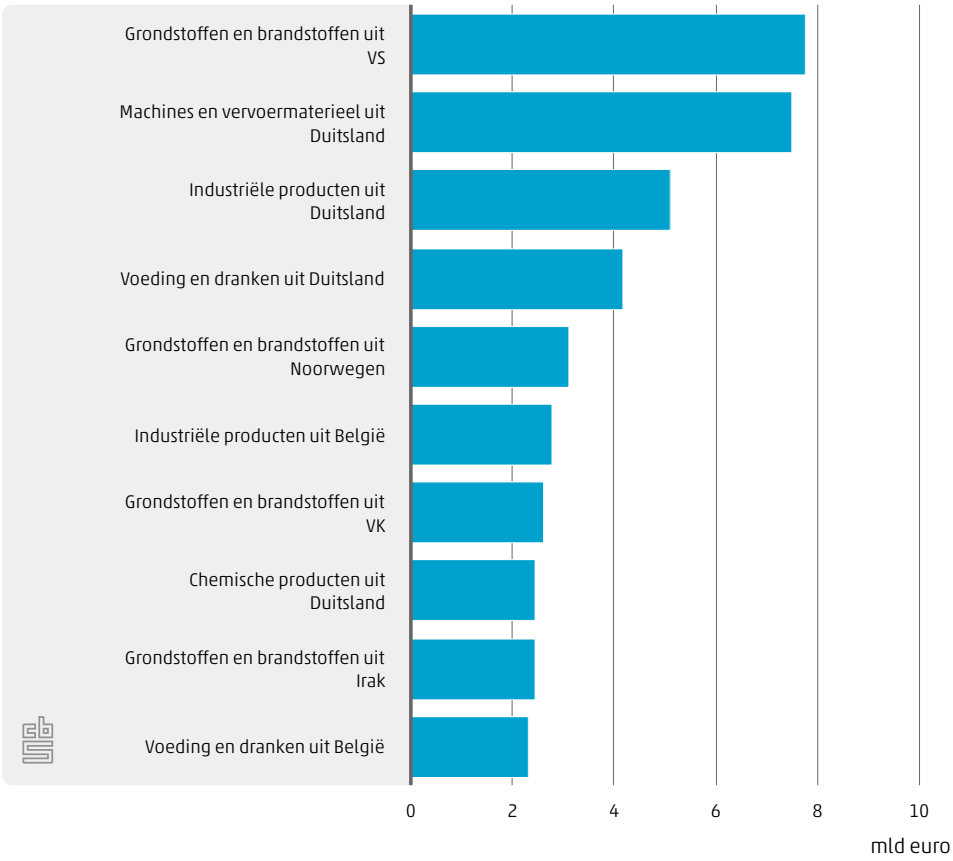

Energie-import domineert verwerking in Nederlandse exportketen

Bij de invoer die werd verwerkt in de export kwamen grondstoffen en minerale brandstoffen, zoals aardgas, aardolie en aardolieproducten, het vaakst voor in de top 10 van land-goed-combinaties (figuur 7.6.4). Zo staat de VS op de eerste plaats, gevolgd door Noorwegen (5e), het VK (7e) en Irak (9e).

Op een gedetailleerder goederenniveau kwamen onder andere ruwe aardolie en LNG uit de VS veel voor, evenals machines en machine-onderdelen uit Duitsland, aardgascondensaten en tractoronderdelen uit België, stookolie en gasolie uit Qatar, maïs uit Oekraine, cacaobonen uit diverse Afrikaanse landen en sojabonen uit Brazilië.

7.6.4 Top 10 land-goed-combinaties in intermediaire invoer verwerkt in uitvoer 2024*

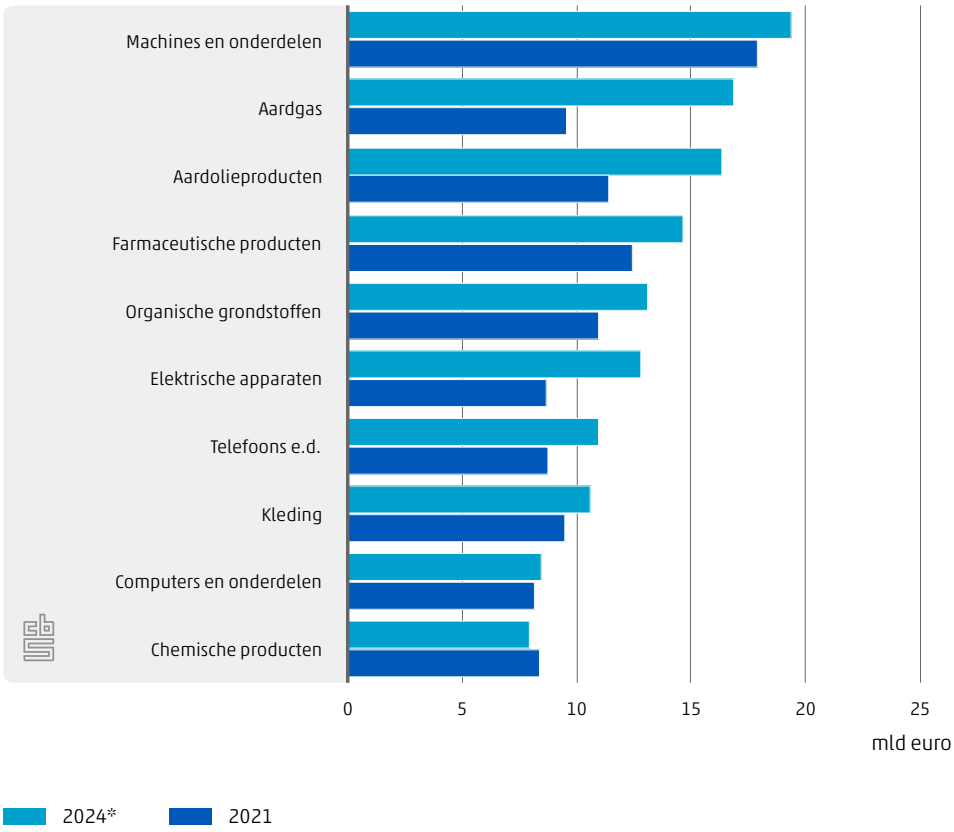
7.7 Goedereninvoer voor wederuitvoer

Het grootste deel van de Nederlandse goedereninvoer ging meteen door naar het buitenland als wederuitvoer. Het betrof maar liefst 47 procent van de totale goedereninvoer. Vooral de productcategorie machines en onderdelen vormde hierin de belangrijkste, zie figuur 7.7.1.

In 2024 importeerde Nederland voor 19,4 miljard euro machines en onderdelen en dat is 9 procent hoger dan in 2021, maar wel 3 procent lager dan in 2023. Ook minerale brandstoffen speelden een grote rol, met aardgas (77 procent hoger dan in 2021, 33 procent lager dan in 2023) en aardolieproducten (44 procent hoger dan in 2021, 2 procent lager dan in 2023), evenals farmaceutische producten, elektrische apparaten, telefoons en kleding.

Voor de meeste producten in de top 10 gold dat meer dan de helft van de import bestemd was voor wederuitvoer. Enkel voor aardolieproducten (37 procent) en computers en onderdelen (43 procent) lag dit aandeel lager.

7.7.1 Top 10 geïmporteerde producten voor wederuitvoer

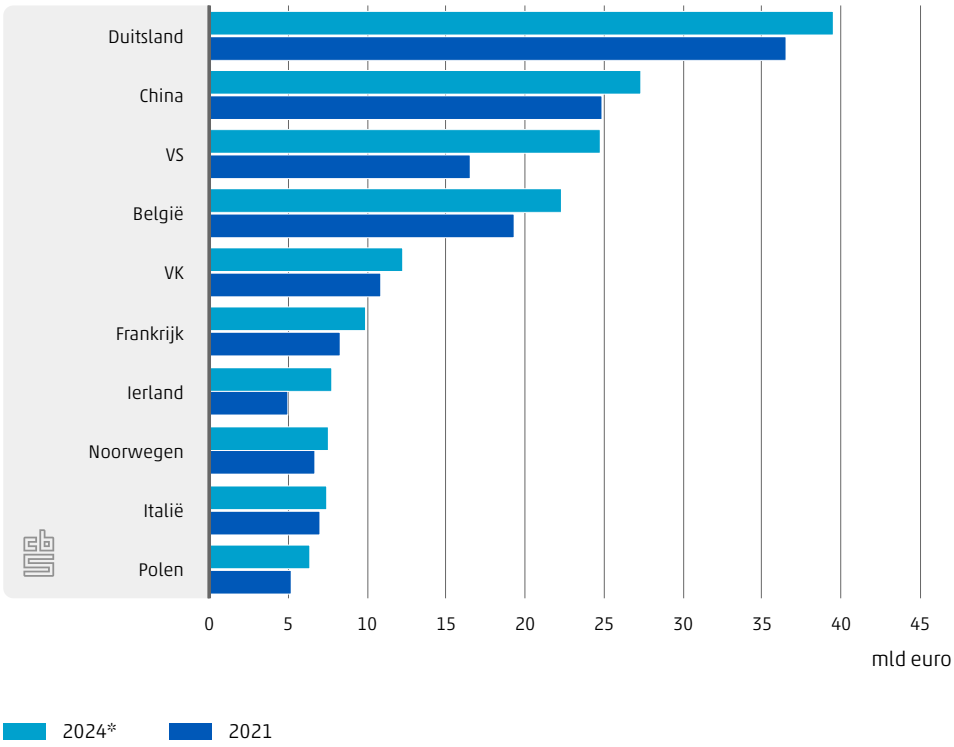

Duitsland belangrijkste herkomstland voor wederuitvoer, VS groeit het sterkst

Net als bij alle andere goederenstromen was Duitsland ook voor wederuitvoer de belangrijkste herkomstmarkt. De import uit Duitsland met wederuitvoer als bestemming steeg van 36,5 miljard euro in 2021 tot 39,5 miljard euro in 2024 (figuur 7.7.2). Daarna volgden China, de VS en België. Van deze vier landen liet de VS de sterkste groei zien, met +49 procent ten opzichte van 2021 (en +7 procent in vergelijking met 2023).

Op landenniveau is het belang van wederuitvoer vergelijkbaar met wat we in figuur 7.7.1 zagen voor de producten. Voor de meeste herkomstlanden gold namelijk dat meer dan de helft van de export naar Nederland resulteerde in wederuitvoer en ook nu zijn er twee uitzonderingen. Die twee landen zijn niet toevallig onze buurlanden: Nederland is als toegangspoort tot Europa vaker een distributieland voor onze buurlanden dan zij dat voor ons zijn. Toch is nog steeds een aanzienlijk percentage van de invoer uit Duitsland (43 procent) of België (44 procent) bestemd voor wederuitvoer naar andere landen. Dat percentage is 64 procent als het gaat om producten uit China en 65 procent bij goederen uit Ierland.

7.7.2 Top 10 herkomstlanden in invoer voor wederuitvoer

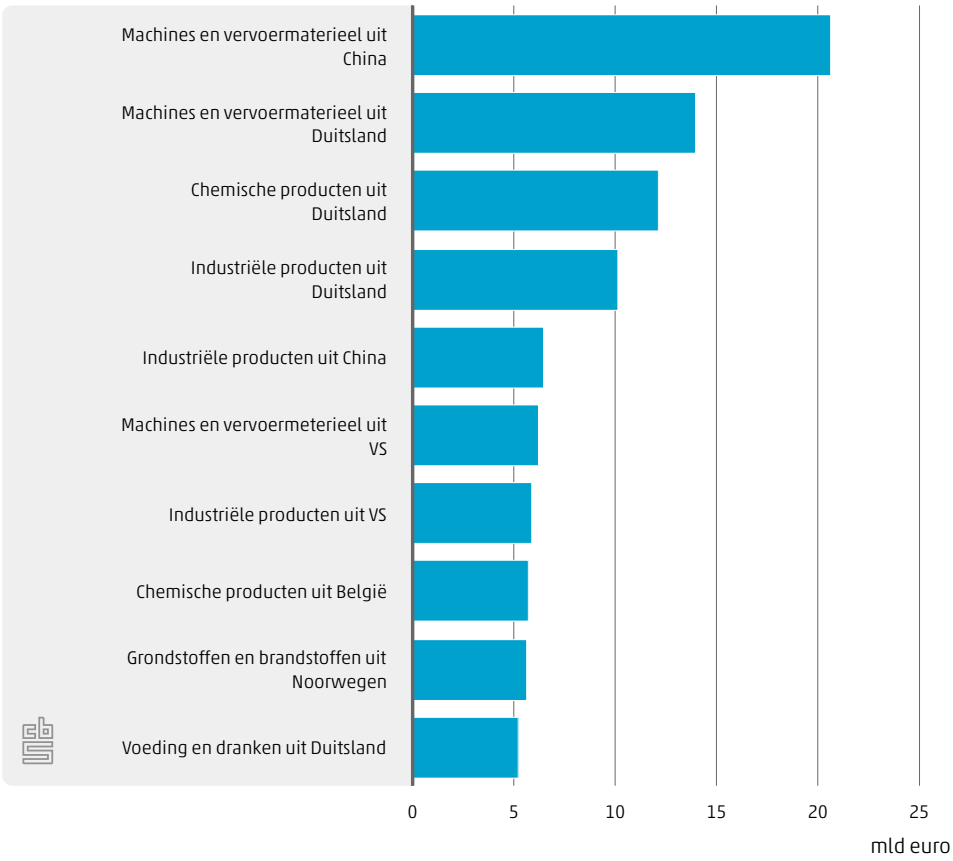

Industriële producten uit China domineren invoer voor wederuitvoer

Industriële producten vormden de grootste categorie binnen de import voor wederuitvoer (figuur 7.7.3), met China als belangrijkste herkomstland (20,7 miljard euro). Daarna volgden industriële producten uit Duitsland (14,0 miljard euro) en de VS (12,2 miljard euro). Op plek vier en vijf stonden chemische producten uit respectievelijk Duitsland (10,2 miljard euro) en België (6,5 miljard euro).

Op een gedetailleerder goederenniveau komen de volgende land-goed-combinaties onder andere veel voor: gasvormig aardgas uit Noorwegen, geneesmiddelen uit Duitsland, ruwe aardolie en LNG uit de VS, farmaceutische producten uit de VS en Ierland en telefoons, lithium-ion-accu's, zonnepanelen en laptops uit China.

7.7.3 Top 10 land-goed-combinaties in invoer voor wederuitvoer, 2024*

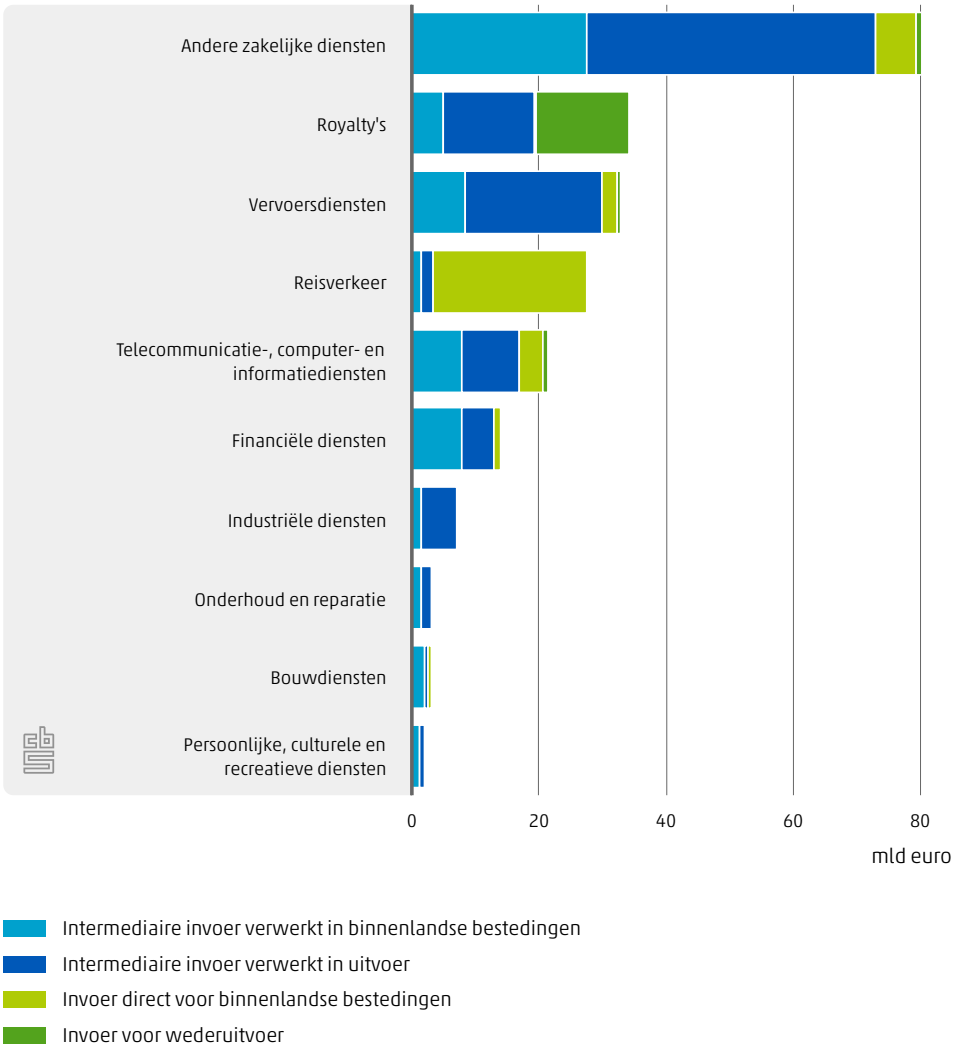
Nederland: toegangspoort en energiehub

In de voorgaande vier paragrafen is ingezoomd op de vier mogelijke bestemmingen van goederenimport: voor direct gebruik in Nederland, voor indirect gebruik in Nederland, voor direct gebruik als export (wederuitvoer) en voor indirect gebruik als export. Hierbij komen twee rollen van Nederland nadrukkelijk naar voren, enerzijds die van toegangspoort tot Europa en anderzijds die van energiehub. De toegangspoortfunctie zien we met name terug bij de invoer voor wederuitvoer, waarbij veel hightechproducten (zoals machines, telefoons, computers, laptops, zonnepanelen, huishoudelijke apparaten) uit China en de VS worden ingevoerd om te worden doorgevoerd naar het Europese achterland. De rol van energiehub zien we terug bij met name de intermediaire invoer voor verwerking in Nederland en daarna afzet in Nederland of het buitenland. Nederland verwerkt grote hoeveelheden geïmporteerde ruwe aardolie in grote raffinaderijen in de regio Rotterdam tot benzine, diesel, kerosine, stookolie en asfalt, waarna een groot deel weer wordt doorgevoerd naar andere Europese landen. Nederland fungeert ook als logistieke draaischijf van ingevoerde aardolieproducten en aardgas. Het grootste deel van de import hiervan wordt met name via ondergrondse pijpleidingen geëxporteerd naar het Europese achterland.

7.8 Samenstelling en herkomst van de diensteninvoer

In 2024 vormden zakelijke diensten opnieuw de grootste categorie binnen de invoer van diensten, zoals weergegeven in figuur 7.8.1. De import van zakelijke diensten bedroeg bijna 81 miljard euro. Van deze zakelijke diensten werd ongeveer 90 procent door bedrijven geïmporteerd ter ondersteuning van hun productieprocessen of dienstverlening. Dit omvat onder meer IT-diensten, onderzoek en ontwikkeling (R&D), en betalingen voor het gebruik van intellectueel eigendom (Bohn et al., 2022). 34 procent was bestemd voor binnenlandse bestedingen en 56 procent voor de export van goederen en diensten. Op de tweede plaats stonden royalty's, zoals vergoedingen voor licenties en franchising, met een invoerwaarde van 34 miljard euro. Vervoersdiensten vormden de op twee na grootste invoercategorie, met een waarde van 33 miljard euro. Vrijwel alle vervoersdiensten, 91 procent, werden ingezet voor intermediair verbruik. Reisverkeer bezette de vierde positie met een invoerwaarde van 28 miljard euro, gevolgd door ICT-diensten op de vijfde plaats, met een invoerwaarde van 22 miljard euro.

7.8.1 Bestemmingsverdeling van de diensteninvoer naar dienstencategorie, top 10, 2024*

VS blijft grootste leverancier van diensten aan Nederland

Tabel 7.8.2 toont uit welke landen en landengroepen Nederland diensten invoerde en hoe deze binnen de Nederlandse economie werden benut. In 2024 was de VS opnieuw de grootste leverancier van diensten, met een invoerwaarde van 42 miljard euro, gevolgd door het VK en Duitsland. De gezamenlijke invoer uit de interne EU-markt bedroeg 119 miljard euro.

7.8.2 Bestemmingsverdeling van de diensteninvoer naar landen(groep), 2024*

	Intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen	Intermediaire invoer verwerkt in uitvoer	Invoer direct voor binnenlandse bestedingen	Invoer voor wederuitvoer	Totaal
Landen(groep)	**mld euro**				
België	5,3	6,8	3,1	0,0	15,2
Duitsland	7,7	12,1	5,9	0,3	26,0
Overig EU	22,7	38,0	15,7	0,9	77,3
Oekraïne	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Rusland	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2
Verenigd Koninkrijk	9,5	15,2	3,0	0,1	27,8
Overig Europa	2,4	3,5	1,8	0,5	8,2
Afrika	0,6	1,0	0,9	0,8	3,3
Verenigde Staten	9,7	16,1	2,9	13,5	42,2
Overig Amerika	2,7	3,5	1,1	0,1	7,4
China	0,9	1,1	0,7	0,0	2,7
Overig Azië	5,2	7,6	3,4	0,3	16,5
Elders	0,6	0,9	0,3	13,1	14,9

Diensteninvoer die verwerkt wordt in de uitvoer

Nu onderzoeken we de herkomst van de geïmporteerde diensten, en welke export-bestemming deze invoer na verwerking in Nederland uiteindelijk heeft. De diensteninvoer uit de VS die werd gebruikt voor het verwezenlijken van de Nederlandse uitvoer bedroeg 13,6 miljard euro in 2024 (tabel 7.8.3). Daarvan werd bijvoorbeeld 6,6 miljard euro (of 48 procent) ingezet voor het bewerkstelligen van de uitvoer naar EU-landen.

Tegelijkertijd gebruikten bedrijven in Nederland voor 11,6 miljard euro aan diensteninvoer om goederen en diensten naar Azië te kunnen exporteren. Van deze invoer was 40 procent afkomstig uit de EU, 26 procent uit Amerika en 26 procent uit Azië zelf. De totale waarde van de diensteninvoer verwerkt in de Nederlandse uitvoer bedroeg 106 miljard euro. Dat komt overeen met de totale verwerkte invoerwaarde in de goederen- en dienstenexport zoals te zien was in tabel 7.2.1. Van 17,3 miljard euro aan diensteninvoer weten we niet waar deze vandaan kwam, noch waar de uitvoer naartoe ging waarvoor deze als input diende.
Het grootste deel van de landengroep 'elders' betreft in- en/of uitvoer die niet gekoppeld kan worden aan een land; dit wil zeggen dat het land onbekend is. Het overige gedeelte van 'elders' betreft vooral Australië en Oceanië, voor zover die cijfers bekend zijn. Vanwege kleine invoerwaarden zijn deze niet afzonderlijk in de tabel weergegeven.

7.8.3 Diensteninvoer die wordt gebruikt in de uitvoer, mld euro, 2024*

Herkomst van invoer	Bestemming van uitvoer: EU-27	Amerika	Azië	Elders[1)]	Totaal
Europa					
België	2,8 (51%) (6%)	0,8 (15%) (6%)	0,7 (13%) (6%)	1,2 (21%) (3%)	5,4 (100%) (5%)
Duitsland	5,0 (52%) (11%)	1,4 (14%) (10%)	1,3 (14%) (12%)	2,0 (20%) (6%)	9,8 (100%) (9%)
Overig EU-27	16,6 (51%) (37%)	4,9 (15%) (35%)	4,2 (13%) (36%)	6,6 (21%) (19%)	32,3 (100%) (30%)
Oekraïne	0,0 (51%) (0%)	0,0 (15%) (0%)	0,0 (15%) (0%)	0,0 (20%) (0%)	0,1 (100%) (0%)
Rusland	0,0 (52%) (0%)	0,0 (14%) (0%)	0,0 (13%) (0%)	0,0 (21%) (0%)	0,1 (100%) (0%)
Verenigd Koninkrijk	6,3 (50%) (14%)	2,0 (16%) (14%)	1,7 (13%) (14%)	2,7 (21%) (8%)	12,6 (100%) (12%)
Overig Europa	1,4 (49%) (3%)	0,4 (16%) (3%)	0,4 (13%) (3%)	0,6 (22%) (2%)	2,8 (100%) (3%)
Afrika					
Afrika	0,5 (53%) (1%)	0,1 (15%) (1%)	0,1 (12%) (1%)	0,2 (20%) (0%)	0,9 (100%) (1%)
Amerika					
Verenigde Staten	6,6 (48%) (15%)	2,3 (17%) (17%)	1,7 (13%) (15%)	3,0 (22%) (8%)	13,6 (100%) (13%)
Overig Amerika	1,5 (51%) (3%)	0,5 (16%) (4%)	0,4 (13%) (3%)	0,6 (20%) (2%)	3,0 (100%) (3%)
Azië					
China	0,4 (48%) (1%)	0,2 (17%) (1%)	0,1 (14%) (1%)	0,2 (21%) (1%)	0,9 (100%) (1%)
Overig Azië	3,2 (50%) (7%)	1,1 (16%) (8%)	0,9 (14%) (8%)	1,3 (20%) (4%)	6,4 (100%) (6%)
Elders[1)]	0,5 (3%) (1%)	0,1 (1%) (1%)	0,1 (1%) (1%)	17,3 (96%) (49%)	18,0 (100%) (17%)
Totaal	44,9 (42%) (100%)	13,9 (13%) (100%)	11,6 (11%) (100%)	35,6 (34%) (100%)	106,0 (100%) (100%)

[1)] De 'elders' landengroep bestaat uit alle overige landen ter wereld inclusief een groep 'onbekend'. Bij de koppeling tussen de gegevens van de nationale rekeningen en de statistiek Internationale Handel in Diensten kan een deel van de in- en/of uitvoerwaarde niet gekoppeld worden aan een land.

Circa 42 procent van de totale verwerkte invoer ten behoeve van de export in 2024 betrof diensten. Deze ingevoerde diensten werden niet alleen gebruikt om de dienstenuitvoer te realiseren – zoals software, ICT- en adviesdiensten – maar ook in de productie van exportgoederen zoals machines, chemische producten en vervoermiddelen. Dit fenomeen staat ook wel bekend als de 'verdienstelijking' van de industriële export en hangt samen met de toenemende uitbesteding van dienstenactiviteiten door industriële bedrijven (Bohn et al., 2022). Hoofdstuk 6 liet zien dat veel toegevoegde waarde en banen in de zakelijke dienstverlening samenhingen met de export van Nederlandse makelij (zie figuur 6.2.6 en tabel 6.3.3). Hier wordt duidelijk dat dit (indirecte) belang van de zakelijke dienstverlening voor de industrie niet beperkt bleef tot binnenlandse inputs en banen, maar dat ook de import van buitenlandse zakelijke diensten hierin een grote rol speelde.

Andere zakelijke diensten domineren diensteninvoer voor export

Andere zakelijke diensten bleven in 2024 met afstand de grootste categorie binnen de diensteninvoer ten behoeve van de export, gevolgd door vervoersdiensten en overige diensten (figuur 7.8.4). De invoer van andere zakelijke diensten bedroeg 38,1 miljard euro en omvatte onder meer managementadvies, technische dienstverlening en onderzoek- en ontwikkelingsactiviteiten. De invoer van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom (royalty's) bedroeg 12,1 miljard euro, terwijl de invoer van telecommunicatie-, computer- en informatiediensten uitkwam op 7,9 miljard euro. De invoer van financiële diensten was goed voor 4,8 miljard euro.

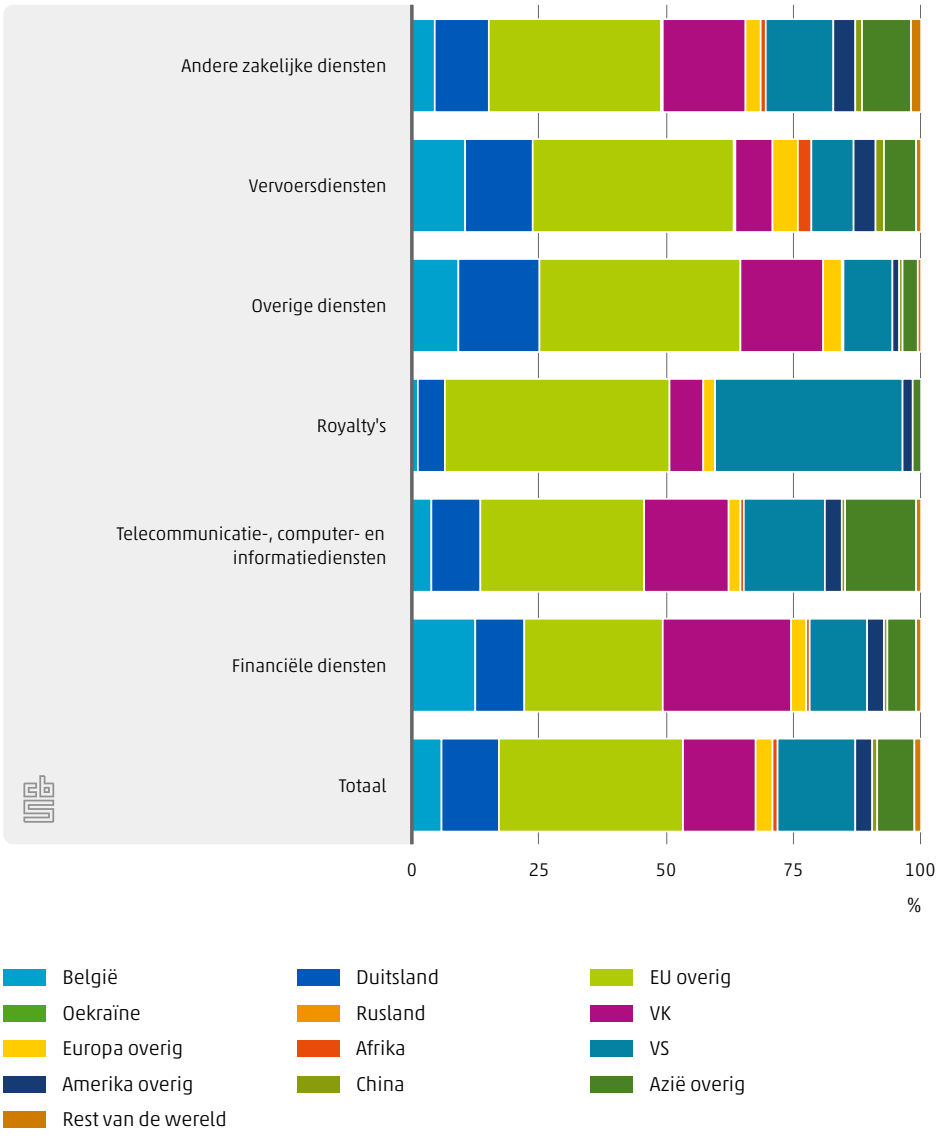
Ten opzichte van 2023 groeide de totale diensteninvoer ten behoeve van de export met 4,6 procent, van 101,6 naar 106,0 miljard euro. Andere zakelijke diensten groeiden het sterkst in absolute zin met 1,7 miljard euro (+5,8 procent), gevolgd door vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom (royalty's) met 1,1 miljard euro. Relatief gezien nam de invoer van telecommunicatie-, computer- en informatiediensten het sterkst toe (+13,5 procent). Daartegenover stond een daling van de invoer van vervoersdiensten met 426 miljoen euro (–3,1 procent).

EU-aandeel in diensteninvoer verwerkt in de uitvoer verder toegenomen

De invoer van diensten uit de EU groeide opnieuw sterker dan die uit niet-EU-landen. De diensteninvoer uit EU-landen steeg met 8 procent naar 47,5 miljard euro in 2024. Vooral de invoer van vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom (+17 procent), telecommunicatie-, computer- en informatiediensten (+14 procent) en andere zakelijke diensten (+9 procent) uit de EU steeg sterk ten opzichte van een jaar eerder. De invoer uit niet-EU-landen nam met ongeveer 3 procent toe tot 41,3 miljard euro in 2024. Van de niet-EU-landen bleef de VS de belangrijkste importpartner van diensten ten behoeve van de export. Opvallend was de stijging van de invoer van royalty's uit het VK (+45 procent). De invoer van diensten uit China nam eveneens toe, met 19,2 procent, al bleef het aandeel van China in de totale diensteninvoer beperkt.

Het aandeel van de verwerkte diensteninvoer afkomstig uit de EU-27 nam hierdoor verder toe en bedroeg in 2024 circa 53,5 procent, tegen 52,6 procent in 2023. Bij de goederen lag het aandeel van de meeste brede categorieën (zie figuur 7.6.2) boven de 50 procent (behalve bij grondstoffen en minerale brandstoffen). Bij de meeste dienstencategorieën was dat ook het geval, maar bij telecommunicatie-, computer- en informatiediensten was het EU-aandeel maar 45,9 procent. Deze diensten werden veel geïmporteerd uit de VS en het VK. Dat was ook het geval bij andere zakelijke diensten en financiële diensten. Ook bij de vergoedingen voor het gebruik van intellectueel eigendom bleef het EU-aandeel relatief laag, omdat de VS met 4,4 miljard euro veruit de belangrijkste individuele leverancier van deze diensten was.

7.8.4 Samenstelling diensteninvoer gebruikt voor de uitvoer, naar herkomst en dienstencategorie, 2024*

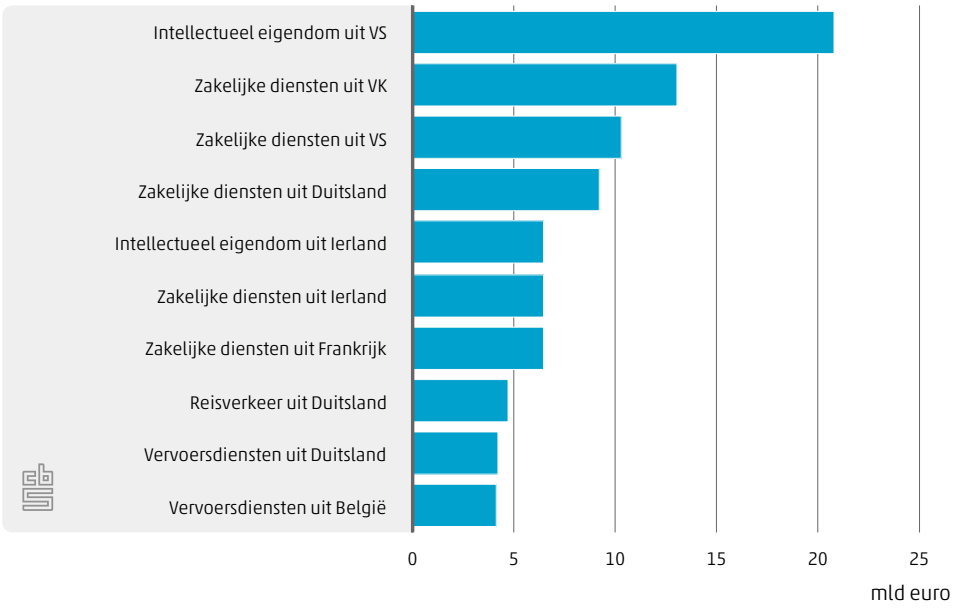

VS domineert dienstenimport, vooral via intellectueel eigendom

De import van intellectueel eigendom uit de VS (20,9 miljard euro) was de meest voorkomende land-dienst-combinatie (figuur 7.8.5). Op enige afstand volgden zakelijke diensten uit het VK, de VS en Duitsland. Ook Ierland was belangrijk als herkomstland, zowel bij de import van intellectueel eigendom als van zakelijke diensten.

Van de diensteninvoer uit de VS werd twee derde door bedrijven zelf ingezet in hun productieproces. Vooral vergoedingen voor het gebruik van Amerikaans intellectueel eigendom, zoals patenten en softwarelicenties, vormden hierbij de grootste kostenpost en verklaarden het aanzienlijke Nederlandse tekort in de dienstenhandel met de VS (CBS, 2025).

7.8.5 Top 10 land-dienst-combinaties in diensteninvoer, 2024*

7.9 Literatuur

Baldwin, R., & Lopez-Gonzalez, J. (2015). Supply-chain Trade: A Portrait of Global Patterns and Several Testable Hypotheses. *The World Economy*, *38*(11), 1682–1721.

Bohn, T., Notten, T., Prenen, L., & Wong, K. F. (2022). Diensten in dozen: de rol van indirecte dienstenexport. In D. Herbers & J. Rooyakkers (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2022, tweede editie: Dienstenhandel: Ontwikkelingen en belemmeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2023a, 16 februari). *Wijzigingen in de statistiek van de internationale handel vanaf 2023*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2023b, 28 september). *Nederland grootste importeur van soja, palmolie en cacao van de EU*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2024a, 5 juni). *China derde leverancier elektrische auto's in 2023*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2024b, 28 maart). *Nederland grootste bierexporteur, België grootste frietexporteur*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2024c, 15 juli). *Factsheet handel met en transport naar Midden-Oosten*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2024d, 23 mei). *Revisiepublicatie nationale rekeningen, verslagjaar 2021*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2025, 14 mei). *Vooral import van olie, gas en diensten uit de VS.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 7 mei 2026.

CBS (2026a, 2 april). *Marktprijzen Energie, 2000–2025.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 1 juli 2026.

CBS (2026b). *Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index, 2021=100* [Dataset]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 1 juli 2026.

Creemers, S., Pinna, M., & Rooyakkers, J. (2025). Internationale handel in goederen. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Nederland Handelsland 2025: Export, import & investeringen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

DNB (2018, 25 oktober). *Bijzondere financiële instellingen van beperkt belang voor Nederlandse economie.* De Nederlandsche Bank. Geraadpleegd op 27 mei 2026.

Franssen, L., Lemmers, O., Prenen, L., & Wong, K. F. (2020). Het Verenigd Koninkrijk afhankelijker van Europese Unie dan eerder gedacht. *Economische Statistische Berichten, 105*(4786), 268–271.

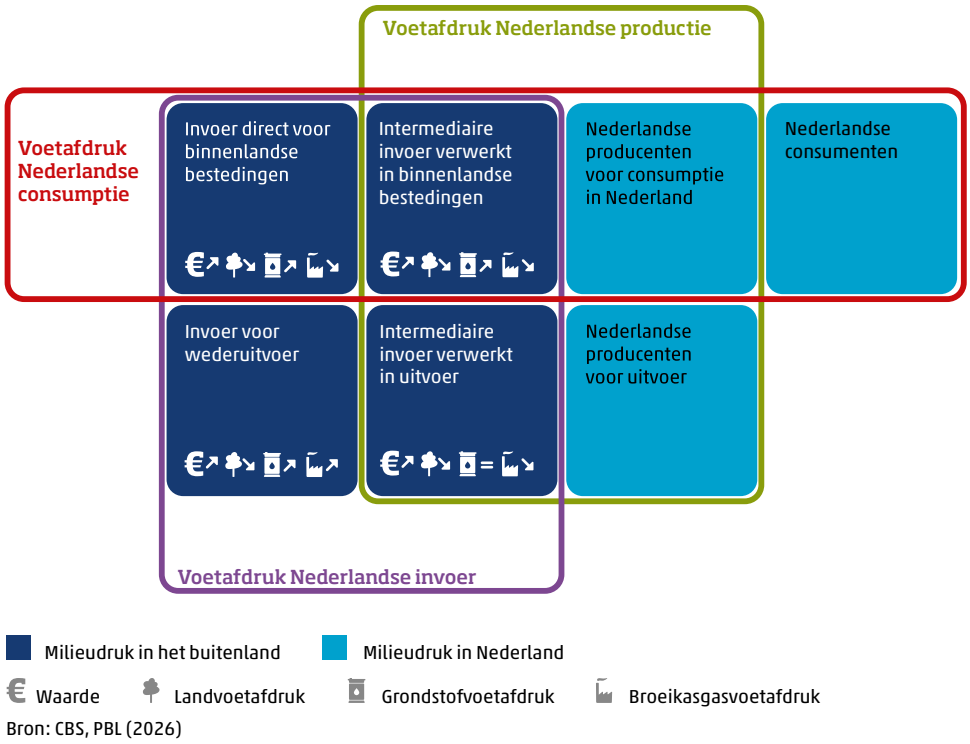
Inklaar, R., & Timmer, M. P. (2014). The relative price of services. *Review of Income and Wealth, 60*(4), 727–746.

Rooyakkers, J., & Creemers, S. (2025). Volume- en prijsontwikkelingen goederenhandel. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2025, tweede editie*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

8 Voetafdruk van de invoer

Auteurs: Sarah Creemers, Shalane Pijnenburg, Leen Prenen, Stef Weijers

Voetafdruk schema met stijging/daling indicator voor 2023 t.o.v. 2021

Bron: CBS, PBL (2026)

Invoer is essentieel voor de Nederlandse economie. Veel grondstoffen zijn in Nederland niet beschikbaar en bedrijven besteden een deel van hun productieproces uit aan het buitenland. Maar wat betekent deze afhankelijkheid van buitenlandse goederen en diensten voor het milieu? Om die vraag te beantwoorden, wordt gekeken naar de invoervoetafdruk. Deze laat zien welke milieudruk in het buitenland wordt toegerekend aan de goederen en diensten die Nederland importeert. Een deel van deze invoer is bestemd voor de Nederlandse binnenlandse vraag, terwijl een ander deel na verwerking weer wordt geëxporteerd. Hoeveel land en grondstoffen zijn nodig voor de Nederlandse invoer, en hoeveel broeikasgassen komen daarbij vrij? Dit hoofdstuk analyseert de voetafdruk van de Nederlandse invoer.

8.1 Belangrijkste bevindingen

- De invoervoetafdruk geeft aan welke milieudruk in het buitenland ontstaat door goederen en diensten die Nederland importeert, van productie tot de Nederlandse grens.
- In 2023 hing ongeveer 70 procent van de voetafdruk in het buitenland samen met ingevoerde goederen en diensten die uiteindelijk weer werden geëxporteerd, hetzij als wederuitvoer, hetzij na verwerking in Nederlandse exportproducten.
- Het type invoer bepaalt de voetafdruk: bij invoer bestemd voor wederuitvoer was het aandeel in de voetafdrukken groter dan het aandeel in de invoerwaarde. Voor invoer direct voor binnenlandse bestedingen was de broeikasgasvoetafdruk het grootst, terwijl bij intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen de grondstofvoetafdruk domineerde.

Landvoetafdruk van de Nederlandse invoer

- Van de 29,3 miljoen hectare landvoetafdruk van de Nederlandse invoer in 2023 was ongeveer 27 procent toe te schrijven aan invoer die uiteindelijk in Nederland blijft.
- In 2023 vormden akkers met 41 procent het grootste deel van de landvoetafdruk van de invoer, vooral door meer import van landbouwproducten en minder hout- en bosbouwproducten.
- De landvoetafdruk van invoer voor binnenlandse bestedingen – inclusief de invoer van halffabricaten en grondstoffen die in Nederland worden verwerkt tot goederen en diensten voor de binnenlandse vraag – was in 2023 bijna 2,5 keer zo groot als het Nederlandse landoppervlak, wat de afhankelijkheid van buitenlands landoppervlak aantoont.
- Tussen 2021 en 2023 daalde de landvoetafdruk van invoer die in Nederland blijft met 22 procent, vooral door minder intermediaire invoer van hout- en bosbouwproducten en een lagere voetafdruk van directe bestedingen aan voedingsmiddelen, hout en landbouwproducten.
- In 2023 lag de landvoetafdruk van Nederlandse invoer voor binnenlandse bestedingen vooral in Duitsland, Frankrijk, Brazilië, de VS en Australië, waarbij Rusland uit de top 5 verdween door het sanctieverbod op hout, en Australië nieuw in de lijst kwam door de import van landintensieve voedingsmiddelen zoals rundvlees.
- De voedingsmiddelenindustrie bleef de grootste gebruiker van land in het buitenland via intermediaire invoer voor in Nederland verwerkte producten.
- Voor de invoer van goederen voor wederuitvoer was in 2023 wereldwijd 12,7 miljoen hectare land nodig, waarbij het aandeel bos daalde en dat van akkers toenam door minder invoer van houtproducten en meer invoer van landbouwproducten zoals voedingsmiddelen, cacao, boter en vlees.

Grondstofvoetafdruk van de Nederlandse invoer

- Wereldwijd was ongeveer 1 223 miljoen ton (megaton) aan grondstoffen nodig om de goederen en diensten te produceren die Nederland in 2023 invoerde. De grondstof-voetafdruk bestond grotendeels uit het gebruik van fossiele energiedragers in onbewerkte vorm, zoals aardolie, aardgas en steenkool.
- Het grootste deel van de fossiel-grondstofvoetafdruk van de invoer die in Nederland bleef, lag met 73 megaton in de Verenigde Staten. In 2021 lag het grootste deel nog in Rusland.
- Het grondstofgebruik in het buitenland door de intermediaire invoer was het hoogst door de invoer voor de Nederlandse aardolie-industrie (81 megaton), gevolgd door de bouw (67 megaton). Bij de aardolie-industrie hing dit vooral samen met invoer verwerkt in de productie voor uitvoer, terwijl het bij de bouw voornamelijk ging om invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen.
- De fossiel-grondstofvoetafdruk van de invoer voor wederuitvoer lag verspreid over verschillende landen. De VS had het grootste aandeel in deze voetafdruk (9 procent), gevolgd door Rusland (8 procent), Noorwegen (7 procent) en het VK (6 procent).

Broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer

- De broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer bedroeg 413 megaton CO_2-equivalenten, waarvan het grootste deel uit CO_2-uitstoot bestond. De broeikasgas-voetafdruk van de invoer die in Nederland bleef, bedroeg 111 megaton CO_2-equivalenten.
- De invoer van ruwe aardolie en aardgas leverde met 13 procent de grootste bijdrage aan de broeikasgasvoetafdruk van de invoer die in Nederland bleef. De uitstoot die samenhing met deze invoer vond vooral plaats in de Verenigde Staten, terwijl dit in 2021 nog in Rusland was.
- China had met 17 procent het grootste aandeel in de broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer, gevolgd door de VS (8 procent) en Duitsland (7 procent). Voor alle drie de landen gold dat dit vooral kwam door invoer die Nederland uiteindelijk weer verliet.
- De voedings- en genotmiddelenindustrie had de grootste broeikasgasvoetafdruk in het buitenland. Dit kwam voornamelijk door de invoer van landbouwproducten die werden verwerkt in exportproducten. Voor de broeikasgasvoetafdruk van de intermediaire invoer die in Nederland bleef, was de bijdrage van de bouw het grootst.

Leeswijzer

In paragraaf 8.2 leggen we uit wat de invoervoetafdruk inhoudt en welke soorten voetafdrukken in dit hoofdstuk aan bod komen, en welke data en methoden gebruikt zijn voor deze studie. In de daaropvolgende paragrafen behandelen we telkens één soort invoer-voetafdruk: de landvoetafdruk in paragraaf 8.3, de grondstofvoetafdruk in paragraaf 8.4 en de broeikasgasvoetafdruk in paragraaf 8.5. De meest recente cijfers hebben betrekking op 2023 en worden waar relevant vergeleken met 2021. Door het gebruik van een geüpdatete Multi-Regional Input-Outputtabel (PBL-FIGARO v.6) zijn de resultaten niet direct vergelijkbaar met eerdere edities.

8.2 Definities en overzicht van de voetafdrukken

De milieueffecten van wat Nederland invoert, strekken zich vaak uit over de hele wereld. In dit hoofdstuk kijken we naar de milieudruk in het buitenland veroorzaakt door de goederen en diensten die Nederland invoert. Daarbij gaat het om alles wat er gebeurt voordat een product in ons land aankomt. Denk bijvoorbeeld aan elektrische auto's uit China, kleding uit Bangladesh of avocado's uit Zuid-Amerika. Voor al deze producten vindt een groot deel van de productie en de bijbehorende milieubelasting in het buitenland plaats, omdat landen economisch wereldwijd met elkaar verbonden en van elkaar afhankelijk zijn. In dit hoofdstuk laten we de uitstoot of het energiegebruik in Nederland zelf, bijvoorbeeld door transport binnen Nederland, buiten beschouwing.

Om een completer beeld te krijgen van de milieu-impact in het buitenland van de Nederlandse invoer worden zogeheten *voetafdrukken* berekend. De Nederlandse invoervoetafdruk van een product omvat alles wat er in de productieketen gebeurt totdat een bedrijf of consument in Nederland eigenaar wordt van dat product. Neem bijvoorbeeld een ingevoerde spijkerbroek. Voor de voetafdruk daarvan wordt gekeken naar onder meer de teelt van katoen, het produceren en verven van de stof, het maken van de broek en het transport en de opslag, tot het moment dat de broek in Nederlandse handen komt. Wat er daarna nog in Nederland met de spijkerbroek gebeurt, telt niet meer mee in de invoervoetafdruk.

Belangrijkste soorten invoervoetafdrukken

Productieprocessen hebben allerlei neveneffecten op het milieu. Een deel daarvan is meetbaar, zoals de uitstoot van CO_2. Voor zulke meetbare effecten kan een zogeheten voetafdruk worden berekend. De bekendste voetafdrukken zijn de landvoetafdruk, de grondstofvoetafdruk en de broeikasgasvoetafdruk. Ze laten respectievelijk zien hoeveel oppervlakte land er nodig is voor de Nederlandse invoer van goederen en diensten, hoeveel grondstoffen Nederland nodig heeft om te voorzien in alles wat we importeren, en hoeveel broeikasgassen daarbij vrijkomen. De verschillende voetafdrukken kunnen verder worden onderverdeeld in specifieke categorieën. Bij de landvoetafdruk kijken we ook naar het type land: akkers, bos, weilanden of mijnbouw. De grondstofvoetafdruk maakt onderscheid tussen biomassa, fossiele brandstoffen (in onbewerkte vorm), metalen en overige minerale grondstoffen. De broeikasgasvoetafdruk wordt opgesplitst in CO_2 (koolstofdioxide), N_2O (lachgas), CH_4 (methaan) en CO_2 afkomstig van biomassa als energiebron.

Invoer naar bestemming en gebruik

Net zoals in hoofdstuk 7 van deze publicatie kan de invoer worden uitgesplitst naar het gebruik ervan. We onderscheiden daarbij invoer die in Nederland blijft – bestaande uit invoer direct voor binnenlandse bestedingen en intermediaire invoer verwerkt ten behoeve van binnenlandse bestedingen – en invoer die weer wordt uitgevoerd, hetzij als wederuitvoer, hetzij na verwerking in Nederland tot goederen en diensten voor de export.

Voetafdrukken van consumptie en productie

In dit hoofdstuk staat de voetafdruk van de invoer centraal, maar het CBS berekent ook consumptie- en productievoetafdrukken om een volledig beeld te krijgen van de milieu-impact (CBS, 2025b, 2026a).

De consumptievoetafdruk laat zien wat de wereldwijde milieugevolgen zijn van alle goederen en diensten die door Nederlandse huishoudens, de overheid en andere eindgebruikers worden geconsumeerd. Dat gaat dus niet alleen om fysieke producten (zoals voedsel, kleding of auto's), maar ook om diensten (zoals vervoer, horeca, zorg, onderwijs, financiële diensten en recreatie). Bij diensten gaat de milieubelasting vaak indirect via de productieketen (bijvoorbeeld energiegebruik van een ziekenhuis). Ook directe huishoudelijke activiteiten, zoals de uitstoot van broeikasgassen door autorijden, kunnen onderdeel zijn van de consumptievoetafdruk (CBS, 2025a).

De productievoetafdruk geeft de milieueffecten weer van de Nederlandse productie van zowel goederen als diensten. Denk bijvoorbeeld aan de uitstoot door de industrie, maar ook aan energiegebruik en emissies die samenhangen met de productie van diensten in bedrijfstakken zoals transport, zakelijke dienstverlening of zorg. De voetafdruk wordt daarbij toegerekend aan de Nederlandse economie, ongeacht of de geproduceerde goederen en diensten uiteindelijk in Nederland worden gebruikt of worden geëxporteerd (CBS, 2025a).

Gebruikte data: invoer en milieueffecten

In dit hoofdstuk gebruiken we de absolute omvang van de invoervoetafdruk vooral om de verschillende invoerstromen met elkaar te vergelijken. Het doel is om inzicht te krijgen in waar de Nederlandse invoer in het buitenland impact heeft en welke bedrijfstakken daarvoor verantwoordelijk zijn. Daarom gebruiken we CBS-data over daadwerkelijke invoerstromen: wat wordt ingevoerd, waar is dat gemaakt en waarvoor wordt het gebruikt? Door de statistieken Internationale Handel in Goederen (IHG) en Diensten (IHD) te combineren met de nationale rekeningen (NR) kunnen we de invoer uitsplitsen naar gebruik en herkomstland.[1)]

Om de milieueffecten van deze invoer te berekenen, gebruiken we de PBL-FIGARO-dataset. Dit is een uitgebreide versie van de FIGARO MRIO-tabel van Eurostat (versie 2025), die laat zien hoe landen handelen en welke milieueffecten daarbij horen. PBL-FIGARO voegt extra gegevens uit GLORIA (versie 060; Lenzen et al., 2017, 2021) toe, een MRIO-database ontwikkeld voor het *UN International Resource Panel*. Zo ontstaat een gedetailleerder beeld van de milieu-impact, vooral van emissies in buitenlandse productieketens. Het meest recente verslagjaar in PBL-FIGARO is 2023. Omdat in 2021 een revisie van de nationale rekeningen heeft plaatsgevonden, beperken de resultaten in dit hoofdstuk zich tot de periode 2021–2023. Inmiddels zijn de Nederlandse input-outputtabellen volgens de gereviseerde methode teruggelegd tot 2016. Het CBS werkt momenteel aan de verdere uitwerking hiervan, waardoor het op termijn mogelijk wordt om langere, consistente tijdreeksen samen te stellen.

1) Bij de nationale rekeningen staat het concept van eigendomsoverdracht centraal. Mede hierdoor verschillen de invoercijfers in dit hoofdstuk van de invoercijfers die gerapporteerd zijn in hoofdstuk 3. Daar werd uitgegaan van het concept van grensoverschrijding.

Methode

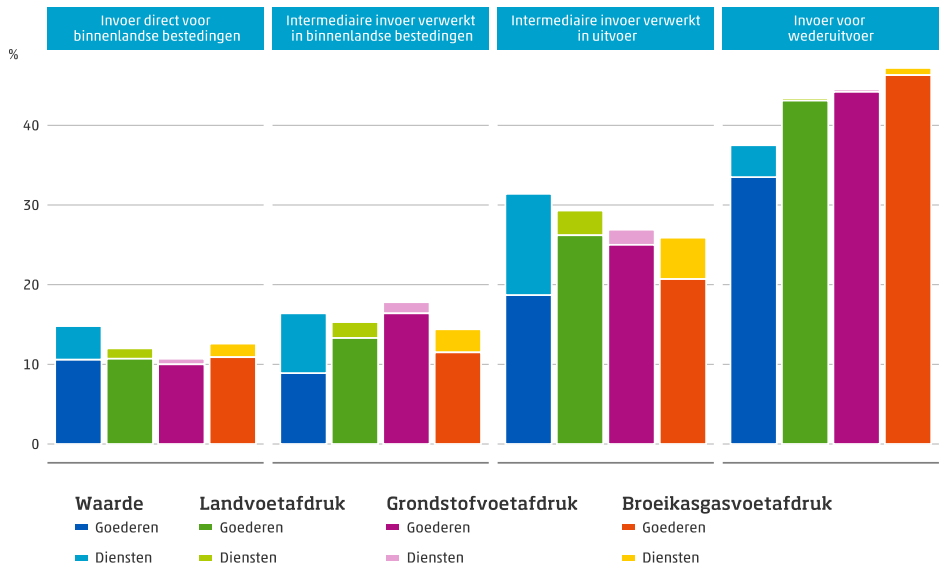
In dit onderzoek worden de voetafdrukken berekend met input-outputanalyse, een veelgebruikte methode om de milieueffecten van productie- en consumptieketens in kaart te brengen (Kitzes, 2013; Wiedmann, 2009). Door de invoerdata te combineren met de dataset van PBL-FIGARO kan de voetafdruk van de Nederlandse invoer worden bepaald. Meer informatie over de methode staat in Aerts et al. (2023; paragraaf 5.7) en in Aerts & Weijers (2024).

70 procent van de invoer verliet Nederland uiteindelijk weer

Uit hoofdstuk 7 van deze publicatie blijkt dat de invoer van goederen en diensten in de afgelopen jaren voor het grootste deel bestemd was voor het buitenland: ongeveer 70 procent van de invoerwaarde werd rechtstreeks of na bewerking verder uitgevoerd, terwijl de overige 30 procent in Nederland bleef. Wederuitvoer was daarbij groter dan de invoer die na verwerking in Nederlandse productie weer werd uitgevoerd. Die verhouding van 70/30 zien we ook terug in de verschillende voetafdrukken (zie figuur 8.2.1). Dat betekent dat ongeveer 70 procent van de land-, grondstof- en broeikasgasvoetafdruk in het buitenland samenhing met invoer die niet in Nederland blijft.

Denk bijvoorbeeld aan lithium-ion-batterijen voor elektrische auto's, die in Azië worden geproduceerd en via Nederland worden doorgevoerd naar andere Europese landen, of hier worden ingebouwd in voertuigen die vervolgens worden geëxporteerd. Maar het gaat ook om ingevoerde grondstoffen en halffabricaten die tijdens het Nederlandse productieproces worden verbruikt, bijvoorbeeld aardolie als energiedrager of chemicaliën voor de productie van exportgoederen. Deze inputs verlaten Nederland niet altijd als herkenbaar product, maar de milieudruk die bij de productie ervan in het buitenland is ontstaan, wordt economisch toegerekend aan de invoer voor Nederlandse productie voor uitvoer.

8.2.1 Aandelen naar gebruik van de invoer in de verschillende invoervoetafdrukken en in de totaalwaarde van de invoer, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

Invoer voor wederuitvoer heeft relatief grote voetafdruk

Bij invoer bestemd voor wederuitvoer was het aandeel in de drie voetafdrukken groter dan het aandeel in de waarde, vooral bij de broeikasgasvoetafdruk (zie figuur 8.2.1). Deze goederen en diensten hadden dus gemiddeld een hogere milieu-impact dan de totale invoer. Dit komt doordat het vaak gaat om emissie-intensieve producten, zoals machines, chemische producten, ruwe aardolie en landbouwproducten. Bij deze goederen is de productie vaak energie- en grondstofintensief, met meerdere bewerkingsstappen in verschillende landen, wat leidt tot een relatief hoge broeikasgasuitstoot.

Intermediaire invoer verwerkt in uitvoer: hoge invoerwaarde betekent niet altijd een grote voetafdruk

Bij intermediaire invoer die werd verwerkt in de uitvoer was het aandeel in de invoerwaarde juist groter dan het aandeel in de drie voetafdrukken. Bij landgebruik was dit aandeel bijvoorbeeld 29 procent, terwijl het aandeel in waarde 32 procent bedroeg. Dat komt onder andere doordat voor de Nederlandse export relatief veel hoogwaardige goederen en diensten worden ingevoerd. De machine-industrie importeert bijvoorbeeld kostbare onderdelen met een hoge invoerwaarde, maar voor de productie daarvan is relatief weinig land nodig. Daarnaast bestaat een groot deel van de Nederlandse export uit diensten. Voor de dienstenexport is veel invoer van andere diensten nodig, zoals zakelijke dienstverlening, ICT en financiële diensten, en relatief minder goedereninvoer. De diensteninvoer heeft per euro invoerwaarde een relatief kleine land-, grondstof- en broeikasgasvoetafdruk, omdat diensten vooral draaien om arbeid en kennis en veel minder om grondstoffen, productie en transport.

Binnen de invoer direct voor binnenlandse bestedingen is de broeikasgasvoetafdruk het grootst

Bij de invoer direct voor binnenlandse bestedingen was de broeikasgasvoetafdruk in 2023 het grootst in vergelijking met de landvoetafdruk en de grondstofvoetafdruk. Dit ging dan om producten zoals ruwe aardolie (voorraadvorming) en aardgas, motorvoertuigen en computers. Deze producten vergen in de productieketen relatief veel energie en zorgen daardoor voor een hoge broeikasgasuitstoot. Bij intermediaire invoer voor binnenlandse bestedingen was de grondstofvoetafdruk het grootst, bijvoorbeeld bij landbouwproducten, voedingsmiddelen, cokes en geraffineerde aardolieproducten. Deze goederen kennen een grondstofintensieve productie, doordat de winning en bewerking van fossiele en biologische grondstoffen veel materiaal en energie vereisen.

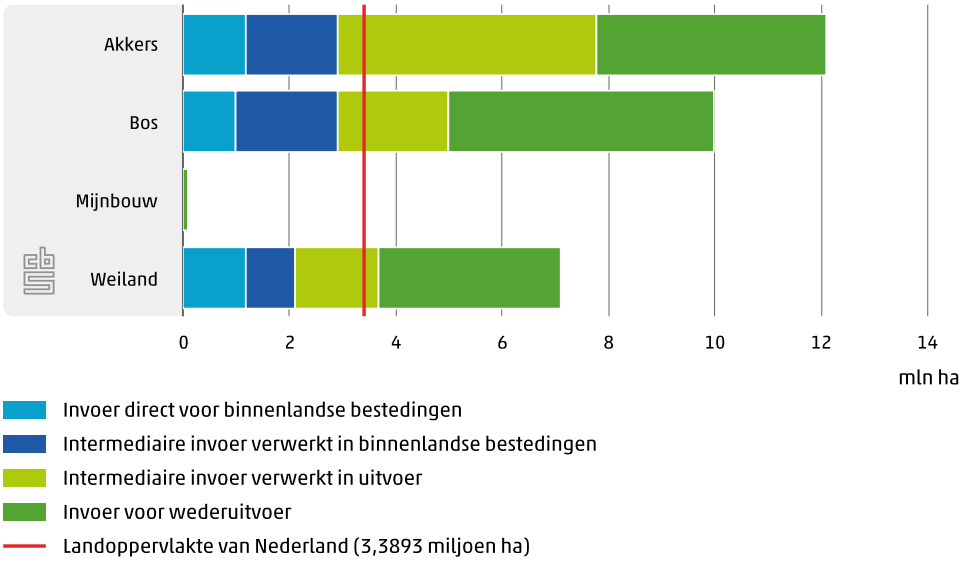
8.3 Landvoetafdruk van de invoer

In 2023 bedroeg de landvoetafdruk van de totale Nederlandse invoer 29,3 miljoen hectare (zie figuur 8.3.1), 8 procent minder dan in 2021. Ongeveer 27 procent van deze voetafdruk kwam door invoer die uiteindelijk in Nederland blijft; dit aandeel was in 2021 vergelijkbaar. Ook de verdeling tussen de landvoetafdruk van de invoer direct voor binnenlandse

bestedingen en die van de intermediaire invoer die Nederland weer verlaat, bleef tussen 2021 en 2023 nagenoeg gelijk.

In 2023 bedroeg de landvoetafdruk van de Nederlandse consumptie 0,6 hectare per inwoner. Voor de consumptiebehoefte van alle Nederlanders samen was daarmee een landoppervlak nodig dat meer dan driemaal zo groot is als Nederland (CBS, 2026b). Ruim 80 procent van deze voetafdruk ligt in het buitenland (CLO, 2025). De landvoetafdruk van de invoer beslaat het grootste deel van de consumptievoetafdruk, omdat het landgebruik dat samenhangt met geïmporteerde producten plaatsvindt in de landen waar deze producten – of een deel daarvan – worden geproduceerd. Zo draagt bijvoorbeeld de import van soja uit Brazilië bij aan de Nederlandse landvoetafdruk, terwijl de landbouwgrond die nodig is voor de teelt van deze soja zich in Brazilië bevindt. De diesel voor de tractoren bij de sojaoogst in Brazilië kan afkomstig zijn uit Russische olie die in India is geraffineerd. Daardoor kan een klein deel van de landvoetafdruk door de Nederlandse import van soja uit Brazilië ook in India en Rusland liggen.

8.3.1 Landvoetafdruk van de Nederlandse invoer, naar gebruik, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

Akkers overtreffen bos in de landvoetafdruk van de invoer

In 2023 vormden akkers met 41 procent het grootste aandeel in de landvoetafdruk van de invoer, waar bos in 2021 nog het grootste aandeel had met 40 procent. Deze rangwisseling hing samen met veranderingen in de samenstelling van de invoer: de importwaarde van landbouwproducten (zoals groenten, granen en aardappelen) steeg volgens CBS-cijfers met 8 procent ten opzichte van 2021, terwijl die van hout(producten) daalde met 5 procent.
De hogere import van landintensieve akkerbouwproducten en de lagere import van hout- en bosbouwproducten verklaren grotendeels de verschuiving van bos naar akkers. Daarnaast kunnen bredere ontwikkelingen in de internationale handel hebben bijgedragen aan de veranderde invoersamenstelling. Zo waren de mondiale toeleveringsketens in 2021 nog niet volledig hersteld van de coronapandemie, terwijl de oorlog in Oekraïne, de sancties tegen Rusland en de daaruit voortvloeiende hogere energie- en transportkosten de handel verder

verstoorden. Door de hoge inflatie, het lage consumentenvertrouwen sinds de Russische inval in Oekraïne en de sterk gestegen bouwkosten stelden huishoudens grote aankopen en verbouwingen uit. Vooral duurdere materialen drukten op de bouw (CBS, 2026c; Mares, 2024; Wolf, 2022).

2,5x het Nederlandse landoppervlak bedroeg in 2023 de landvoetafdruk van in Nederland blijvende invoer

Landvoetafdruk van in Nederland blijvende invoer meer dan twee keer zo groot als het landoppervlak van Nederland

Een vergelijking met het Nederlandse landoppervlak laat zien dat Nederland voor zijn bestedingen afhankelijk is van landgebruik in het buitenland. De totale landvoetafdruk van de invoer die in Nederland blijft, was in 2023 bijna 2,5 keer zo groot als het landoppervlak van Nederland (zie de verticale rode lijn en de twee horizontale blauwe vlakken in de balken in figuur 8.3.1). Daarmee was de mondiale 'ruimtebehoefte' van deze bestedingen aanzienlijk: alleen al voor de import voor de bestedingen in Nederland volstond het eigen grondgebied niet.

Bos domineert landvoetafdruk van intermediaire invoer die in Nederland blijft

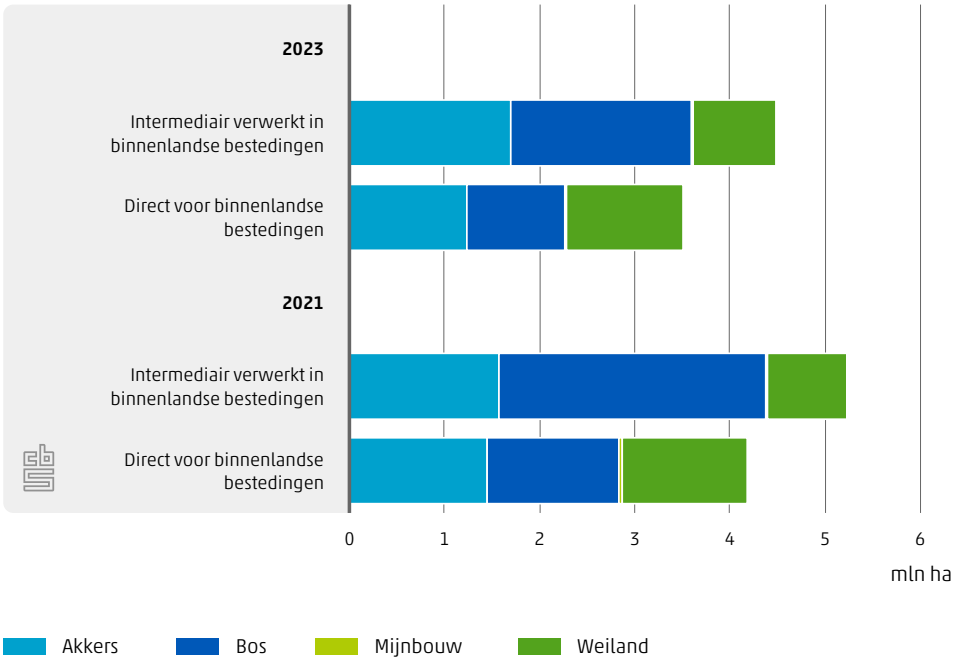
De landvoetafdruk van de invoer die in Nederland blijft, is uitgesplitst naar type landgebruik (akkers, bos, weilanden en mijnbouw) voor 2021 en 2023 (zie figuur 8.3.2). Het meest opvallende verschil tussen intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen en invoer direct voor binnenlandse bestedingen was dat bij intermediaire invoer bos dominant was: bijna de helft van de landvoetafdruk hing hiermee samen. Dit komt doordat deze categorie vooral bestaat uit halffabricaten en grondstoffen zoals hout en houtpulp, die relatief landintensief zijn. Bij invoer direct voor binnenlandse bestedingen waren akkerland, weiland en bos gelijkmatiger verdeeld, omdat deze stroom eindproducten omvat zoals voedsel, groenten, vlees en consumptiegoederen, die gebruikmaken van een bredere mix aan grondstoffen.

Daling landvoetafdruk van invoer die in Nederland blijft tussen 2021 en 2023

Tussen 2021 en 2023 daalde de totale landvoetafdruk van invoer die in Nederland bleef met 22 procent, zie figuur 8.3.2. De daling bij intermediaire invoer was het sterkst, vooral door minder bosgebruik, en ging samen met een sterk kleinere bosvoetafdruk van geïmporteerde hout- en bosbouwproducten, waarschijnlijk door een flinke afname van de import uit

Rusland vanwege de sancties. Sinds april 2022 is de import van veel hout en houtproducten uit Rusland vanwege sanctiemaatregelen verboden (Europese Raad & Raad van de EU, 2025; NVWA, 2022; Wolf, 2022). Bij invoer direct bestemd voor bestedingen in Nederland daalde de voetafdruk over alle landtypen. Dit komt vooral door een kleinere landvoetafdruk van voedingsmiddelen, hout en landbouwproducten.

8.3.2 Landvoetafdruk invoer die in Nederland blijft

Rusland niet langer bovenaan in landvoetafdruk Nederlandse invoer

In 2023 was de landvoetafdruk van de Nederlandse invoer die in Nederland blijft het grootst voor Duitsland, daarna volgden respectievelijk Frankrijk, Brazilië, de VS en Australië (zie figuur 8.3.3). Alleen al in Duitsland lag 622 duizend hectare aan landgebruik. Daarmee verschilt de top 5 wel van 2021, toen Rusland nog bovenaan stond. Destijds bestond de invoer uit Rusland vooral uit hout en houtproducten, maar die import is door sancties na de oorlog in Oekraïne verboden.

Australië was in 2023 nieuw in de top 5. De relatief grote landvoetafdruk van de invoer uit Australië werd voornamelijk veroorzaakt door de invoer van kalfs- en rundvlees en overige vlees- en slachtproducten. Het gebruik van uitgestrekte weilanden voor de veehouderij draagt hier aanzienlijk aan bij.

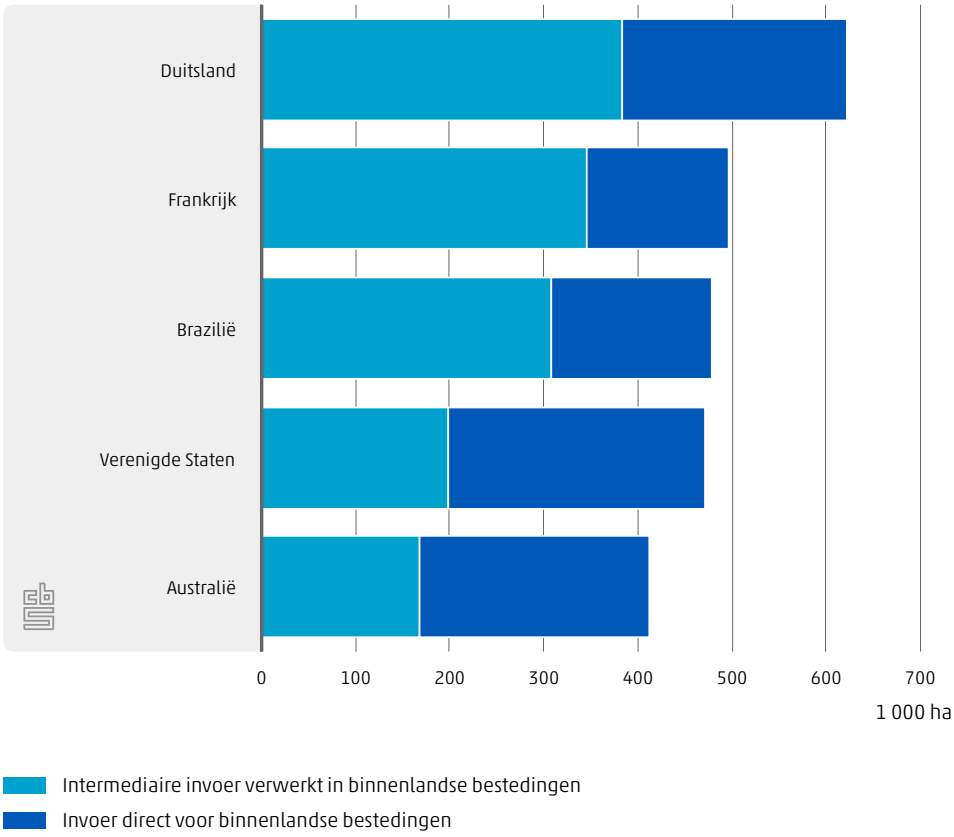
Landintensieve producten uit de VS en Australië vaker eindproduct

In de VS en Australië verschilde de verdeling van het landgebruik tussen invoer direct voor binnenlandse bestedingen en intermediaire invoer verwerkt in producten voor het binnenland ten opzichte van de andere landen in de top 5. In zowel de VS als Australië werd

het grootste deel van de landvoetafdruk veroorzaakt door de invoer van voedingsmiddelen. Bij Australië ging het daarbij vooral om rundvlees, terwijl de landvoetafdruk van de invoer uit de VS vooral samenhing met oliehoudende zaden (zoals bloemzaden, pinda's en soja) en natuurlijke vetten en oliën (zoals margarine). Hierdoor kwam een relatief groot deel van de invoer direct terecht bij huishoudens of andere eindgebruikers, in plaats van als grondstof of halffabricaat te worden ingezet in Nederlandse productieprocessen. Producten met een grote landvoetafdruk uit de VS en Australië zijn daarmee relatief vaak al verwerkt tot eindproduct voordat ze Nederland binnenkomen.

Daarnaast blijkt dat de landvoetafdruk van invoer voor de Nederlandse finale vraag (zowel direct als via in Nederland verwerkte intermediaire invoer) uit EU-landen bijna 3,2 miljoen hectare bedroeg, terwijl die van niet-EU-landen ruim 4,8 miljoen hectare was. Dit wijst erop dat een aanzienlijk deel van het landgebruik in de toeleveringsketen buiten de EU plaatsvond.

8.3.3 Landvoetafdruk invoer die in Nederland blijft, top 5 landen, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

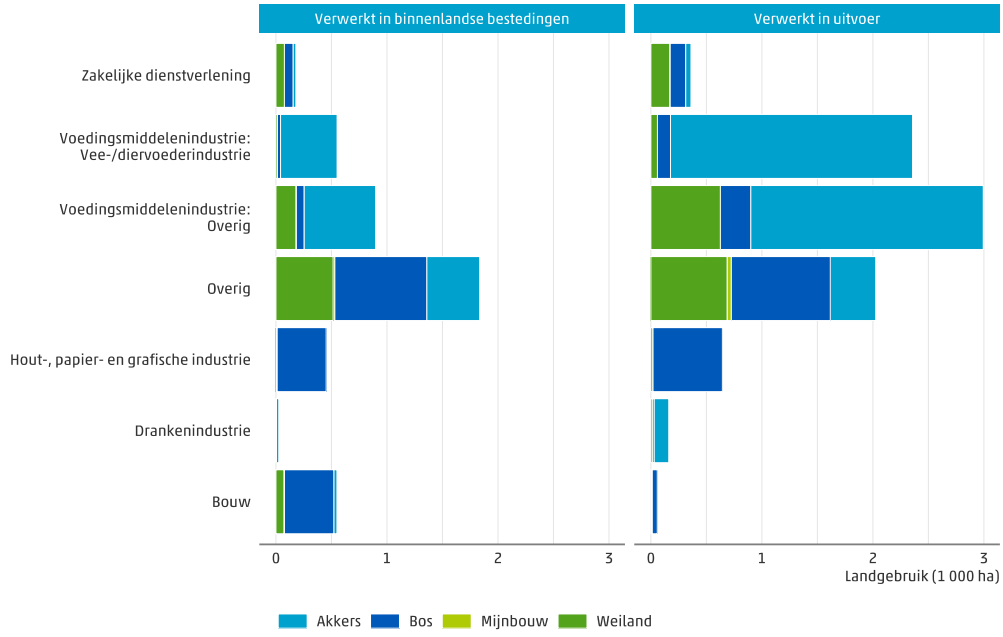
Voedingsmiddelenindustrie grootste gebruiker van land via ingevoerde halffabricaten

De voedingsmiddelenindustrie had zowel in 2021 als in 2023 het grootste landgebruik in het buitenland door intermediaire invoer (zie figuur 8.3.4). Daarmee bleef deze bedrijfstak de belangrijkste veroorzaker van landgebruik voor goederen die na invoer nog in Nederland worden verwerkt. De vee- en diervoederindustrie was verantwoordelijk voor 43 procent van

de landvoetafdruk van de intermediaire invoer van de gehele Nederlandse voedingsmiddelenindustrie. De landvoetafdruk van de voedingsmiddelenindustrie is groot omdat deze bedrijfstak vooral landintensieve grondstoffen invoert die hier verder verwerkt werden tot veevoer en voedingsproducten.

Bijna alle bedrijfstakken in figuur 8.3.4 gebruikten de intermediaire invoer vooral om er exportproducten van te maken. Alleen in de bouw werd het landgebruik van de intermediaire invoer meer ingezet voor productie voor het binnenland. Dit verschil hangt samen met de sterke binnenlandse oriëntatie van de bouwsector. Deze bedrijfstak levert vooral gebouwen, infrastructuur en bijbehorende bouwdiensten voor gebruik in Nederland en in veel mindere mate voor export.

8.3.4 Landvoetafdruk intermediaire invoer bedrijfstakken, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

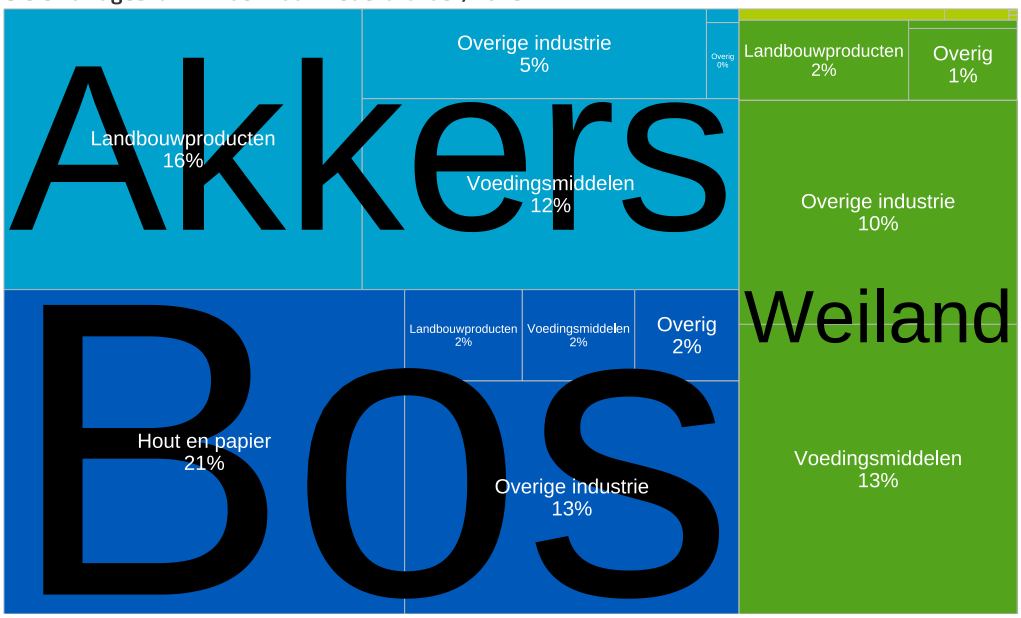
Verschuiving van landgebruik bij invoer voor wederuitvoer: daling van bos, stijging van akkers

Voor de productie van de goederen die in 2023 werden ingevoerd voor wederuitvoer was wereldwijd 12,7 miljoen hectare land nodig. Van deze landvoetafdruk bestond in 2023 39 procent uit bosgebied en 34 procent uit akkerland (zie figuur 8.3.5). Het aandeel bos in het landgebruik voor de invoer voor wederuitvoer is in 2023 gedaald ten opzichte van 2021, terwijl het aandeel akkers juist is toegenomen. Dit hing samen met veranderingen in de productmix: de invoer van producten, zoals bosbouwproducten, hout(platen) en meubelen, nam af, terwijl de invoer voor wederuitvoer van voedingsmiddelen zoals cacao, boter en vleesproducten toenam. Omdat deze laatste productgroepen vooral beslag leggen op akkerland, verschoof de landvoetafdruk van bos naar akkers.

Voeding en landbouw hadden groot effect op landgebruik van invoer voor wederuitvoer

Hoewel voedingsmiddelen en landbouwproducten slechts 11 procent van de waarde van de invoer voor wederuitvoer uitmaakten, veroorzaakten ze 47 procent van de landvoetafdruk. Dit patroon was ook in 2021 zichtbaar. Ruwe aardolie en aardgas waren daarentegen de grootste productgroep in waarde (15 procent), maar namen slechts 2 procent van de landvoetafdruk in (261 duizend hectare). Dit verschil komt doordat landbouwproducten per hectare veel land nodig hebben voor productie, terwijl ruwe aardolie en aardgas worden gewonnen uit ondergrondse bronnen waarbij het directe landgebruik op het oppervlak beperkt is. Hierdoor is de landvoetafdruk van landbouwproducten relatief groot, terwijl die van ruwe aardolie en aardgas klein blijft, ondanks de grote economische betekenis en milieudruk van deze energiedragers.

8.3.5 Landgebruik invoer voor wederuitvoer, 2023[1)]

[1)]Totaal: 12,7 miljoen hectare, waarvan 4,95 miljoen hectare bos, 4.3 miljoen hectare akkers, 3,4 miljoen hectare weiland en 65 duizend hectare mijnbouw.

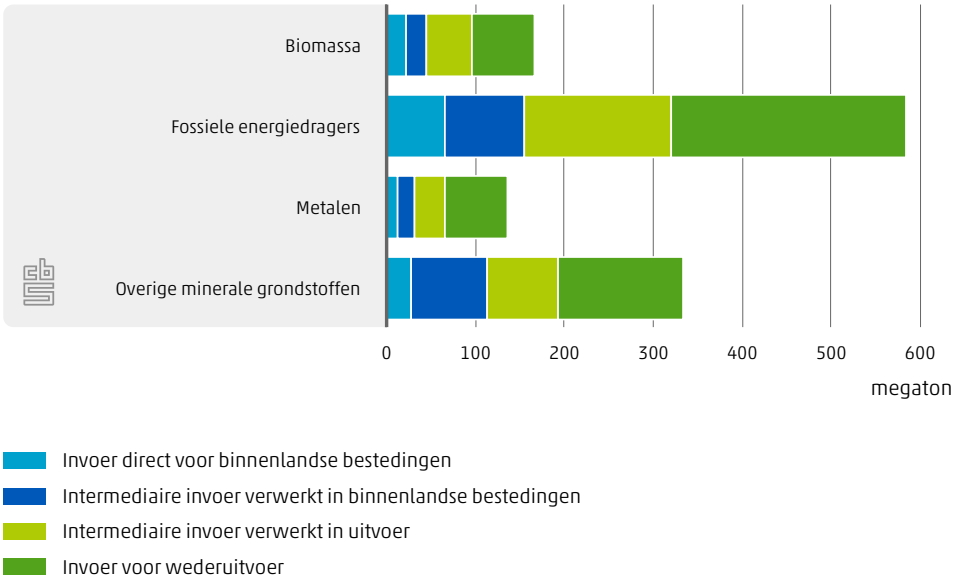
Bron: CBS, PBL (2026)

8.4 Grondstofvoetafdruk van de invoer

De grondstofvoetafdruk van een product, bedrijfstak of finale bestedingscategorie geeft weer hoeveel grondstoffen wereldwijd nodig zijn om het product te produceren, de output van de bedrijfstak te realiseren of aan de betreffende eindvraag te voldoen, inclusief de grondstoffen die in de gehele toeleveringsketen worden gebruikt. De grondstofvoetafdruk van de totale Nederlandse invoer kwam uit op 1 223 megaton en bestond grotendeels uit het gebruik van fossiele energiedragers in onbewerkte vorm, zoals aardolie, aardgas en steenkool. Een aanzienlijk deel van deze grondstofvoetafdruk kwam door invoer voor wederuitvoer (zie figuur 8.4.1). Ook overige minerale grondstoffen, zoals zand, grind en klei, vormden een substantieel deel van de grondstofvoetafdruk van de invoer. Net als bij fossiele energiedragers werd een groot deel van deze grondstofvoetafdruk veroorzaakt door invoer die bestemd is voor wederuitvoer. In 2023 bedroeg de grondstofvoetafdruk van de voor Nederland bestemde invoer (de blauwe balkjes in figuur 8.4.1) 348 megaton, een lichte

toename ten opzichte van 2021. Vergeleken met 2021 nam de fossiele grondstofvoetafdruk van de Nederlandse invoer toe, terwijl de overige drie grondstofvoetafdrukken afnamen.

8.4.1 Grondstofvoetafdruk van de Nederlandse invoer, naar gebruik, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

1 223 megaton grondstoffen
was in 2023 nodig voor de Nederlandse invoer, vooral aardolie, aardgas en steenkool

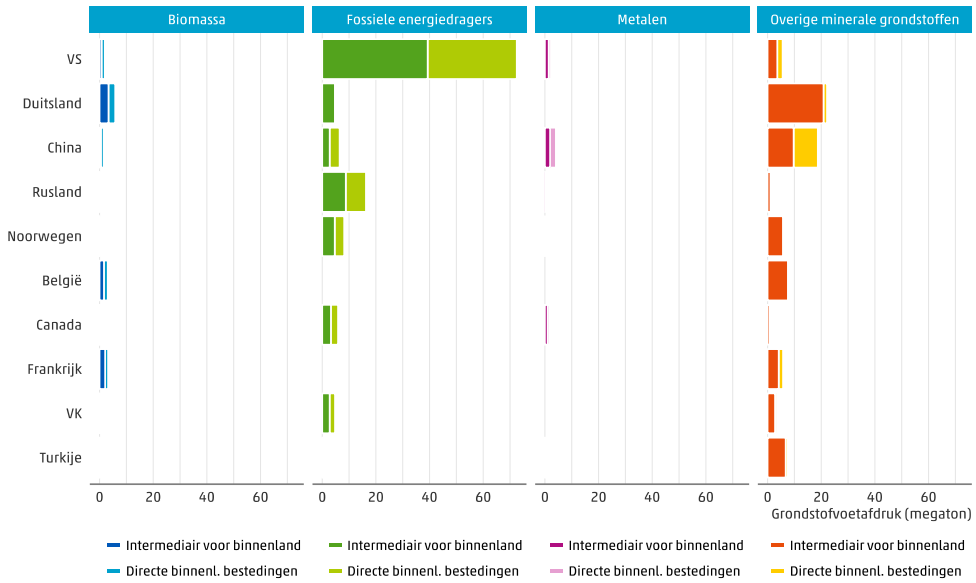
Grondstofvoetafdruk van in Nederland blijvende invoer verschuift naar de VS

Fossiele energiedragers leverden in 2023 de grootste bijdrage aan de grondstofvoetafdruk van de Nederlandse invoer. Met 73 megaton lag een aanzienlijk deel van de fossiele voetafdruk van de invoer die in Nederland blijft in de Verenigde Staten (figuur 8.4.2). Dit werd grotendeels bepaald door de invoer van ruwe aardolie en aardgas uit dat land. In vergelijking met 2021 is sprake van een duidelijke verschuiving. Het grootste deel van de fossiel-grondstofvoetafdruk lag toen nog in Rusland. Deze ontwikkeling wordt verklaard door een daling van de voetafdruk in Rusland met 22 megaton en een stijging in de VS met 59 megaton. Deze verschuiving hing samen met de sancties die de Europese Unie heeft ingesteld als reactie op de oorlog in Oekraïne. Aardolie en steenkool mogen daardoor niet langer uit Rusland worden ingevoerd (Europese Commissie, 2026a). Tegelijkertijd is in de VS een stijging zichtbaar in de productie van ruwe aardolie en aardgas (EIA, 2026). Als gevolg hiervan is de invoer van fossiele energiedragers uit Rusland sterk afgenomen, terwijl de

invoer uit de VS juist is toegenomen (Creemers et al., 2023). In 2023 bestond 11 procent van het totale energieaanbod in Nederland uit aardgas uit de VS, waarbij de invoer volledig bestond uit vloeibaar aardgas (CBS, 2025c).

Naast fossiele energiedragers bestond de grondstofvoetafdruk van de Nederlandse invoer voor een substantieel deel uit overige minerale grondstoffen. Het grootste deel van deze voetafdruk lag net als in 2021 in Duitsland, gevolgd door China (figuur 8.4.2). In Duitsland hing deze voetafdruk vooral samen met de import van niet-metaalhoudende minerale producten, maar ook met de import van motorvoertuigen en zout. Een groot deel van de overige minerale grondstofvoetafdruk in China kwam door de import van eindproducten waarin mineralen zoals mica zijn verwerkt. Mica is een groep gelaagde mineralen die in dunne, elastische en niet-geleidende bladen kan worden gespleten, waardoor het veel wordt gebruikt in bijvoorbeeld elektrische apparaten met printplaten (Aerts, 2025).
De metaalvoetafdruk van de in Nederland blijvende invoer lag voor het grootste deel in China. Dit kwam vooral door de import van computers en elektronica, maar ook door elektrische apparatuur, metaalbewerkingen en motorvoertuigen.

8.4.2 Grondstofgebruik invoer die in Nederland blijft, top 10 landen, 2023

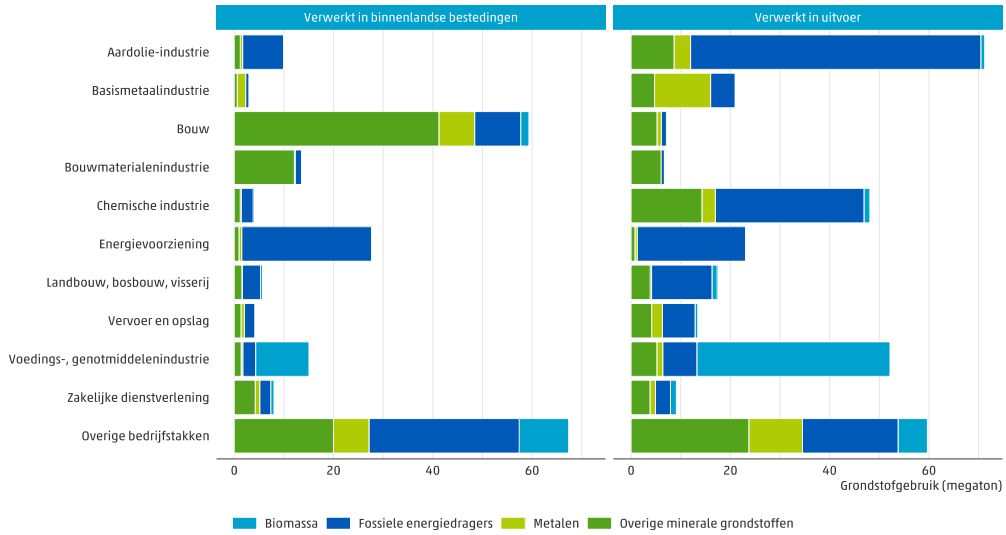
Bron: CBS, PBL (2026)

Grondstofgebruik vooral hoog in aardolie-industrie en bouw

Uit figuur 8.4.3 blijkt dat het grondstofgebruik in het buitenland door de intermediaire invoer in 2023 het hoogst was door invoer voor de Nederlandse aardolie-industrie. Dit grondstofgebruik bedroeg 81 megaton, waarvan 71 megaton door invoer verwerkt in de productie voor uitvoer en 10 megaton door die verwerkt in binnenlandse bestedingen. Het grondstofgebruik bestond voornamelijk uit fossiele energiedragers, met name door de invoer van ruwe aardolie en aardgas. De chemische industrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie hadden eveneens een grote grondstofvoetafdruk in het buitenland, voornamelijk door invoer verwerkt in de productie voor uitvoer. Ook de bouwsector had met 67 megaton een grote grondstofvoetafdruk in het buitenland. In tegenstelling tot de aardolie-industrie werd het grootste deel hiervan veroorzaakt door intermediaire invoer verwerkt in binnenlandse bestedingen. Zowel in de aardolie-industrie als in de bouw was sprake van een

daling van het grondstofgebruik in het buitenland ten opzichte van 2021. In de aardolie-industrie nam deze voetafdruk af met 14 megaton en in de bouw met 7 megaton. De afname in de aardolie-industrie hing voornamelijk samen met een kleinere voetafdruk van de intermediaire invoer van ruwe aardolie en aardgas. In de bouw was de daling vooral het gevolg van een kleinere voetafdruk van de invoer van bouwmaterialen, waaronder zand, steen, klei, glas, cement en hout.

8.4.3 Grondstofgebruik intermediaire invoer bedrijfstakken, naar grondstof, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

Ruwe aardolie en aardgas domineren grondstofvoetafdruk van intermediaire invoer

In tabel 8.4.4 zoomen we in op de grondstofvoetafdruk van intermediaire invoerproducten. Deze producten kunnen meerdere voetafdrukken hebben. Zo hebben cokes en geraffineerde aardolieproducten een fossiel-grondstofvoetafdruk, een metaal-grondstofvoetafdruk en een overige minerale-grondstofvoetafdruk. In 2023 werd de grondstofvoetafdruk van de intermediaire invoer gedomineerd door fossiele energiedragers, met name ruwe aardolie en aardgas. Deze waren goed voor 187 megaton en vormden daarmee het grootste aandeel binnen de totale grondstofvoetafdruk. Er is hierbij een duidelijk onderscheid tussen de grondstofvoetafdruk van de intermediaire invoer die werd verwerkt in uitvoer en die werd verwerkt in binnenlandse bestedingen. Ruim twee derde van het totale gebruik van ruwe aardolie en aardgas voor de intermediaire invoer kwam door intermediaire invoer verwerkt in uitvoer, een derde door intermediaire invoer die door producenten werd verwerkt in producten voor de Nederlandse markt. In vergelijking met 2021 is het totale gebruik in het buitenland van ruwe aardolie en aardgas als fossiele energiedragers voor de intermediaire invoer met circa 30 procent toegenomen. Deze toename is deels het gevolg van gestegen olie- en gasprijzen[2)], maar hangt ook samen met een stijging van de intermediaire invoer vanuit bedrijfstakken als de energievoorziening en de chemische industrie.

2) De grondstofvoetafdruk is gebaseerd op monetaire invoerstromen. Hogere olie- en gasprijzen vergroten daardoor de berekende voetafdruk, ook zonder een evenredige toename van de fysieke invoer.

Landbouwproducten domineerden met 38 megaton de biomassa-voetafdruk van de intermediaire invoer. Het totale gebruik van biomassa hing voornamelijk samen met de invoer van producten die in Nederland werden verwerkt in uitvoer door de voedingsmiddelenindustrie. Het metaalgebruik in het buitenland hangt met name samen met de invoer van metalen in primaire vorm en van metaalertsen. Metaalertsen worden vooral verwerkt in uitvoer. De metaal-voetafdruk van de intermediaire invoer van metalen in primaire vorm komt iets vaker door de intermediaire invoer voor productie voor de Nederlandse markt dan die voor het buitenland (tabel 8.4.4).

8.4.4 Grondstofgebruik van de intermediaire invoer per productgroep

	Gebruik totaal	Aandeel per grondstoftype	Gebruik export	Gebruik binnenland
Productgroep	**Mt**	**%**	**Mt**	
Biomassa				
Landbouwproducten	38	52	30	9
Voedingsmiddelen	18	24	11	7
Hout, m.u.v. meubelen	4	5	1	3
Dranken	2	2	0	1
Fossiele energiedragers				
Ruwe aardolie en aardgas	187	74	125	62
Steenkool en bruinkool	13	5	8	5
Cokes en geraffineerde aardolieproducten	11	4	8	3
Andere delfstoffen	6	3	1	5
Metalen				
Metalen in primaire vorm	12	22	5	6
Metaalertsen	11	20	9	1
Cokes en geraffineerde aardolieproducten	4	8	3	1
Ruwe aardolie en aardgas	4	7	3	1
Overige minerale grondstoffen				
Andere delfstoffen	74	44	26	47
Andere niet-metaalhoudende minerale producten	12	7	3	8
Cokes en geraffineerde aardolieproducten	11	7	8	3
Ruwe aardolie en aardgas	10	6	7	3

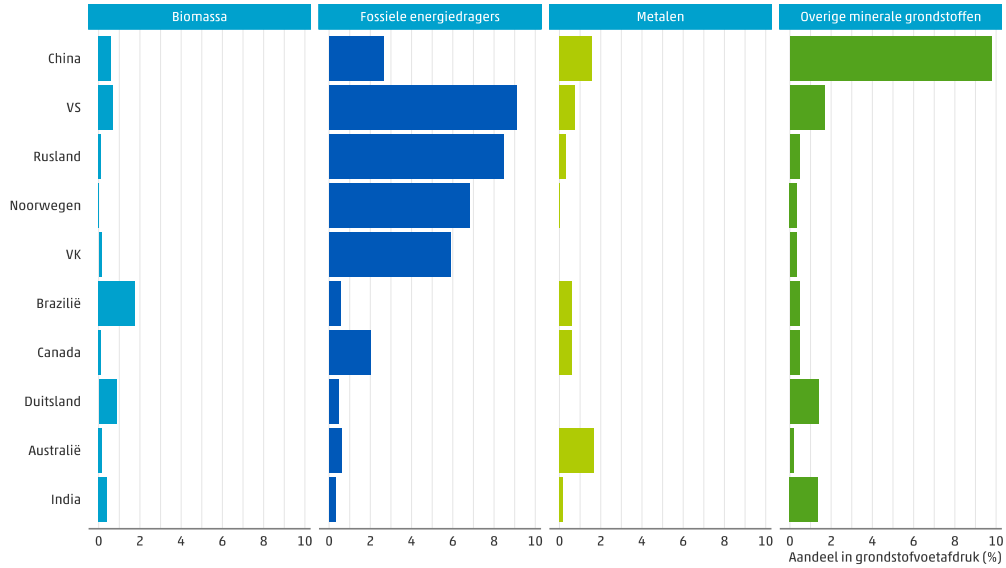
Bron: CBS, PBL (2026)

Grotere spreiding over landen van de fossiele-grondstofvoetafdruk van invoer voor wederuitvoer

In 2023 bedroeg de grondstofvoetafdruk van de invoer voor wederuitvoer 546 megaton. Het grootste deel hiervan bestond uit het gebruik van fossiele energiedragers. De fossiel-voetafdruk lag in 2023 verspreid over verschillende landen (zie figuur 8.4.5). Met 9 procent had de VS het grootste aandeel in deze voetafdruk. Daarna volgden Rusland (8 procent), Noorwegen (7 procent) en het VK (6 procent). In 2021 stond Rusland nog op de 1e plaats met 15 procent, terwijl het aandeel van de VS toen nog geen 3 procent bedroeg. Noorwegen en het VK hadden respectievelijk een aandeel van 4 en 5 procent. Daarmee is sprake van een duidelijke verschuiving ten opzichte van de periode voor de Russische inval in Oekraïne. Een vergelijkbare verschuiving van Rusland naar onder meer de VS en Noorwegen in de invoer van ruwe aardolie en aardgas is ook op EU-niveau waargenomen (CBS, 2026d; Eurostat, 2026).

Naast fossiele energiedragers leverden ook overige minerale grondstoffen een relatief grote bijdrage aan de grondstofvoetafdruk van de invoer voor wederuitvoer. Met 10 procent had China het grootste aandeel in de grondstofvoetafdruk van overige minerale grondstoffen. Ook in 2021 stond China op de 1e plaats, toen met een aandeel van 11 procent. China had ook een relatief groot aandeel in de grondstofvoetafdruk van metalen, vooral door de invoer van elektrische apparatuur voor wederuitvoer.

8.4.5 Grondstofgebruik invoer voor wederuitvoer, top 10 landen, 2023

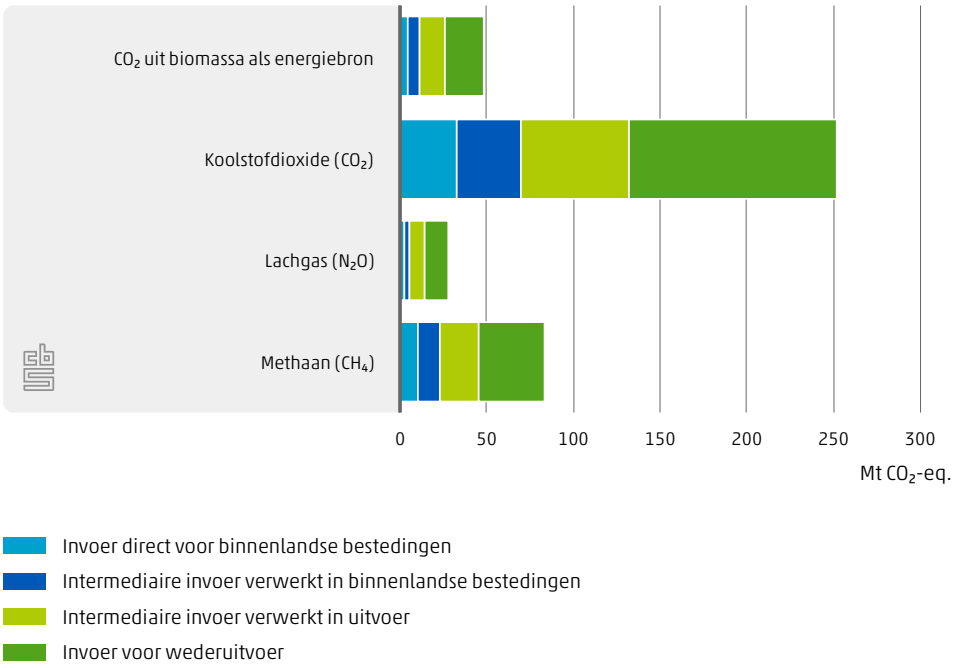
Bron: CBS, PBL (2026)

8.5 Broeikasgasvoetafdruk van de invoer

In deze paragraaf gaan we dieper in op de broeikasgasvoetafdruk van de invoer. Deze voetafdruk omvat de totale uitstoot van de broeikasgassen koolstofdioxide (CO_2), lachgas (N_2O) en methaan (CH_4), die vrijkomt in de gehele keten van een product totdat het wordt ingevoerd in Nederland. Om de broeikaswerking van deze gassen bij elkaar op te kunnen tellen, wordt de uitstoot van deze gassen uitgedrukt in CO_2-equivalenten. Daarbij komt 1 kg CO_2-equivalenten overeen met het effect van 1 kg CO_2-uitstoot. Ter illustratie: een gemiddelde benzineauto stoot ongeveer 120 tot 180 gram CO_2 per kilometer uit. Een uitstoot van 1 kilogram CO_2-equivalenten komt daarmee overeen met ongeveer 6 tot 8 kilometer rijden met een auto. De uitstoot van 1 kg lachgas (N_2O) komt overeen met 265 kg CO_2-equivalenten, en de uitstoot van 1 kg methaan (CH_4) is gelijk aan 28 kg CO_2-equivalenten (IPCC, 2013). Voor methaan afkomstig uit fossiele lekkages en processen geldt een hogere waarde van 29,8 kg CO_2-equivalenten (IPCC, 2022).

In 2023 bedroeg de totale broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer 413 megaton CO_2-equivalenten, een lichte daling van 6 megaton CO_2-equivalenten ten opzichte van 2021. Het grootste deel van deze voetafdruk bestond uit CO_2-uitstoot (zie figuur 8.5.1).
De broeikasgasvoetafdruk van de in Nederland blijvende invoer nam licht af vergeleken met 2021 en kwam uit op 111 megaton CO_2-equivalenten. De invoer voor wederuitvoer leverde met 194 megaton CO_2-equivalenten de grootste bijdrage aan de totale broeikasgas-voetafdruk van de invoer en steeg juist licht ten opzichte van 2021.

8.5.1 Broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer, naar gebruik, 2023

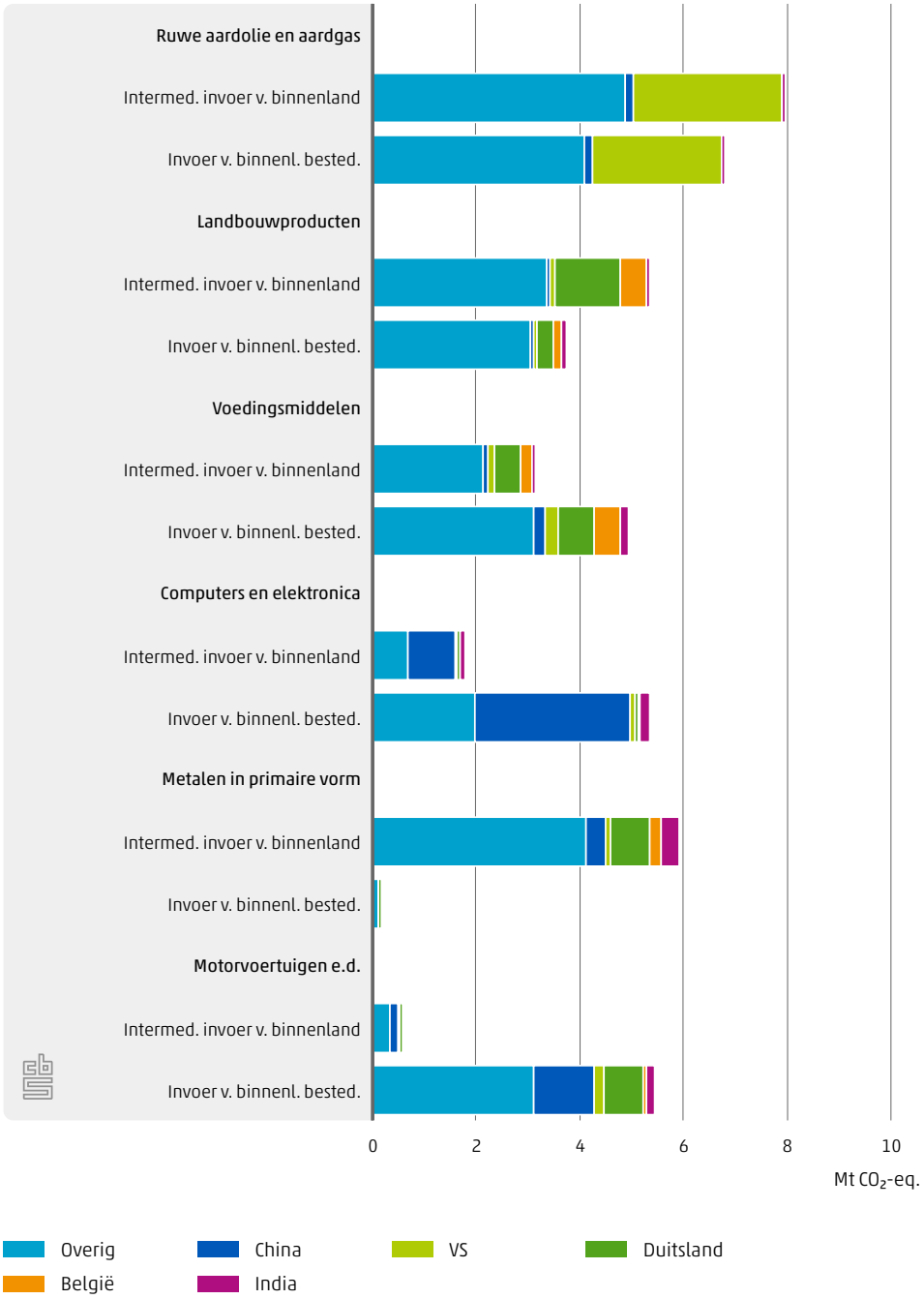
Bron: CBS, PBL (2026)

De broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer wordt statistisch aan Nederland toegerekend, maar Nederland is niet altijd de uiteindelijke bestemming van deze invoer. Dit onderscheid is ook van belang voor de uitstoot die samenhangt met goederen die onder het mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (CBAM) vallen. Deze maatregel belast sinds 2026 de invoer van ijzer en staal, cement, meststoffen, aluminium, elektriciteit en waterstof op basis van de uitstoot die tijdens de productie buiten de EU is ontstaan (Bohn et al., 2023; Europese Commissie, 2026b). Wanneer dergelijke goederen na invoer weer worden uitgevoerd, kan de bijbehorende uitstoot worden toegerekend aan afnemers buiten Nederland (Aerts et al., 2023).

Vooral ruwe aardolie en aardgas dragen bij aan broeikasgasvoetafdruk van in Nederland blijvende invoer

De broeikasgasvoetafdruk van de in Nederland blijvende invoer bedroeg in 2023 111 megaton CO_2-equivalenten. Met een aandeel van 13 procent leverde de invoer van ruwe aardolie en aardgas de grootste bijdrage aan deze broeikasgasvoetafdruk (zie figuur 8.5.2). De uitstoot die samenhing met de in Nederland blijvende invoer van deze energiedragers vond voor het grootste deel plaats in de VS en bestond voornamelijk uit methaan (CH_4). Methaanemissies hangen vooral samen met de winning, verwerking en het transport van aardgas en olie, waarbij methaan kan vrijkomen door lekverliezen in olie- en aardgasbronnen, pijpleidingen, opslagtanks en verwerkingsinstallaties (EIA, 2024). In de VS, de grootste producent van aardgas wereldwijd, is de olie- en aardgassector de grootste industriële bron van methaanuitstoot (EIA, 2025; EPA, 2025). Dit hing onder meer samen met de winning van schaliegas via *fracking* (Ekker, 2020). Bij deze in Nederland vanwege milieu- en volksgezondheidsrisico's verboden methode kunnen grote hoeveelheden methaan weglekken.

8.5.2 Broeikasgasvoetafdruk invoer die in Nederland blijft, naar productgroep, land en gebruik, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

In 2021 vond nog driekwart van de uitstoot gerelateerd aan de in Nederland blijvende invoer van ruwe aardolie en aardgas plaats in Rusland en minder dan een kwart in de VS. In 2023 was deze verdeling duidelijk verschoven, mede als gevolg van de Russische inval in Oekraïne. Het aandeel van Rusland daalde tot 13 procent, terwijl dat van de VS toenam tot 37 procent.

Computers en elektronica leverden in 2023 een aanzienlijke bijdrage aan de broeikasgas-voetafdruk van de invoer direct voor binnenlandse bestedingen (figuur 8.5.2). Deze voetafdruk lag voor het grootste deel in China en bestond voornamelijk uit CO_2-uitstoot. Ten opzichte van 2021 nam het aandeel van China in deze broeikasgasvoetafdruk af. Dit viel

samen met een daling van de totale importwaarde uit China, waarbij vooral de importwaarde van computers, laptops en tablets afnam (CBS, 2024b).

17% van de broeikasgas-voetafdruk van de Nederlandse invoer werd in 2023 in China uitgestoten

China dominant in broeikasgasvoetafdruk van Nederlandse invoer

Uit tabel 8.5.3 blijkt dat het grootste aandeel van de broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer in 2023 in China lag: 17 procent. Bijna driekwart van deze voetafdruk in China kwam van invoer die Nederland uiteindelijk weer verliet. Vooral computers en elektronica, maar ook elektrische apparatuur en chemische producten, werden uit China ingevoerd om vervolgens als wederuitvoer Nederland te verlaten. Na China werd het grootste deel van de broeikasgassen die samenhingen met de Nederlandse invoer in de VS en Duitsland uitgestoten. Voor beide landen kwam dit eveneens vooral door invoer die Nederland uiteindelijk weer verliet. De uitstoot in de VS hing vooral samen met de Nederlandse invoer van ruwe aardolie uit dat land. De uitstoot in Duitsland werd voornamelijk veroorzaakt door de intermediaire invoer van landbouwproducten verwerkt in de uitvoer.

8.5.3 Broeikasgasvoetafdruk van de Nederlandse invoer, top 10 landen naar uitstoot, 2023

				Intermediaire invoer		
	Totaal	**Aandeel**	**Invoer direct voor binnenl. bestedingen**	verwerkt in binnenl. bestedingen	verwerkt in uitvoer	**Invoer voor wederuitvoer**
	Mt CO_2-eq.	**%**	**Mt CO_2-eq.**			
China	69	17	11	8	10	41
VS	32	8	4	5	10	12
Duitsland	31	7	4	6	10	10
Rusland	18	4	2	2	4	10
India	17	4	2	2	4	8
België	14	3	2	3	4	5
Brazilië	14	3	1	2	6	5
Zuid-Afrika	12	3	2	2	2	7
Polen	12	3	1	2	4	4
Indonesië	10	2	1	1	3	5

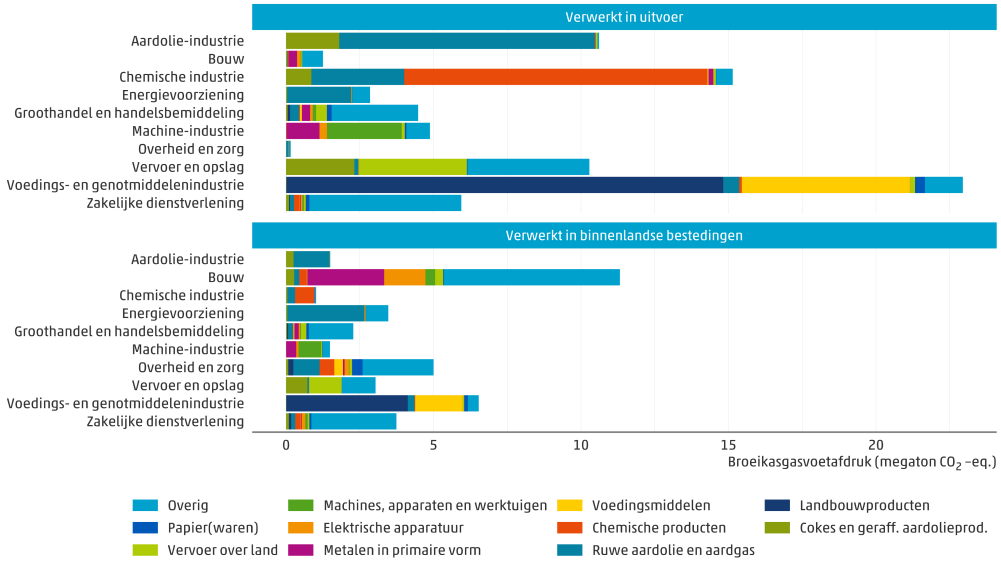
Bron: CBS, PBL (2026)

Hoge broeikasgasvoetafdruk in voedingsmiddelenindustrie door landbouw

De Nederlandse voedings- en genotmiddelenindustrie had van alle bedrijfstakken in 2023 de grootste broeikasgasvoetafdruk in het buitenland (figuur 8.5.4). Dit werd voornamelijk veroorzaakt door de invoer van landbouwproducten, die grotendeels werden verwerkt in exportproducten. Bij de productie van deze landbouwproducten komen vooral methaan (CH_4) en lachgas (N_2O) vrij. Wereldwijd is de landbouw de grootste bron van methaan-uitstoot, voornamelijk als gevolg van veehouderij en rijstteelt (FAO, 2026). Ook is de landbouw de grootste bron van lachgasuitstoot, met name door het gebruik van mest en kunstmest op landbouwgronden (UNEP & FAO, 2024). Ook in Nederland levert de landbouw de grootste bijdrage aan de totale uitstoot van methaan en lachgas (Koops et al., 2024).

Naast de voedings- en genotmiddelenindustrie droegen ook de chemische industrie en de aardolie-industrie substantieel bij aan de broeikasgasvoetafdruk van de intermediaire invoer. Dit hing vooral samen met de invoer van chemische producten en ruwe aardolie en aardgas, die grotendeels verwerkt werden in de uitvoer. Voor de broeikasgasvoetafdruk van de intermediaire invoer die in Nederland bleef, was de bijdrage van de bouw het grootst. Dit hing onder andere samen met de invoer van bouwmaterialen en specifieke apparatuur en machines uit China door de Nederlandse bouwsector. Vooral bouwmaterialen zoals cement leverden een relatief grote bijdrage vanwege de hoge CO_2-uitstoot die vrijkomt bij de productie (Aerts et al., 2023).

8.5.4 Broeikasgasvoetafdruk intermediaire invoer, top 10 bedrijfstakken en productgroepen, 2023

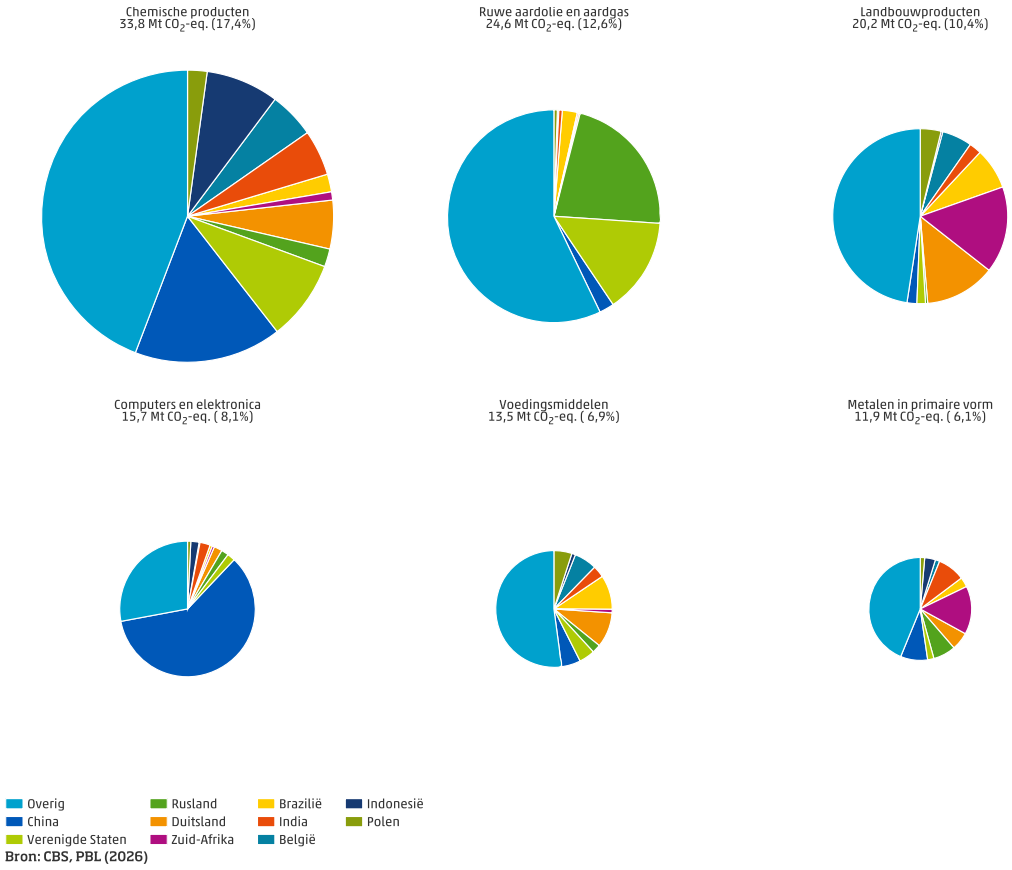
Bron: CBS, PBL (2026)

Rusland bleef grootste herkomstland van broeikasgas-voetafdruk bij ruwe aardolie en aardgas voor wederuitvoer

De invoer van chemische producten had in 2023 het grootste aandeel in de broeikasgas-voetafdruk van de invoer voor wederuitvoer (zie figuur 8.5.5). De productie hiervan ging gepaard met uitstoot die vooral plaatsvond in China, maar ook in onder meer de VS, Indonesië en Duitsland. In Indonesië ging het daarbij vooral om palmolie. Ook de invoer van

ruwe aardolie en aardgas leverde een aanzienlijke bijdrage. Opvallend is dat deze voetafdruk vooral in Rusland lag, terwijl die van de invoer die in Nederland bleef met name in de VS lag (zie figuur 8.5.2). Wel nam het aandeel van Rusland in deze voetafdruk af ten opzichte van 2021, terwijl dat van de VS juist aanzienlijk steeg. Het aandeel van de VS in de voetafdruk van de in Nederland blijvende invoer nam echter veel sterker toe, vooral door de toegenomen invoer van vloeibaar aardgas uit de VS (CBS, 2024a). De broeikasgasvoetafdruk van de invoer van landbouwproducten voor wederuitvoer was het grootst in Zuid-Afrika, voornamelijk als gevolg van de invoer van fruit. Daarnaast was de voetafdruk verspreid over verschillende andere landen, waaronder Duitsland, Brazilië en België. In 2021 lag het grootste deel van deze voetafdruk nog in Duitsland.

8.5.5 Broeikasgasvoetafdruk invoer voor wederuitvoer naar productgroep en land, 2023

Bron: CBS, PBL (2026)

8.6 Literatuur

Aerts, N., Bohn, T., & Wong, K. F. (2023). De Nederlandse invoervoetafdruk onder de loep. In J. Rooyakkers & M. Weusten (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2023, tweede editie: Duurzame handel?* Centraal Bureau voor de Statistiek.

Aerts, N., & Weijers, S. (2024). Voetafdruk van de invoer. In S. Creemers, M. Houben-van Herten & R. Voncken (Reds.), *Nederland Handelsland: Export, import & investeringen.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

Aerts, N. (2025). Voetafdruk van de invoer. In S. Creemers & R. Voncken (Reds.), *Nederland Handelsland: Export, import & investeringen.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bohn, T., Ramaekers, P., Wong, K. F., Dahlmans, D., & Visser, C. (2023). Europese Green Deal: CBAM, ontbossing en veehouderijketen nader bekeken. In J. Rooyakkers & M. Weusten (Reds.), *Internationaliseringsmonitor 2023, tweede editie: Duurzame handel?* Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2024a, 13 februari). *Gasverbruik Nederland opnieuw lager.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 3 juni 2026.

CBS (2024b, 2 mei). *Voor het eerst in 7 jaar minder Chinese goederen geïmporteerd.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 3 juni 2026.

CBS (2025a, 10 april). *Wat is onze voetafdruk op de aarde?* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2025b, 20 februari). *Milieuvoetafdrukken van de Nederlandse consumptie en productie, 2020.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2025c, 3 juli). *Nederland afhankelijker van energie uit VS, minder van Rusland.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 4 juni 2026.

CBS (2026a, 14 januari). *Verschillen in de broeikasgasvoetafdruk van Nederlandse huishoudens.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 29 mei 2026.

CBS (2026b). *Monitor Brede Welvaart en SDG's 2026: Elders – Milieu en grondstoffen.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2026c). *Nieuwbouwwoningen; inputprijsindex bouwkosten 2000=100, vanaf 1990* [Dataset]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 5 juni 2026.

CBS (2026d, 29 juni). *Nederland meest afhankelijk van energie uit VS.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

CLO (2025). *Nederlandse landvoetafdrukken, 2010–2021* (indicator 3018, versie 01, 20 februari 2025). Centraal Bureau voor de Statistiek, Planbureau voor de Leefomgeving, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, en Wageningen University and Research.

Creemers, S., Herbers, D., Ramaekers, P., & Rooyakkers, J. (2023). Belangrijke ontwikkelingen in 2022 en 2023. In S. Creemers & D. Herbers (Reds.), *Nederland Handelsland: Export, import & investeringen.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

EIA (2024). Natural gas and the environment. *U.S. Energy Information Administration.* Geraadpleegd op 4 juni 2026.

EIA (2025, 7 november). Three U.S. regions each produce more natural gas than most countries. *U.S. Energy Information Administration.* Geraadpleegd op 4 juni 2026.

EIA (2026, 11 mei). The United States set record energy production in 2025, again. *U.S. Energy Information Administration.* Geraadpleegd op 4 juni 2026.

Ekker, H. (2020, 29 januari). Veel methaan lekt in de VS weg bij gaswinning, 'daar mag veel meer dan hier'. *Nederlandse Omroep Stichting.* Geraadpleegd op 4 juni 2026.

EPA (2025). About Methane and the Oil and Gas Sector. *U.S. Environmental Protection Agency.* Geraadpleegd op 4 juni 2026.

Europese Commissie (2026a). Tijdlijn – Sanctiepakketten tegen Rusland sinds februari 2022. *Europese Commissie.* Geraadpleegd op 2 juni 2026.

Europese Commissie (2026b). Carbon Border Adjustment Mechanism. *Europese Commissie*. Geraadpleegd op 8 juli 2026.

Europese Raad & Raad van de EU (2025, 23 oktober). De EU-sancties tegen Rusland uitgelegd. *Europese Raad & Raad van de EU.* Geraadpleegd op 2 juni 2026.

Eurostat (2026). EU imports of energy products – latest developments. *Eurostat*. Geraadpleegd op 2 juni 2026.

FAO (2026). Livestock and enteric methane. *Food and Agriculture Organization of the United Nations.* Geraadpleegd op 4 juni 2026.

IPCC (2013). *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.* The Intergovernmental Panel on Climate Change.

IPCC (2022). *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Working Group III Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.* The Intergovernmental Panel on Climate Change.

Kitzes, J. (2013). An Introduction to Environmentally-Extended Input-Output Analysis. *Resources, 2*(4), 489–503.

Koops, O., Bogaart, P, & Geertjes, K. (2024). *Emissies van de Nederlandse landbouw naar productgroepen.* Centraal Bureau voor de Statistiek.

Lenzen, M., Geschke, A., Abd Rahman, M. D., Xiao, Y., Fry, J., Reyes, R., Dietzenbacher, E., Inomata, S., Kanemoto, K., Los, B., Moran, D., Schulte in den Baumen, H., Tukker, A., Walmsley, T., Wiedmann, T., Wood, R., & Yamano, N. (2017). The Global MRIO Lab – charting the world economy. *Economic Systems Research, 29*(2), 158–186.

Lenzen, M., Geschke, A., West, J., Fry, J., Malik, A., Giljum, S., Canals, L. M., Pinero, P., Lutter, S., Wiedmann, T., Li, M., Sevenster, M., Potočnik, J., Teixeira, I., Voore, M. V., Nansai, K., & Schandl, H. (2021). Implementing the material footprint to measure progress towards Sustainable Development Goals 8 and 12. *Nature Sustainability, 5*, 157–166.

Mares, A. (2024, 5 maart). *De Nederlandse economie in 2023.* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 5 juni 2026.

NVWA (2022). Sancties bij export plantaardige producten en hout naar Rusland. *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.* Geraadpleegd op 2 juni 2026.

UNEP & FAO (2024). *Global Nitrous Oxide Assessment.* United Nations Environment Programme and Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Wiedmann, T. (2009). Editorial: Carbon footprint and input-output analysis – An introduction. *Economic Systems Research*, *21*(3), 175–186.

Wolf, C. (2022, 16 maart). Hogere kosten hinderen bouwproductie. *ABN-AMRO.* Geraadpleegd op 2 juni 2026.

Begrippen

Baan
Een expliciete of impliciete arbeidsovereenkomst tussen een persoon en een economische eenheid waarin is vastgelegd dat arbeid zal worden verricht waartegen een (financiële) beloning staat. Als een persoon meer dan één werkkring heeft, telt elke werkkring als een afzonderlijke baan. Bij de bepaling van het gemiddeld aantal banen over een periode wordt rekening gehouden met de begin- en einddatum van de baan, echter niet met de wekelijkse arbeidsduur. Twee opeenvolgende banen met elk een duur van zes maanden tellen voor één baan in het jaargemiddelde, los van de vraag of het om voltijd- of deeltijdbanen gaat.

Bedrijf(seenheid)
De feitelijke transactor in het productieproces gekenmerkt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van zijn producten aan derden. Een bedrijf bestaat uit één of meer juridische eenheden. Kenmerkend is dat er autonomie is over beslissingen met betrekking tot productie binnen deze entiteit. Wanneer deze eenheid zich uitstrekt over verschillende landen wordt omwille van de nationale statistiek het Nederlandse deel als bedrijf beschouwd.

Bedrijfsdemografisch Kader (BDK)
Het Bedrijfsdemografisch Kader (BDK) is een doorontwikkelde versie van het Algemeen Bedrijven Register (ABR) waarin methodebreuken zijn gecorrigeerd en de aansluiting van de gegevens in de tijd verder is gewaarborgd. Dit maakt het bij uitstek geschikt voor onderzoek waarbij individuele bedrijven in de tijd worden gevolgd. Doordat omnummeringen vanwege bijvoorbeeld administratieve oorzaken, fusies, overnames of afsplitsingen 'gerepareerd' worden, verdwijnen bedrijven niet uit het zicht. Daarnaast is het BDK verrijkt met informatie uit andere statistieken en de UCI-lijst.

Biomassa en biomassavoetafdruk
Biomassa is al het materiaal van plantaardige, dierlijke of andere organische herkomst. Dit zijn bijvoorbeeld hout, landbouwgewassen en gft (groente, fruit en tuin)-afval, maar ook plantaardige olie en wol. Biomassa is een belangrijke grondstof voor het maken van producten, maar is natuurlijk ook een eindproduct. In de biomassavoetafdruk wordt het 'gewonnen' gewicht genomen. Er vindt dus geen aanpassing van het gewicht plaats aan het vochtgehalte van een product. Hoewel bijvoorbeeld een aardbei meer vocht bevat dan een graankorrel, wordt van beide gewoon het gewicht genomen.

Broeikasgassen
Broeikasgassen houden een deel van de warmte die op aarde terechtkomt door zonnestraling vast. Door de toegenomen concentratie broeikasgassen in de atmosfeer wordt meer warmte vastgehouden en neemt de temperatuur van het aardoppervlak toe. Dit noemt men het versterkte broeikaseffect. De belangrijkste broeikasgassen zijn kooldioxide (CO_2), methaan (CH_4), lachgas (N_2O), HFK's, PFK's en SF6.

Bruto binnenlands product (bbp)
Een maat voor de omvang van de economie. Deze wordt berekend uit de som van de waarde die door ondernemingen, huishoudens en overheden wordt toegevoegd aan de goederen en diensten die zij hebben moeten verbruiken om hun producten te kunnen maken. Deze som staat bekend als de toegevoegde waarde 'in basisprijzen'. Om tot het bbp 'in marktprijzen' te komen, wordt hierbij het saldo van productgebonden belastingen en subsidies en het verschil tussen toegerekende en afgedragen btw opgeteld.

Buitenlands bedrijf
Een buitenlands bedrijf wordt geclassificeerd aan de hand van het land waar uiteindelijke zeggenschap plaatsvindt. Dit gebeurt op basis van de Ultimate Controlling Institutional Unit (UCI). De UCI is gedefinieerd als het bedrijf, hogerop in de zeggenschapsketen waarvan het Nederlandse bedrijf deel uitmaakt, niet onder zeggenschap van een ander bedrijf of onderneming. Buitenlandse zeggenschap betekent dat het land van vestiging van de UCI een ander land is dan Nederland.

Buitenlandse dochter
Als een Nederlands bedrijf een meerderheidsbelang in een buitenlands bedrijf heeft, dan is dit bedrijf een dochteronderneming van een Nederlands bedrijf, of buitenlands bedrijf onder Nederlandse zeggenschap. Daarbij is geen minimum bedrag aan investeringen of minimum aandeel in het stemrecht in het buitenlandse bedrijf gehanteerd. Zulke investeringen in het buitenland, gedaan door een bedrijf in Nederland en in Nederlandse handen (Nederlandse multinational), hebben als doel een blijvend belang op te bouwen in een buitenlands bedrijf.

Business economy
Het Algemeen Bedrijvenregister (ABR) maakt gebruik van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) om bedrijfseenheden in te delen naar hoofdactiviteit. De business economy omvat SBI-secties B t/m N, exclusief financiële dienstverlening (SBI K) en inclusief SBI S95; landbouw, overheid, onderwijs en zorg vallen hier niet onder. Deze afbakening wordt internationaal aangeduid als de 'non-financial business economy'.

Deze categorie is een samenstelling van de volgende bedrijfstakken:
B Delfstoffenwinning
C Industrie
D Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht
E Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
F Bouwnijverheid
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's
H Vervoer en opslag
I Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
J Informatie en communicatie
L Verhuur van en handel in onroerend goed
M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening
N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening
S95 Reparatie van consumentenartikelen.

CH_4
Methaan (= moerasgas). CH_4 ontstaat onder andere door onvolledige verbranding van brandstoffen, lekkage van het aardgasnet en door vergisting. Ook zijn de veehouderij en rijstteelt belangrijke bronnen van dit gas. Methaan is een broeikasgas (veroorzaakt opwarming van de aarde) en het belangrijkste bestanddeel van aardgas.

CO_2
Koolstofdioxide. CO_2 ontstaat onder andere bij verbranding van het element koolstof in brandstoffen. Het is een broeikasgas, waarvan de stijgende concentratie in de atmosfeer een versterking van het broeikaseffect veroorzaakt, welke tot een verdere opwarming van de aarde leidt.

CO_2-equivalent
Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de uitstootcijfers omgerekend naar CO_2-equivalenten. De omrekening is gebaseerd op het Global Warming Potential (GWP), dat is de mate waarin een gas bijdraagt aan het broeikaseffect.

De broeikasgasuitstoot wordt doorgaans uitgedrukt in megaton CO_2-equivalent (1 megaton = 1 miljoen ton = 1 miljard kilogram). Eén kilogram CO_2-equivalent staat gelijk aan de broeikaswerking van 1 kilogram CO_2. Volgens de nieuwe IPCC-voorschriften (vanaf september 2022) staat de uitstoot van 1 kilogram lachgas gelijk aan 265 kilogram CO_2-equivalent en de uitstoot van 1 kilogram methaan aan 28 kilogram CO_2-equivalent.

Directe binnenlandse bestedingen
De consumptie door huishoudens en de overheid, plus de investeringen door huishoudens, overheid en ondernemingen.

Directe buitenlandse investeringen (DBI)
Een onderneming met directe investeringen uit het buitenland is een onderneming waarin een investeerder uit een ander land ten minste 10 procent bezit van het gewone aandelenkapitaal of van de stemrechten of het equivalent daarvan. Het gaat hierbij om een blijvend belang en om verkrijging van substantiële invloed in het management van de onderneming. Directe investeringen zijn opgebouwd uit aandelenkapitaal, deelnemingen in groepsmaatschappijen in het buitenland en kredietverlening.

Directe uitvoer
Het leveren van goederen en het verlenen van diensten door ingezetenen aan het buitenland (niet-ingezetenen).

Eigendomsoverdracht
Goederentransacties waarbij een Nederlands bedrijf of persoon het economisch eigendom van de goederen overdraagt aan een buitenlands bedrijf of persoon, en omgekeerd.

Exportverdiensten
Waarde van een bruto exportstroom minus het verbruik van geïmporteerde grondstoffen, halffabricaten en ondersteunende diensten.

Fossiele energiedragers en fossiel-voetafdruk
Fossiele energiedragers zijn bijvoorbeeld aardolie, aardgas en steenkool. Binnen de grondstofvoetafdruk worden alleen primaire energiedragers meegerekend. Primaire energiedragers worden uit de natuur gewonnen. Secundaire energiedragers maken gebruik van primaire energiedragers en dragen daardoor dus bij aan de grondstofvoetafdruk.

Grensoverschrijding
Goederenbewegingen waarbij de goederen fysiek de Nederlandse landsgrens passeren, zonder dat hierbij altijd sprake is van eigendomsoverdracht. Bij de internationale handelscijfers in deze publicatie wordt uitgegaan van het concept van grensoverschrijding, tenzij anders vermeld.

Grondstofvoetafdruk
De grondstofvoetafdruk van de Nederlandse invoer is de hoeveelheid (in gewicht) grondstoffen die gewonnen wordt voor alle goederen en diensten die worden ingevoerd.

Grootbedrijf
Hiertoe behoren alle bedrijven die gevestigd zijn in Nederland en onderdeel uitmaken van een concern met minstens 250 werkzame personen in Nederland en/of een onderdeel zijn van een concern dat al in buitenlandse handen is.

Handelsbalans
Het saldo van de uit- en invoer van goederen en/of diensten. Aan de ontvangstenkant staat de exportwaarde van een land over een bepaalde periode. Aan de uitgavenkant staat de importwaarde. Het handelsbalanssaldo is het verschil tussen de twee.

Indirecte export (export via de waardeketen)
De productie van goederen en diensten die niet direct bestemd zijn voor de export naar een bepaald land, maar die uiteindelijk verwerkt worden in die export via andere binnen- of buitenlandse bedrijfstakken.

Intellectueel eigendom
De verzamelnaam voor rechten op uitgewerkte ideeën en concepten zoals beschermd door bijvoorbeeld patenten, handelsmerken en auteursrechten (copyrights).

Intermediaire invoer
De intermediaire invoer is de invoer die gebruikt wordt als input in het productieproces. Deze invoer bestaat bijvoorbeeld uit grondstoffen, halffabricaten, brandstoffen of diensten.
Een intermediair product wordt gebruikt tijdens het productieproces, vaak getransformeerd, en dan verwerkt in de uiteindelijke output. Het wordt dus gebruikt om weer andere goederen of diensten te produceren.

Internationale handel in diensten
Er is sprake van internationale handel in diensten wanneer Nederlandse ingezetenen voor ingezetenen van een andere economie diensten verrichten of omgekeerd. Diensten zijn producten die over het algemeen niet tastbaar zijn, bijvoorbeeld vervoersdiensten, zakelijke diensten en persoonlijke, culturele en recreatieve diensten. Met Nederlandse ingezetenen worden bedrijven en personen bedoeld die in Nederland economische activiteiten ontplooien en daartoe reeds langer dan een jaar over één locatie in Nederland beschikken.

Internationale handel in goederen
Er is sprake van internationale handel in goederen wanneer ingezetenen goederen leveren aan het buitenland en omgekeerd. Bij invoer uit EU-landen is dit de waarde van de goederen inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de Nederlandse grens. Bij invoer uit niet-EU-landen is dit de waarde inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de buitengrens van de Europese Unie. De uitvoerwaarde is inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de Nederlandse grens. Dit is in overeenstemming met de statistiek Internationale Handel in Goederen (IHG). De IHG bronstatistiek hanteert andere concepten dan nationale rekeningen. Zo gaat de bronstatistiek uit van grensoverschrijdend goederenverkeer en is economisch eigendom leidend voor nationale rekeningen. Ook de integratie in de nationale rekeningen levert additionele verschillen op.

Internationale waardeketen
Een internationale waarde- of productieketen omvat alle activiteiten – in meer dan één land – die nodig zijn om een goed of dienst vanuit de conceptfase via de verschillende productiefases bij eindverbruikers te bezorgen en verwerking na gebruik.

Invoer
Het leveren van goederen en het verlenen van diensten door het buitenland (niet-ingezetenen) aan ingezetenen.

Invoerintensiteit
De invoerintensiteit is een indicator die de mate van de internationale concurrerende druk in de lokale markt weergeeft. Het is uitgedrukt in een procentueel aandeel dat weergeeft in hoeverre de Nederlandse vraag naar goederen of diensten afhankelijk is van buitenlandse invoer. Een hogere ratio leidt dan ook tot een groter aandeel van de invoer om in de totale vraag naar goederen en diensten te voorzien.

Invoer voor binnenlandse bestedingen
De voor ingezetenen bestemde goederen en diensten, die vanuit het buitenland in het economisch gebied van Nederland zijn gebracht. Hiertoe behoren ook voor verwerking in het productieproces benodigde grondstoffen, halffabricaten, brandstoffen en voor investeringen bestemde vaste activa.

Invoer voor wederuitvoer
De goederen en diensten die Nederland binnenkomen, daarbij (tijdelijk) eigendom worden van een ingezetene, en daarna, zonder dat significant industriële bewerking plaatsvindt, Nederland weer verlaten.

Invoervoetafdruk
De Nederlandse invoervoetafdruk van een product bevat alles wat er in de productieketen van dit product gebeurt totdat een bedrijf of persoon in Nederland eigenaar wordt van dit product.

Landvoetafdruk
De landvoetafdruk van de Nederlandse invoer is de oppervlakte van het land dat gebruikt wordt ten behoeve van de productie van de goederen en diensten die Nederland importeert.

Metalen en metaalvoetafdruk
Metalen zijn alle scheikundige metalen, bijvoorbeeld ijzer, aluminium en koper. De metaalvoetafdruk bevat de totale benodigde metaalertsen. Legeringen zoals staal dragen alleen hun aandeel aan metaalerts bij aan de metaalvoetafdruk.

Multinational
Bedrijven met een moeder- of dochterbedrijf in het buitenland. Een Nederlandse multinational is een bedrijf onder (ultieme) Nederlandse zeggenschap met ten minste één dochter (meerderheidsdeelneming) in het buitenland. Een buitenlandse multinational is een in Nederland gevestigde dochteronderneming, waarover de uiteindelijke zeggenschap in het buitenland ligt.

Niet-multinational
Bedrijven zonder moeder- of dochterbedrijf in het buitenland.

N_2O
Distikstofoxide (= lachgas). N_2O ontstaat bij allerlei chemische omzettingsprocessen, met name in de landbouw, door denitrificatieprocessen versterkt door het toepassen van (kunst)mest en daarnaast bijvoorbeeld bij de productie van salpeterzuur en in autokatalysatoren. Het is een sterk broeikasgas (veroorzaakt opwarming van de aarde).

Onderneming (ondernemingengroep)
De eenheid die feitelijk optreedt als financiële transactor. Operationeel wordt de ondernemingengroep gedefinieerd als de meest omvattende verzameling van in Nederland gevestigde juridische eenheden waarover zeggenschap kan worden uitgeoefend en die homogeen is naar institutionele sector. Een ondernemingengroep kan uit één of meerdere bedrijfseenheden bestaan. Zie ook bedrijf (bedrijfseenheid).

Overige minerale grondstoffen en voetafdruk
Onder overige minerale grondstoffen vallen alle van nature voorkomende anorganische stoffen die niet-metallisch zijn. Voorbeelden zijn krijt, kalksteen, zout en zand.
Het gewonnen gewicht draagt bij aan de voetafdruk, onafhankelijk van hoeveel vocht het product vasthoudt.

Quasi-doorvoer
Quasi-doorvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden doorgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het gehele verblijf in Nederland eigendom van een buitenlands bedrijf (in tegenstelling tot de wederuitvoer). Daarnaast moet er nog één van de volgende administratieve handelingen gebeuren in Nederland, wil er sprake zijn van quasi-doorvoer:
- De goederen van buiten de EU worden bij aankomst in Nederland vrijgemaakt;
- De goederen verlaten Nederland en de EU en er wordt door de douane een uitvoerdocument opgemaakt;
- De internationale goederen worden in Nederland voor minimaal één dag opgeslagen.

Hierdoor wordt de eigenaar BTW-plichtig en moet hij zich laten registreren voor de BTW.
De quasi-doorvoer is geen onderdeel van de Nederlandse cijfers over de Nederlandse handel, wel bij de Europese cijfers over de Nederlandse handel (Eurostat).

Research & Development (R&D)
Activiteit waarbij wordt gestreefd naar oorspronkelijkheid en vernieuwing en bestaande uit het creatief, systematisch en planmatig zoeken naar oplossingen voor praktische problemen. Tot de activiteit behoort ook het strategische en het fundamentele onderzoek, waarbij het verkrijgen van achtergrondkennis en het vergroten van de (puur) wetenschappelijke kennis voorop staat en niet het streven naar direct economisch voordeel of het oplossen van problemen. Verder wordt tot de activiteit ook gerekend het (uit)ontwikkelen van ideeën of prototypes tot bruikbare processen en productierijpe producten.

SBI
Bedrijfstakken worden afgebakend volgens de hiërarchische indeling van economische activiteiten van de Europese Unie (Nomenclature statistique des activites economiques dans la Communaute Europeenne, afgekort: NACE), de Nederlandse variant hiervan is de Standaard Bedrijfsindeling (SBI).

Special Purpose Entity (SPE)
Bijzondere financiële instellingen (BFI's) zijn in Nederland gevestigde dochtermaatschappijen van buitenlandse ondernemingen die fungeren als financieel intermediair tussen diverse onderdelen van het concern waarvan ze deel uitmaken. De vorderingen en verplichtingen van deze instellingen hebben veelal betrekking op directe investeringen vanuit het ene land via Nederland in een ander land, of op het doorsluizen naar de buitenlandse moeder van in het buitenland aangetrokken middelen. Vanaf 2020 is de door De Nederlandsche Bank (DNB) gehanteerde definitie voor BFI's in lijn gebracht met de definitie die het IMF hanteert voor Special Purpose Entities (SPE's): dit zijn bedrijven die een zeer beperkte tot geen bijdrage leveren aan de reële Nederlandse economie, geen binnenlandse deelnemingen hebben en maximaal vijf werknemers hebben.

Toegevoegde waarde
Het verschil tussen de productie en het intermediair verbruik (exclusief aftrekbare btw).

Two-way trader
Een bedrijf met zowel import- als export van goederen. Dit in tegenstelling tot de zgn. one-way trader, die enkel importeert ofwel enkel exporteert.

Uitvoer van goederen
De som van uitvoer van Nederlandse makelij en wederuitvoer.

Uitvoer van Nederlandse makelij
Uitvoer van Nederlandse makelij (oftewel eigen makelij) betreft uitvoer na productie in Nederland dan wel uitvoer na significante bewerking van buitenlandse makelij (waarbij wordt gekeken in hoeverre de statistische goederencode van het goed al dan niet sterk is veranderd).

Voltijdequivalent (vte)
Een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van één arbeidsjaar op.

Wederuitvoer
Wederuitvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden uitgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het verblijf in Nederland (tijdelijk) eigendom van een Nederlands bedrijf (in tegenstelling tot de quasi-doorvoer).

Werkzame persoon
Persoon die een baan heeft bij een in Nederland gevestigd bedrijf of bij een particulier huishouden in Nederland.

Zeggenschap
De zeggenschap van bedrijven wordt bepaald aan de hand van het land waar de strategische besluitvorming plaatsvindt. Deze zeggenschap ligt bij de Ultimate Controlling Institutional Unit (UCI). Buitenlandse zeggenschap betekent dat het land van vestiging van de UCI een ander land is dan Nederland.

Zelfstandig mkb
Het zelfstandig midden- en kleinbedrijf omvat alle bedrijven in Nederland, die in Nederlandse handen zijn met minder dan 250 werkzame personen bij het gehele concern in Nederland.

Medewerkers

Auteurs

Arjen Berkenbos (DNB)
Timon Bohn
Krit Carlier (DNB)
Sarah Creemers
Dennis Cremers
Loe Franssen
Tom Notten
Shalane Pijnenburg
Mauro Pinna
Davey Poulissen
Leen Prenen
Pascal Ramaekers
Janneke Rooyakkers
Anne Maaike Stienstra (DNB)
Bas Tuinhof (DNB)
Fons Verkerk (DNB)
Christiaan Visser
Roger Voncken
Stef Weijers

Redactie

Sarah Creemers
Janneke Rooyakkers
Roger Voncken

Eindredactie

Sarah Creemers
Roger Voncken

Dankwoord

We danken de volgende personen voor hun constructieve bijdrage aan deze editie van *Nederland Handelsland*:

Nieke Aerts
Tom Bijleveld

Deirdre Bosch
Anniek Erkens
Jan-Pieter Heijmans
Marjolijn Jaarsma
Dio Limpens
Tim Peeters
Michael Polder
Khee Fung Wong

CBS CCN Logistiek
CBS CCN Redactie en Visualisatie
CBS Vertaalbureau

We danken ook de volgende medewerkers van het ministerie van Buitenlandse Zaken voor hun feedback op een eerdere versie van *Nederland Handelsland*:

Jan Pieter Barendse
Vasant Bhoendi
Thomas Mojet
Lars von Burg